Viktoras Suvorovas

SAVIŽUDYBĖ

Kodėl HITLERIS užpuolė Sovietų Sąjungą?

Viktoras Suvorovas

SAVIŽUDYBĖ

Kodėl Hitleris užpuolė Sovietų Sąjungą?

Iš rusų kalbos vertė
Bronius Bulka
ir Laima Račienė

www.NeRealus.lt

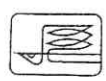

Vilnius Mintis
2001

UDK 947
Su-113

Versta iš:

Виктор Суворов
Самоубийство. Зачем Гитлер
напал на Советский Союз?
Москва, АСТ, 2000

ISBN 5-417-00828-1

© Viktoras Suvorovas, 2000
© Vertimas į lietuvių kalbą, Bronius Bulka, Laima Račienė, 2001
© Leidykla „Mintis“
© Meninis apipavidalinimas, Romas Dubonis, 2001

Taip pavadintos knygos draugams
negali skirti, todėl ji skiriama priešams

Pirmas skyrius

Slapta istorija

Stalino ir Berijos archyvai, be jokios abejonės, buvo labai slaptos ir naikinamos medžiagos santalka, tad vargu ar ši medžiaga kada nors bus visiškai nebeslapta (jeigu tie archyvai dar nesunaikinti).

Aleksandras Buškovas.
Rusija, kurios nebuvo

1

Ši knyga griovė mano gyvenimą. Pamatyti tokią knygą – tai tas pats, kas einant per pervažą staiga atsisukti ir visa savo esybe pajusti didžiuliu greičiu iš tamsos išnyrantį ir prožektoriais akinantį ekspresą kaip tik tuo momentu, kai nebėra laiko net suklykti atsisveikinant su gyvenimu.

Tačiau įdomiausia tai, jog tos knygos net nereikėjo skaityti: vien tik jos pavadinimas, tik antraštinis puslapis priblokšdavo ir sugniuždydavo. Žvilgtelėjai – ir mirk. Žvilgtelėjai – ir sprok iš pasipiktinimo.

Kad tokia knyga yra, aš pirmą kartą sužinojau apsilankęs slaptojoje Kijevo visų kariuomenės rūšių vadų Raudonosios vėliavos M. Frunzės aukštosios mokyklos bibliotekoje. Šiame įmantriame pavadinime tiek daug žodžių ir kartu – nieko nepasakyta. Nežinodamas niekada nenuspėsi, kas buvo ruošiama tarp tų sienų. Juo labiau kad Maskvos visų kariuomenės rūšių vadų aukštoji mokykla – vienas dalykas, Leningrado – kitas, o Kijevo – trečias. Geriau jau jų nelyginti. Tad mane, žalią kursantą, prisaikdino, davė leidimą, ir štai aš jau esu už šarvuotų slaptosios bibliotekos durų. Pirmą kartą. Apsilankęs slaptojoje bibliotekoje, jaučiausi tarsi neoficialiai pabuvęs svetimame hareme: taip įdomu.

Bibliotekoje – tyla ir ramybė. Ir pavyzdinė tvarka. Prie lentynų neleidžia. Yra katalogas – ir ieškok. Ko paprašysi – atneš. Po tam tikros procedūros. Ir štai aš peržiūrinėju korteles kaip šykštus riteris – perliukus. O kortelėse pavadinimai – vienas už kitą labiau džiuginantys. Gaminys 3-R-10. Skamba taip: TRRRYS – ERRR - Dešimt! Arba štai: U-5-TS. Beje, tai yra tas pats, kas ir 2-A-20. Toks daiktas stovėjo 166-ame objekte. O 166-as objektas – tai visiškai ne karinė bazė. Tai – tankas. Tais laikais – visiškai slaptas. Liaudžiai nebūtina žinoti apie gaminius ir objektus, o aš galiu paprasčiausiai pasirinktinai užsisakyti knygą ir įsigilinti į ją. Blogiausia tik tai, kad akys dega ir bėgioja į visas puses: 3-M-6, 2-P-27, T-12A... Ką pasirinkti? Nuo ko pradėti, kuo užkąsti?

Staiga rausvoje kortelėje – minėtos knygos pavadinimas. Pavadinimas, kuris plėšo žmogų į gabalus.

2

Iki šiol nesuprantu: kaip nesudraskė į gabalus manęs? Stebiuosi, kaip likau gyvas, perskaitęs tokius dalykus? Ma-

tyt, tiesiog pasisekė. Tai mane smarkiai pribloškė. Dvi savaites per mankštas ir apžiūras, treniruotes ir patikrinimus, paskaitas ir seminarus gyvenau visiškai abejingas viskam. Tiksliau tariant, kažkas už mane gyveno, tarnavo, valė ginklą, batus ir tualetus, gaudavo papeikimus ir pagyrimus, bėgiojo, šokinėjo ir visa gerkle plėšė rikiuotės dainas. O aš, priblokštas ir sutryptas, šio pasaulio gyvenime nedalyvavau.

Štai po dviejų savaičių, atsigavęs, vėl nuėjau į slaptąją biblioteką. Už šarvuotų durų. Sutramdžiau emocijas. Kataloge suradau tą pačią rausvą kortelę ir, stengdamasis nerodyti jausmų, užsakiau knygą. Aš juk jos dar nebuvau matęs, buvau tik perskaitęs jos pavadinimą kortelėje. Štai knyga guli priešais mane. Nedidelė. Pilkutė. Dešiniajame viršutiniame kampe grifas – „Slapta" ir inventorinis numeris – 0341. Autorius – generolas pulkininkas L. Sandalovas. Pavadinimas – „Vakarų fronto 4-osios armijos dalinių kariniai veiksmai Didžiojo Tėvynės karo pradiniu laikotarpiu" (Vojenizdat, 1961).

3

Ką, trinktelėjo jums pavadinimas? Kaip skeltuvu į tarpuakį? Taigi. Štai ir man kadaise vien tik perskaičius antraštinį puslapį akyse aptemo. Jūs dabar esate įpratę prie sensacijų, paslapčių atskleidimo. Jeigu pavadinimas dabar ir pritrenkia, tai ne mirtinai. O tais laikais jis būdavo žudantis. Juk mus mokė, kad karas buvo didysis ir tėvynės. Mums sakė, kad karas buvo šventas ir išvaduojamasis. Kai kurie tuo tikėjo. Aš taip pat. Štai paaiškėjo, kad karo istorija, kurios mes mokėmės, tai makaronai, kabinami ant mūsų atlėpusių ausų. Istorija, kurią mums pasakojo,

tai buvo pasakos miniai, plačiosioms liaudies masėms, nieko nežinantiesiems. O čia, už šarvuotų durų, už plieninių grotų, už nesugriaunamų sienų, už automatais ginkluotų sargybinių plačių nugarų, už žvėriškai šiepiančių dantis sargybinių šunų, už budraus „Ypatingojo skyriaus" žvilgsnio, leidimais, įleidimais, antspaudais, apskaitos sąsiuviniais, slaptos raštvedybos instrukcijomis buvo saugoma visiškai kitokia to paties karo istorija. Čia slapti generolo L. Sandalovo prisiminimai yra ne vieninteliai. Paprasčiausiai ta knyga pirmiausia man pateko į rankas. Negana to, čia saugoma visa krūva slaptų memuarų: armijos generolo I. Fediuninskio ir vyriausiojo artilerijos maršalo N. Voronovo, generolo leitenanto S. Kalinino ir Sovietų Sąjungos maršalo I. Bagramiano, armijos generolo P. Batovo ir armijos generolo A. Gorbatovo (to paties, apie kurį draugas Stalinas sakė, kad Gorbatovą tik karsto lenta ištiesins). Ir dar daug įvairiausių dalykų.

Kyla klausimas: ką slepiame? Kodėl?

O juk slepiame rimtai. Jeigu aš laikysiu liežuvį už dantų, tai man per atestaciją įrašys žodžius, kad moku saugoti karinę ir valstybinę paslaptį. Tačiau pakanka tik pleptelėti, pakanka tik kam nors papasakoti slaptųjų memuarų turinį, kai pritaikys pačius griežčiausius Baudžiamojo kodekso straipsnius, pradedant nuo 64 straipsnio. Ir, galimas daiktas, bus pakankamai liūdnas nuosprendis. Ką ten turinys! Netgi nereikia pasakoti tų knygų turinio, nereikia gilintis į smulkmenas: pakanka tik pasakyti, kad iš tiesų yra slaptieji memuarai,– ir tai bus išplepėjimas, už tai bus baudžiama pagal tuos pačius straipsnius. Na, o jeigu aš naktį imsiu laužti slaptosios bibliotekos grotas, tai poste stovintis sargybinis automato papliūpomis suplėšys mane į gabalus. Net nesusimąstydamas. Ir aš pats, pavaduodamas tame poste (jis buvo vadinamas postu Nr. 2)

sargybinį, sušaudyčiau tomis pačiomis kulkosvaidžio serijomis kiekvieną, kuris išdrįstų sudrumsti mūsų paslapčių ramybę. Taip pat – net nesusimąstydamas. Ir gausiu už nužudymą padėką ir trumpas atostogas su dokumentais nemokamai važiuoti į bet kurį šalies kraštą. Ir į mano atestaciją įrašys žodžius apie parodytą ryžtą saugant karinę paslaptį. Tokios eilutės puoš biografiją ir padės kopti į karjeros laiptų viršūnę. Tačiau kokios tai paslaptys, už kurių išplepėjimą aš turiu nesusimąstydamas žudyti? Kokios tai paslaptys, už kurių atskleidimą mane turi nužudyti?

Įsivaizduokite, gyvenate su žavia moterimi metus, dvejus, dešimt. Ji turi visas geriausias savybes: kaimynių pavydui protinga, stotinga, graži, darbšti, tyra darbais ir mintimis. Staiga sužinote, kad jūsų mylimos, dievinamos moters praeitis tamsi, nešvari. Tokia tamsi, tokia nešvari, kad gresia mirtis, jeigu norėsite ją sužinoti. Jums paprasčiausiai nupjaus galvą, jeigu tik pajudinsite pirštą, norėdamas ką nors sužinoti.

Štai ir aš pasijutau patekęs į tokią padėtį. Tačiau tai buvo ne moteris, o didinga, puiki pergalė šventame ir pačiame teisingiausiame iš visų karų. Pasirodo, jog didingos pergalės – šlykšti ir nešvari praeitis. Kitaip – ką gi mes slepiame? Jeigu toji, kita, slaptoji karo istorija švari ir puiki, tai kodėl aplinkui ją skalija ir kaukia sargybiniai šunys?

4

Mes mokame saugoti paslaptis. Mes paskelbiame, jog žinios apie karą yra slaptos ir visiškai slaptos, mes uždarome tas žinias į seifus, o seifus užantspauduojame, paskui uždarome saugyklų duris ir taip pat jas užantspauduojame.

Ir pastatome posto sargybinius. Kas dvi valandos – pamaina, praeina dar dvi valandos – vėl pamaina. Stok, kas eina? Eina skirstantysis posto sargybinius su nauja pamaina. Skirstantysis posto sargybinius, pas mane, kiti nejudėkite iš vietos! Postą atidaviau! Postą priėmiau! Sargybinis, priėmęs postą, tampa posto sargybiniu, atidavęs postą, laisvu sargybiniu: budinti pamaina, besiilsinti pamaina, ir vėl: postą atidaviau, postą priėmiau. Sargybos viršininkas miega tik dieną, keturias valandas – nuo dešimtos iki dviejų. Žinoma, jeigu nieko neįvyksta. Penktą valandą – išvedžioja posto sargybinius. Šeštą valandą – keičia sargybą. Ir vėl viskas iš pat pradžių: dviejų, trijų pamainų postai. Atidavė–priėmė. Reikia budriai saugoti ir įnirtingai ginti... Išgirdus sargybinio šuns lojimą... Posto sargybinis turi panaudoti ginklą, jeigu...

Išsaugoti tą, kitą, karo istoriją paslaptyje brangiai kainuoja ir reikia daug pastangų. Jūs pabandykite išmaitinti tik vieną sargybinį šunį, pilkąjį šunelį. Sovietinio žmogaus galima nemaitinti, jis priprato, jis ras išeitį. O šuneliui malonėkite duoti po du kilogramus mėsos per dieną. Tai kiek tai kainuos per metus? O sargybos visur aplinkui, už kiekvienos aukštos tvoros: kad tik liaudis nieko nesužinotų apie karą. Vyrukams tik derlių nuiminėti. O mes javus Amerikoje perkame, tvirtus vyrus nuo darbo atitraukiame. Ištisais dešimtmečiais. Sargybose juos laikome, kad niekas nesužinotų karo, kurį įsakyta vadinti tėvynės, istorijos. Aš tas paslaptis saugojau Kijeve. Ir ne tik Kijeve. Kažkas tą slaptąją generolo L. Sandalovo knygą ir kitų slaptųjų memuarų rašytojų knygas saugojo Novosibirske, Rygoje, Taline, Severomorske ir Usūrijske, Arzamase ir Bucharoje, slaptose Viunsdorfo ir Lignicos, Chabarovsko, Krasnojarsko ir Uriupinsko bibliotekose. Tad kokius pinigėlius mums kainuoja slėpti savo istoriją?

O čekistai budi. O čekistai atidžiai stebi, ar iš kur nors nenuteka informacija apie karą, kuriuo įsakyta didžiuotis. O čekistai gaudo tuos, kurie sugalvoja atskleisti visų teisingiausio istorijoje karo paslaptis. Ir gauna už budrumą karinius ordinus. Juk ir čekistus reikia maitinti. Mėsa. Ir ne blogiau kaip sargybinius šunis. O tai dar, ko gero, čekistų budrumas prislops, ir mūsų tauta ką nors sumos apie karą, kuris nugriaudėjo prieš pusšimtį metų.

5

Man pačiam toks maištas jokiu būdu nebūtų šovęs į galvą. Tačiau mane mokė ne paprastoje, o ypatingoje mokslo įstaigoje. Ir pačią pirmą dieną, pačioje pirmoje paskaitoje patyręs pulkininkas iš karto paaiškino visas amato paslaptis: netikėkite, kalbėjo jis, tuo, ką jums įkyriai kala, ieškokite to, ką nuo jūsų slepia. Visą pirmą valandą jis kartojo, kad negalima tikėti tuo, ką kala. Visą antrą valandą aiškino, kad reikia ieškoti to, kas nuo mūsų slepiama. O baigė taip: „Rasite tai, ką slepia, – nesidžiaukite. Tai gali pasirodyti, jog yra tik antroji priedanga. Atminkite: didesnę paslaptį slepia dvi arba trys priedangos".

O čia pasitaikė toks pats atvejis. Man tada, dar visą labai trumpą gyvenimą, įkyriai kalė šviesią ir švarią didžiojo ir šventojo karo istoriją. Ir štai paaiškėja, kad kita to paties karo istorija nuo manęs uoliai slepiama. Aš dar neatverčiau slaptosios generolo L. Sandalovo knygos, aš dar nelaikiau rankose kitų generolų ir maršalų slaptųjų memuarų, bet jau supratau, kad yra dvi istorijos. Dvi visiškai skirtingos istorijos. Jeigu jos būtų vienodos, tai kam vieną jų reikėtų slėpti?

Kuri iš tų dviejų istorijų teisinga? Matyt, ta, kurią saugo. Jeigu turime auksinį žiedelį, tai, išeidami iš namų, mes jį paslepiame, o duris rakteliu užrakiname. Dar ir šunelį nuo grandinės paleidžiame, kad po kiemą lakstytų, uodegėlę vizgintų. O jeigu mūsų grandinėlės ir kryželiai aliumininiai, aukso spalva dažyti, jeigu mūsų briliantai stikliniai, tai mes jų saugumu nelabai rūpinsimės. Taigi štai: tai, kas saugoma už šarvuotų durų, ir yra karo istorija, nors galbūt ne visa. O tai, kuo mus maitino nekričai, čakovskiai, šolochovai, ozerovai ir kiti stadniukai, trumpiau tariant, – Vyriausioji politinė valdyba su agitacijos ir propagandos skyriumi, tai nėra istorija. Tai – surogatas, erzacas, falšas ir klastotė.

Čia reikėtų pasakyti ir apie oficialius šešiatomius ir dvylikatomius: juose yra tai, kas buvo įsakyta parašyti. Kartu pasakytina ir apie požiūrį į tuos tūkstančius karinių memuarų, kuriais mūsų generolai ir maršalai užvertė bibliotekas ir knygynus. Ko jie verti? Štai generolas pulkininkas L. Sandalovas parašė tris geras knygas apie karo pradžią: „Sunkios ribos“, „Tai, kas išgyventa“, „Maskvos kryptimi“. Tačiau kaip įsakysite žiūrėti į tas knygas, sužinoję, kad, be tų trijų, yra dar viena, slapta? Neslaptose knygose generolas Sandalovas rašo vienaip, o slaptojoje – kitaip. Kaip po to įsakysite tikėti jo neslaptomis knygomis.

Vien tai, jog yra slaptieji memuarai, verčia galvoti, kad ne viskas tame didžiajame kare švaru, o mūsų generolai turi nusikalstamų įpročių: miniai pasakoja vienas istorijas, o saviesiems – kitas. Kaip apsukrūs vagys. Taip vagių priimta: visiems akis dumia, o saviesiems pasakoja kitą versiją, žinodami, kad savieji niekam neišplepės. Nesvarbu, ar saviesiems pasakoma visa tiesa, ar ne visa, svarbu, kad saviesiems pasakojama ne tai, kas visiems.

6

Memuarai – įdomus dalykas. Tačiau karo dokumentai dar įdomesni. Bet kaip iki jų prasibrauti?

Mūsų vadai daugelį dešimtmečių slėpė ne tik archyvų turinį, bet ir būdus į juos patekti. Ir tik praėjus 46 metams nuo vokiečių įsiveržimo, kai šėlo ir visur buvo šlovinamas vadinamasis viešumas, „Vojenno-istoričeskij žurnal" (1987. Nr. 9. P. 87) pagaliau paaiškino visiems mėgėjams, kaip galima gauti karo laikų archyvinius dokumentus: „Galima gauti Ginkluotųjų pajėgų rūšių vyriausiųjų štabų ir centrinių valdybų, karinių apygardų, PLG apygardų ir frontų vyriausiųjų ir centrinių valdybų dokumentus, turint SSRS ginkluotųjų pajėgų Generalinio štabo viršininko leidimą".

Matote, kaip viskas paprasta, – reikia tik nueiti į Generalinį štabą: „Kas čia Sovietų Sąjungos maršalas Achromejevas?" Jums tuojau pat parodys duris. Pasibeldžiate: „Laba diena, norėčiau po archyvus pasirausti, aruodus pašlavinėti..." Ir maršalas Achromejevas (arba kitas šiandien ten esantis) jums tuojau pat išrašys leidimą.

Tiesa, paprastumą slepia dvi nedidelės sąlygos ir vienas nutylėjimas. „Vojenno-istoričeskij žurnal" paaiškino, kad tyrėjas pirmiausia turi raustis po archyvus ne savo noru, o „nukreiptas karinių dalių, įstaigų ir valstybinių organizacijų". O kokia, pasakykite, nauda įstaigos vadovui rodyti iniciatyvą, savo nelaimei nuotykių ieškoti, imtis atsakomybės už jūsų istorinius tyrimus sferose, kur tokie tyrimai visiškai nėra skatinami, o labai ryžtingai draudžiami?

O antroji sąlygėlė štai kokia: „nukreiptas jų tyrėjas privalo turėti pažymą, kad jam leidžiama dirbti su slaptais dokumentais". Ratas uždaromas greitai ir patikimai: ypač

smalsiems leidimas dirbti su slaptais dokumentais neduodamas, o tas, kuriam toks leidimas duotas, jį labai brangina, neplepa ir Generalinio štabo viršininko leidimo niekada neprašo. Tačiau jeigu ir paprašo, jeigu jam ir duoda leidimą, tai ir tada tyrimų rezultatų niekas nesužinos: padirbėjai archyve, savo smalsumą patenkinai – ir tylėk, pasirašydamas, kad nieko nepasakosi.

Tai tokios sąlygėlės. O štai nutylėjimas: visus kokius nors svarbius sprendimus, susijusius su karu, priėmė Stalinas ir jo artimiausia karinė aplinka, t. y. Vyriausiojo kariuomenės vado būstinė – VKVB. Visi kiti valstybiniai ir kariniai organai, visi vadai ir visi štabai vykdė tik Stalino valią. Nors aukščiau išvardytame sąraše minimos pakankamai aukštos instancijos, bet ne VKV būstinė. Taigi, jeigu jūs ir turite leidimą dirbti su slaptais dokumentais, jeigu jūsų didelis viršininkas užsidegė noru ką nors sužinoti apie karą ir įformino tam tikrą nukreipimą, jeigu Generalinio štabo viršininkas ir leis jums raustis archyvuose, tai svarbiausio dalyko jūs vis tiek ten nerasite, nes jums leis peržiūrėti tik antraeilius antraeilių štabų popierėlius.

Po keliolikos metų Generalinio štabo viršininko pavaduotojas moksliniam darbui armijos generolas M. Garejevas tai patvirtino: „VKV būstinės dokumentai po karo buvo paimti iš Generalinio štabo“ („Krasnaja zvezda“. 1991 m. liepos 27 d.). O kas paėmė ir kur paslėpė, armijos generolas M. Garejevas kažkodėl nepasakė. Štai ir ieškokite tiesos apie karą, daužydami galvas į nepramušamas sienas.

Teisybės dėlei reikia pripažinti, kad vienas Tel Avivo universiteto tyrėjas be jokių problemų gavo ne tik leidimą, bet ir kvietimą dirbti su visais Rusijos archyvais, iš jų ir su Užsienio reikalų ministerijos, Generalinio štabo, VŽV, Užsienio žvalgybos, Kominterno, ir netgi jam padėti paskyrė Rusijos prezidento patarėją. Įdomus atvejis. Aš pa-

vydėdamas sakau: na, ir sekasi žmonėms! Tik man neaišku, kokia valstybinė organizacija davė tam tyrėjui nukreipimą ir kas jam davė leidimą dirbti su paslaptimis? Juk norint gauti tokį leidimą, reikia duoti priesaiką, įrodyti atsidavimą valdančiajam režimui ir sugebėti saugoti valstybinę ir karinę paslaptį. Drauge tyrėjau, ar jūs davėte priesaiką, jog būsite ištikimas? Ar pasirašėte reikiamus dokumentus?

7

Taip sekasi ne visiems.

Štai, pavyzdžiui, tyrėjas Dmitrijus Jurasovas. Nuo 13 metų sudarinėjo represuotųjų kartoteką. Baigęs mokyklą, įstojo į Istorijos ir archyvų institutą, buvo kadrinis Spalio revoliucijos, liaudies ūkio, SSRS Aukščiausiojo teismo archyvų darbuotojas. Per daugelį metų (1993 m. vasario mėn. duomenimis) surinko 430 000 (keturis šimtus trisdešimt tūkstančių) kortelių ir 60 000 (šešiasdešimt tūkstančių) laiškų. Domisi žmogus istorija. Štai tokius ir įsakyta išaiškinti. Štai tokius ir medžioja nesnaudžiantys organai. Per didelį Jurasovo susidomėjimą mūsų istorija išaiškino ištikimi šunys. Išlėkė smalsuolis Jurasovas iš archyvų, ir daugiau ten neįleidžiamas. O juk Dmitrijus Jurasovas tik renka duomenis apie nusikaltimus, kurie, kaip skelbia gerklingi „XX suvažiavimo vaikai", jau seniai išaiškinti. D. Jurasovas karinių paslapčių nelietė. Į karinius archyvus nesiveržė ir rinko jis NE SLAPTUS duomenis.

Tokių tyrėjų mūsų brangieji vadovai nepageidauja ir, pasitaikius progai, su didžiuliu pasitenkinimu išrūko.

Tas, kuris domisi karu, patenka į dar blogesnę padėtį. Aplink karinius archyvus barjerai yra kur kas aukštesni.

Armijos generolas M. Garejevas, pranešęs laikraštyje „Krasnaja zvezda", kad VKV būstinės dokumentai yra nežinia kur, tęsia: „Nors labai liūdna, bet, blaiviai įvertinant padėtį, matyt, teks taikstytis su tuo, kad prie kai kurių dokumentų prieiti bus galima dar negreitai".

Pakomentuoti generolo žodžius būtų galima taip: brangūs draugai tyrėjai, pačių įdomiausių dalykų Generaliniame štabe jau seniai nėra, o prie to, kas yra, mes jus, nors ir labai apgailestaujame, prileisime dar negreitai.

Tai buvo išspausdinta laikraštyje „Krasnaja zvezda" 1991 m. liepos 27 dieną. Nuo vokiečių įsiveržimo iki generolo pareiškimo išspausdinimo praėjo PENKIASDEŠIMT METŲ, VIENAS MĖNUO IR PENKIOS DIENOS. Palyginus su tuo terminu, drauge generole, kaip įsakysite suprasti tokį pasakymą „dar negreitai"? Tai kada?

Štai jums, armijos generole Garejevai, vis tas pats klausimas: KODĖL? Paaiškinkite ne man, o liaudžiai, kuri jus maitina: KODĖL karo paslaptis reikia saugoti? KĄ JŪS NUO TAUTOS SLEPIATE?

Visų pikantiškiausias dalykas yra šis: būtent šitą generolą iš saugančiųjų giminės paskyrė Karo mokslų akademijos prezidentu, būtent jis ir yra aktyviausias karo tyrėjas, baltų dėmių nutrynėjas. Sveikinu jus, didysis istorijos paslapčių atskleidėjau!

Dirba Karo mokslų akademija ir didžiuojasi savo darbuotojais: nesuskaičiuojamais būriais mokslų daktarų ir kandidatų. Kviečiu į kovą didžiuosius atskleidėjus: paneigti „Ledlaužį" – jūsų tiesioginė pareiga. Draugai generolai, reikia arba pripažinti „Ledlaužį", arba užginčyti. Jums už tai pinigus moka. Na, o kas išeis raitas arba pėsčias, krūtinė prieš krūtinę, skydas prieš skydą? Kas paprieštaraus iš esmės, o ne kibdamas prie smulkmenų? Tačiau drąsuolių išeiti į dvikovą filmuojant televizijos kameroms nei Gy-

nybos ministerijoje, nei Generaliniame štabe, nei Karo mokslų akademijoje neatsirado. Užuot paneigę, generolai akademikai ir akademikai generolai ėmė atsikalbinėti: girdi, viskas „Ledlaužyje" tarsi teisinga, bet tik patvirtinančių dokumentų archyvuose, deja, nepavyko rasti.

Puikiai generolams sekasi: viena vertus, – dokumentų nepavyko rasti, o kita vertus, – „nors ir labai gaila, bet kai kuriuos dokumentus bus leista pamatyti dar ne greitai". Vargšai generolai tyrėjai negali rasti to, ko tvirtai nusprendė mums nerodyti. Jie pavogė ir paslėpė mūsų istoriją, o dabar kažkodėl negali rasti to, ką pavogė.

Armijos generolas Garejevas dirba ne vienas, o draugiškame tokių pat atskleidėjų kolektyve. Štai dar vienas atkaklus tyrėjas – generolas pulkininkas J. Gorkovas. Jis nenuilsdamas mėto akmenis į mano daržą. Štai kokią gudrybę jis sugalvojo: pareiškė, kad archyvai yra generolų rankose, vadinasi, tik jų kūriniuose – tikra tiesa. O kai kurie, suprantate, rašinėja nesiremdami archyvais, tad ko iš jų norėti?

Generolas pulkininkas Gorkovas apsimetinėja silpnaprociu, vaizduoja, kad nesupranta paprasčiausių dalykų, o tai, jog gali naudotis archyvais, visiškai nerodo, kad nori sakyti tiesą. Mūsų generolai VISADA galėjo naudotis archyvais, bet tai visiškai nerodo, jog jie sakė tiesą. O pagrindinė generolų slapta literatūra apie karą, „uždari" tyrimai, negalėjimas naudotis kariniais archyvais – tai ir yra aiškus NENORAS SAKYTI TIESĄ. Tai ir yra akivaizdus noras MELUOTI. Remiantis archyvais.

O generolas Gorkovas nenumaldomas: „Norint išaiškinti tiesą... atsižvelgiant į tai, jog ši problema labai sudėtinga, reikia labai gerai viską apgalvoti, blaiviai vertinti, griežtai remtis dokumentais" („Krasnaja zvezda". 1995 m. spalio 21 d.). Toliau generolas ėmėsi aukštųjų materijų.

'Generolas pulkininkas Gorkovas pasakoja apie milžinišką mūsų liaudies potencialą: „Šis potencialas apima ir istorijos, iš kurios liaudis semiasi jėgų, žinojimą. O mokytis istorijos reikia, vaizdžiai tariant, ne iš suklastotų kopijų, o iš originalų".

Ak, generoliška logika! Istoriją reikia žinoti! Iš jos liaudis turi semtis jėgų! Ir mokytis jos reikia iš originalų, tvirtai remiantis dokumentais... kurių generolai niekam nerodo, kurie nežinia kur paslėpti, kuriuos su šunimis saugo, prie kurių 50 metų tautos neprileido ir artimiausią penkiasdešimtmetį neketina prileisti.

O ar jums, draugai generolai, neatrodo, kad jūs atliekate tą patį darbą, kaip ir pilki sargybiniai šunys, kurie už du kilogramus mėsos per dieną neprileidžia liaudies prie jos pačios istorijos?

Antras skyrius

Laikymo terminas – trys mėnesiai

Pagrindinis mūsų darbo principas – teisingumas.

VIŽ. 1988. Nr. 10. P. 71

Mes privalome laikytis tiesos.

VIŽ. 1989. Nr. 6. P. 5

Už visišką tiesą.

VIŽ. 1990. Nr. 12. P. 66

Rašyti ir spausdinti tiesą.

„Krasnaja zvezda". 1993 metų lapkričio 26 diena

Nieko, išskyrus tiesą.

„Krasnaja zvezda". 1995 metų vasario 9 diena

Mūsų užduotis – sakyti tiesą.

„Krasnaja zvezda". 1997 metų sausio 24 diena

Sakyti tiesą ir tik tiesą.

„Krasnaja zvezda". 1997 metų kovo 19 diena

Kam reikalinga jūsų tiesa, jeigu ji trukdo mums gyventi.

SSKP CK narys, Sovietinės armijos Vyriausiosios politinės valdybos viršininkas, armijos generolas A. Jepiševas.

„Ogoniok". 1989. Nr. 25. P. 5

1

Aš įveikiau pagundą. Slaptą generolo Sandalovo knygą aš pavarčiau rankose ir grąžinau pro langelį net nepervertęs antraštinio lapo.

Nusprendžiau: mes eisime kitu keliu. Aš neskaitysiu mūsų generolų ir maršalų slaptų memuarų. Kol kas. Mano būsimasis darbas, mano profesija bus atskleisti karines paslaptis. Metodai, kuriais mane tam ruošia, pakankamai tobuli. Tačiau ką besimokytumei, niekaip negali išvengti sąlygotumų ir supaprastinimų. O čia atsirado galimybė pačiam ruoštis. Be sąlygotumų ir supaprastinimų. Ten, už šarvuotų slaptosios bibliotekos durų, šimtai knygų, kuriose slypi karinė paslaptis – slaptoji karo versija. Kokia yra slaptoji versija, kuo ji skiriasi nuo neslaptosios, aš nežinau.

Tačiau tai galima APSKAIČIUOTI.

Paprasčiausiai reikia įsigilinti į neslaptąją versiją, sumesti mintyse, ko joje trūksta, kur ji iškraipyta, ir tuo remiantis padaryti išvadą, koks galėtų būti to paties karo istorijos slaptasis variantas. Tik tada aš prisikasiu prie slaptųjų memuarų ir patikrinsiu, ar iš tikrųjų tikslūs mano apskaičiavimai ir spėjimai.

Taigi pirmasis žingsnis – nagrinėti neslaptąją versiją. Tais metais visų pagrindų pagrindas buvo šešių tomų „Sovietų Sąjungos Didžiojo Tėvynės karo istorija. 1941–1945", parengta Marksizmo-leninizmo instituto prie SSKP CK. Šie tomai atrodė labai įspūdingai: prabangūs viršeliai, geras popierius, nepriekaištinga spauda, daugybė žemėlapių ir nuotraukų, išnašos, šaltinių nuorodos, priedai – visa tai kėlė pagarbą.

Pagarba virsdavo siaubu, perskaičius antraštinius puslapius: redakcinė komisija – pusė puslapio Politinio biuro

ir CK narių, maršalų, generolų, admirolų, akademikų, garsių rašytojų. Atskirai – autorių kolektyvas ir kiekvieno tomo redakcija. Negana to – konsultantų sąrašas, o jame – maršalai, maršalai, maršalai ir karinės pramonės ministrai, ir vėl – akademikai, akademikai, akademikai. O po viso šito – mūsų šalies ir užsienio archyvai, iš kurių buvo semiamasi žinių. Žodžiu, geriausias akademinis tyrinėjimas.

Tiesa, niekas tų tomų niekada neskaitė. Skliausteliuose pastebėsiu: kartais susitinku su savo skaitytojais, tenka kalbėti ir savo tėvynainiams. Dabar jų yra nemažai užsieniuose. Daugelis jų gyveno Sovietų Sąjungoje tais laikais, kai šis šešiatomis puošė kiekvieną butą. Aš pateikiu klausimą salei: pakelkite ranką, kuris perskaitėte visus šešis tomus? Suprantu, klausytojai laukia šunybės ir mano klastingų klausimų, todėl tyli. Tada klausimą pakartoju kita forma: kas šito šešiatomio neskaitėte? Dabar salė atsako linksmu, draugišku visuotiniu balsavimu be susilaikiusiųjų. Kai man priekaištauja, kad mano stilius nemokslinis, aš, kukliai nuleidęs akis, klausiu: o kam reikia to akademinio stiliaus, kurio niekas neskaito?

Manau, jog nėra nieko gudraus rašyti moksliniu stiliumi. Rašyti knygas, kurių svarbiausia paskirtis puošti butus, gali kiekvienas, netgi ir akademikas, nes jų vertingas ne turinys, o viršelis. Na, pabandykite rašyti paprasta žmogiška kalba taip, kad knygas pirktų ne tik dėl gražių paveiksliukų.

Tačiau tai tarp kitko.

Oficialaus šešiatomio aš taip pat būčiau neskaitęs, bet tada susiklostė situacija: reikia. Teko save priversti. Atverčiau ir jau nebegalėjau atsiplėšti.

2

Tai didi knyga. Gaila, kad mūsų žmonės jos neskaitė. Kiekvienas, kuris įveiks nors pirmą tomą, praregės.

Pirma, kas krinta į akis, yra tai, jog medžiaga išdėstyta be jokios sistemos. Aš skaičiau šešiatomį tuo metu, kai mane mokė rinkti visus duomenis, išskirti svarbiausius, atmesti mažai reikšmingus dalykus, dėlioti į lentynėles, sisteminti. O tų, kurie rašė „Sovietų Sąjungos Didžiojo Tėvynės karo istoriją", aiškiai to nemokė, todėl akademikai paprasčiausiai prikimšdavo tomus visko, kas pakliūdavo po ranka, visiškai nesistengdami suskirstyti medžiagos pagal temas arba logiškai išdėstyti turinį.

O aš, būdamas iš prigimties užsispyręs, stengiausi duomenis apie karą, pateiktus oficialiojoje istorijoje, rūšiuoti. Tačiau iš to nieko neišeidavo. Pradedu nuo paties viršaus: didžiausias prieškarinio laikotarpio Raudonosios armijos organizacinis vienetas – karinė apygarda. Kiekgi jų buvo 1941 metų birželio 21 dieną? Šešiatomyje aprašytos (probėgšmais) penkios pasienio apygardos. Tačiau buvo ir vidaus karinės apygardos. Kiek? Kokios? Kas joms vadovavo? Kokios karinės pajėgos jose buvo? Atsakymų nėra. Tai čia, tai ten minimos tai Maskvos, tai Oriolo, tai Charkovo karinės apygardos. Tačiau kodėl visa tai išmėtyta, išblaškyta, išsklaidyta po įvairius tomus, dalis, skirsnius ir skyrius? Kodėl šie duomenys nepateikti kartu viename puslapyje, vienoje lentelėje?

Už karines apygardas žemesnis organizacinis vienetas – armija. Antras klausimas: kiek buvo armijų Sovietų Sąjungoje 1941 metų birželio 22 dieną? Ir vėl aš patenku aklavietėn. Tos informacijos oficialiojoje istorijoje nėra. Kas sudaro tas armijas? Kur jos buvo tuo momentu, kai užpuolė vokiečiai? Aš vėl ir vėl atsitrenkiu į nesugriaunamas sie-

nas. Į lapą rašau tekste paminėtų armijų numerius. Išeina, kad armijų buvo 12. Jų numeriai: 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 23 ir 26. Šitoje eilėje – keistos pralaidos. Praleistos 1, 2, 9 ir 13 armijos. Kur jos buvo birželio 22 dieną? O gal jų visiškai ir nebuvo? O po 14 numerio – pašėlęs lėkimas šuoliais. Kodėl?

Dėl kažkokios priežasties žemėlapyje nepažymėtas armijų išsidėstymas, tiesiog užrašyta: tokia karinė apygarda ir skliausteliuose jose buvusių armijų numeriai. Kur jos buvo? Vienas dalykas, jeigu kariuomenė sutelkta prie pat sienos, tada jai teks pirmas smūgis ir ji žus, kitas dalykas, jeigu ji yra už dešimčių ir šimtų kilometrų nuo sienos, tada bus laiko paskelbus pavojų sutelkti kariuomenę kovai ir deramai sutikti priešininką. Jeigu armijos yra toli nuo sienos, tai mes pirmąjį karo momentą prarandame kurią nors savo teritorijos dalį, bet apsaugome kariuomenę nuo pirmo netikėto smūgio. Tačiau kai kariuomenė sutelkta prie pat sienos, mes netenkame ir armijų, o kartu su jomis ir teritorijų, kurių nebus kam ginti, ir kartu šalis atsiduria prie katastrofos ribos. Aš noriu žinoti, kas atsitiko 1941 metų birželio 22 dieną. Tačiau to neįmanoma suprasti, nežinant mūsų armijų išsidėstymo. Šešiuose tomuose daugybė žemėlapių. Tik to paties svarbiausio, nėra. To, kuris padeda suprasti karo pradžią, nėra.

Kiekgi buvo armijų? Dvylika? Ar ne dvylika? Jeigu buvo dvylika, tai kam reikia 26 numerio? Priešams apgauti? Ar save?

Gerokai vėliau po kruopelytę surinkau duomenis apie kiekvieną armiją ir nustačiau: birželio 22 dieną jų buvo ne dvylika, o trisdešimt viena. Tai galima sužinoti persijojus daugybę kitų knygų tarsi tonas smėlio kelioms smiltelėms aukso gauti. Tačiau iš oficialiosios karo istorijos šių žinių

neįmanoma išpešti. Oficialioji istorija parašyta taip, kad šlako sąvartose neliktų aukso dulkelių.

Ši, krintanti į akis, statistinių sąvartų tuštybė leido man padaryti pirmąją išvadą.

3

Kiekviena pakankamai didelė žinių suma virsta mokslu, jeigu žinios susistemintos. O mūsų oficialioji karo versija išdėstyta be sistemos. Kitais žodžiais tariant, tai – ne mokslas. Tokia buvo mano pirmoji išvada. Jos aš neatsisakau ir po 35 metų. Pasakysiu dar daugiau: oficialiame šešiatomyje žinios apie karą ne tik nesusistemintos, bet praktiškai jų ten nėra. Šešis tomus galima išreikšti trim žodžiais: karą laimėjo Chruščiovas. Visi šeši tomai – abstraktūs samprotavimai, šūkiai ir lozungai, komunistų partijos ir asmeniškai draugo Chruščiovo šlovinimas, o apie armiją ir karą beveik nieko nėra. Spręskite patys. Pagrindinė smogiamoji ir manevrinė Raudonosios armijos jėga 1941 metų vasarą buvo mechanizuoti korpusai. Neįmanoma suprasti karo pradžios, vadinasi, ir visos jo tolesnės eigos, nežinant, kiek mūsų šalyje buvo mechanizuotų korpusų, kur jie buvo, kas jiems vadovavo, kokia buvo jų sudėtis. Apie šią pagrindinę manevrinę ir smogiamąją Raudonosios armijos jėgą pasakoma štai kas: „Mechanizuoti korpusai buvo formuojami dviem etapais. Kai kurie jų buvo kuriami pradedant nuo 1940 metų liepos mėnesio, o dauguma – 1941 metų kovo–birželio mėnesį. Tačiau Gynybos liaudies komisariato vadovybė padarė klaidą duodama techniką visiems korpusams iš karto, dėl to karo pradžioje daugumą jų nebuvo visiškai sukomplektuota“ (T. 1. P. 457). Tai ir viskas. Ir vėl kyla klausimai: tai kiekgi buvo tų mecha-

nizuotų korpusų? Penki? Dešimt? Dvidešimt? Trisdešimt? Kas tai buvo? Ar tai šimto tankų mechanizuotas korpusas? Ar dviejų šimtų? Penkių šimtų? Galbūt tūkstančio? O kiek sunkvežimių buvo mechanizuotame korpuse? Tūkstantis? Du? Penki? O kareivių? Dešimt tūkstančių kiekviename? Dvidešimt? Trisdešimt? Ką reiškia „kai kurie iš jų", „didelė dalis", „dauguma"? Jeigu aš, atlikdamas mokslo užduotį, pateikčiau dėstytojui žinias apie priešą, vartodamas terminus „kažkoks skaičius", „tam tikras procentas", „kažkuri dalis", tai mane tuojau pat įkištų į Kijevo įgulos areštinės 26 kamerą, į tą pačią, kurioje dezinfekcijai laikydavo kibirus su chlorkalkėmis. Beje, teisingai pasielgtų, nes mes esame kariškiai ir tikslumas – mūsų mandagumas. Kaip karalių. O tikslumo nebuvimas – chamiškumas. Labai gaila, kad mūsų maršalų ir akademikų, rašiusių oficialiąją istoriją, už chamiškumą nesodino į kamerą su chlorkalkėmis. O juk jie nusipelnė.

4

Jeigu oficialioji karo istorija – mokslas, tai reikėtų nors nurodyti tų korpusų skaičių, sudaryti jų lentelę: korpuso numeris, kada įkurtas, kokiai armijai buvo pavaldus, kas jo vadas, kokios jame divizijos ir kiek tankų bei artilerijos. Jeigu korpusų buvo nedaug, tai lentelė daug vietos neužimtų. Jeigu jų buvo daug, vadinasi, jie verti dėmesio, tad nepagailėkite puslapio.

Ir dar: jeigu tai yra mokslas, tai čia, greta, turėtų būti tokia pat informacija apie vokiečių korpusus. Jeigu pasakyta šlykštynė, kad mūsų šalies didžioji dauguma korpusų buvo nesukomplektuoti, taigi reikėtų – paprasčiausiai, norint būti teisingiems, – pranešti ir apie vokiečių

korpusus: kiek jų buvo ir ar buvo nors vienas jų sukomplektuotas.

Verčiame oficialiosios istorijos puslapį: „1940 metų pabaigoje oro desantinių brigadų skaičius padidėjo dvigubai. 1941 metų pradžioje buvo pradėti formuoti keli oro desantiniai korpusai ir baigti iš esmės 1941 metų birželio 1 dieną". Kad būtų moksliškiau – čia pat ir išnašėlė: SSRS gynybos ministerijos archyvas, ODK fondas, 46027 aprašas, 1 byla, 10–15, 98, 203 lapas.

Mus informuoja, kad 1940 metų pradžioje mūsų šalyje buvo desantinių brigadų, bet nenurodo, kiek. Informuoja, kad buvo nežinomas skaičius desantininkų ir jų padaugėjo dvigubai. Mus informuoja, kad 1941 metais buvo sudaryti desantiniai korpusai, pamiršdami pasakyti, kiek, kur, kokio didumo, o svarbiausia – kam? Kam 1941 metų pavasarį buvo kuriami desantiniai korpusai, jeigu mūsų šalis iš tikrųjų ruošėsi gintis?

Dabar kai kurie pareiškia, kad buvo galima naudoti desantinius korpusus ne tik puolamajame, bet ir ginamajame kare: imti juos ir mesti puolantiems vokiečiams į užnugarį, o tai kiltų sąmyšis! Gerai, minutėlei su tuo sutikime: desantinius korpusus ir brigadas galima mesti puolančiam priešui į užnugarį. Puiku. Taip reikėjo ir daryti. O kodėl jų ten nemetė? Iš tiesų įdomu: didysis Žukovas formuoja nepaprastai galingus desantinius junginius, kad mestų neva puolantiems vokiečiams į užnugarį sąmyšiui sukelti. Štai susidarė būtent tokia padėtis: vokiečiai puola, o didysis Žukovas kažkodėl vokiečiams į užnugarį desantinių brigadų ir korpusų nemeta ir sąmyšio nekelia.

O taip nedaro štai kodėl: jeigu priešas puola, vadinasi, jis ore pirmauja ir netgi viešpatauja, todėl besiginanti pusė negali netgi svajoti apie desantinę operaciją. Desantinė operacija galima tik pirmaujant arba visiškai viešpatau-

jant ore, t. y. esant pergalingam puolimui. Ginamajame kare daugybės desantininkų nereikia, ir neįmanoma jų panaudoti pagal tiesioginę paskirtį. Ginamajam karui reikia ne desantininkų, o iš anksto taikos metu paruoštų partizanų, o juos didysis Žukovas išvaikė 1941 metų pavasarį, įsakydamas paleisti partizanų formuotes ir sunaikinti anksčiau paruoštas Baltarusijos miškuose partizanų bazes.

Tačiau tai tarp kitko. Dabar pakalbėsime apie kitus dalykus. Štai koks klausimas: karo istoriją kūrę Politinio biuro ir CK nariai, maršalai, generolai, admirolai, daktarai ir profesoriai, akademikai ir nariai korespondentai žinojo arba nežinojo, kiek mūsų šalyje buvo desantininkų ir kiek oro desantininkų korpusų buvo sudaryta 1941 metų pavasarį? Jeigu nežinojo, tai kam ėmėsi rašyti istoriją? O jeigu žinojo, tai kodėl slėpė tuos duomenis nuo savo skaitytojų? Kodėl oficialioji didžiojo ir šventojo karo istorija sudaryta iš šaradų, rebusų ir kryžiažodžių? Juk 1941 metų pavasarį suformuotų (kažkam) desantinių korpusų skaičiui parašyti daug vietos nereikia. Atvirkščiai, vietoj žodžio „keletas" įrašius „penki" arba „dešimt", bus sutaupyta net šiek tiek vietos ir spaustuvės dažų.

Nuoroda į archyvus šiuo ir visais kitais atvejais – pasityčiojimas: maršalai ir akademikai jokių konkrečių duomenų apie desantininkus, desantines dalis ir junginius neskelbia ir siunčia skaitytoją į archyvą... į kurį jo vis tiek neįleis.

Ne geresnė nuoroda, kad oro desantininkų brigadų padaugėjo dvigubai. Mes visi mokykloje mokėmės garsiąją frazę: „Duokite man atramos tašką..." O mūsų oficialioji istorija parašyta taip, kad nebūtų duoti atramos taškai. Jeigu būtų paskelbta, kiek buvo tų brigadų ir kiek tose brigadose buvo desantininkų, tai būtų mums buvusi atrama. Nuo jos ir šoktume: kaip nors padaugintume iš dviejų ir

gautume naują skaičių. Tačiau atramos nėra. Aplinkui pelkė. Galbūt mūsų šalyje buvo vienas desantininkas, o pasidarė – du. Šiuo atveju nebūtų svarbu, jog jų padaugėtų ir dešimt kartų. O jeigu jų buvo šimtas tūkstančių, tada...

Žodžiu, jeigu smalsus skaitytojas pirminiu sovietinių desantininkų skaičiumi laikys X, prisimins, kad jų du kartus padaugėjo, tai apskaičiavęs gaus 2X.

5

Kadaise, Chruščiovo pertekliaus laikais, atstovėjęs tris valandas eilėje, nusipirkau saldainių dėžutę. Atidariau, o saldainiai jau seniai suskilę į nevalgomas dalis. Aišku: tų dėžučių krūvos buvo laikomos sandėliuose ir bazėse daugelį metų. Nusprendžiau sužinoti, kiekgi metų. Ieškau ant dėžutės pagaminimo datos, o jos nėra. Kada baigiasi laikymo terminas, taip pat nenurodyta. Vietoj to gražus rausvas antspaudas: „Laikymo terminas – trys mėnesiai". Taigi, kaip skaičiuoti tuos tris mėnesius, nuo ko pradėti?

Aš maniau, kad tai kvailystė. Paskui sumečiau: jiems taip patogu. Tai yra ne apsileidimas ir ne kvailystė. Tai – įžūlumas.

Kaip tik toks įžūlumas ir buvo pagrindinis Politinio biuro, CK, Agitacijos ir propagandos skyriaus, padlaižiaujančių didvyrių, maršalų ir akademikų, sukūrusių nepamirštamą šešiatomį. Štai kitas puslapis – 459... Laivyno KOP sudarė: 45,3 procento naikinamoji, 14 procentų – bombarduojamoji, 9,7 procento – torpednešių, 25 procentus – žvalgybinė, 6 procentus specialiosios paskirties aviacija". Ir vėl išnašėlė: CVKJLA, 864 fondas, 1 aprašas, 172 byla, 87 lapas.

Griežtai moksliška. Ką mes sužinojome? Kiek buvo lėktuvų laivyno aviacijoje? Ar tai buvo galinga aviacija, ar silpna? Jeigu aš jums pasakysiu, kad vakar vakare savo namuose išmaukiau 97,8 procento alkoholinių gėrimų atsargų, ir pridėsiu atitinkamą pažymą, kad iš tikrųjų taip ir buvo, tai ką jūs iš to sužinotumėte? Kiek aš išgėriau: butelį, du, penkis? Ar pusę statinės? O galbūt visas savo atsargas – tai, kas užmirštame butelyje ant dugnelio liko? Ką reiškia procentai nuo nežinomojo?

Štai duomenys, ne apie jūrų aviaciją, o apie visą: „KOP buvo nepakankamai pasiruošusi karui, nors mūsų šalies nauji lėktuvai buvo kur kas pranašesni už vokiečių lėktuvus, bet tokių lėktuvų buvo mažai, maždaug 22 procentai lėktuvų, buvusių pasienio apygardų aviacijoje (T. 1. P. 476).

Procentais nuo nežinomojo galima priblokšti idioto vaizduotę. Tarkime, pavyzdžiui, kad vienas žmogus maistui išleidžia šimtą procentų savo pajamų, o kitas – šimtąją dalį procento. Kuris iš jų geriau maitinasi? Atrodo, šimtas procentų yra daugiau negu viena šimtoji dalis. Tačiau taip tik atrodo kvailiui. O mes paklausime: šimtas procentų nuo ko? Ir šimtoji procento dalis – nuo ko? Požeminės perėjos invalidas šimtą procentų pelno išleidžia maistui. O oligarchui, turinčiam milijardus, kiek jis beišleistų prabangiems pobūviams marmuriniuose rūmuose ir vandenynų jachtose, vis tiek bus menka jo pajamų dalis. Viena šimtoji procento JO pajamų, išleistų statinėms ikrų ir upėms šampano, daugybę kartų didesnė negu šimtas procentų badaujančiojo gatvėje pajamų.

Arba štai pasakojimas apie vieną vargšą žmogų: jis turi menką paketą „Gazpromo" akcijų, tik 4,8 procento. Nepilni 5 procentai – koks skurdas! Tačiau tuos procentus pavertus milijardais dolerių, mūsų sąmonė juos suvoks šiek tiek kitaip...

Atrodytų, čia nėra ko aiškinti. Tačiau, nelaimė, akademiniuose sluoksniuose abiejose Atlanto pusėse atsirado pakankamai idiotų, kurie vieningai kartoja: tik 22 procentai sovietinių lėktuvų buvo naujausieji! Tik 22. O šitas siaubingas Stalino nepasiruošimas!

Šie procentai įėjo į šimtus disertacijų ir monografijų. Ir niekam nekils klausimas, kiek kartų Stalino 22 procentai didesni už Hitlerio 100 procentų? Ar nepaprasčiau būtų pereiti nuo procentų ir kartų prie realaus skaičiaus?

Amerikų neatrandama: procentų naudojimas moksliniame darbe, kai jų reikšmė neabejotinai nežinoma, yra šarlataniškumas. Visa mūsų oficialioji karo istorija, nuo Chruščiovo laikų šešiatomio iki Žukovo memuarų, nuo akademinių tomų iki mokyklinių programų, užšifruota procentais, kurių reikšmė neatskleidžiama, t. y. visa karo istorija yra šarlataniška. Neįsižeiskite, draugai mokslininkai ir ordinais apdovanoti memuarininkai.

Kariškiai galvoja ne naikintuvų, torpednešių, bombonešių, tankų, patrankų ir kreiserių procentais, o skaičiais. Taip rašo dokumentuose, kurie paskui dedami į archyvą. Tai visada būna sveikieji skaičiai, o ne trupmenos, nes negali skraidyti viena trečioji lėktuvo, kaip negali vagoti jūrų 43,4 procento vieno kreiserio. Štai kažkokie dėdulės, spartuoliškai dirbdami bemiegėmis naktimis, užšifruoja kiekvieną skaičių procentais ir pasiekia tai, kas Armėnijos radijo redaktoriams niekada nė į galvą nešautų. Pavyzdys. Kilniadvasis „Vojenno-istoričeskij žurnal" (1989. Nr. 12. P. 95) skaitytojas domisi: koks jūsų tiražas? Šalyje pertvarka su viešumu šėlioja, tais laikais netgi klaidžiojo gandai (nepagrįsti), kad neva pats Gorbačiovas kažkam tarsi žadėjo leisti kartais sakyti tiesą. Ir štai „Vojenno-istoričeskij žurnal" redakcija, apsvaigusi nuo viešumo, visko leistinumo, pertvarkos vėjų įkvėpta, atsako smalsuoliui: „Jei-

gu 1988 metų tiražo vidurkis sudaro 100 procentų, tai 1989 metais jis sudarys 369,3 procento, o 1990 metų sausio mėn. – 593,3 procento".

Tik taip atrodo, jog karines paslaptis šniukštinėti yra nepaprasta romantika. Nagi, pabandykite išreikšti žmogiška kalba „593,3 procento".

6

Stori daugiatomiai apie karą – tai tik terikonų, sukrautų iš karinių memuarų ir daugybės tyrinėjimų, viršūnė. Mokslo daktarų ir generolų kolektyvai kūrė traktatus apie aviacijos ir tankų kariuomenes, apie strategijos ir taktikos plėtojimą karo metu, apie pramonę ir transportą, apie ryšių kariuomenę ir snaiperius, apie desantininkus ir karinius geležinkelininkus. Įsigudrino visus duomenis apie karą laikyti neįmanomoje atskleisti paslaptyje. Visi tie memuarai, visi traktatai – tai neįspėjamų mįslių virtinė. Pateiksime klausimą, kiek turėjo naikintuvų pasienio apygardų aviacija. Ir gausime tikslų atsakymą – 59 procentus (Sovietinės karinės oro pajėgos Didžiajame Tėvynės kare. M.: Vojenizdat, 1968. P. 13). Rašyta labai stipraus aviacijos generolų didvyrių kolektyvo, vadovaujamo di-i-de-lio viršininko.

Kad šarados su procentais nenuvargintų skaitytojo, mūsų iliuzionistai šifruoja ir kitokiais metodais. Pavyzdžiui, rašydami apie šaudmenų gamybą 1939 metais Vokietijoje (Didžiojo Tėvynės karo istorija. T. 1. P. 375), pateikia ne sviedinių, minų ir šovinių skaičių, ne tūkstančius tonų, o milijonus markių. Tačiau kulkosvaidžiui reikia šovinių. Minosvaidžiui – minų. Haubicoms – sviedinių, bet jokiu būdu ne markių. Tad ir rašykite apie šovinius ir sviedinius,

o ne apie markes! Kiek markių kainavo vienas šovinys, vienas 37 arba 75 mm sviedinys, viena granata, nežinau. Kur sužinoti vokiškų šaudmenų 1939 metų kainas? Ko tuo metu vertas buvo milijonas markių? Vadinasi, skaičių man pasakė, bet tas skaičius – tuščias bilietėlis, fantelis, sulankstytas kaip saldainiukas kvaileliams apgaudinėti. Tačiau ir čia dar ne galvosūkio pabaiga. Norint visiškai padaryti miglotą vaizdą, skliaustuose kažkodėl nurodyta: „1941/42 kainomis". 1939 metais buvo vienokios kainos, nežinau kokios. 1941 metais – kitokios, bet taip pat nežinomos. Štai 1939 metų produkciją akademikai skaičiuoja 1941 metų kainomis. Iš karto prisipažįstu: tą riešutėlį ne man perkrimsti. Mūsų vadai turėtų spręsti tokias lygtis. Tai jie žino, kaip atsiskaityti, jeigu darbas atliktas pernai, o atlyginimą (kol kas ne visą) mokame šiais metais užpernykščių metų kainomis. Matyt, karo istoriją rašė tokie pat apsukrūs vaikinai kaip ir tie, kurie dabar šalį valdo.

7

Tačiau ir už vokiškus šaudmenis mes turime dėkoti šešiatomei istorijai, nes apie sovietinius šaudmenis jie apskritai nieko nerašo. Apie Raudonąją armiją oficialiosios istorijos autoriai atrodo visiškai pamiršo. Pavyzdžiui, jie rašo, kad Vokietija metė prieš Sovietų Sąjungą 3410 tankų. Tačiau kažkodėl nedrįso pasakyti, kad VISI vokiečių tankai buvo pasenę. O kiek tankų turėjo taikioji Sovietų Sąjunga? Tylėjimas mums buvo atsakymas. O kiek mūsų šalis turėjo lėktuvų? Vėl paslaptis. Neatskleidžiama.

Štai aš turiu pakartoti: jeigu oficialioji istorija nepateikia duomenų, kiek turėjo Raudonoji armija tankų, lėktuvų ir šaudmenų, jeigu joje nėra duomenų, kiek buvo kari-

nių apygardų, armijų ir korpusų, vadinasi, ta karo versija apskritai nėra karo versija. Šešiatomė „Didžiojo Tėvynės karo istorija" – ne istorija. Tai tik dekoratyvus leidinys, neturintis jokios praktinės vertės. Sukčiai turi seną, bet dar neatgyvenusį būdą: tvarkingai (labai tvarkingai) supjaustyto popieriaus paketą įkišti žiopliui vietoj pinigų pakelio. Kaip tik tą metodą ir panaudojo mūsų sukčiai maršalų mundurais. Šeši tomai oficialiosios istorijos – tai tvarkingai supjaustytas popierius, kuriame nieko nėra. Tai – istorijos iliuzija. Tik iliuzija. Triukas. Apgavikiška gudrybė.

Beje, patys valdovai tai geriau suprato už mus. Todėl iš karto po to, kai pasirodė šešiatomis, karo istoriją įsakė perrašyti. Šešių tomų – mažai. Reikia dvylikos. Specialiai parašyti naujai, neslaptai, karo versijai buvo įkurtas Karo istorijos institutas. Jam padėti pristatė Marksizmo-leninizmo institutą prie SSKP CK, SSRS MA Visuotinės istorijos institutą, SSRS MA SSRS istorijos institutą. Į redakcinę kolegiją įtraukė naują išplėstą būrį Politinio biuro ir CK narių, maršalų, generolų, parinko geriausius čekistus ir kt. Naująjį dvylikos tomų kūrinį pavadino: „Antrojo 1939–1945 metų pasaulinio karo istorija". Mįslės prasideda tiesiog nuo pavadinimo. Dėl nežinomos, niekada nepaaiškintos priežasties mūsų akademikai Antrojo pasaulinio karo pavadinimą kažkodėl rašo mažąja raide. Juk tai – pagrindinis XX amžiaus įvykis. Juk tai mėsmalė, kokių anksčiau nebuvo. Tad, nors pagerbdami nekaltai žuvusius milijonus... Pagaliau – tai tikrinis vardas.

Dvylikatomis išėjo juokingesnis už šešiatomį. Ir šį kartą visus dvylika tomų galima apibūdinti trim žodžiais. Tačiau tik truputį kitokiais: karą laimėjo Brežnevas. O kokia tai karo versija, spręskite jūs: visoje dvylikoje tomų nieko nerašoma apie sovietinių karvedžių sušaudymą karo išvakarėse. Mes galime tuos sušaudymus vertinti įvairiai,

bet negalima nutylėti istorinių įvykių. O dvylikatomyje žodis „sušaudymas" tai situacijai visiškai nevartojamas. Chruščiovo laikais, norėdami sušvelninti prasmę, dvaro akademikai vartojo terminą „represijos". Tačiau Brežnevo dvylikatomyje to žodžio nėra. Vietoj jo – „kaltinimai". Mat, girdi, kai kurie karvedžiai buvo nepagrįstai apkaltinti. Tarsi apkaltino ir nusiramino. Tarsi apkaltinimais viskas ir baigėsi.

Kaip ir anksčiau, visuose dvylikoje tomų nėra duomenų, kiek tankų, lėktuvų, šaudmenų turėjo Raudonoji armija 1941 metais. Jūs nerasite sovietinių armijų ir korpusų skaičiaus. Autoriai daug dėmesio skyrė kariuomenių grupavimui, t. y. mūsų armijų, korpusų ir divizijų išsidėstymui. Kur buvo sovietinės kariuomenės karo pradžioje – taip ir liko valstybinė paslaptis. Apie mūsų nuostolius – nė vieno žodžio. Matyt, be nuostolių kariavome. Vienintelė autorių sėkmė – politkomisaro Leonido Brežnevo vaidmuo pasaulio istorijoje parodytas ryškiai ir išraiškingai. Už tai ir gavo dvylikatomio autoriai premijas, ordinus, titulus, vardus ir įvairias materialines gėrybes. Tuos laikus jie prisimena su tyliu liūdesiu: „Reikia atvirai pasakyti, kad istorikų, juo labiau karo istorikų, laureatų laurai seniai neslegia. Paskutinį kartą jų kolektyvinis triūsas buvo įvertintas Valstybine premija prieš penkiolika metų. Tokį įvertinimą gavo 12 tomų Antrojo pasaulinio karo istorijos autoriai" („Krasnaja zvezda". 1996 m. gruodžio 26 d.).

Gaila oficialių istorikų – juos taip retai apdovanoja. Tačiau jūs patys, draugai, kalti: netekote uoslės. Parašytumėte 24 tomus apie tai, kad karą laimėjo tas, kuris tam tikru istoriniu etapu finansines šalies sroves nukreipia į reikiamus šaltinius, akimirksniu jus premijomis užverstų.

8

Brežnevo laikų dvylikatomis – nacionalinė mūsų gėda. Štai jo įvertinimas. Rašytojas frontininkas V. Astafjevas: „Mes kažkaip įsigudrinome ne be istorijos mokslo pagalbos sukurti „kitą karą". Šiaip ar taip, su tuo, kas parašyta apie karą, išskyrus kelias knygas, aš, kaip kareivis, nieko bendra neturiu. Aš buvau visiškai kitame kare. O juk buvo kuriami ešelonai literatūros apie karą. Pavyzdžiui, 12 „Antrojo pasaulinio karo istorijos" tomų. Labiau falsifikuoto, sumarmalyto leidinio mūsų istorija, kaip ir literatūros istorija, negirdėjo. Tai darė, tomas po tomo, labai apsukrūs, gerai apmokami, žinantys, ką daro, žmonės. Neseniai susikibo du istorikai, Morozovas ir Samsonovas, ginčydamiesi dėl smulkmenų toje istorijoje. Aš parašiau laikraščio redaktoriui laišką, kad dauguma istorikų, ypač tie, kurie kūrė Didžiojo Tėvynės karo istoriją, neturi teisės liestis prie tokio švento dalyko kaip tiesa. Jie neteko tos teisės dėl savo darbų, savo melagingumo" („Voprosy istorii". 1988. Nr. 6. P. 33).

O dvylikatomio kūrėjai savo kūriniu didžiuojasi. Jiems netgi nepakanka proto ir sąžinės apsimesti išprievartautais, girdi, mes visi esame sistemos aukos. Visiškai ne – jie gailisi tų laimingų laikų, kai patenkintas Generalinio sekretoriaus rango klientas virš pažadėtojo mestelėjo jiems dar papildomą červoncą Valstybinės premijos pavidalu.

9

Tačiau labai greitai vadai susiprotėjo, kad be reikalo laureatus ikrais šerdavo. Iš Brežnevo karo versijos pasaulis labiau juokėsi negu prieš tai buvusios Chruščiovo laikų

versijos. Istorikams premiją paskyrė, o karo istorijos kaip nebuvo, taip ir nėra. Ir vėl reikia pradėti iš pat pradžių. Trečią kartą bandė pertvarkos ir viešumo įkarštyje: mokslininkų tuntų priešakyje – VRK, t. y. Vyriausioji redakcinė komisija, kuriai pavaldi daugybė kitų komisijų. VRK pirmininkas – SSRS gynybos ministras. Jis turi visą pulką pavaduotojų: Generalinio štabo viršininką, Varšuvos sutarties pajėgų vyriausiąjį vadą, Karinių pajėgų rūšių vyriausiuosius vadus, Vyriausiosios politinės valdybos viršininką, SSRS MA viceprezidentą, Marksizmo-leninizmo prie SSKP CK instituto direktorių ir kt. Be jų, VRK yra viršininkai, viršininkai ir viršininkai: APN, Karinė leidykla, Vyriausiasis statistikos komitetas, Vyriausioji archyvų valdyba, Sąjunginė karo ir darbo veteranų taryba. Ir dar daug įvairiausių atsakingų draugų iš aukštų kabinetų. O už kiekvieno – struktūros su ištisomis pavaldinių ordomis. Be tų institutų, kurie anksčiau pas daugiatomininkus maitinosi, pridėjo dar keletą, iš jų – Socializmo teorijos ir praktikos institutą...

Aplink VRK vešliai augo struktūros ir poskyriai. Vyriausiajai redakcinei komisijai buvo pavaldi organizacija, kuri vadinosi dešimttomio redakcija. O jai savo ruožtu buvo pavaldžios dešimt atskirų tomų redakcijų, mokslinės kontrolės redakcija ir „kitų mokslinių-techninių poskyrių".

Tačiau vėl mokslininkų banda atsitrenkė į tuos pačius uždarytus vartus: karas – slaptas, apie jį mūsų liaudžiai nereikia nieko žinoti, ir ji nežino (išskyrus nuostabius pasakojimus apie 28 panfiloviečius ir mūsų degančius bombonešius, kurie įsirėždavo į priešų tankų ir cisternų tankmę). Reikėjo šitoje palaimingoje nežinioje ir toliau palikti liaudį. Todėl ir lieka seni reikalavimai: parašyti daug tomų, šį kartą – dešimt, bet taip, kad paslaptys nebūtų atskleistos. Kitaip tariant, vėl buvo pateikiama užduotis ra-

šyti kažkokią kitą tiesą, skirtingą nuo slepiamos už grotų ir šarvuotų durų, saugomų nesnaudžiančių organų.

Todėl ir šį kartą nieko, išskyrus apsigėdinimą, negalėjo išeiti ir neišėjo. Akademikai, generolai ir maršalai sukėlė skandalą visoje šalyje, išvadino vienas kitą visokiais negražiais žodžiais, pravalgė daug valstybės iždo, bet taip nieko ir neparašė. 1991 metais skaitytojai turėjo gauti pirmuosius du tomus. Skaitytojai užsiprenumeravo, sumokėjo pinigus, bet nieko negavo. Visas sumanymas buvo pirmoji rusiškoji finansinė piramidė: daug triukšmo, daug išlaidų. Garas išėjo švilpimui, o pinigai – nežinia kur...

Tuo ir baigėsi.

Tendencija akivaizdi. Pirmasis bandymas parašyti karo istoriją baigėsi šešiatomiu anekdotu. Antrojo bandymo rezultatas dar blogesnis. Trečiojo bandymo rezultatas – skambi tuštuma. Po to dar kartą rašyti oficialiosios karo istorijos nebepradedama.

Kaip bežiūrėtumei, įžvelgsi dėsningumą: kuo toliau, tuo blogiau. Kuo daugiau sužinome apie tą karą, tuo sunkiau kurti jo istoriją. Priėjome prie to, kad reikėjo mesti rašyti oficialiąją istoriją, kaip ir tiesti „mirties kelią" Salechardas–Igarka, kuris per pelkes, tundrą ir amžinąjį įšalą vedė ... į niekur.

Ar ne laikas būtų susimąstyti: karas buvo šventas, didysis, išsivadavimo, bet nesiseka jam pritaikyti kokią nors versiją. Kažkur nesueina galas su galu. Maišas nepakeliamas. Jame ne viena yla, o tūkstančiai. Iš visų pusių adatos kyšo. Gėda ir nešlovė: visi agresoriai karo istoriją jau seniai parašė. Vokiečiai turi oficialiąją karo istoriją, japonai – jos 96 tomus. O mes neįstengiame jos nupiešti. Neįstengiame sukurpti.

Dar daugiau pasakysiu: juk mes dar ir nepradėjome. Sako, kad Chruščiovo laikų šešiatomis, Brežnevo laikų

dvylikatomis, Gorbačiovo laikų dešimttomis – nevykę bandymai. Tokie pareiškimai nepagrįsti. Šių daugiatomių negalima laikyti bandymais, tegu ir nevykusiais, nes nuo pat pradžių buvo keliamas tikslas įvairiausiomis gudrybėmis paslėpti esmę, o ne ją atskleisti, nes iš pat pradžių mokslinę sampratą pakeitė apgavikiški triukai, nes iš pat pradžių buvo pateikta užduotis rašyti taip, kad nebūtų atskleistos jokios paslaptys.

Jeigu konditerijos fabriko direktoriui leista naudoti antspaudą „Laikymo terminas – trys mėnesiai", vadinasi, tai patogu ir vyriausiajai valdybai, ir ministrui, ir dar kam nors aukščiau. Vadinasi, mums telieka krimsti suakmenėjusius meduolius, nors ir kaip viršininkai ragintų gerinti produkcijos kokybę.

Jeigu maršalams ir akademikams duota teisė mus kvailinti galvosūkiais ir šaradomis, sudarytomis iš procentų ir kartų, vadinasi, tai patogu valdžiai, vadinasi, mums telieka maitintis istorikų laureatų šventinio stalo nuograužomis, nors jie ir labai ragintų patys save rašyti tiesą, ir tik tiesą.

Išvados neperšu, bet pranašauju: karo, kurį sukėlė Sovietų Sąjunga ir kurį kai kurie vadina vos ne tėvynės karu, istorijos nepavyks parašyti.

Niekada.

Paprasčiausiai dėl to, kad nebūna dviejų tiesos versijų.

Trečias skyrius

Kas rašė mūsų šalies istoriją?

Visa Sovietų Sąjungos istorija (tikroji istorija) sudaryta iš paslapčių. Tos paslaptys daugiausia nemalonios.

„Moskovskij komsomolec".
1994 m. spalio 27 diena

1

Daugelį metų rangu aukštesnius aš atsargiai kamantinėjau, kodėl mūsų šalyje karo istorija įslaptinta? Kodėl uždrausta tyrinėti karą? Kodėl mūsų šalyje yra dvi karo versijos? Kaip gali būti, kad abi būtų teisingos?

Visada išgirsdavau vienintelį atsakymą: o jie ten, priešai, taip pat turi paslapčių.

Še tau, kad nori! Bet juk jie – priešai. Jie yra buržujai, vampyrai, vagys, imperialistai, karo kurstytojai, jie proletariato kraują geria ir negrus ant žibintų karia, jie pradėdavo grobikiškus karus, jie turi ką slėpti. Bet juk mes esame išvaduotojai! Argi mums iš karo kurstytojų pavyzdį imti? Kodėl mes imame tik blogą pavyzdį? Juk iš jų būtų ko pasimokyti. Tad jeigu jau imame pavyzdį, tai kopijuokime ir visa kita. Pavyzdžiui, Anglijos eilinis kareivis gauna pakankamai pinigų, kad galėtų praleisti atostogas prie Vidužemio jūros arba kur nors saulėtuose Atlanto

paplūdimiuose. Kodėl mes pamėgdžiojame tik tai, kas yra bloga, o ne perimame to, kas yra gera? Apie mūsų kareivius net nekalbu, bet ar kiekvienas mūsų seržantas už savo atlyginimą gali prasiblaškyti Monte Karle?

Na ir slepia prakeiktieji imperialistai kokius nors tamsius diplomatinius ėjimus, slaptus susitarimus, šnipų laimėjimus. Tačiau niekam net į galvą nešovė slėpti tankų ir lėktuvų, sunaikintų arba prieš pusę amžiaus nurašytų, skaičių.

O mes slepiame.

2

Istorija – tai tarpusavyje susijusių ir savitarpio sąlygojamų įvykių grandinė. Tačiau mes žinome tik atskirus faktus, atvejus, fragmentus. Tyrėjo užduotis – sudėti iš kaulelių griaučius, iš šukių – vazą, iš nuolaužų – paminklą, iš atskirų faktų – bendrą praeities vaizdą.

Svarbiausia – atkaklumas ir dėmesys. Ir sąžiningumas.

Tada sueina galas su galu. Tada viskas klostosi lengvai ir paprastai.

Tačiau taip lengva būna tyrėjui tik iki pirmos klaidos, nesvarbu, ar ji atsitiktinė, ar iš anksto apgalvota. Vos tik padarei klaidą – padėjai ne ten, kur reikia, sudaužytos mozaikos gabaliuką, – taip ir pradeda nesueiti galas su galu. Kaip aritmetikoje: jeigu skaičiavimų grandinėje mes kur nors praleidome nuliuką, tai toliau prasidės nesąmonės, ir ne paprastos, o vis didesnės. Tai, kad nesueina galas su galu, – klaidos padarinys ir jos požymis.

Mūsų šalies istorija, pirmiausia karo istorija, nėra mokslas, nes joje niekur nesueina galas su galu. Tai vis didėjanti nesąmonė. Štai mūsų memuarinės literatūros pagrindų

pagrindas: Sovietų Sąjungos maršalo, keturis kartus Sovietų Sąjungos didvyrio Georgijaus Žukovo „Atsiminimai ir apmąstymai“. Karo pradžios momentu jis buvo Generalinio štabo viršininkas, t. y. „armijos smegenų“ vadovas. Jo tiesioginė pareiga – žinoti svarbiausius savo armijos dalykus, nes jis planuoja, nukreipia ir kontroliuoja jos veiksmus. Kaip tik Žukovui reikėjo savo memuaruose pasakyti, kiek ir kokių mūsų šalis turėjo tankų ir lėktuvų, kiek pabūklų, šautuvų, šovinių ir sviedinių. Jam reikėjo nurodyti, kur buvo mūsų oro uostai, strateginės atsargos, kur karo pradžioje buvo išdėstytos armijos, korpusai ir divizijos.

Tačiau G. Žukovas įsigudrino prirašyti 734 puslapius, bet apie karą nieko nepapasakoti. Žukovas viską nuslėpė, savo puslapiuose visiškai nesusiedamas galo su galu ir juos užpildydamas vis didesnėmis nesąmonėmis.

Nuo 1917 iki 1941 metų – beveik ketvirtis amžiaus. Per tuos metus marksistai (tarp jų ir Žukovas) iššudė dešimtis milijonų žmonių, išpjovė ištisus luomus ir kartas, iššvaistė dešimtis tūkstančių tonų aukso, sugriovė didingą kultūrą, kuri sugebėjo duoti pasauliui Tolstojų, Gogolį, Repiną, Čaikovskį, subjaurojo (o po karo ir nuniokojo) šalies gamtą. Kyla klausimas: kodėl? Žukovas turi teisintis dėl ginklų. „Nuo 1939 metų sausio mėnesio iki 1941 metų birželio 22 dienos Raudonoji armija gavo daugiau kaip septynis tūkstančius tankų“ (Atsiminimai ir apmąstymai. M.: APN. 1969. P. 205). „Patikslintais archyviniais duomenimis, nuo 1939 metų sausio 1 dienos iki 1941 metų birželio 22 dienos Raudonoji armija gavo iš pramonės 17 745 kovinius lėktuvus“ (Ten pat. P. 209).

Čia reikia prisiminti, kad Raudonoji armija gaudavo ginkluotės ir iki 1939 metų sausio 1 dienos. Ir ne kokias senienas. Tankai ir lėktuvai, gauti 1936 – 1938 metais, buvo

trejų – penkerių metų. Tačiau to Žukovas neprisiminė ir apie tai nepagalvojo. O juk pagal visus standartus tai buvo visiškai nauja ir šiuolaikinė ginkluotė, ypač palyginti su pasenusia Vokietijos ginkluote. Na ir tai, ką gavo prieš 1936 metus, tai buvo visiškai ne šlamštas. Kad nešnekėtume nepagrįstai: tai buvo tankų karas, o variklis – tanko širdis. 1932 metais gautas ginkluotei sovietinis tankas BT-2 turėjo 400 AG galios variklį M-5. Tokių rodiklių vokiečiams pavyko pasiekti tik po dešimties metų. Iki 1942 metų pabaigos, t. y. iki Stalingrado persilaužimo, nė vienas vokiečių serijinės gamybos tanko variklis nebuvo tokios galios.

Apie tankų ir lėktuvų skaičių Vokietijos ir jos sąjungininkų armijose Žukovas skelbia du kartus. 263 puslapyje: 3712 tankų (čia jis truputį pamelavo) ir 4950 lėktuvų (čia jis gerokai sumelavo). 411 puslapyje pakartojo: 3712 tankų ir 4950 lėktuvų. Ir čia pat išvada: „Kiekybinis priešo armijų pranašumas buvo didžiulis – 5–6 ir daugiau kartų, ypač tankų, artilerijos, aviacijos".

Tas Žukovo pasakymas „5–6 ir daugiau kartų" prilipo ir prisisiurbė prie mūsų istorijos. Tačiau būkime budrūs. Atkreipkime dėmesį į keistumus: vokiečių generolai sukrapštė 3712 tankų. Tai tiek pagamino Vokietijos pramonė laikotarpiu tarp dviejų karų, ir tai, ką surinko iš visos nukariautos Europos. O Raudonoji armija tik prieš dvejus su puse metų iki vokiečių įsiveržimo gavo daugiau kaip 7000 tankų. Tačiau jų gaudavo ir anksčiau. Tai iš kurgi vokiečiai jų turėjo daugiau kaip 5–6 ir daugiau kartų?

Su lėktuvais dar juokingiau. Birželio 22 dieną Rytų fronte vokiečiai jų turėjo 2510. Žukovas, niekuo nesiremdamas, paskelbė: 4950. Jeigu mes patikėtume tuo skaičiumi ir pamirštume sovietinius lėktuvus, gautus Raudonajai armijai apginkluoti iki 1939 metų sausio 1 dienos,

tai vis tiek 4950 negali būti „5–6 ir daugiau kartų“ daugiau negu 17 745.

Kyla klausimas: kas tai rašė?

3

Man prieštaraus: juk vokiečių ginkluotės kokybė tai bent! Stop. Apie kokybę dar pakalbėsime. Dabar – apie kiekį.

Jeigu vokiečiai turėjo 3712 tankų ir tai (jeigu tikėtume Žukovu) penkis kartus daugiau negu mes, tai tada Raudonojoje armijoje buvo 742 tankai.

O jeigu vokiečiai turėjo šešis kartus daugiau tankų, vadinasi, Raudonojoje armijoje jų buvo 618. Tačiau ką reiškia „ir daugiau kartų“? Tai kaip: septynis kartus? Arba aštuonis? O galbūt dešimt? Kodėl didysis karvedys kalba užuominomis? Kodėl mes turime spėlioti, kiek jam pavaldžių buvo karinių pajėgų?

Blogas pavyzdys užkrečiamas. Atsirado pasekėjų ir tęsėjų, rašančiųjų „Atsiminimus ir apmąstymus“. Karo mokslų akademijos narys korespondentas, karinių mokslų daktaras generolas majoras M. Belovas prabilo apie „gelbėjantįjį genijų Žukovą“ ir apie tai, jog vokiečiai buvo aštuonis kartus pranašesni („Krasnaja zvezda“. 1996 m. balandžio 19 d.). Patikėsime. Vadinasi, Raudonojoje armijoje buvo 464 tankai. Kaip tada tai suderinti su visais žinomais skaičiais? Juk 1941 metų birželio 22 dieną Raudonojoje armijoje vien tik T-34 tankų buvo 1363. O juk tai tankai, kokių jiems lygių niekas neturėjo pasaulyje, ir iki karo pabaigos niekam nepavyko nieko panašaus sukurti. Negana to, Raudonoji armija turėjo 677 tankus KV, vėlgi jiems lygių niekas neturėjo pasaulyje. Nė vienoje šalyje joks tankas

neprilygo KV nei metalu, nei projektu. Niekas netgi neturėjo tokios svorio kategorijos.

Be T-34 ir KV, Raudonoji armija turėjo kitokių rūšių tankų ir kur kas daugiau. Tarp jų: T-28, T-35, T-37, T-38, T-40, BT-7 ir BT-7M, kurie taip pat neturėjo lygių nei Vokietijoje, nei Japonijoje, nei Amerikoje, nei Didžiojoje Britanijoje ir niekur pasaulyje. „Pasenęs tankas BT-7 turėjo 500 AG galios variklį, kai tuo tarpu tais laikais visų galingiausias užsienietiškas tankų variklis - vokiečių HL-120TRM - turėjo tik 300 AG variklį. O „pasenęs" BT-7M turėjo ne tik nepaprastai galingą variklį, bet ir legendinį greitaeigį tankų dyzelį V-2. Tokio variklio nė vienai pasaulio šaliai nepavyko sukurti iki karo pabaigos, visiems mūsų šalies priešams ir sąjungininkams reikėjo tenkintis karbiuratoriniais varikliais, nuo kurių jų tankai degdavo kaip degtukai dėžutėje.

Kaip visa tai suderinti su generolo Belovo pareiškimais, jog vokiečiai buvo aštuonis kartus pranašesni? Kur pasidėjo 7000 tankų, kuriuos gavo Raudonoji armija tik prieš dvejus su puse metų prieš vokiečių įsiveržimą?

O kur dingo 17 745 koviniai lėktuvai?

4

„Atsiminimai ir apmąstymai" – Rusijos gėda. Tai nusikaltimas, padarytas liaudžiai, beje, daug baisesnis negu Chruščiovo laikais šešiatomio išleidimas. Žukovo paistalai išversti į visas kalbas. Užsieniečiai skaito šitą niekalą ir stebisi: ir tai genijaus kūrinys? Betgi jis skaičiuoti neišmokytas. Ir tą Žukovą įleido į Generalinį štabą? Tokio netgi kiemsargiu nereikėtų ten priimti. Jeigu tai rašė rusų karinis genijus, koks kitų, kurie nėra genijai, lygis?

Žukovo memuarų populiarumo paslaptis labai paprasta: vokiečiams patinka skaityti apie mūsų idiotizmą iš tokio autoritetingo šaltinio. O Prancūzija žlugo per mėnesį. Tai gėda. Todėl prancūzams Žukovo memuarai – balzamas ant žaizdų: rusai kvailesni už mus. JAV ir Didžiojoje Britanijoje Žukovo knygos graibstyte graibstomos: matote, karą laimėjo Vakarų sąjungininkai, ką gi galėjo padaryti tie rusiškieji bukapročiai, jeigu jų net didžiausias genijus nemoka skaičiuoti, jeigu jam keturi vokiečių tūkstančiai 5–6 ir daugiau kartų daugiau negu 17 rusiškų tūkstančių?

O mane stebina ne Žukovo melavimas, o nemokėjimas meluoti. Pasitaiko ūkvedys – vagis. Bet gudrus. Apsivogė, bet išsisuko. O pasitaiko – vagis, bet kvailys, nemokantis netgi gražiai meluoti, savo nusikaltimų nuslėpti. Žukovas – vagišius. Vogė ypač dideliu mastu. Tačiau vogė taip kvailai, jog Stalinas žinojo apie visas jo šunybes. Šia tema dar kalbėsime, o kol kas smalsiesiems rekomenduoju „Karinius Rusijos archyvus" (1993. 1 leidimas. P. 175).

Žukovas vogė ne tik briliantus iš vokiečių kaizerio žmonos karūnos, ne tik auksą luitais, senų meistrų paveikslus ištisomis galerijomis, ne tik ištisomis bibliotekomis unikalias knygas auksiniais aptaisais, ne tik šilkus, brokatą ir aksomą kilometrais, ne tik smaragdus saujomis ir baldus ešelonais, bet šlovindamas išpūstą hitlerinę galią vogė ir mūsų šalies garbę. Ir vėlgi – ypač dideliu mastu ir kvailai kaip nemokša ūkvedys. Visi prasimanymai apie mūsų šalies silpnumą ir atsilikimą, apie kuriuos rašoma vadinamuose Žukovo memuaruose, šia knyga ir paneigiami.

5

Tačiau, kur slypi Žukovo memuarų populiarumo Rusijoje, kurią jis apšmeižė, paslaptis?

Žukovas turi minias gerbėjų ir gynėjų. Nobelio premijos laureatas Michailas Šolochovas paskelbė, jog Žukovo memuarai yra genialūs. Jeigu tai genialumas, tai kas gi tada yra idiotizmas?

Sovietų Sąjungos maršalas V. Kulikovas reguliariai šlovina Žukovo kūrinius kiekviena patogia ir nepatogia proga. SSRS rašytojų sąjungos vadovas, Sovietų Sąjungos didvyris Vladimiras Karpovas prirašė tris tomus pagyrų Žukovui. O Karpovas turi visą pulką pavaldžių rašytojų, kuriems jis davė kovinį įsakymą: „Daryk taip, kaip aš!"

Ir jie daro. Tiesiai ant savo šalies. Ant jos armijos. Ant jos liaudies ir jos istorijos.

O aš klausiu.

Pirma, ar galima domėtis kariniais klausimais, o Antruoju pasauliniu karu nesidomėti?

Antra, ar galima domėtis Antruoju pasauliniu karu, bet neperskaityti knygos, ant kurios viršelio pavardė to, kuris 1941 metų birželio 22 dieną vadovavo Darbininkų ir valstiečių Raudonosios armijos Generaliniam štabui?

Trečia, argi galima perskaityti tą knygą ir nepastebėti anormalios padlaižūniškos Žukovo meilės Hitleriui ir hitlerininkams? Ar galima nepastebėti šlykštumo, bjaurumo ir nežmoniško šmeižto, kuris netelpa netgi per plačius Žukovo rūmų vartus? Argi galima neatkreipti dėmesio į tai, kad knygoje niekur nesueina galas su galu, kad rašiusieji „Atsiminimus ir apmąstymus" patys save ir paneigė?

Ketvirta, argi galima perskaityti tą šlykštynę ir nepasipiktinti?

Mums pasakojama, kad karas buvo vos ne „Tėvynės".

Bet kodėl niekas negynė Tėvynės? Kur išsislapstė visi „didvyriai“, kai Žukovas pylė visą purvą ant tos pačios Tėvynės?

Sovietų Sąjungos didvyri, rašytojau Vladimirai Karpovai, prisipažinkite, kad jūs apie karą nieko nežinote, kad Žukovo memuarų neskaitėte. O jeigu skaitėte, tai kodėl nespjovėte šmeižikui į įžūlias akis? Juk jūs su juo susitikdavote! Kur jūsų drąsa? Kaip galima tikėti jūsų didvyriškumu, jeigu jūs nedrįsote ginti savo šalies ir savo tautos garbės?

Sovietų Sąjungos maršale Viktorai Kulikovai, prisipažinkite, kad jūs kariniais klausimais nesidomėjote, kad apie karą žinote tik iš nuogirdų, kad neskaitėte „Atsiminimų ir apmąstymų“. Jeigu ir skaitėte, tai nepastebėjote didžiulių neatitikimų, šlykštynių ir nesąmonių, tad aišku, koks strategas buvote jūs pats. Tada suprantamas Varšuvos sutarties, kurios vadovas jūs buvote, krachas, ir krachas Sovietų Sąjungos, kurios vairą sukote ir jūs, vesdami mus nuo pergalės į pergalę.

Visi Žukovo šlovintojai, atėjo laikas prisipažinti. Visiems jums aš kilniaširdiškai metu gelbėjimo ratą, aš atidarau jums plyšį trauktis: jūs neskaitėte „Atsiminimų ir apmąstymų“. Štai ir viskas. Tai jūsų pateisinimas.

Tai ir Sovietų Sąjungos maršalui Georgijui Žukovui pomirtinė landa: jis tiesiog neskaitė savo „Atsiminimų ir apmąstymų“. Jis nesidomėjo karu ir tuo, kad pagrindinis SSKP ideologas Suslovas ir Vyriausioji politinė valdyba rašė jo vardu.

Jeigu kas nors ims įrodinėti, kad Žukovas savo memuarus skaitė, tada neišvengiamai peršasi išvada: jis buvo idiotas arba parsidavėliškas rašeiva.

Jeigu Žukovas skaitė savo memuarus, tad jam atleidimo negali būti. Jeigu jam neužteko drąsos protestuoti prieš

šlykštynes, kurias liaudies priešai įrašydavo į „jo" knygą, jis pats buvo liaudies priešas.

6

Baisiausiai, labiausiai prisibloškiančiai mūsų šalies karinio-istorinio mokslo padėtį įvertino karo mokslų daktaras, profesorius, generolas leitenantas N. Pavlenka: „Septintojo dešimtmečio viduryje G. Žukovas, taip pat ir mes, karo istorikai, manėme, kad karo pradžioje priešas buvo pranašesnis už mūsų pasienio zonos grupuotes karinėmis pajėgomis ir priemonėmis. Dabar pasirodžius naujoms publikacijoms... požiūris į jėgų santykį iš esmės keičiasi" (VIŽ. 1988. Nr. 11. P. 26).

Generolo Pavlenkos mintį galima išreikšti paprasčiau: Žukovas, kiti maršalai, generolai ir oficialūs istorikai keletą dešimtmečių pasakojo nuostabias istorijas apie siaubingą vokiečių pranašumą, bet viskas, ką jie kalbėjo, neatitinka tikrovės.

Iš to galima padaryti neginčijamą išvadą: jeigu mūsų maršalai, generolai, akademikai nežinojo tikrosios padėties, neįsivaizdavo abiejų pusių jėgų santykio, vadinasi, visos jų išvados, įvertinimai, teorijos, nuomonės ir apmąstymai klaidingi. Tai ir rodo, ko verti mūsų daugiatomiai, visi kariniai memuarai ir jų milijoniniai tiražai, visi pareiškimai apie mūsų šalies nepasiruošimą – visa tai paistalai. Tad visos pagyros Žukovui, visos premijos istorikams – tai paskatinimas nemokšiškumui.

Įdomiau štai kas: Žukovas ir karo istorikai labai tiksliai žinojo, kiek buvo vokiečių tankų ir lėktuvų. Jeigu jie taip smarkiai apsiskaičiavo, nustatydami jėgų santykį, vadinasi, jie nežinojo antrojo lygties komponento, būtent – jie ne-

žinojo Raudonosios armijos jėgos. Taigi Nobelio premijos laureatas M. Šolochovas Žukovo kūrinius paskelbė genialiais, o šis paprasčiausiai nieko nežinojo apie kariuomenę, kurios veiksmams turėjo vadovauti. Į tuos pačius spąstus pateko ir SSRS rašytojų sąjungos vadovas, ir Sovietų Sąjungos maršalas V. Kulikovas, ir tūkstančiai jų pasekėjų.

Generolas Pavlenka pirmasis pripažino, kad mūsų šalies ekspertai, oficialūs istorikai ir memuarininkai, pradedant Žukovu, nieko nežinojo apie Raudonąją armiją. Tik kyla klausimas: ar Georgijus Žukovas ir 1941 metais nežinojo, kiek jam yra pavaldžių karinių pajėgų? Kaip jis planavo karą, neturėdamas jokio supratimo, kiek jis turi armijų, mechanizuotų ir desantinių korpusų, kiek patrankų, sviedinių, šovinių ir šautuvų? Arba galbūt 1941 metais jis žinojo, kiek jis turi kariuomenių, bet paskui pamiršo, todėl po karo ir paistė nesąmones, jas pavadinęs „Atsiminimais ir apmąstymais".

Jeigu patikėtume Žukovu, išeitų, kad mūsų kvaila, atsilikusi, tingi liaudis nedavė kariuomenei pakankamai ginklų. Štai tada, kritišku momentu, pasirodė jis, genijus ir išgelbėtojas, baltais drabužiais.

Jeigu patikėsime skaičiais, bus kitaip. Mūsų talentinga ir darbšti liaudis, badaudama ir šaldama, paaukodama viską, nuo duonos kąsnio iki milijonų žmonių gyvybių, aprūpino kariuomenę ginklais, kurių skaičius ir kokybė nustebino netgi Adolfą Hitlerį. Tačiau Žukovas taip panaudojo tuos ginklus, kad penkių milijonų kadrinė kariuomenė buvo tuojau pat sutriuškinta ir paimta į nelaisvę, o tūkstančiai tankų ir pabūklų, 25 000 (dvidešimt penki tūkstančiai!) vagonų šaudmenų, didžiulės maisto, aprangos, inžinerinio ir kitokio turto atsargos pirmosiomis karo dienomis atsidūrė priešų rankose. Dėl viso to reikia kaltinti ne liaudį, o Žukovą.

Prieš 3712 senų vokiškų tankų stojo Žukovui priklausę 23 106 nepalyginamai geresnių charakteristikų sovietiniai tankai. Beje, neskaičiuojant tankų, buvusių oro desantiniuose korpusuose, NKVD motorizuotose šaulių divizijose, pasienio kariuomenėje, karinėse mokymo įstaigose, mokymo dalyse ir padaliniuose. Kautis su 2510 vokiečių lėktuvų Žukovas turėjo 21 130 kovinių lėktuvų, iš jų naujausius MiG-3, Jer-2, Jak-2 ir Jak-4, Il-2 ir Il-4, Su-2, Pe-2 ir Pe-8, kuriems lygių Hitleris neturėjo. Jeigu Žukovas būtų tai prisipažinęs, jam būtų reikėję atsakinėti į daugybę nemalonių klausimų. Tada didvyriškumo ir genealumo aureolė būtų išblėsusi. Todėl Žukovas ir apsimetė nieko neprisimenančiu, todėl ir melavo apie daug kartų didesnį vokiečių pranašumą.

Štai ir išvada: Žukovas – didvyris ir genijus, bet tik savo melo arba nemokšiškumo fone.

7

O dabar klausimas: kas galėjo skaičiuoti VISUS hitlerininkų lėktuvus, o mūsų tik tuos, kurie buvo gauti po 1938 metų? Kas galėjo skaičiuoti visus hitlerininkų tankus, taip pat ir trofėjinius prancūziškus, pagamintus 1917 metais, t. y. prieš 24 metus, o mūsų šalyje tik tuos, kurie buvo gauti iš gamyklų mažiau negu prieš trejus metus? Kas galėjo paskelbti, kad 3712 hitlerininkų tankų yra „5–6 ir daugiau kartų" daugiau negu turėjome mes? Tokius dalykus galėjo rašyti tik mūsų liaudies priešai. „Atsiminimai ir apmąstymai" – priešo diversija. Tą niekšišką knygą rašė tie, kurie laiko arijus aukščiausia rase, o visus kitus – žemesniąja.

Stebina tai, jog žmonės (arba nežmonės), rašiusieji „At-

siminimus ir apmąstymus", tiksliai žinojo vokiečių tankų ir lėktuvų skaičių ir padidino tą skaičių du kartus, o kiek buvo sovietinių - nežinojo netgi apytikriai: galbūt jų buvo penkis kartus mažiau, gal šešis, o galbūt nežinia kiek kartų.

Man neduoda ramybės keista mintis: tai, matyt, rašė nebaigti triuškinti hitlerininkai arba tie, kurie jiems pardavė savo plunksną, kūną ir sąžinę.

8

O metai bėga, bėga dešimtmečiai, ir mūsų liaudis vis labiau nesupranta: kodėl tas karas lieka slaptas? Ar ilgai visa tai tęsis?

Atsakydami į tą nuostabą, mūsų vadai iškrėtė naują pokštą. 1996 metais „Krasnaja zvezda" staiga ėmė džiūgauti ir džiaugsmingai triumfuoti: tra-lia-lia, tra-lia-lia! Paslapčių daugiau nebėra! Skubėkite įsisąmoninti! Nauja mūsų šalies karinių mokslininkų pergalė! Karo istorijos institutas išleido kolektyvinį neslaptą veikalą „Kovinė ir kiekybinė SSRS ginkluotųjų pajėgų sudėtis Didžiojo Tėvynės karo metais. Statističeskij sbornik N. 1 (1941 m. birželio 22 d.)".

Aš, žinoma, nepatikėjau. Negali būti. Tačiau vis tiek visais įmanomais keliais pradėjau paiešką. O kelių buvo daug. Privatus verslas – visagalis dalykas. Paryžiuje, Berlyne, Varšuvoje, Braitone yra šaunių vaikinų, palaikančių glaudžius ryšius su leidėjais ir galinčių gauti kokią tik nori knygą, beje, beveik akimirksniu ir už visiškai prieinamą kainą. Skambinu visais varpais. Niekas „Statističeskij sbornik N. 1" negali gauti. Pakeliu kainą. Rezultatas – tas pats. Skambinu į Maskvą. Turiu kam skambinti. Didžiuojuosi,

jog Maskvos leidyklose, bibliotekose, institutuose yra pakankamai žmonių, kurie įvertino „Ledlaužį" ir pasiruošę padėti. Visi sukelti ant kojų! Tačiau niekas negali rasti. Kreipiuosi į istorikus priešus – jų man pakanka ir Rusijoje, ir už jos ribų, – prašau padėti. Priešai lieka priešais, bet ir tarp priešų pasitaiko gerų žmonių. Tačiau jokių rezultatų nėra. Tada ne prašau, o paprasčiausiai domiuosi: jūs, priešai, patys tai matėte „Statističeskij sbornik N. 1"? Ne, atsako priešai, nematėme.

O „Krasnaja zvezda" savo gieda: tra-lia-lia, didi mūsų istorikų pergalė, pagaliau mūsų liaudis šį bei tą sužinos apie tą karą, kuris tiek daug dešimtmečių buvo slaptas! Skaitykite „Statističeskij sbornik N. 1"!

Skambinu į „Krasnaja zvezda" redakciją. Ten vieni mano priešai, bet tik pagal pareigas. Šiaip jie geri. Aš puolu pas juos: vyručiai, štai jūs visur skelbiate apie „Statističeskij sbornik N. 1", ar nebūtų galima gauti. Aš galbūt ir persiauklėčiau. Jums už tai bus atlyginta. Kaip kitaip aš galėsiu pakeisti savo ardomąjį požiūrį, jeigu apie tą karą niekas nieko nežino? Jie, girdi, ir šiaip, ir taip. O aš jiems: juk jūs patys jį matėte?

Tai buvo priblokiantis klausimas. Nenoriu, kad kas nors raudonuotų, todėl atsakymo į savo klausimą nesakau. Tačiau norėdamas būti teisingas, prisipažįstu, kad po tokio klausimo „Krasnaja zvezda" liovėsi šlovinti „Statističeskij sbornik N. 1".

O aš panaudojau paskutinį šansą. Televiziją. Maskvos. Visagalę. Nepasakysiu, kurį kanalą. Nesakau šaltinių. Tačiau naudodamasis proga, dėkoju žmonėms, atlikusiems tą žygdarbį, dėkoju girdint skaitytojams. Mečiau iššūkį televizijos asams: įrodykite savo galybę!

Jie įrodė.

„Statističeskij sbornik N. 1" gavau.

O dabar – visų įdomiausias dalykas. Tik prisisekite prie sėdynės. Kad būtų saugiau. Pranešu: visų svarbiausia kiekvienoje knygoje – išleidimo duomenys. Mūsų atveju – 25 egzemplioriai. Kartoju: išspausdinti DVIDEŠIMT PENKI egzemplioriai. Vieną aš turiu. Likusiai Visatai – dvidešimt keturi.

1956 metais slaptame pranešime Chruščiovas paskelbė, kad karo pradžioje mes turėjome po vieną šautuvą trims. Tiesa, konkretų skaičių jis pamiršo paminėti. Jeigu būtų pasakęs, kiek Raudonojoje armijoje buvo žmonių ir kiek šautuvų, mes patys juos paskirstytume. Tačiau Nikita Sergejevičius žadino emocijas, o statistika nelepino. Pranešimas slaptas, bet jį kažkodėl po trejų metų išspausdino. Vėlgi atkreipkime dėmesį į išleidimo duomenis: Valstybinė politinės literatūros leidykla. Maskva. V-71. B. Kalužskaja g. Nr. 15. Pasirašyta spausdinti 1959 metų lapkričio 23 d. Kaina 65 kap. Tiražas 1 mln. egzempliorių.

Tiesa, įdomu: SLAPTASIS pranešimas išspausdintas MILIJONINIU tiražu? Štai mes visi švytime iš pasididžiavimo: kaip mums mieloji partija patikėjo tokias didžias paslaptis, kad mes esame siaubingai kvaili ir karui nepasiruošę, kad Stalinas vadovavo karui, pasiėmęs gaublį, ir kad neužteko net šautuvų.

Tame „slaptame" pranešime nėra jokių patvirtinančių skaičių. Tačiau dėl to, kad jis paskelbtas slaptu, mes juo tikime. Tik praėjus 40 metų po to pranešimo, 1996 metais, pagaliau buvo pasakyta, kiek iš tikrųjų mes turėjome šautuvų 1941 metais. Pagaliau nurodyti skaičiai. Tik jie buvo nurodyti NESLAPTAME statistikos rinkinyje, kurio NEĮMANOMA GAUTI. (O istorijos mėgėjams patariu: neieškokite „Statističeskij sbornik" ten, kur jis buvo blogai padėtas. Ten jo – nebėra.)

Neslaptą statistikos rinkinį išspausdino KETURIASDEŠIMT TŪKSTANČIŲ KARTŲ mažesniu tiražu negu slaptąjį

pranešimą. 25 egzempliorius išsiuntinėjo į aukštus Maskvos kabinetus, kur jie vis tiek niekam nebuvo reikalingi (iš kur vieną egzempliorių kažkas ir nukniaukė). Tačiau 25 egzemplioriai – tai taip mažai, kad po vieną kopiją neužteko net pačioms svarbiausioms bibliotekoms, akademijoms ir institutams. Ir nė viena kopija nepateko į karinių apygardų štabus.

O po viso to mes skelbiame, kad nuo šiol karas yra nebeslaptas.

Klausiu, kodėl taip pasielgta? Atsakymas: pats turi suprasti, nėra pinigų. Su tuo reikia sutikti. Bet štai visam Rusijos gynybos ministro Palo Mersedesyčio žvilgančių limuzinų parkui sukrapštė iš visų aruodų. Klaikiam paminklui carui šėtonui taip pat sukrapštė. Paminklui Žukovui, kuris neturėjo nė menkiausio supratimo, kas jam yra pavaldūs, atsirado pinigėlių. Chruščiovo melui apie Stalino gaublį ir mūsų kvailumą iš biudžeto šiaip taip suorganizavo. O statistikos rinkiniui, kuriame nurodyti mūsų šalies pasiruošimo karui skaičiai, pinigų neatsirado.

Tačiau ar jūs žinote, draugai oficialūs istorikai, kiek kainuoja išlaikyti nors vieną sarginį šunį, kuris saugo neatskleistas karo paslaptis? Sumažinkite vieną šuns pareigybę ir jums užteks pinigų milijoniniam tiražui. Ir dar: gera knyga pati atsiperka. Jums paprasčiausiai reikia parašyti rimtą knygą, o mūsų liaudis smalsi, mūsų dėkingas skaitytojas sugraibys paskutinius skatikus, likusius kiaurose kišenėse, bet jums išlaidas atlygins.

Tai žinau iš savo patirties.

Oficialiojoje, neslaptoje, karo versijoje mes esame idiotai ir bukapročiai. Oficialioji komunistinė versija, pradedant Chruščiovu ir Nekriču, tęsiama Žukovo memuaruose ir baigiama paskutiniais Anfilovo, Gorkio, Bezymenskio,

Šteibergo, Finkelšteino ir jų vienminčių tyrinėjimais, atrodo tarsi būtų parašyta hitlerininkų, Gebelso arba netgi paties Rozenbergo. Pagal tą versiją Stalinas – kvailys ir bailys, kariuomenė palikta be vadovybės, lėktuvai – karstai, tankai – pasenę, vienas šautuvas trims. Mūsų oficialioji karo istorija – tai tarsi traktatas apie tai, jog germanų rasė yra pranašesnė už visas kitas rases. Mūsų oficialiojoje istorijoje vokiečiai – pasiruošę karui, visko turintys protingi ir klastingi profesionalai. Jų ir lėktuvai naujausi, ir tankai šiuolaikiniai, ir veda juos į kovą dideli strategai. Na jie ir pranašesni „5–6 ir daugiau kartų".

Chruščiovai, žukovai ir minios jų padlaižūnų mus išmokė pilti purvą sau ant galvos, išmokė keliaklupsčiauti prieš teutonų protinį, fizinį ir kultūrinį pranašumą. Tačiau ar ne laikas būtų mums nukreipti sakalo žvilgsnį į Adolfą Hitlerį ir jo šlovingą kariuomenę? Ar ne laikas atidžiai įsižiūrėti į hitlerininkų pasiruošimą karui ir tą pribloškiantį pranašumą „5–6 ir daugiau kartų"?

Ketvirtas skyrius

Raudonarmietis Šiklgruberis

Prancūzija yra mūsų visų
baisiausias priešas.

Adolfas Hitleris
„Mano kova ",
2 dalis, XIII skyrius

1

Studijuoti Vokietijos ir Sovietų Sąjungos karą reikėjo pradėti nuo vokiečių užpuolimo priežasčių, t. y. reikėjo pateikti klausimą: KODĖL HITLERIS UŽPUOLĖ?

Ir rasti atsakymą.

Tačiau mus įpratino atsakymų neieškoti ir apskritai kvailų klausimų nepateikinėti. Mus įpratino gyventi negalvojant. Mums paaiškino trumpai ir aiškiai: 1941 metais Hitleriui prireikė Rytų žemių, erdvės gyventi. Štai jis ir puolė tą erdvę užkariauti. Daug daug metų mums pasakojo apie tai, kad Hitleris dar 1924 metais knygoje „Mano kova" rašė: „Mes norime grįžti į tą punktą, kuriame nutrūko mūsų plėtojimasis prieš 600 metų. Mes norime pristabdyti amžiną vokiečių veržimąsi į Europos pietus ir vakarus ir įsakmiai rodome pirštu į teritorijas, esančias Rytuose".

Toms eilutėms susiklostė laimingas gyvenimas. Jas citavo milijoną kartų. Tūkstančiai ir tūkstančiai politikų, dip-

lomatų, generolų, istorikų, žurnalistų nepaliaujamai tvirtino tuos žodžius. Dar trečiajame dešimtmetyje tą citatą kartojo savo veikaluose ir viešose kalbose mūsų vadai: draugai Trockis, Bucharinas, Zinovjevas, Kamenevas. Ketvirtajame dešimtmetyje, ypač atėjus nacistams į valdžią, Hitlerio atvirumas suskambo nauja jėga. Atverskime tų metų laikraščius ir žurnalus „Pravda", „Ogoniok", „Technika molodeži", „Krasnaja zvezda" ir rasime tuos pačius žodžius apie Rytų žemes. Jeigu ne kiekviename numeryje, tai labai dažnai. Ši Hitlerio citata buvo kartojama ne tik visos mūsų tūkstantbalsės spaudos – ji skambėjo iš aukštos partijos XVII suvažiavimo tribūnos (Stenografinė ataskaita. M.: Partizdat. 1934. P. 127–128). Kiekvienas lektorius, kalbėdamas apie artėjantį karą, pradėdavo kaip tik nuo to Hitlerio pareiškimo. Taip buvo priimta. O jau po karo tie žodžiai pateko į tūkstančius vadovėlių, traktatų, disertacijų.

Po SSKP XX suvažiavimo kiekvienas, cituodamas Hitlerį, kaltino Staliną trumparegiškumu: juk fiureris pats atvirai pareiškė apie savo ketinimus! Stalinas turėjo paprasčiausiai perskaityti „Mano kovą" ir atitinkamai veikti!

O mane nuo senų laikų stebino tai, jog mūsų tauta žinojo Hitlerio knygą. Tiksliau tariant, – vieną citatą iš jos. Vadinasi, visi Sovietų Sąjungoje skaitė „Mano kovą".

Prisiklausęs lektorių, propagandistų ir agitatorių, kurie kažkodėl kartojo tik vieną citatą, aš sugalvojau nedidelį pokštą. Gerą lektorių po įdomios, įtikinamos paskaitos visada apsupa ypač smalsūs klausytojai. Na ir aš visada būdavau tarp jų. Visi klausinėja. Aš taip pat. Tik aš neliśdavau į pirmą eilę, o savo klausimą pateikdavau iš už plačių svetimų pečių. Mano klausimas buvo visiškai paprastas: „Aš „Mano kovos" neskaičiau. Sakykite, kur tą knygą būtų galima gauti?"

2

Nuo šio klausimo kiekvienas lektorius pašokdavo kokį metrą į orą. Nuo šio klausimo išminčiai klykčiodavo, gergždavo, nešvankiai keikdavosi, pamiršę mandagumą, baldavo, rausdavo, mėšlungiškai susirinkdavo savo daiktelius ir dingdavo. Jų reakciją į mano klausimą galima apibūdinti dviem žodžiais: maivymasis ir šoktelėjimai.

Jie šokčiodavo todėl, kad nė vienas jų, taip pat ir kai kurie plačiai pasaulyje žinomi garsūs istorikai, „Mano kovos" nebuvo laikę rankose. O aš tais metais nesupratau dar vieno dalyko: jeigu ta knyga prieš mus, prieš mūsų liaudį, prieš mūsų šalį, tai duokite man ją! Perskaitęs tą šlykštynę, nė vienas normalus žmogus negali pasidaryti hitlerininku, atvirkščiai, – jis pasidarys dar aršesnis antihitlerininkas... Tai kodėl negalima gauti tos knygos, iš kurios vieną citatą mūsų šalyje visi žino, visi kartoja?

Todėl siūlau:

– arba paskelbkime, kad „Mano kova" yra šlykštynė, kurios neverta prisiminti, juo labiau – cituoti;

– arba, jeigu intensyviai cituojame, jeigu ja remiamės, leiskime visiems norintiems perskaityti visą tekstą.

O tai sąžiningiems piliečiams kyla įtarimas: jeigu visą likusį turinį slepia, vadinasi, visas tekstas tos citatos nepatvirtina, o galbūt ir jai prieštarauja.

3

O tie Hitlerio žodžiai ir toliau kartojami. 1994 metų rugpjūčio 5 dienos „Literaturnaja gazeta" tiesiog pirmajame puslapyje įdėjo pasipiktinusio skaitytojo K. Nedelino iš

Sankt Peterburgo laišką: „Nesuprantu, kaip galima rimtai aptarinėti nuomonę, kad Vokietija sudavė tik įspėjamąjį smūgį. Juk dar 1924 metais savo programiniame veikale „Mano kova" Hitleris rašė: pagrindinis būsimosios Vokietijos tikslas bus užkariauti erdves Rytuose. Ir tai visiškai ne slaptas dokumentas. Tai ko čia ginčytis?"

Ne slaptas dokumentas? O jūs, brangusis drauge Nedelinai, ar skaitėte „Mano kovą"? Ar jūsų lentynoje guli ta knyga? Ar sovietiniais metais ji taip pat gulėjo lentynoje? Iš kokios spintelės, jeigu ne paslaptis, jūs ją paėmėte? Arba galbūt bibliotekoje radote? O kokioje bibliotekoje? Ir jeigu jūs skaitėte tą neslaptą dokumentą, tai ar galite pasakyti, iš kokio skyriaus ta citata paimta? Iš kokios dalies? Ar žinote, apie ką ta knyga?

Taigi, jeigu knyga ne slapta, jeigu ją turite, tai prašau atsiversti pirmąją dalį, ketvirtąjį skyrių, kuris vadinasi „Miunchenas".

Ir perskaityti dar kartą.

4

Nesuprantama štai kas: nuo pirmojo „Mano kovos" pasirodymo iki pat karo 15 metų Sovietų Sąjungoje Hitlerio citatą šaukė iš kiekvieno reproduktoriaus, nuo kiekvieno stogo ir kiekvieno stulpo, iš kiekvienos tribūnos, aukštos ir žemos, kiekviename kolūkio susirinkime gąsdino liaudį, ji pateko į Kominterno programas ir mokyklinius vadovėlius... Ir štai po viso to vokiečių užpuolimas pasirodė Stalinui netikėtas.

Kas per velniava: visa sovietų liaudis žinojo, kad Hitleriui reikia Rytų žemių, o draugas Stalinas to nežinojo? Visa liaudis suprato Hitlerio kėslus, o draugas Stalinas

neįsikirto? Galbūt ta citata nepasiekė Stalino ausų arba jis tiesiog jos nesuprato?

Vėlgi kyla klausimas: o iš kur plačiosios liaudies masės tą citatą sužinojo? Juk ne iš pirminio šaltinio! Plačiosioms liaudies masėms tokį Hitlerio atvirumą paskelbė garsūs rašytojai, talentingi aktoriai, protingi laikraščių apžvalgininkai, aukštų ir žemų rangų propagandistai ir agitatoriai. Tiksliau tariant, – Agitpropas – CK agitacijos ir propagandos valdyba. Galbūt Stalino Agitpropas draugo Stalino nurodymais nesivadovavo? Galbūt brėžė savo liniją, nekreipdamas dėmesio į draugą Staliną? O galbūt žemesnio rango vadai įspėjo tautą apie pavojų... nepaisydami draugo Stalino? Ir apskritai: ar pats Stalinas skaitė „Mano kovą"?

5

Jis skaitė.

Pasakysiu dar daugiau: Stalinas buvo pats pirmasis tos knygos skaitytojas užsienietis. Jis buvo visų geriausias jos žinovas ir vertintojas. Pirmą kartą „Mano kova" buvo išversta į ne kokią nors, o kaip tik į rusų kalbą. Asmeniniu Stalino įsakymu. Kaip mūsų šalyje pasitaiko, vertė be autoriaus sutikimo. Tačiau honorarą sumokėjo... tiesa, ne iš karto.

Negalėjo Stalinas iš karto mokėti honoraro: „Mano kovos" pasirodymo momentu jis buvo ne vienintelis lyderis – Kremliuje vadų buvo visas pulkas. Ir visiškai ne kiekvienas suprato Hitlerio kūrinio prasmę. O draugas Stalinas viską iš karto suvokė, pasvėrė ir įvertino. Ir štai, iššūdęs bendražygius, Stalinas reikiamai įvertino „Mano kovos" kūrėją. Stalinas sumokėjo honorarą pamėgtos knygos autoriui.

Kiek tuo metu rusų kalba buvo išleista egzempliorių, nežinau. Išlikusiame egzemplioriuje tiražas nenurodytas. Viena aišku: minimalus. Ir štai už vienetinius egzempliorius, o galimas dalykas, už vieną vienintelį egzempliorių Stalinas dosniai sumokėjo Hitleriui.

Kiek davė? Saują briliantų? Milijoną dolerių? Tuo metu tai buvo daugiau negu dabar. Kilograminį aukso luitą? O galbūt visą toną? Dešimt? Šimtą tonų aukso? Ne! Argi draugas Stalinas buvo smulkmeniškas? Argi jo charakteriui būdingas šykštumas? Visiškai ne! Dosnus buvo draugas Stalinas. Jis padovanojo Hitleriui visas Vokietijos aukso atsargas kartu su ja pačia, su jos miestais, keliais, gamyklomis ir uostais, muziejais ir sendaikčių turgavietėmis, kartu su Berlyno žvėrynu, su jo gulbėmis ir lokiais. Stalinas padovanojo Hitleriui Vokietiją su visa jos tauta: darbininkais, valstiečiais, darbo inteligentija, kartu su burmistrais ir policininkais, konvojininkais ir areštuotaisiais, kaminkrečiais, gydytojais ir smuikininkais. Stalinas padovanojo Hitleriui vadovavimą Vokietijai. „Be Stalino nebūtų buvę Hitlerio, nebūtų buvę ir gestapo" – taip 1936 metų spalio mėnesį Levas Trockis įvertino Stalino pagalbą Hitleriui. Nei daugiau, nei mažiau: be Stalino nebūtų buvę Hitlerio. Be Stalino pagalbos Hitleris nebūtų Vokietijoje atėjęs į valdžią.

Tačiau net tokio honoraro dosniajam Stalinui pasirodė per mažai ir 1939 metų rugpjūčio 23 dieną Stalinas padovanojo Hitleriui Lenkiją, o su ja ir visą Europą.

Juk jeigu Stalinas nebūtų įvertinęs „Mano kovos", tai Adolfo Hitlerio politinė karjera būtų pasibaigusi 1933 metais triuškinančiu pralaimėjimu rinkimuose. O galbūt velnių apsėstas Adolfas būtų nusilaužęs savo gulbės kaklą dar anksčiau.

6

Dabar pasistengsime išsiaiškinti trečiojo dešimtmečio vidurio padėtį. Hitlerio knyga buvo išleista pirmą kartą. Štai Kremliuje sėdi draugas Stalinas, o Miunchene, „Hofbrojhauzo" alinėje – Adolfas Šiklgruberis, jis gi – Hitleris.

Draugas Stalinas yra vienas Sovietų Sąjungos vadų, tarsi pirmas tarp lygiųjų. Tačiau taip tik atrodo. Jau kai kurie pastebėjo, kad draugas Stalinas sutelkė savo rankose neaprėpiamą valdžią, didžiulės šalies valdžią.

O kas toks Šiklgruberis? Nevykėlis architektas. Kareivis frontininkas. Provincijos revoliucionierius. Jo nuopelnai revoliucijai kol kas nedideli. Sovietinės Bavarijos respublikos laikais Šiklgruberis buvo tik vietinės Raudonosios armijos jefreitorius. Sutriuškinus sovietinę respubliką, Hitleris buvo areštuotas, bet greitai paleistas, nes jo asmeninio indėlio, kad triumfuotų pasaulinė komunistinė revoliucija, nepalaikė reikšmingu. Paskui raudonarmietis Šiklgruberis įstojo į nedidelę proletarinę partiją, kuri rėmėsi savo idėjinio tėvo Gotfrido Federo lozungu, kviečiančiu sukelti pasaulinę revoliuciją, vadovaujantis šūkiu „Visų šalių proletarai, vienykitės!" Šitą programą Adolfas Šiklgruberis priėmė kaip judėjimo, kuriam netrukus pats ėmė vadovauti, pagrindą. Hitlerio partija kėlė tikrus komunistinius tikslus: uždrausti privatinę žemės nuosavybę, uždrausti parduoti žemę, konfiskuoti karinių gamyklų pelną, darbininkai turi kontroliuoti gamyklų ir fabrikų administraciją, nacionalizuoti stambias įmones... Ir štai 1923 metų lapkričio 8 dieną Vokietijoje kyla socialistinė revoliucija. Revoliuciją organizavo Kominternas ir ji įvyksta tą pačią dieną, kai buvo švenčiamos bolševikų valdžios užgrobimo metinės Rusijoje. Revoliucijai nesislėpdami ir beveik atvirai vadovavo Maskvos pasiuntiniai, pavyzdžiui,

vienas sovietinės karinės žvalgybos lyderių draugas Unšlichtas. Nors revoliucija žlugo, Hitlerio nacionalsocialistinė darbininkų partija pasirodė esanti susitelkusi, nors ir būdama nedidelis kovinis vokiečių darbininkų klasės būrys. Šiklgruberis pats asmeniškai vedė savo kovos draugus po policijos kulkomis. Kai kurie jo bendražygiai žuvo, pats Hitleris buvo sužeistas ir pateko į kalėjimą.

Štai čia jis ir įpuolė į ereziją. Štai čia išryškėjo nukrypimas nuo pagrindinių marksizmo-leninizmo idėjų. Hitleris nusprendė atsisakyti užgrobti valdžią prievarta. Jo kelias į valdžią – per teisėtus demokratinius rinkimus. Kalėjime Hitleris parašė knygą, ir joje yra tie patys žodžiai apie Rytų žemes. Leninas ir Trockis manė, kad dėl visuotinės laimės reikia paaukoti savo šalies liaudį, o Hitleris manė, jog reikia elgtis kaip tik atvirkščiai: savo tautos laimei paaukoti kitas tautas, pavyzdžiui, užkariauti Vokietijai Rytų žemes su tam tikrais padariniais vietiniams gyventojams.

7

Pasvarstykime, ką turi daryti pasaulio revoliucijos Vadas draugas Stalinas sužinojęs, kad dalis vokiečių socialistų ima krypti į šalį, kad buvęs raudonarmietis atsikratė Maskvos pavaldumo ir brėžia savo liniją? Atrodo, kad reikėtų tokį revoliucionierių sunaikinti ir tiek. Kiekvieną socialistų nukrypimą Stalinas stengėsi negailestingai užgniaužti. Tačiau kodėl jis nieko nedarė hitleriniam nukrypimui vokiečių darbininkų judėjime užgniaužti? Hitlerizmą buvo galima pasmaugti vos tik užsimezgusį. Ar čia daug laiko reikia pasiųsti į Miuncheną idėjinį darbuotoją su ledlaužiu... Niekas ir dėmesio neatkreiptų: vienas

socialistas kitam galvą suskaldė. Įprastas dalykas. Mums visiems banditai yra banditai. Tačiau banditų būna įvairių, jie tarpusavyje pjaunasi ir dažnai vienas kitą nužudo. Taip ir socialistai. Tik mums visiems socialistai to paties plauko. O jie vienas kitą pagal kažkokius visiškai nepastebimus niuansus skiria: tai – marksistas, anas – hitlerininkas, o šis – leninietis. Ir skaldo vieni kitiems galvas. Kiek jie patys savųjų nužudė ir sužalojo! Kiek vienas Stalinas sunaikino nukrypėlių! Bet kodėl Hitlerio nelietė? O juk buvo galima Hitleriui sprandą nusukti ir visą Hitlerio alinę su visais jos gyventojais sudeginti.

Tačiau Stalinas pasielgė kitaip.

8

Stalinas galėjo į Hitlerį visiškai nekreipti dėmesio, ir tada, be Stalino pagalbos, hitlerizmas būtų išsiskleidęs kaip tuščiaviduris žiedas. Nebūtų davęs kruvinų vaisių. Tačiau Stalinas pasirinko trečią kelią: atvirą ir visapusišką pagalbą Hitleriui. Stalinas praskynė Hitleriui kelią į valdžią.

Savo laiku aš nesunkiai pririnkau storą aplanką paprastos Trockio minties, kad be Stalino nebūtų buvę Hitlerio, įrodymų. Ir tai buvo ne visiškai slaptos bylos, o visiems prieinami, paviršiuje gulintys faktai. Jų buvo tiek daug, ir jie badyte badė akis, kad buvo nesunku rašyti knygą: surūšiuoti iškarpas, jas suskirstyti pagal temas, temas sunumeruoti, pavadinti skyriais, kai kur pareikšti savo nuomonę. „Ledlaužyje" aš žadėjau skaitytojams tokią knygą parašyti. Pasirodė, jog to daryti nereikia. Tokia knyga jau yra. Ją parašė vokiečių istorikas Tomas Vaingartneris: „Stalinas ir Hitlerio išaukštinimas. Sovietų Sąjungos ir Komunistų internacionalo politika Vokietijos atžvilgiu". Kol aš

ruošiausi, T. Vaingartneris pasinaudojo tuo pačiu metodu: daug negudraudamas, nelaukdamas, kol atidarys slaptuosius Kremliaus archyvus, nesitikėdamas kokio nors sensacingo atvirumo, paėmė visiems žinomas Kominterno kongresų rezoliucijas, to „Pasaulinės revoliucijos štabo" vykdomojo komiteto protokolus, straipsnius iš „Pravdos" ir „Rote Fah", priminė skaitytojams tuos pačius faktus, kuriuos komunistai taip norėjo pamiršti. Ir išėjo knyga, paprasta ir suprantama. Ir komunistams nėra ko prieštarauti. Visiems norintiesiems siūlau susirasti tą puikią knygą ir primygtinai ją rekomenduoju perskaityti.

Prie to, ką savo laiku sakė Trockis, ką mūsų dienomis išspausdino Vaingartneris, neturiu ko pridėti, ir žinomų faktų nekartosiu. Be manęs įrodyta, kad Hitlerio svajonės apie Rytų žemes taip ir būtų likusios Miuncheno svajotojo fantazijomis, jeigu ne milžiniška Stalino pagalba.

9

Kiekvienas, kuris žino apie „Mano kovą" iš vienos citatos, smerkia Staliną už trumparegiškumą: juk Hitleris pats parašė, kad jam reikia Rytų žemių!

Tačiau Stalinas, ne taip kaip Chruščiovas, Nekričas ir tūkstančiai kitų kaltintojų, skaitė visą „Mano kovą". Iki pat paskutinio puslapio. Iki pat panagių.

Ir išskaitė draugas Stalinas, kad pagrindinė būsimosios Vokietijos užduotis, anot Hitlerio, buvo ne užgrobti Rytų žemes, apie tai knygoje parašytas tik vienas sakinys, bet išvaduoti Vokietiją nuo Versalio sutarties grandinių. Hitleris skirstė Vokietijos priešus į vidaus ir užsienio. Vidaus priešai – žydai. Užsienio priešai – prancūzai ir tie patys žydai.

O Stalino taktika buvo viską daryti svetimomis rankomis, vienus savo priešus naikinti kitų rankomis. „Stalinas visada surasdavo beždžionių, kurios jam traukdavo kaštonus iš pačios karščiausios ugnies", – taip pasakė Robertas Konkvestas. „Kaip niekas kitas jis mokėjo sudaužti kaktomis savo konkurentus, pats visada likdamas nuošalyje ir – aukščiau už juos", – pastebėjo A. Antonovas-Ovsejenka. Be to, reikia pridurti, kad Stalinas buvo ištikimiausias Lenino, kuris mokė „mūsų priešų rankomis kurti komunistinę visuomenę", darbų tęsėjas (Aštuntasis RKP (b) suvažiavimas. Protokolai. M., 1959. P. 20).

Tik išsiaškinę Stalino kovos metodo esmę, galime suprasti, kodėl Stalinui labai patiko Miuncheno svajotojas ir jo knyga „Mano kova".

Perskaitęs daug ką iš to, ką kalbėjo ir rašė Stalinas, aš radau piktų kaltinimų antisemitams, kurie, kaip žinoma, yra pikčiausi darbininkų klasės priešai. Savo artimiausioje aplinkoje Stalinas laikė „grupę dresuotų žydų", tokių, kaip Mechlisas, Kaganovičius, Lozovskis, Jaroslavskis ir kiti, demonstruodamas, kad visiškai neturi nacionalistinių ir rasinių prietarų. Ir kartu... Stalinas atvedė į valdžią Vokietijoje patį didžiausią visų laikų ir tautų antisemitą, kuris, prasiveržęs į valdžią, vykdė Europoje „galutinį sprendimą". Stalinas laikėsi nuošalyje. Ir tik po karo, kai Hitleris nepateisino jo vilčių, įvykdydamas „galutinį sprendimą" tik iš dalies, Stalinas turėjo nusiimti kaukę ir pats to imtis.

Štai čia ir pasirodo ryšys tarp „Mano kovos" turinio ir to, kad Stalinas visapusiškai palaikė Hitlerį.

Pareiškimai apie Rytų žemes Stalino nelabai baugino. „Mano kova" – prieš Prancūziją: „Mes turime gerai suprasti štai ką: mirtinas vokiečių tautos priešas yra ir bus Prancūzija" (2 dalis, XIII skyrius). Ir ten pat: „Dienos rūs-

tybė mums yra ne kova už pasaulinę hegemoniją... Prancūzija sistemingai plėšo į gabalus mūsų tautą ir planingai smaugia mūsų nepriklausomybę... Pas mus žodžiais ir protestais iš karto puolamos penkios ir netgi visa dešimtis valstybių, bet pamirštama, kad mums pirmiausia reikia sukoncentruoti visas savo fizines ir dvasines jėgas, jog galėtume smogti į širdį mūsų pikčiausiam priešui... Prancūzija neišvengiamai sieks, kad Vokietija būtų silpna ir suskaldyta valstybė... Šiuo momentu vienintelis mūsų priešas yra Prancūzija – ta valstybė, kuri mums atima netgi teisę egzistuoti".

Toliau Hitleris plačiai kalbėjo ta pačia dvasia daugelyje savo puslapių ir skyrių.

10

Rytų žemės – ne artimiausia užduotis, o būsimųjų amžių perspektyva. Tokia buvo ne tik Hitlerio, bet ir visos jo artimiausios aplinkos nuomonė: „Žemes reikia užkariauti ne Afrikoje, o Europoje, pirmiausia Rytuose. Tai natūralus vokiečių užsienio politikos kelias būsimiesiems šimtmečiams" (A. Rozenbergas Vokiečių užsienio politikos ateities gairės. Miunchenas. 1927. P. 20).

Prancūzijos sutriuškinimas Hitleriui – artimiausia užduotis. Prieš grobiant Rytų žemes, Hitleriui reikėjo apsisaugoti nuo mirtino priešo. Štai antroji Stalino meilės „Mano kovai" ir jos autoriui priežastis. Stalinas žinojo, kad Prancūzija Hitleriui ne tik didžiausias, bet ir mirtinas priešas. Stalinas suprato, jeigu Hitleris pabandys išvaduoti Vokietiją iš Prancūzijos ekonominės vergovės, nuo Versalio sutarties, tai tuojau pat įsikiš Didžioji Britanija, nes ne viena Prancūzija primetė Vokietijai Versalio sutartį, o kartu

su Didžiąja Britanija. O jeigu Vokietija įsivels į karą prieš Didžiąją Britaniją ir Prancūziją, tai į karo orbitą bus įtrauktos ir kitos šalys... o to Stalinui ir tereikėjo.

Mums neleido „Mano kovos" skaityti kaip tik dėl to, kad toje knygoje visiškai nebuvo rašoma, jog Vokietija puls Rytus. „Mano kovoje" kalbama apie Rytų žemes, bet nekalbama apie tai, kada Vokietija turi užgrobti tas žemes. Hitleris apie tai rašė 1924 metais, bet tai visiškai nereiškia, kad vokiečiai turi tuojau pat žygiuoti į Rytus. Ir apie 1941 metus ten nieko nepasakyta. Hitleris tik viso labo „pirštu rodė" kryptį. O galvojo jis šimtmečiais, kartais – tūkstantmečiais. Būtent taip jis ir rašė: „Čia reikia šimtmečių. Apskritai kolonizacijos problemas sprendžia ne greitas ir veržlus puolimas, o atkaklumas ir ilgas laiko tarpas" (1 dalis, III skyrius). Ir ketino Hitleris kurti ne kokį nors, o tūkstantmetį reichą. Netgi toje garsioje, pakartotoje milijonus kartų citatoje kalba apie šimtmečius: „Mes norime grįžti į tą punktą, kuriame nutrūko mūsų ankstesnis plėtojimasis prieš 600 metų".

Tačiau norint grįžti į tą punktą, vokiečiams reikėjo, kaip mokė Hitleris garsiojoje citatoje, „pristabdyti amžiną vokiečių veržimąsi į Europos pietus ir vakarus..." Tai Hitleriui ir nepavyko. Nepavyko todėl, kad knygoje „Mano kova" glūdi neįveikiamas prieštaravimas:

– viena vertus, norint eiti į Rytus, reikia sustabdyti judėjimą į Vakarus;

– antra vertus, norint eiti į Rytus, reikia užtikrinti Vokietijos saugumą nuo mirtino priešo, koks yra Prancūzija, t. y. pirmiausia reikia eiti į Vakarus.

Nereikia turėti Stalino gabumų – čia kiekvienam vidutinių gabumų žmogui aišku: Hitleris susipainiojo dar 1924 metais. Jis pats sau paspendė spąstus. Atvirai pareiškęs apie savo ketinimus veržtis į Rytus, jis pavertė priešais visus,

esančius labiau į Rytus. Kiekvienas vokiečių žingsnis „į saulės pusę" galėjo būti žengtas tik per Lenkijos teritoriją. Todėl Lenkija automatiškai pasidarė Hitlerio priešas. Ir ne tik Lenkija. Rytų žemės – miglota sąvoka. Šis pareiškimas galėjo būti taikomas kam tik nori. Jeigu kaimynas giriasi, kad ketina jus apvogti, ar jūs jį mylėsite? Tik vienas knygos sakinys pavertė Hitlerį visų rytinių kaimynų siaubu. Ir tai nė kiek nepatvirtina nepaprastų buvusio raudonarmiečio protinių gabumų. Jeigu karo metu kai kurių šalių gyventojai iš pradžių hitlerininkus sutikdavo kaip išvaduotojus, tai ne Hitlerio nuopelnas. Čia veikė kitos priežastys.

Nepageidautina atskleisti savo politinių tikslų, jeigu jie yra atvirai grobikiški. Visiškai nepageidautina savo kaimynus vadinti priešais. Tačiau Hitleris ne tik plačiai ištrimitavo, jog ketina veržtis į Rytus, bet jis ir Prancūziją pavadino mirtinu priešu. Pridėjus prie to sąrašo dar ir žydus, Hitleris vertė sau ant kupros tą patį perviršinį šiaudelį, kuris sulaužo kuprą net kupranugariui.

Stalinas įvertino „Mano kovą". Iš tos knygos buvo aišku: atsirado tas, kuris kariaus prieš visą pasaulį. Tas, kurio visi neapkęs. Tas, prieš kurį sukils visos tautos. Tas, kuriam visas pasaulis bus priverstas paskelbti karą. Visa pasaulio neapykanta bus nukreipta į Hitlerį ir jo pasekėjus. Jeigu Hitleris pradės karą, tai pirmiausia šis karas bus prieš ką tik nori, bet ne prieš Sovietų Sąjungą. Jeigu Hitleris pradės karą, tai kovos logika pareikalaus išskirstyti ir išbarstyti Vokietijos jėgas po visą Europos žemyną ir už jo ribų. Ir kiekvienas, kuris stos prieš Hitlerį, bus laikomas išgelbėtoju ir geradėju.

Tai buvo kaip tik tai, ko reikėjo Stalinui. Stalinas žinojo: jeigu Hitleris įsivels į karą prieš Prancūziją ir Didžiąją Britaniją, tai Rytų žemių problema savaime atkris.

Taip ir atsitiko.

Penktas skyrius

Apie šunis beorėje erdvėje

Daugelį istorijos įvykių galima suprasti tik tada, kai žinomi juose dalyvavusių asmenų charakteriai.

Generolas leitenantas
Giunteris Bliumentritas.
Pražūtingi sprendimai. P. 65

1

Plačiai nekalbėsiu apie asmenybės vaidmenį istorijoje. Pasakysiu tik tiek, kad mongolai su Čingischanu – viena, o be jo – kita. Vienas dalykas – prancūzai su Robespjeru, kitas – su Bonapartu. Pavartodami valdovo pavardę ir šalies pavadinimą, mes dviem žodžiais aprašome ištisą epochą: Reigano Amerika, Nikolajaus Rusija, kaizerio Vokietija.

Nesiginčysime: be Hitlerio Vokietija būtų buvusi visai kita valstybė kaip ir Sovietų Sąjunga – be Stalino. Tad jeigu pradėjome kalbėti, kas geriau buvo pasiruošęs karui, tai verta nukreipti mūsų žvilgsnį į Staliną ir Hitlerį, nes nuo tų žmonių labai daug kas priklausė.

Pirmiausia įvertinsime mokėjimą klausyti, nes mokantis klausyti visada yra stipresnis už nemokantįjį ir visada jį nugali. Tai netgi ne mokėjimas, o talentas. Vienas tik gebėjimas – jeigu norite, talentas, – išklausyti pašnekovą da-

ro žmogų iškilia asmenybe, nes Žemės planetos dvikojai gyventojai labai retai moka taip elgtis.

Tai patvirtina Sovietų Sąjungos maršalas D. Ustinovas: „Stalinas pasižymėjo unikaliu darbingumu, nepaprastai stipria valia, didžiuliu organizaciniu talentu... Žinodamas, ko vertas jo žodis, Stalinas stengėsi iki tam tikro momento neparodyti savo požiūrio į sprendžiamą problemą, dažniausiai arba sėdėdavo tarsi paskendęs savo mintyse, arba labai tyliai vaikščiodavo po kabinetą, tad atrodydavo, jog jis labai toli nuo pokalbio temos, galvoja apie kažką kita. Ir staiga pasigirsdavo trumpa replika, kartais pakreipianti pokalbį nauju, kaip vėliau dažnai paaiškėdavo, vieninteliu teisingu keliu“ (Pergalės vardan. M.: Vojenizdat, 1988. P. 91).

Tokių aprašymų aš galiu pateikti dar dvi dešimtis: būtent taip apie Staliną pasakojo Čerčilis, Ruzvelto pasiuntinys Hopkinsas, Hitlerio užsienio reikalų ministras Ribentropas, taip aprašo Staliną maršalai, generolai ir ministrai.

Didysis Makiavelis rekomendavo vadams kalbėti kuo mažiau. Stalinas šio patarimo laikėsi. Jis atidžiai klausėsi ir tylėjo kaip sfinksas smėlynuose. O jeigu kalbėdavo, tai žodžių pavėjui nemėtydavo. „Savo mintis ir sprendimus Stalinas formuluodavo aiškiai, tiksliai, lakoniškai, logiškai. Nereikalingų žodžių jis nemėgdavo ir nesakydavo“ (Ustinovas. P. 92). O apie Hitlerį pasakojama kaip tik atvirkščiai. Hitleris nemokėjo ir nenorėjo nieko klausyti. Hitleris kalbėdavo pats. Stalinas atėjo į valdžią kaip tylus konspiratorius, Hitleris – kaip balsingas oratorius. Tačiau plepumas diktatoriui draudžiamas. Gavęs valdžią, Hitleris turėjo užgniaužti savo norą sakyti kalbas. Jis turėjo pasidaryti tyliu fiureriu, kuris atidžiai klausosi, kas kalbama aplinkui. Tačiau taip neatsitiko.

„Hitleris nepritrūksta kalbos. Kalbėjimas – jo egzistavimo stichija“ (Otas Ditrichas. 12 metų su Hitleriu. Miunchenas, 1955. P.159–160).

Ginkluotės ir šaudmenų ministras A. Špejeris priduria: „Jis kalbėjo nenutildamas, tarsi nusikaltėlis, norėdamas išsikalbėti ir pasiruošęs nepaisant sau pavojingų padarinių išduoti net prokurorui savo slapčiausias paslaptis“ (Prisiminimai. Smolenskas: Rusič, 1997. P. 418).

Generolas pulkininkas Kurtas Ceitcleris: „Kai tik aš atvykau į būstinę, Hitleris savo įpratimu kreipėsi į mane daugelio valandų monologu. Buvo neįmanoma įsiterpti į jo kalbą“ (Pražūtingi sprendimai. M.: Vojenizdat, 1958. P. 155).

„1943 metų žiemą Rundštedtas bandė pranešti Hitleriui apie tikrąją padėtį, tada susiklosčiusią Vakaruose, bet tik sugaišo laiką. Pokalbio Oberzalcberge, trukusio 3 valandas, dvi trečiąsias sudarė Hitlerio, išsakiusio savo nuomonę apie padėtį Rytų fronte, kalba ir vieną trečiąją laiko arbatos gėrimas, kai oficialūs pokalbiai būdavo draudžiami. Nesunku įsivaizduoti, kad Rundštedtas vos išsėdėjo krėsle nuo jį apėmusio įsiūčio“ (Ten pat. P. 220).

Po kelių mėnesių feldmaršalai Romeris ir Rundštedtas primygtinai reikalavo būti Hitlerio priimti. „Su feldmaršalais elgėsi pabrėžtinai šaltai ir juos privertė kelias valandas laukti. Pagaliau, juos priėmęs, Hitleris pasakė ilgiausią monologą apie rezultatus, kurių tikėjosi iš naujo „stebuklingai veikiančio ginklo“ (Ten pat. P. 236).

Hitlerio plepumas buvo besaikis. Kiekvieną naktį jis sukviesdavo aplinkinius: stenografistes, ministrus, mašininkes, generolus, sekretores, gauleiterius, vairuotojus ir adjutantus, susodindavo aplink stalą lyg vakarieniauti ir pradėdavo kalbėti. Jis kalbėdavo ir kalbėdavo. Iki trijų, keturių valandų nakties. Jis kalbėdavo apie viską: apie istoriją ir ekonomiką, klimatą ir religiją, kaip padaryti savo

aviganę Blondi vegetare, kad vokiečių protėviai buvo graikai (kitą kartą – vikingai), apie tai, ką galvoja moteris, ko ji nori ir ko jai trūksta, apie plieno ir popieriaus gamybą, apie odekolonų kokybę ir dar – apie save, apie save, apie save. „Hitleris dažnai sudarydavo žmogaus be pusiausvyros įspūdį. Svečiai paryčiais vos nemiegodavo, ir tik mandagumo ir pareigos jausmas versdavo juos ateiti į tokius arbatos gėrimus. Po ilgų, varginančių posėdžių monotoniškas Hitlerio balsas mus veikdavo migdančiai. Mums tiesiog lipdavo akys" (Špejeris. P. 408).

Tie priverstiniai pamokslai buvo didelė kančia Hitlerio aplinkiniams. Mašininkės, sekretorės ir stenografistės sudarydavo eilę, kuriai eiti nakčiai klausyti Hitlerio kalbų. Ši prievolė buvo laikoma kažkuo panašiu į sunkų naktinį budėjimą. Tos moterys kartais net esant Hitleriui susibardavo: „Aš trečią naktį čia sėdžiu, o kažkas be eilės miega".

2

Įdomu pažiūrėti į Staliną ir Hitlerį tuo momentu, kai jie priima svečius.

Liudija hitlerinės Vokietijos užsienio reikalų ministras J. fon Ribentropas: „Paskui prašneko Stalinas. Trumpai, tiksliai, be nereikalingų žodžių. Tai, ką jis kalbėjo, buvo aišku ir nedviprasmiška... Nuo pirmo mūsų susitikimo momento Stalinas man padarė didžiulį įspūdį: nepaprastas žmogus. Jo blaivus, beveik sausas, bet labai tikslus kalbėjimo būdas ir tvirtas, bet kartu kilniaširdiškas derybų stilius rodė, kad jis teisėtai nešiojo savo pavardę. Derybos ir pokalbiai su Stalinu padėjo man aiškiai įsivaizduoti, koks stiprus ir valdingas yra tas žmogus, kurio tik vienas rankos

mostelėjimas būdavo įsakymas pačiam atokiausiam kaimui, glūdinčiam neaprėpiamose Rusijos platybėse, – žmogus, kuris sugebėjo suvienyti du šimtus milijonų savo imperijos gyventojų stipriau negu koks nors anksčiau buvęs caras" (Tarp Londono ir Maskvos. M.: Mysl, 1996. P. 141–143). Toliau – apie Stalino geraširdiškumą, dosnumą, nuoširdumą ir vaišingumą. Grįžęs į Berlyną, sužavėtas Ribentropas pasakojo, kad Kremliuje jautėsi „kaip tarp senų partijos draugų".

O štai kaip svečius priima Hitleris. Būdamas vegetaras, visus, kurie nebuvo vegetarai, jis laikė lavonų ėdikais, taip jis juos vadindavo prie stalo ir visokiais būdais stengdavosi jiems sugadinti apetitą. Beje, tie, kurie nevalgė mėsos, o valgė žuvį, Hitleriui taip pat buvo šlykštūs, ir jis to neslėpė. „Kai atnešdavo virtų vėžių, jis imdavo pasakoti, kaip viename kaime numirė senė ir giminaičiai įmetė jos lavoną į upelį, kad daugiau sugautų vėžių. Jeigu jis pamatydavo keptus ungurius, tai tarsi tarp kitko pastebėdavo, kad tos žuvys geriausiai kimba prie padvėsusios katės" (Špejeris. P. 412).

Gero apetito, brangūs svečiai!

Apie asmeninį Stalino gyvenimą žinoma mažai. Tačiau viena detalė daro jį nepanašų į Hitlerį, Ježovą ir Leniną. Stalinas turėjo du sūnus ir dukterį. Tai rodo, kad lytiškai jis buvo normalus žmogus. O Hitleris, Leninas ir Ježovas – pederastai. Berlyno psichiatras daktaras Artūras Kronfeldas turėjo galimybę stebėti Hitlerį iš gana arti: „Kaip daugelis aiškiai išreikštų psichopatinių asmenybių, Hitleris buvo lytiškai nenormalus. Galima sakyti, jog nustatyta, kad meilės moteriai jausmas jam yra svetimas. Praeityje jis turėjo lytinių santykių su Heinesu ir Ernstu. Abu buvo nužudyti 1934 metų birželio 30 dieną reichskanclerio įsakymu".

Hitlerio aplinkoje (kaip ir Lenino) – daugiau kaip pusė

buvo pederastų. Jis tokius sau ir parinkdavo. SA vadas E. Remas ir jo meilės aplinka buvo sunaikinta ne todėl, kad jie buvo pederastai, o todėl, kad jie to neslėpė. Hitleris juos sunaikino, kad visi manytų, jog jis pats ne iš tokių.

3

Pykčio priepuolis – geriausias momentas asmenybei pažinti. Pykstant visapusiškai atsiskleidžia charakteris. Įniršis – tai sprogimas. Sprogimą lydi liepsna, apšviečianti tamsiausius dvasios užkaborius. Tyrinėjant asmenybę, svarbiausia nustatyti pykčio priepuolių dažnumą, stiprumą ir trukmę.

Ne veltui Hitlerį vadino velnių apsėstuoju. Ne veltui specialistai jį laikė aiškiai išreikštu prichopatu – jau pernelyg dažnai jį apimdavo įniršis. Pykčio priepuoliai jam peraugdavo į isteriją.

Žodis suteikiamas Špejeriui: „Nuo to, ką išgirdo, Hitleris susinervino, jo nuotaika akivaizdžiai sugedo. Ir nors jis dar nepasakė nė žodžio, tai buvo galima pastebėti iš to, kaip pasikeitė jo veido išraiška, kaip jis mėšlungiškai sugniaužia ir atgniaužia kumščius, kramto nagus. Jautėsi, kad jame didėja vidinė įtampa... Hitleris daugiau nebesivaldė. Jo veidą nubėrė raudonos dėmės, nematančiomis akimis jis įsistebeilijo kažkur į tuštumą ir iš visų jėgų surikо: „Kokios nors operatyvinės priemonės yra išimtinai mano prerogatyva! Jūsų tai neliečia! Jūsų reikalas – ginklų gamyba, tad ja ir užsiimkite!“... Fiureris visiškai nebesivaldė, jo kalba buvo neaiški, jis tiesiog springo nuo žodžių srauto“ (Špejeris. P. 543).

„Aš staiga išgirdau nesuprantamą, beveik žvėrišką klyksmą“ (Ten pat. P. 250).

„Net visiškai nieko neišmanančiam apie karinius dalykus žmogui buvo aišku, kad mūsų puolimas nuslopo. Staiga netikėtai į būstinę atėjo pranešimas, kad vokiečių kalnų šaulių padaliniai užkopė į ledynų apsuptą patį aukščiausią Kaukazo kalną Elbrusą – jo aukštis 5600 metrų – ir iškėlė imperijos karinę vėliavą. Iš esmės tai buvo tikrų tikriausia avantiūra, kuri niekaip negalėjo turėti įtakos kariniams veiksmams. Mes visi manėme, jog apskritai nereikia beprotiškam alpinistų fanatikų išsišokimui teikti didelės reikšmės. Hitlerio reakcija buvo visiškai kitokia. Aš dažnai matydavau pykstantį Hitlerį, bet niekada nemaniau, kad jis gali taip nesitvardyti. Kelias valandas jis rėkė ir įpuolė į isteriją, tarsi tas epizodas būtų sukėlęs grėsmę visam Rytų kampanijos strateginiam planui. Net praėjus savaitei jis niekaip negalėjo nurimti ir keikė „tuos bepročius alpinistus, kuriuos reikėtų atiduoti tribunolui". Jis kalbėjo, kad tuos idiotus apėmė garbės troškimas ir jie užkopė į tą kvailą viršūnę, nors jis pats nedviprasmiškai įsakė mesti visas jėgas į Suchumį"(Ten pat. P. 331).

„Įniršis prasiveržda vo žodžių uraganu. Tokiais momentais jis atmesdavo visus prieštaravimus paprastu balso pakėlimu. Panašias scenas galėdavo sukelti tiek dideli, tiek visiškai nereikšmingi įvykiai. Kartą Oberzalcberge aš stebėjau, kaip Hitlerio kalė Blondi nepakluso jo įsakymui. Kraujas mušė Hitleriui į veidą ir, nors buvo labai daug žmonių, jis ėmė šaukti kaip pasiutęs ant vieno savo padėjėjų, kuris buvo greta jo. Nieko nepaaiškinęs, nekreipdamas dėmesio į minios nuostabą, jis apipylė padėjėją piktų žodžių kruša " (O. Ditrichas. P. 213).

Gerai žinoma Geringo pastaba: „Adolfas – vegetaras, bet mes nežinojome, kad, be salotų, vegetarai ėda kilimus". Tai įvyko 1933 metais. Hitleris susibarė su Otu Štraseriu ir liejo savo įniršį, žviegdamas kaip paršas, klykdamas ir įžei-

dinėdamas visus aplinkinius. Hitleris lakstė po kambarius, laužė baldus, daužė veidrodžius ir stiklus, mėtė į aplinkinius sunkius daiktus, raičiojosi ant grindų ir graužė kilimą.

Štai kaip generolas Guderianas aprašė epizodą, kai jis per karą atvyko padaryti Hitleriui pranešimą: „Hitleris, paraudusiu iš pykčio veidu, pakeltais kumščiais, stovėjo prieš mane, drebėdamas iš įniršio visu kūnu ir visiškai nesitvardydamas. Po kiekvieno pykčio protrūkio jis pradėdavo bėgioti pirmyn ir atgal, sustodavo prieš mane, visiškai prikišdamas veidą prie veido, ir mesdavo man priekaištą po priekaišto. Tuo metu jis taip rėkė, kad akys iššokdavo iš orbitų, venos smilkiniuose pamėldavo ir išsprogdavo" (Kareivio prisiminimai. Smolenskas: Rusič, 1998. P. 572).

4

Tokia pat situacija, bet ne Berlyne, o Maskvoje. Štai kas įvyko. 1942 metų gegužės mėnesį Krymo fronto kariuomenė ruošėsi pulti. Frontui vadovavusio generolo leitenanto D. Kozlovo įsakymu daugybė tankų, artilerijos ir pėstininkų buvo sutelkta nepaprastai siauruose fronto ruožuose – divizijai buvo skirta po 800 metrų, t. y. mažiau kaip kilometras 10–12 tūkstančių žmonių su artilerija, tankais, lauko sandėliais, pastiprinimo priemonėmis, ligoninėmis ir pan. Vokiečiai smogė įspėjamąjį smūgį, sovietų kariuomenei jis buvo triuškinantis ir katastrofiškas. Sovietų kariuomenės buvo sutelkta tiek daug ir taip tankiai, kad buvo tiesiog neįmanoma nepataikyti. Kiekvienas vokiečių sviedinys, kur jis benukristų, nešė mirtį ir viską griovė. Kadangi sovietai ruošėsi pulti, fronto, armijų, korpusų,

divizijų, brigadų ir pulkų vadavietės, daugybė ryšių mazgų buvo maksimaliai priartinti prie priekinės linijos, todėl jie buvo apšaudyti ir sovietų kariuomenė liko be vadovavimo. Šaudmenų, kuro, atsarginių dalių atsargos buvo iškištos į priekį, viskas buvo apšaudyta, ir sovietų kariuomenė negalėjo niekuo pasinaudoti. Kadangi sovietų kariuomenė ruošėsi pulti, minų laukai buvo išminuoti, o vielų užtvaros nuimtos, tad priešas be jokių kliūčių veržėsi į priekį. Žodžiu, pasikartojo 1941 metai, tik mažesniu mastu.

Stalinas įsakė atleisti iš pareigų Krymo fronto vadą generolą leitenantą Kozlovą ir iškvietė jį į Maskvą.

Taigi Maskva, Kremlius, Stalino kabinetas. Stalino kabinete yra generolas leitenantas K. Rokosovskis. Jis paaukštinamas: buvo 16-sios armijos vadas, o dabar vadovaus Briansko frontui.

„Kai Rokosovskis jau ruošėsi atsisveikinti, įėjo Poskrebyševas ir pasakė, kad atvyko ir laukia, kada bus priimtas Kozlovas. Iš pradžių Stalinas atsisveikino su Rokosovskiu, bet paskui jį staiga sulaikė ir pasakė:

– Luktelėkite truputį, čia bus vienas pokalbis. Galbūt jis jus sudomins. Pabūkite.

O kreipdamasis į Poskrebyševą pasakė, kad pakviestų Kozlovą.

Kozlovas įėjo. Nors tai įvyko netrukus po Kerčės katastrofos ir buvo nepaprastai šviežia atmintyje, Stalinas jį sutiko visiškai ramiai, niekuo neparodydamas nei pykčio, nei nedraugiškumo. Pasisveikino, paduodamas ranką“ (Sovietų Sąjungos laivyno admirolo I. Isakovo liudijimas. „Znamia“. 1998. Nr. 3. P. 72).

Toliau pas Staliną vyko ramus pokalbis su Kozlovu, be riksmų ir klyksmų, be išverstų akių ir pamėlusių venų. Stalinas nurodė Kozlovui klaidas ir paskyrė – pažeminda-

mas – 24-osios armijos vadu. Štai ir viskas. Po kelių mėnesių Kozlovas pakyla iki fronto vado pavaduotojo, ir netgi tampa Vyriausiojo kariuomenės vado vyriausiosios vadovybės atstovu Leningrado fronte.

Taip Stalinas rodė savo pyktį.

O štai kaip atrodė Stalino ugningo pykčio protrūkis, kai jis buvo viešai asmeniškai įžeistas.

Priešistorė tokia: nuo 1939 metų ruošiamas netikėtas visatriuškinantis smūgis Vokietijai. Planas paprastas: užsitikrinti viešpatavimą ore netikėtu smūgiu priešo aviacijai žemėje, sunaikinti miegančiuose oro uostuose vokiečių aviaciją. Tokiems veiksmams nereikia aukštojo pilotažo, o reikia turėti tik daug lėktuvų ir netikėtai numesti kuo daugiau bombų ant priešo naikintuvų ir bombonešių stovėjimo aikštelių, ant kuro ir šaudmenų sandėlių, ant ryšių mazgų ir vadaviečių. Manyta, kad po tokio puolimo oro mūšių nebereikės. Nuskambėjo garsusis aviacijos generolo leitenanto Pavlo Ryčagovo šūkis: „Nereikia figūrų!" – t. y. nemokysime jaunų lakūnų kautis oro mūšyje ir aukštojo pilotažo, kuris oro mūšiui būtinas. Ruošime dešimtis tūkstančių lakūnų pagal neįprastą trijų mėnesių programą – „pakilimas–nusileidimas". Nuo japonų mirtininkų ji skyrėsi tik tuo, kad juos reikėjo mokyti tik pakilti ir skristi nurodytu kursu, o nusileidimą mokomuosiuose skraidymuose atlikdavo patyręs instruktorius. Negana to, japonai – savanoriai, o mūsų šalyje skraidymo mokyklas, Ryčagovo įsakymu, komplektavo, siųsdami į jas per prievartą.

Negalima parengti lakūno per tris mėnesius. Juo labiau – per prievartą. Savaime suprantama, daug sakalėlių žūdavo. Teisinimasis tuo, kad buvo blogi lėktuvai – nesąmonė. Įlaipinkite šimtą tūkstančių jėga suvarytų į kareivines bet kokios tautybės jaunuolių į pačius geriausius lėktuvus ir

renkite juos tris mėnesius, žiūrėsime, kas išeis. Čia lėktuvai visiškai niekuo dėti. Ryčagovui reikėjo skųstis ne blogais lėktuvais, o savo kvailumu. Reikėjo sumažinti būsimųjų lakūnų skaičių (vien tik 1941 metais buvo planuojama parengti 150 000 pilotų) ir, sumažinus naujų lakūnų skaičių, pailginti mokymosi laiką nors iki šešių mėnesių. Tačiau Ryčagovas atkakliai tvirtino savo: mano linija teisinga, o jie užsimuša todėl, kad blogi lėktuvai.

Štai Kremliuje vyksta pasitarimas apie didelio avaringumo aviacijoje priežastis. Liudytojas tas pats – Sovietų Sąjungos laivyno admirolas I. Isakovas. „Avaringumas buvo aiškinamas tai vienaip, tai kitaip, kol neatėjo eilė tada vadovavusiam Karinėms oro pajėgoms Ryčagovui. Jis buvo, atrodo, generolas leitenantas, apskritai jaunas, o jau iš išvaizdos atrodė visiškas berniukas. Ir štai, kai atėjo jo eilė, jis staiga pasakė:

– Avaringumas ir bus didelis, nes jūs mus verčiate skraidyti karstais.

Tai buvo visiškai netikėta, jis paraudo, sumišo, įsivyravo absoliuti kapų tyla. Stovėjo tik Ryčagovas, dar neatsigavęs po savo šūktelėjimo, raudonas kaip burokas ir susijaudinęs, o per kelis žingsnius nuo jo stovėjo Stalinas. Beje, jis vaikščiojo, bet, kai Ryčagovas taip pasakė, Stalinas sustojo.

Pasakysiu savo nuomonę. Tokia forma kalbėti kariniame pasitarime nereikėjo. Stalinas daug jėgų atidavė aviacijai, daug ja rūpinosi ir gana gerai išmanė jos problemas, šiaip ar taip, kur kas geriau už daugelį žmonių, tuo metu vadovavusių Gynybos liaudies komisariatui. Jis kur kas daugiau žinojo apie aviaciją. Nėra abejonės, jog ta Ryčagovo replika tokia forma nuskambėjo kaip asmeninis jo įžeidimas, ir tai visi suprato.

Stalinas sustojo ir tylėjo. Visi laukė, kas bus.

Jis pastovėjo, paskui nuėjo pro stalą ta pačia kryptimi, kokia ir ėjo. Nuėjo iki galo, apsisuko, perėjo visą kambarį atgal visiškai tylėdamas, vėl apsisuko ir, ištraukęs iš burnos pypkę, pasakė lėtai ir tyliai, nepakeldamas balso:

– Jūs neturėjote taip kalbėti!

Ir vėl nuėjo. Vėl nuėjo iki galo, vėl apsisuko, perėjo visą kambarį, vėl apsisuko ir sustojo beveik toje pačioje vietoje, kaip ir pirmą kartą, vėl pasakė tuo pačiu žemu ramiu balsu:

– Jūs neturėjote taip kalbėti. – Ir, minutėlę patylėjęs, pridūrė: – Posėdis baigiamas.

Ir pirmas išėjo iš kambario.

Visi, susirinkę savo aplankus, portfelius, išėjo laukdami, kas bus toliau.

Nei rytojaus dieną, nei poryt dieną, nei praėjus dviem dienoms, nei trims nieko nebuvo. O po savaitės Ryčagovas buvo suimtas ir dingo visiems laikams.

Štai kaip buvo. Taip atrodė Stalino pykčio protrūkis.

Kai aš pasakiau, kad mačiau supykusį Staliną tik kelis kartus, reikia turėti omenyje, kad jis mokėjo slėpti savo jausmus, ir mokėjo tai daryti labai gerai. Jis tam turėjo seniai išugdytus įgūdžius. Jis vaikščiodavo, atsisukdavo, žiūrėdavo į grindis, rūkydavo pypkę, ją krapštinėdavo... Visa tai buvo priemonės susitvardyti, neparodyti savo jausmų, jų neišduoti" („Znamia". 1988. Nr. 3. P. 73).

Atrodytų, karštas kaukazietis, jam tik veidrodžius daužyti, kilimus graužti ir mėtyti į savo generolus Markso ir Lenino ketaus galvas. Tačiau ne – jis susitvardydavo.

Admirolas Isakovas apsiriko dėl vieno dalyko: Ryčagovas iš tikrųjų prapuolė, bet ne todėl, kad po savaitės buvo suimtas. 1941 metų balandžio 8 dieną Stalinas atleido Ryčagovą iš pareigų ir pasiuntė mokytis į Generalinio štabo akademiją. Tai karštajam Ryčagovui turėjo padėti.

Ryčagovas buvo areštuotas birželio 24 dieną visiškai dėl ko kito. Sušaudytas be teismo 1941 metų spalio 28 dieną.

5

Svarbu žinoti, ką žmonės apie save kalba. Norint įvertinti asmenybę, tai yra nepaprastai vertinga medžiaga.

Stalinas galėtų sugalvoti sau bet kokį vardą ir bet kokias pareigas. Tačiau jo pagrindinės pareigos – sekretorius.

Oficialiai buvo vadinamas Generaliniu sekretoriumi, bet Stalinas tenkindavosi vienu pilku žodeliu, save prilygindamas kitiems partijos sekretoriams. O laiškus dukteriai pasirašydavo dar geriau: sekretorėlis.

O štai Hitleris – apie save.

Guderianui: „Patikėkite! Aš esu visų laikų žymiausias įtvirtinimų inžinierius statybininkas" (Kareivio prisiminimai. P. 448).

O štai draugiškame adjutantų, mašininkių, stenografisčių būryje 1942 metų vasario 27 dieną, iš karto po to, kai vokiečių kariuomenė buvo sutriuškinta prie Maskvos: „Aš puikiai jaučiuosi žymių istorinių didvyrių, kuriems ir pats priklausau, draugijoje. Tame Olimpe, į kurį aš kopiu, sėdi visų laikų žymiausi protai".

Apskritai Olimpas – dievų buveinė. Štai kur velnio apsėstasis veržėsi.

1942 metų kovo 10 diena: „Mano motina buvo paprasta moteris, bet ji padovanojo vokiečių tautai didį sūnų".

Tiesiog madona su kūdikiu.

Ir čia pat „didis vokiečių tautos sūnus" apie savo pomėgius: „Aš niekada neskaitau romanų ir beveik niekada neskaitau literatūros skyrių laikraščiuose".

Didis vokiečių tautos sūnus – ne skaitytojas. Jis – rašytojas.

1942 metų kovo 11 diena: „Esu įsitikinęs, jeigu aš rūkyčiau, tai niekada negalėčiau pakelti visų tų sunkių rūpesčių, kurie mane jau ilgą laiką slegia. Galbūt tai ir išgelbėjo vokiečių tautą".

Štai perplėštų Adolfas papirosą „Hercegovina Flor", prikimštų tabako pypkę, užsirūkytų ir – viskas, nepakeltų sunkių rūpesčių, ir vokiečių tautai – galas. O taip – išgelbėjimas.

Atkreipkime dėmesį į Hitlerio pasisakymų datų artumą. Laiko tarpas – mažesnis kaip dvi savaitės, per tą laiką vien tik Henrio Pikerio trys oficialiai užregistruoti Hitlerio savo didybės pripažinimai.

Kiekvienas, kas tik nori, gali surinkti kur kas iškilesnių ir dažnesnių Hitlerio pareiškimų apie savo nepaprastus sugebėjimus. Pasaulyje yra daug žmonių, kurie save laiko didžiais. Tačiau pasakoti aplinkiniams apie savo didybę – sunkaus proto nuosmukio požymis.

Staliną taip pat vadino genijumi. Tačiau jis pats savęs juo nevadindavo ir niekam neleisdavo, kai būdavo nedideliame aplinkinių būryje. Genijus – plačiosioms liaudies masėms, bet ne darbo kabinete.

O Hitlerio aplinkoje didybės tema būdavo nuolat gvildenama. Pikeris fiksuoja įvykius 1942 metų balandžio 19-os naktį: „Generalinio štabo karininkas, atstovaujantis fiurerio būstinėje Vyriausiosios vermachto vadovybės karo istorijos skyriui, pulkininkas Šerfas, visiems dovanoja knygą „Genijus, koks jis yra" – citatų rinkinį apie genijaus esmę su aiškia užuomina į Hitlerį".

Ir vėl nežinai, kuo stebėtis. Kam fiurerio būstinėje reikia turėti Vyriausiosios vermachto vadovybės karo istorijos skyriaus atstovą? Nejaugi Vyriausiojo kariuomenės vado

vyriausiajai vadovybei vieno baisiausių karų metu yra laiko rašyti knygas apie genijus?

1942 metų gegužės 10 diena: „Per pietus šefas, atsakydamas į repliką apie tai, kad vis dėlto labai retai pasitaiko žmonių, pašauktų kada nors savo gyvenime atlikti didžius darbus, pareiškė: iš tokių žmonių galima paminėti Mocartą, nes dar ankstyvoje vaikystėje buvo pastebėta, jog jis turi didį talentą. Tačiau vis tiek jų gyvenimo kelią lemia likimas, ir jis kada nors pareikalaus iš jų parodyti savo jėgą. Koks užgniaužtas jis jautėsi Vienoje, nors turėjo pakankamai daug žinių iš įvairiausių sričių". Tai standartinė užuomazga: budintis pataikūnas prie Hitlerio stalo lyg netyčia meta repliką, jog genijų labai retai pasitaiko... Tai šūvis į dešimtuką. Tiesiai kaip pirštu į akį. Ir velnio apsėstasis užsiveda: pirmas sakinys apie Mocartą, kuriame genijų atpažino vaikystėje, o antrasis – apie save patį mylimiausiąjį, kuriame genijaus neatpažino. Ir jaunystėje Vienoje jam buvo labai sunku: jis jau prikimštas žinių iš pačių neįtikinamiausių sričių, o jame niekaip negali įžiūrėti genijaus. Kaip jam buvo sunku tuo metu!

Toliau – visą vakarą monologas apie tai, kad bukas mokyklos mokytojas genijaus negali nei suprasti, nei pamatyti. „Genijų gali atpažinti tik genijus".

6

Tačiau ir tai, kad šimtai tokių Hitlerio pasisakymų išsaugota istorijai, daug ką pasako. Visus jo kliedesius nuolatos fiksavo sekretorės ir stenografistės. Nė vienas jo pasisakymas neturėjo dingti būsimosioms kartoms, todėl jo kalbą vienu metu užrašydavo ne mažiau kaip dvi stenografistės. Tokią tvarką galėjo įvesti tik tas, kuris nė akimirks-

niu neabejojo savo milžinišku pranašumu už aplinkinius. Taip elgėsi ir Pasaulio revoliucijos vadas Grigorijus Zinovjevas, apsistatydamas dailiais snukučiais, kurie užrašinėjo jo menkaverčius nurodymus. Taip elgėsi ir Hitleris.

Tačiau vien tik asmeninių stenografisčių Hitleriui pasirodė per mažai. „Norėdamas įrodyti būsimosioms kartoms, kad visada duodavo teisingus įsakymus, Hitleris dar vėlų 1942 metų rudenį įsakė iškviesti į būstinę prisiekusiuosius Reichstago stenografistus, kurie nuo šiol dalyvavo visuose operatyviniuose posėdžiuose ir užrašinėjo kiekvieną žodį.

Jeigu Hitleriui pasirodydavo, kad rasta išeitis iš sunkios padėties, jis kartais sakydavo tokius žodžius: „Štai matote! Aš visada esu teisus. O tie idiotai iš Generalinio štabo niekaip nenori manimi patikėti". Net tada, kai atsitraukimas virsdavo netvarkingu bėgimu, jis vis tiek džiūgaujančiu balsu pareikšdavo: „O argi aš prieš tris dienas neįsakiau trauktis? Mano įsakymas vėl neįvykdytas. Apskritai mano įsakymai labai dažnai nevykdomi, o jūs visada atsikalbinėjate ir visada veikiate rusų naudai. Jūs meluojate tvirtindami, kad rusai sutrukdė įvykdyti vieną ar kitą operaciją". Hitleris niekaip nenorėjo pripažinti, kad jo pralaimėjimas pirmiausia paaiškinamas Vokietijos nesugebėjimu kariauti iš karto keliuose frontuose ir kad į šią padėtį be išeities patekome vien tik dėl jo kaltės.

Netikėtai pasinėrę į beprotnamio atmosferą stenografistai, galimas dalykas, dar prieš keletą mėnesių idealizavo Hitlerį ir tikėjo Gebelso tvirtinimais, kad fiureris apdovanotas genialiu protu. Dabar jiems teko nusileisti iš dangaus ant žemės. Iki šiol man prieš akis stovi toks vaizdas: stenografistai baltais, niūriais veidais rašo posėdžių protokolus arba, turėdami laisvo laiko, nervingai vaikštinėja į priekį ir atgal po būstinės teritoriją. Aš į juos žiūrėjau

kaip į tautos pasiuntinius, pasmerktus tapti tiesioginiais esamos tragedijos liudytojais" (Špejeris. P. 418–419).

7

Be asmeninių stenografisčių ir prisiekusiųjų Reichstago stenografistų, genialias Hitlerio kalbas nuolatos fiksuodavo „turintys įgaliojimus fiurerio karo istorikai" (iš kurių mažiausiai vienas dirbo Stalino žvalgybai).

Hitlerio pavaduotojas partijoje Martynas Bormanas „užrašinėjo visas Hitlerio kalbas, kurios jam atrodė svarbios" (Špejeris. P. 149). Negana to, Hitlerio kalbas užrašinėjo jo palaižūnas Henris Pikeris. To, ką tik per pusantrų metų užrašė vien tik Pikeris, užteks juokinti daugelį ateinančių kartų. 1942 metų sausio 25 naktį „didysis vokiečių tautos sūnus" pasakojo pakvaišusiems garbintojams štai ką: „Galimas daiktas, kažkada, prieš 10 000 metų prieš mūsų erą susidūrė Žemė su Mėnuliu. Po šio susidūrimo Žemė galėjo priversti Mėnulį suktis jo dabartine orbita. Galimas daiktas, mūsų Žemė pasiėmė jo atmosferą, ir tai visiškai pakeitė gyvenimo sąlygas Žemėje. Aš manau, kad čia tada gyveno būtybės, kurios galėjo gyventi įvairiausiame aukštyje ir gylyje, nes nebuvo atmosferos slėgio. Taip pat manau, kad Žemė plačiai atsivėrė ir plūstelėjęs į kraterius vanduo sukėlė siaubingus išsiveržimus ir liūtis. Išsigelbėjo tik du žmonės, pasislėpdami oloje aukštai kalnuose".

Nežinau, kas jus labiau stebina tame atradime. Man patiko chronologinis tikslumas: 10 000 metų prieš mūsų erą. Iš kur toks įsitikinimas, kad būtent prieš 10 000 metų? Kodėl ne 20? O dar man patiko būtybės, gyvenusios įvairiausiame aukštyje ir gylyje, nes nebuvo atmosferos. Vargšės būtybės gyveno beorėje erdvėje ir nekvėpavo. Išsigelbėti

(pagal Hitlerį) galėjo tik du žmonės. Klausimas: kodėl nepadaryti prielaidos, kad trys? Arba keturi? Vargšai žmonės iki susidūrimo su Mėnuliu arba apskritai neturėjo plaučių, arba turėjo, bet jais nesinaudojo, nes nebuvo oro. O po susidūrimo įkvėpė su palengvėjimu ir nuo to laiko kvėpuoja.

Tame pačiame monologe Hitleris toliau praneša: „Šuo – seniausias naminis gyvulys. Štai jau 30 000 metų jis gyvena šalia žmogaus". Vadinasi, iki susidūrimo su Mėnuliu, kuris, kaip mes dabar žinome, įvyko prieš 10 000 metų iki naujosios eros, šunys, kaip ir žmonės, gyveno beorėje erdvėje. Jeigu nebuvo atmosferos, tai beorės erdvės temperatūra (norėjau parašyti – oro) buvo net žemesnė negu prie Stalingrado 1942 metų gruodžio mėnesį. Matyt, per ilgus tūkstantmečius prisikentėjo nuo šalčio vargšai šunyčiai.

„Hitlerio užstalės pokalbiai", užrašyti Henrio Pikerio, kupinos dar ir ne tokių perliukų. „Didžiojo sūnaus" išmintis tiesiog liejosi per kraštus. 1942 metų gegužės 10 dieną jis pasakojo, jog Sovietų Sąjungos valstybinės politinės valdybos (VPV) vadovas šiuo metu yra Georgijus Dimitrovas. Tuo metu jokios VPV jau nebebuvo, be to, bulgarų komunistas Dimitrovas jai niekada nevadovavo. O Hitleris, peršokdamas nuo temos prie temos, rekomenduoja auginti dilgėles vietoj vilnamedžių. Jis pasiūlo idėją tiesti geležinkelio linijas, kurių vėžės plotis būtų ne pusantro metro, o keturi metrai. Nereikia būti inžinieriumi kelininku, kad pastebėtumei, kokia tai didelė kvailystė. Reikia tiesiog apytikriai apmesti pabėgių ilgį ir storį, bėgių storį ir masę, tiltų plotį ir keliamąją galią, tunelių aukštį. Vienas dalykas – tiesti tokią magistralę stepėje (bet kam jos ten reikia?), kitas dalykas – tankiai apgyventoje Europoje, kurioje yra daugybė miestų, upių, kalnų, kalvų, nuokalnių, dambų ir pylimų. Tereikia tik apmesti tokio kelio vingius

bei apskaičiuoti posūkio spindulį ir kvailumas pats savaime iškils aikštėn. Ekspertai iš karto pasakė Hitleriui, kad jeigu kas nors panašaus ir bus pastatyta, tai vis tiek išlaidos niekada nebus atlygintos. Tačiau Hitleris su kupranugario atkaklumu reikalavo sudaryti detalius projektus, pats braižė trijų aukštų keleivinių vagonų su puikiais interjerais, įstiklintomis apžvalgos aikštelėmis, fontanais ir oranžerijomis... projektus. Kaip „Titanike".

Nori būti fantastu, būk juo. Bet juk tu esi valstybės, kuri kariauja žūtbūtinį karą, vadovas. Jeigu neturi ko veikti, piešk vagonėlius, koridorius, kupė ir laiptelius, tik netrukdyk žmonėms dirbti.

Jeigu tai būtų buvę tik vagonėliai... Jis dar ir apie architektūrą svaičiojo. Jis gyveno žaislinių namukų pasaulyje. Jis buvo visas atsidavęs naujiems ir naujiems projektams. Jo kanceliarijos, rezidencijų, vadaviečių bei slėptuvių koridoriai ir salės buvo pristatyti pastatų maketų. Kai virš Berlyno slėptuvių griaudėjo sovietų tankai, jis pateikinėjo naujus centrinės Berlyno magistralės, kur ketino priiminėti pergalės paradą, projekto pakeitimus.

Jo galva buvo genialių idėjų generatorius. 1942 metų kovo 10 naktį Hitleris nustebino aplinkinius atradimu: „Be vyrų moterys prapultų". Mintis teisinga. Nieko nepaprieštarausi. Kiek galvotumei, pats niekada to nesugalvotumei.

Hitlerio išmintis artimiausią aplinką veikė magiškai. Sužavėtas Henris Pikeris ne tik užrašinėja didžius Hitlerio atradimus, bet ir pasako savo požiūrį į juos. Štai 1942 metų kovo 28 dienos užrašas: „Fiurerio mintys, pasakytos per užstalės monologus, tokios reikšmingos ir taip puikiai išreikštos, kad jas nedvejojant galima atiduoti spaudai. Visą laiką matai, kaip nuodugniai jis apmąsto iš savo pozicijų visas jam iškilusias problemas ir kaip gerai apgalvoja išvadą, kurią padaro. Jo užburiančios jėgos paslaptis pa-

aiškinama iš esmės tuo, kad jis, visą laiką gvildendamas politines ir karines problemas, suspėjo jas visapusiškai apgalvoti anksčiau, negu jomis susidomėjo jo klausytojas".

Mūsų primityviems hitlerininkams genialios mintys apie šunis beorėje erdvėje turi ne mažiau prieloškiantį poveikį. Valerijus Skurlatovas (Rosijskoje vozraždenije. 1991. Sausis. P. 2) pareiškė, kad Stalinas „neprilygo Hitleriui protu ir charakteriu". Sutikime: Stalinas negraužė kilimų ir tuo įrodė charakterio silpnumą, o jo menkam proteliui nekilo, na ir negalėjo kilti, geniali mintis, kad moterys be vyrų prapuls.

❖ ❖ ❖

Hitlerio didingumą, jo protą ir charakterį taikliai ir tiksliai apibūdino Guderianas: „Tegu gydytojai tuo užsiima. Vokiečių tautai reikia tik žinoti, kad jai vadovavęs žmogus, žmogus, kuriuo tauta taip pasitikėjo, kaip nė viena tauta niekada nepasitikėjo nė vienu savo vadu, buvo ligonis" (Kareivio prisiminimai. P. 614).

Šeštas skyrius

Pirmas punktas: fiureris visada teisus

> Paprastai gauleiteriai dirbdavo atskirai nuo vyriausybių prezidentų, provincijų oberprezidentų ir žemių ministrų pirmininkų. Vadinasi, fiurerio valstybė, kurios buvo siekiama ir kurią propagavo Hitleris bei jo partijos programa, faktiškai neegzistavo. Negana to, būtent valstybės valdyme vyravo tampanti vis pavojingesnė anarchija, kuri kaskart vis labiau ir labiau didėjo, paskiriant daugybę reichskomisarų, generalinių įgaliotinių, ypatingųjų įgaliotinių ir t. t.
>
> *Generolas pulkininkas*
> *H. Guderianas.*
> Kareivio prisiminimai. P. 624

1

Hitleris ne tik kalbėjo, bet ir rašė apie savo genialų neklystamumą. Jis pats suformulavo NSDAP priesakus, tarp kurių buvo ir toks: FIURERIS VISADA TEISUS.

Mūsų šalyje tokie pareiškimai būtų priskiriami nešvankiam kareivinių humorui. Jeigu nacių partijos nariai, tai

skaitydami, nesiraičiojo iš juoko, jeigu paklusdavo tam, kuris visada yra teisus, vadinasi, jie buvo tokio lygio, kaip ir „didysis vokiečių tautos sūnus". Galbūt ir žemesnio.

Pažiūrėsime, kaip Hitleris ir Stalinas priimdavo sprendimus ir kaip tie sprendimai būdavo vykdomi. Stalino mokėjimo sumaniai vadovauti pasitarimams, dalykiniams susitikimams ir deryboms paslaptis yra labai paprasta: jis jiems rengdavosi. Prieš kiekvieną susitikimą su ministrais, generolais, ginkluotės konstruktoriais, slaptosios policijos vadeivomis, sričių ir kraštų komitetų sekretoriais, partizanų vadais, diplomatais, užsienio šalių atstovais, žvalgais, įmonių direktoriais Stalinas rinkdavo reikiamus duomenis ir juos nagrinėdavo.

„Jis turėjo savo metodą konkrečiai informacijai įsisavinti. Prieš pradėdamas rengtis vienai ar kitai karinei operacijai, prieš iškviesdamas frontų vadus, jis iš anksto susitikdavo su žemesnio rango Generalinio štabo karininkais – majorais, papulkininkiais, kurie stebėjo tam tikras operacijos kryptis. Kviesdavo juos vieną po kito daryti pranešimo, dirbdavo su jais po pusantros dvi valandas, su kiekvienu tikslino padėtį, ją nagrinėjo ir prieš susitikimą su frontų vadais, prieš iškeldamas jiems naujas užduotis, būdavo taip gerai pasirengęs, kad kartais net juos nustebindavo savo informuotumu... Ko gero, naudodamasis tokiu metodu, jis kartais mėgdavo jiems pabrėžti, kad labai gerai žino padėtį. Tačiau svarbiausia, kad jo informuotumas buvo ne apsimestinis, o tikras, ir išankstinis darbas su žemesnio Generalinio štabo rango karininkais padėčiai patikslinti prieš priimant sprendimus buvo labai protingas darbas" (Sovietų Sąjungos maršalas Žukovas. VIŽ. 1987. Nr. 10).

Apie tai, kad Stalinas gerai žinojo padėtį ir to reikalavo iš pavaldinių, pasakoja armijos generolas S. Ivanovas. 1942

metais jis buvo pulkininkas, Pietvakarių fronto štabo operatyvinės valdybos viršininkas. Ruošiama puolamoji Stalingrado operacija. Fronto vadas serga. Tada reikia važiuoti fronto štabo viršininkui, bet paskirtas naujas štabo viršininkas dar neatvykęs. Visus planus žino tik trys žmonės. Trečias – fronto štabo operatyvinės valdybos viršininkas pulkininkas S. Ivanovas. Štai jį Stalinas ir iškvietė. Lėktuvu – į Maskvą, iš oro uosto – tiesiai į Stalino kabinetą. Padėčiai aptarti – 30 minučių. Šios minutės buvo panaudotos nepaprastai intensyviai. Stalinas prisiėmė priešo vaidmenį, įvarydavo vargšą pulkininką į situacijas be išeities ir reikalavo skubių, teisingų ir tikslių sprendimų. Ypatingos, nepaprastai didelės įtampos momentais žmogaus organizmas automatiškai įjungia apsaugos sistemas. Įvairių žmonių organizmas skirtingose situacijose reaguoja savaip. Šiuo atveju pulkininkui labai pakilo temperatūra, jis smarkiai prakaitavo: uniforminė palaidinė taip sušlapo, tarsi būtų išskalauta upėje.

Pulkininkas atrėmė puolimą. Tuojau pat iš Stalino kabineto – į Centrinį oro uostą, ir – į Stalingrado rajoną. Lėktuve Ivanovą apėmė neišvengiamas po tokios įtampos mieguistumas. Lėktuvo vadas gauna radiogramą – pažadinkite keleivį ir pasveikinkite: jam suteiktas generolo majoro laipsnis. Ir – atitinkamas parašas.

2

Stalino sprendimų priėmimo procesą sudarė du elementai: pirma, jis iš anksto išnagrinėdavo klausimą; antra, pasitarimuose leisdavo pasisakyti visiems, atidžiai klausydavo, atsirinkdavo tai, kas vertinga ir svarbu, ir pakreipdavo aptarimą reikiama, vienintele teisinga kryptimi.

Hitleris – atvirkščiai. Pirmiausia jis atsisakydavo nagrinėti padėtį. Jis ignoruodavo ją.

„Jis su bohemiškam dailininkui būdinga maniera nekentė darbo drausmės ir negalėjo, be to, ir nenorėjo prisiversti planingai dirbti... Paprastai jo diena prasidėdavo ilgais pietumis" (Špejeris. P. 140).

„Hitleris demonstruodavo prisibloškiantį tikrosios padėties nežinojimą" (Ten pat. P. 409).

„Hitlerio klaidingas padėties vertinimas tapo visiškai absurdiškas" (Ten pat. P. 555).

„Hitleris labai nepatikliai žiūrėjo į visokiausius matematinius apskaičiavimus... Fiureris paniekinamai atsiliepė apie Vyriausiosios karo ekonomikos valdybos viršininko Georgo Tomo parašytą memorandumą, nes generolas nepaprastai aukštai įvertino sovietinį karinį potencialą. Tomui, kaip ir Vyriausiajai vermachto vadovybei, tuojau pat buvo uždrausta nagrinėti tą temą" (Ten pat. P. 414).

Hitleris ne tik nežino ir nenori žinoti realios padėties, ne tik kaip Australijos strutis slepia galvą smėlyje nuo grėsmingo pavojaus, bet dar ir draudžia pavaldiniams gilintis į padėtį ir ją nagrinėti.

Norint spręsti, reikia žinoti. Kaip galima priimti sprendimus nežinant padėties? Mums tai neįmanoma, bet hitlerinėje Vokietijoje buvo viskas įmanoma. Hitleris priimdavo sprendimus ne remdamasis padėties nagrinėjimu ir vertinimu, o tiesiog šiaip, negaišdamas laiko apmąstymams. „Nė vieno dalyvavusio operatyviniuose pasitarimuose nepiktino Hitlerio maniera intuityviai priimti sprendimus. Jis neatsižvelgdavo nei į karinės padėties analizės duomenis, nei į tai, kiek kariuomenei reikia karinės technikos, aprangos bei maisto ir niekada neliepdavo ekspertų grupėms visapusiškai išnagrinėti mūsų puolamųjų planų, taip pat galimų priešo veiksmų" (Ten pat. P. 415).

3

Skirtumas: Stalinas priima sprendimus dalyvaujant mažame žmonių būreliui, Hitleris – miniai. „Aš pamačiau didžiulį karininkų ir generolų, norėjusių dalyvauti mano debiute, susirinkimą. Aš buvau nemaloniai nustebintas, pamatęs tokią daugybę žmonių, nes tikėjausi, kad galėsiu išdėstyti savo samprotavimus mažam žmonių būreliui. Tačiau aš padariau klaidą, kad savo pranešimo tezes pateikiau Hitlerio adjutantūrai. Štai ir atvyko visi suinteresuoti asmenys: visas karinių pajėgų Vyriausiasis štabas, sausumos kariuomenės Generalinio štabo viršininkas su kai kuriais skyrių viršininkais, pėstininkų ir artilerijos generaliniai inspektoriai ir pagaliau Hitlerio vyresnysis adjutantas Šmundtas. Visi mano planuose rado kokių nors trūkumų... " (Guderianas. P. 406).

„Kadangi šefas organizuodavo išplėstinius operatyvinius pasitarimus, per pietus ir vakarienę dalyvaudavo tiek žmonių, kad man tekdavo valgyti gretimoje patalpoje – salėje Nr. 2", – skundžiasi Henris Pikeris.

„Tuose pasitarimuose, vykusiuose darbo slėptuvėje imperijos kanceliarijos sode, visada dalyvaudavo daug žmonių, kurių daugumai faktiškai ten nebuvo ko veikti... Nedidelėje patalpoje dalyviai sunkiai galėjo rasti sau vietą. Jie stovėjo susigrūdę aplink stalą su operatyviniu žemėlapiu, o prie stalo sėdėjo tik Hitleris ir šiek tiek tolėliau stenografistės.

Nuolatinis dalyvių vaikščiojimas ir pokalbiai pusbalsiu paskutinėse eilėse dažnai trukdydavo dirbti, bet Hitleris paprastai tam neprieštaraudavo. Išklausęs pranešimus, jis pranešdavo savo sprendimus dėl kitos dienos darbų. Beje, jis tik retkarčiais įsiklausydavo į generolų siūlymus. Paprastai jis būdavo susidaręs savo nuomonę dar

prieš operatyvinio pasitarimo pradžią" (VIŽ. 1964. Nr. 4. P. 92).

Štai kiti aprašymai, beveik visiškai sutampantys su ankstesniaisiais: „Visi sprendimai jau buvo priimti iš anksto. Hitleris visada sutikdavo tik labai nežymiai keisti savo planus" (Špejeris. P. 415).

„Kadangi palyginti mažoje patalpoje vykusiuose pasitarimuose dalyvaudavo daug žmonių, ten visada būdavo tvanku, todėl aš – kaip ir daugelis kitų pasitarimo dalyvių – labai greitai pavargdavau... Savo pašnekovams Hitleris paprastai neleisdavo nė žodžio ištarti ir sėkmingai išvengdavo svarstyti ginčytinus klausimus "(Špejeris. P. 336–337).

Hitleris nesustodamas kalba, o aplink jį taip pat visi kalba. Čia ne ta aplinka, kur vargšus pulkininkus kamuoja karštis ir išpila prakaitas. Čia atsipalaiduojama iki snaudulio ir plepama įvairiomis temomis. Nors šnekama pusbalsiu, bet tai rodo, jog Hitlerio tauškalų niekas neklauso. Jeigu mokytojas per pamoką girdi šnabždesį klasėje, jis turi imtis kokių nors priemonių. Jeigu mokiniai kalba apie savo dalykus, nors ir pašnibždomis, vadinasi, veltui gaištamas pamokos laikas. Menkiausias šnabždesys klasėje trukdo mokytojui, negana to, jis įžeidžia, nes rodo, kad mokytojas nesugeba sudominti mokinių. Tačiau Hitleriui pašnekesiai aplinkui netrukdydavo ir jo neįžeisdavo. „Hitleriui jie trukdydavo tik tada, kai aplinkiniai pernelyg jaudindavosi ir per daug garsiai tarpusavyje kalbėdavosi. Vos tik jis nepatenkintas pakeldavo galvą, visi iš karto nutildavo" (Ten pat).

Bet kurio lygio klasikinis karinis pasitarimas vyksta pagal per amžius ir tūkstantmečius nugludintą schemą. Pirma, į karinį pasitarimą kviečiami tik iš tikrųjų reikalingi žmonės. Antra, aukštesnieji pagal rangą neskuba išsakyti savo nuomonės, nes kitaip jausnesnieji pradės pritarinėti.

Kariniame pasitarime pirmas kalba jauniausias pagal rangą ir padėtį. Paskui truputį vyresnis. Vyriausiasis, visus išklausęs, kalba paskutinis. Hitlerio pasitarimuose būdavo atvirkščiai. Hitleris dar prieš pasitarimą priimdavo visus sprendimus. Jeigu taip, tai kam kasdien rengti pasitarimus? Jeigu sprendimai jau priimti, duok įsakymus bei nurodymus ir netrukdyk pavaldiniams dirbti. Tačiau Hitleris kviečia žmones kiekvieną dieną. Kviečia jų daug. Kviečia ir tuos, kuriems čia apskritai nėra ko veikti. Kviestųjų į Hitlerio operatyvinius pasitarimus sąrašai stebina: čia ir propagandos ministras arba jo įgaliotiniai, ir kažkokių generolų adjutantai, ir karo istorikai, kurie kada nors papasakos būsimosioms kartoms, kokie genialūs sprendimai buvo priimami, čia asmeninės ir Reichstago stenografistės, čia palaižūnas Henris Pikeris, čia asmeninis Himlerio atstovas, įvairių štabų ryšių karininkai ir generolai, generolai, generolai... Nėra ko stebėtis, kad Hitlerio planus labai greitai sužinodavo Stalinas.

Tų pasitarimų kvailumas akivaizdus: kam juos kviesti, jeigu juose niekas nesitaria? Jeigu Hitleriui dalyvaujančiųjų nuomonė neįdomi? Jeigu Hitleris JAU priėmė sprendimus? Kam jau priimtus sprendimus paskelbti tokiam žmonių skaičiui? Kam atskleisti savo kortas tokiam margam sambūriui?

Savaime suprantama, kad Hitlerio sprendimai būdavo savižudiški. Nemokėdamas klausyti, Hitleris negalėjo žinoti padėties, negalėjo jos suprasti, todėl ir negalėjo priimti adekvačių sprendimų. Kiekvieno lygio vadovas pirmiausia turi žinoti padėtį. Štai skrenda virš vandenyno didelis lėktuvas. Priešais lėktuvo vadą neįtikėtina daugybė lempučių, daviklių, ciferblatų su rodyklėmis: ketvirtajame variklyje pakilo tepalų slėgis, o pirmasis per daug naudoja kuro, trečiajame variklyje nenormali temperatū-

ra, uodegoje vibracija... Visa tai žinodamas lėktuvo vadas priima sprendimus. Hitleriui jo generolai, ministrai, feldmaršalai, gauleiteriai ir reichsleiteriai – tai padėties indikatoriai. Jų neklausyti tai tas pats, kas nežiūrėti į prietaisų lentą. Įsivaizduokime: lėktuvo vadas suka vairalazdę, spaudžia svertus ir mygtukus, nežinodamas skridimo krypties, aukščio ir greičio, vėjo stiprumo ir krypties, oro lainerio padėties, jo sparnų, variklių, valdymo sistemų.

Hitlerio nežinojimas padėties tiesiog pribloškia. 1941 metų lapkričio mėnesį vokiečių puolimas prie Maskvos galutinai sustojo. Tai reiškė, kad daugiau nebeliko vilties žaibo karui. Tai reiškė, kad karas bus ilgas, o jam Vokietija neturėjo išteklių. Vokiečių kariuomenės sustojimas – tai Vokietijos pralaimėjimas. Tačiau čia ne šiaip sau sustojimas: 1941 metų gruodžio 5 dieną prasidėjo vokiečių generolams netikėtas nepaprastai galingas Raudonosios armijos puolimas. Štai po savaitės, gruodžio12 dieną, Hitleris pareiškia: „Karas eina į pabaigą. Paskutinė mūsų epochos didi užduotis – išspręsti bažnyčios problemą. Tik tada vokiečių nacija galės būti visiškai rami dėl savo ateities".

Vokiečių kareiviai šąla sniegynuose, vokiečių armija sutriko ir pradėjo netvarkingai trauktis, ji prie Maskvos patiria pralaimėjimą, kokio dar niekada neturėjo. O Hitleris apie tai nežino. Didžiulis lėktuvas virš bekraščio vandenyno pateko į uragano epicentrą, iš kurio jau nebepavyks išsikapanoti, jau dega varikliai ir krinta sparnai. O lėktuvo vadas nesupranta, kur jį nunešė, jis praneša ekipažui ir keleiviams, kad skridimas sėkmingai baigiasi ir kuria džiaugsmingus planus kitai po nusileidimo dienai.

Mus agitatoriai taip mokė: vokiečius įveikė šaltis, dėl visko kalta žiema. Ne, draugai, kaltas idiotas „Vilko guolyje", kuris nieko nedarė, kad išgelbėtų savo kariuomenę ir šalį, kuriam 1941 metų gruodžio mėnesį vaidenosi, kad

karo problemos jau išspręstos, kad nebetoli pergalinga pabaiga. Jam atrodė, kad dėl šviesios Vokietijos ateities liko tik išspręsti bažnyčios problemą. Kitų problemų „didysis vokiečių tautos sūnus" tuo momentu neįžvelgė.

4

O štai Stalino pasitarimai. Jokių protokolų ir stenogramų, kviečiami tik tie, kurių dalyvavimas šiame pasitarime gyvybiškai būtinas. Stalinas savo nuomonės nepasako, laukia ir reikalauja, kad pasisakytų visi kviestieji. Stalinas kalba mažiausiai už visus. Daro pranešimą tas, kuris vėliau atsakys (tiesiogine prasme – savo galva) už priimtų sprendimų vykdymą. „Kartais Stalinas pertraukdavo pranešimą netikėtu klausimu kuriam nors iš dalyvaujančiųjų: „O ką jūs manote šiuo klausimu?" arba „O kokia jūsų nuomonė apią tą siūlymą?" Taip sakydamas, jis pabrėždavo būtent žodį „jūs". Stalinas žiūrėdavo į tą, kurio klausdavo, įdėmiai ir reikliai, niekada neskubindavo atsakyti. Tačiau visi žinojo, kad negalima per daug delsti. Atsakyti reikia ne tik iš esmės, bet ir vienareikšmiškai. Stalinas nepakęsdavo gudrybių ir diplomatinių suktybių. Na ir pačiam klausime slypėjo kažkas daugiau negu vieno arba kito atsakymo laukimas" (Ustinovas. P. 91).

5

Priimtas sprendimas turi būti įvykdytas. Kad tai būtų padaryta, Stalinas atidžiai stebėjo. Tam jis turėjo nuosavą vidaus žvalgybą. Tos žvalgybos šefas buvo pats Stalinas, o ji dirbo prieš artimiausią Stalino aplinką ir vadovus vie-

tose: respublikų komunistų partijų, sričių komitetų, kraštų komitetų sekretorius, apygardų, laivynų, frontų ir armijų vadus, prieš respublikų, kraštų ir sričių prokurorus, ypač – prieš visų rangų slaptosios policijos vadeivas. Kad jo įsakymai neįvykdyti, Stalinas sužinodavo tuojau pat. „Turėdamas puikiausią, nepaprastai imlią ir skvarbią atmintį, J. Stalinas smulkiai prisimindavo viską, kas buvo susiję su aptarimu, ir neleisdavo nukrypti nuo priimtų sprendimų arba vertinimų esmės. Jis praktiškai žinojo visų ekonomikos ir Ginkluotųjų pajėgų vadų, iki pat gamyklų direktorių ir divizijų vadų, pavardes, prisimindavo esmingiausius duomenis, apibūdinančius tiek juos asmeniškai, tiek padėtį jiems patikėtuose baruose. Jis turėjo analitinį protą, sugebantį iškristalizuoti iš daugybės duomenų, žinių, faktų tai, kas yra svarbiausia, esmingiausia“ (Ustinovas. P. 92). Už Stalino įsakymų nevykdymą kaltiesiems primesdavo šnipinėjimą kam tik nori ir negailestingai sunaikindavo.

Štai pavyzdys, kaip buvo vykdomi Stalino sprendimai. 1942 metų lapkričio 19 diena. Stalingrado strateginė puolamoji operacija. Po triuškinančio artilerijos parengimo pėstininkai su juos palaikančiais tankais pralaužė pirmąją gynybos liniją ir pajudėjo 4–5 kilometrus į priekį. Teoriškai gynybos pralaužimo momentu į „švarią“ pralaužą reikia tuojau pat įvesti galingus tankų junginius, kurie turi įsiveržti į operatyvinę erdvę. Tačiau – žiauri tikrovė. Be priešo ugnies, minų laukų ir vielų užtvarų, puolantiems pėstininkams trukdo sniegas. Pėstininkai jame skęsta. Priešo gynyba pralaužta iš dalies. Paprasčiau tariant: ledas pralaužtas gana giliai, bet vandens kol kas nepasiekta ir neaišku, kiek dar reikės kirsti ledą. Šiuo atveju „švari“ pralauža nepavyks – labai lėtai per sniegą juda į priekį pirmas puolantysis ešelonas.

Esant tokiai padėčiai, Pietvakarių fronto vadas generolas leitenantas N.Vatutinas priima sprendimą mesti į mūšį laimėjimui paspartinti 1-ąjį, 4-ąjį ir 26-ąjį tankų korpusus... nors laimėjimo dar nėra. Fronto vado sprendimas reiškia, kad tankų korpusai pradeda kovoti ANKSČIAU negu tam sudarytos sąlygos. Sprendimas reiškia, kad tankų korpusai atliks darbą, kuriam jie nėra skirti. Sprendimas reiškia, kad tankų korpusai patirs didžiulių nuostolių iki tol, kol pradės vykdyti savo užduotį.

Generolas leitenantas Vatutinas duoda įsakymą, bet trys tankų korpusų vadai, nesusitarę, jo nevykdo. Ne, žinoma, jie pradės jį greitai vykdyti, bet kol kas kažkas nesiklosto... Jeigu nenori ko nors daryti, tai priežastį visada gali rasti. Korpusų vadai savaip teisūs. Per ankstesnes operacijas, pradedant nuo 1941 metų birželio 22 dienos, jau daugiau kaip metai šis manevras baigdavosi tankų ir mechanizuotų korpusų žūtimi, netgi esant tokioms situacijoms, kai būdavo užtikrinta „švari" pralauža. Eiti į tokią „švarią" pralaužą – tai mirtis. Ją galima įsivaizduoti štai kaip: apsivilksime kailinius ir užsimausime veltinius, pasiimsime automatą, šovinius, granatas, sausą daviną ir nersime į eketę. Nuplauksime po ledu kokius tris šimtus metrų ir išnersime kitoje eketėje. Tokio manevro tankų vadai nekenčia ir tiesiog žmogiškai jo bijo: šiame kare jis niekam nieko nedavė, išskyrus gėdą ir mirtį. Negana to, šiuo atveju korpusai įvedami į mūšį, kai jiems reikia atlikti svetimą užduotį esant ypač nepalankiai padėčiai: eketė jiems dar neišvalyta. Iš pradžių ją reikia pramušti galva, o tik paskui vykdyti pagrindinę programą, todėl tankų vadai delsia ir ieško pretekstų, kad nors kiek atitolintų tankų įvedimo į mūšį momentą: tegu, girdi, pėstininkai su tiesioginio palaikymo tankais dar truputį pajuda į priekį.

Tačiau ir fronto vadas teisus. Jis supranta, kad delsi-

mas prilygsta mirčiai. Pačia tiesiogine prasme. Jis žino, kad varo tankų korpusus į beveik neabejotiną mirtį, bet jeigu uždelsi, tai priešas, dabar žinodamas, kur yra pralaužos ruožas, mestelės ten tankus, savaeiges mašinas, artileriją, taip pat ir prieštankinę, pionierius su minomis, baudžiamosios dalies karius, pastatys haubicas šaudyti tiesiu taikymu, kovoti su tankais mes zenitinę artileriją – ir pralaužа bus likviduota. Sužlugs visa operacija.

Fronto vadas generolas leitenantas Nikolajus Vatutinas buvo delikatus žmogus, bet prireikus galėtų korpuso vadui, tokiam pat generolui majorui arba generolui leitenantui, kirsti pagaliu tarp ausų. Galėjo Vatutinas ir nušauti... korpusų vadai tai seniai žinojo. Tuo metu Stalinas Kremliuje stebi padėtį: ar nuėjo į pralaužą? Vatutinas raportuoja: korpusų negalima pajudinti iš vietos... nesušaudžius vadų.

Štai patį dramatiškiausią momentą, kai visa Stalingrado strateginė puolamoji operacija galėjo sužlugti, Stalinas negrasina, neprieštarauja, neįsako eiti į priekį ar sušaudyti sutrikusius vadus. Jis netgi nesikreipia į korpusų vadus. Jis tyliai kalba tarsi pats sau: „Tegu jiems būna gėda". Ir padeda telefono ragelį.

Stalino palinkėjimą perdavė korpusų vadams, ir tą pačią akimirką suriaumojo tūkstančiai tankų variklių, ir trys tankų korpusai per pirmųjų ešelonų žygio rikiuotes, aplenkdami pėstininkus, nuvažiavo į priekį, prasiveržė per gynybą, įsiveržė į operatyvinę erdvę, užėmė tiltą per Doną ir po trijų dienų susitiko toli priešo užnugaryje su Stalingrado kariuomene, uždarydami apsupties ratą.

Įdomu, kad Stalinas niekada paskui nepriekaištavo nė vienam iš vadų. Atvirkščiai, būtent tankų korpusų vadams, kai tik apsupties ratas užsidarė, pirmiesiems buvo suteikti aukštesni laipsniai ir apdovanojimai. Tankų korpusai,

taip pat ir junginiai bei dalys, buvusios jų sudėtyje, buvo perorganizuoti į gvardijos junginius bei dalis, jų vėliavos buvo apdovanotos ordinais ir jie gavo Dono ir Stalingrado garbės vardus.

Nei snukių daužymas, nei reali grėsmė būti sušaudytiems nepajudino tankų korpusų iš vietos. Bet pakako vienintelio Stalino sakinio, kuris netgi nebuvo įsakymas...

6

O štai kaip buvo vykdomi Hitlerio įsakymai.

Vokiečių privačios firmos gana greitai rado būdą prisivilioti vietinę valdžią. Stambi firma įtraukdavo reichsleiterius arba gauleiterius į direktorių tarybą ir visiškai legaliai jiems nei iš šio, nei iš to atseikėdavo tūkstančius markių. Reichsleiteriams, gauleiteriams ir kitiems partiniams vokiečių darbininkų klasės vadams tokia praktika nepaprastai patiko.

Kai iškildavo klausimas, kieno interesai brangesni: valstybiniai ar privatūs, reichsleiteriai, gauleiteriai ir kitokie partiniai draugai kažkodėl draugiškai palaikydavo privačias firmas.

Hitleris apie tai sužinojo ir kategoriškai uždraudė tokią praktiką. Visa partinė biurokratija, pradedant reichsleiteriais, Hitlerio draudimą vieningai ignoravo. O Hitlerio pavaduotojas partijoje Martynas Bormanas, kuris buvo visų leiterių vadas, parodė visišką solidarumą su savo pavaldiniais. „Vietinė administracija gauleiterių asmenyje žinojo, kad Bormanas niekada neleis jos skriausti, ir savo veiksmais visokiais būdais stiprino aukščiausiąją valdžią" (Špejeris. P. 426). Ne, Bormanas neatšaukė Hitlerio draudimo. Kaip galima? Juk fiureris visada yra teisus! Borma-

nas tiesiog Hitlerio draudimą patikslino: štai pergalingai baigsis karas, tada mes visi drauge ir įvykdysime Hitlerio įsakymą. O kol karas, kol kančios ir nepritekliai, vargšas gauleiteris vien tik iš atlyginimo niekaip nepragyvens. Girdi, partija suinteresuota, kad gauleiteriai iš šalies papildomai pasimaitintų. Taip ir nusprendė. Viskas liko, kaip buvę: ir fiureris visada teisus, ir gauleiteriai sotūs.

Hitleris ne pats kontroliavo, ar vykdomi jo įsakymai, o pavedė... Bormanui ir partinei hierarchijai. Tai maždaug tas pats, kaip padėtis 1992 metais Maskvoje, kai kovai su čečėnų mafija buvo nuspręsta mesti... čečėnus: jie patys save geriau pažįsta, tai tegu patys su savais ir kovoja. Vadovauti kovotojams su mafija buvo paskirtas teisės mokslų kandidatas, milicijos generolas majoras Aslanbekas Aslachanovas. „Krasnaja zvezda" (1993 metų kovo 2 diena) mandagiai domisi kovos eiga: „Beje, apie Maskvą. Aslanbekai Achmedovičiau, jūs esate kilęs iš Grozno, jūs gerai pažįstate savo kraštiečius. Kaip jūs manote, ar iš tikrųjų toks didelis čečėnų mafijos vaidmuo sostinės nusikalstamojoje veikloje?"

Į tai Aslanbekas Achmedovičius atsako:

„Manau, kad žmogus, tvirtinantis, jog egzistuoja čečėnų arba, tarkime, rusų mafija, yra niekšas. Jeigu ne niekšas, tai diletantas arba provokatorius, norintis paaštrinti tarptautinius santykius".

O „Krasnaja zvezda" nenurimsta, domisi kovos su organizuotu nusikalstamumu receptais. Aslanbekas Achmedovičius neslepia savo meistriškumo, jis išduoda magišką formulę, kuri neišvengiamai padės visiškai išnaikinti banditizmą. Štai ką reikia padaryti: „Kovai su nusikalstamumu reikia glaudžiau sutelkti jėgas!"

Už gretų subūrimą, už drąsią kovą su niekšais, diletantais ir provokatoriais, kurie tvirtino, kad yra čečėnų mafija,

ir tuo aštrino tarptautinius santykius, Aslanbeką Achmedovičių paskyrė Rusijos Federacijos Aukščiausiosios Tarybos teisėtumo, teisėtvarkos ir kovos su nusikalstamumu komiteto pirmininku.

Hitlerio aplinkoje viskas buvo beveik taip pat: visokio plauko ir rangų leiteriai ir jų globėjas Bormanas patys save revizavo, patys su savimi kovojo.

Tačiau štai visiškai atsitiktinai Hitleris sužino, kad jo vertingiausieji nurodymai ir griežčiausieji draudimai atvirai ir įžūliai ignoruojami. Jeigu Hitlerio vietoje atsidurtų draugas Stalinas, tai Bormanas tuojau pat būtų nukautas niekšingo žmogžudžio Reichstago koridoriuje, paskui ištisais būriais būtų šaudomi leiteriai, kad jie, bjaurybės, neišsaugojo Bormano.

Taip darytų Stalinas. Čia problema susijusi ne su korupcija ir valstybiniais interesais, o su paklusnumu vadui. Tai principinė problema. Kiekvienas silpnumas sprendžiant šią problemą artina vado žūtį: jam nustos paklusti.

O štai Hitlerio reakcija. Jis iškviečia Bormaną ir griežtai paklausia: ar vykdomi mano įsakymai, ar ne?

„Bormanas atsakė, kad šio įsakymo vykdymas atidėtas iki karo pabaigos... Fiureris, kuris niekaip negalėjo patikėti, kad jo nurodymas iki šiol neįvykdytas, pareiškia: „nė vienas valstybės tarnautojas neturi teisės..." ir t. t. (Užstalės pokalbiai. Užrašyta 1942 m. birželio 27 d.).

Hitleris niekaip negalėjo patikėti, kad jo įsakymai nevykdomi. Paskui patikėjo.

Tuo patikėjęs ir nusiramino.

Tad štai visiems nepribaigtiems hitlerininkams, tvirtinantiems, kad Hitleris pranašesnis už Staliną protu ir charakteriu, pareiškiu: pažiūrėkite bent į šį vienintelį atvejį. Kur jūs matėte Hitlerio protą, kokioje vietoje? Kur jo charakteris?

7

Tuo tarpu valdžia pradėjo sprūsti. Hitleris jau 1942 metais buvo tik fiktyvus fiureris. Bormanas stengėsi susigriebti visą valdžią.

„Pasinaudodamas Hitlerio inertiškumu, Bormanas pats nustatydavo, kas iš vyriausybės valdininkų gali gauti audienciją pas fiurerį – tiksliau tariant, kurio iš jų nereikėtų leisti pas Hitlerį. Beveik niekas iš ministrų, reichsleiterių ir gauleiterių negalėjo tiesiai patekti pas Hitlerį: visi jie turėjo prašyti Bormano jam išdėstyti jų problemas. Bormanas veikdavo labai greitai, ir jau po kelių dienų aukštas vadovas gaudavo raštišką atsakymą...

Monotoniškai ir pabrėžtinai dalykiškai Bormanas keliais sakiniais išdėstydavo jam atsiųstų memorandumų esmę, o paskui siūlydavo savo sprendimo variantą. Dažniausiai Hitleris linguodavo galvą ir sakydavo: „Sutinku". Pasirodo, jog pakakdavo to vienintelio žodžio paskatinti Bormaną imtis kurti plačias direktyvas, nors dažnai Hitleris tik dėl akių duodavo savo sutikimą. Taigi kartais per valandą būdavo priimama dešimt ir daugiau svarbių sprendimų: faktiškai būtent Bormanas tvarkė reicho vidaus politiką. Po kelių mėnesių jis gavo Hitlerio parašą, atrodytų, po visiškai nereikšmingu dokumentu ir tapo „fiurerio sekretoriumi". Jeigu iki to momento jis buvo formaliai įpareigotas užsiiminėti tik vidaus reikalais, tai naujos pareigos jau oficialiai leido jam kištis į kiekvieną veiklos sferą" (Špejeris. P. 349–350).

Hitlerinės Vokietijos bėda (o mūsų sėkmė) buvo ta, kad pilkasis kardinolas Bormanas valdė Vokietiją galvodamas ne apie jos, o apie savo asmeninius interesus. „Bormanas vėl duoda daugybę naujų nurodymų ir potvarkių. Jis partinę kanceliariją pavertė popierine. Kasdien jis išsiuntinėja

visą kalną laiškų ir dokumentų, kurių dabartinis kariaujantis gauleiteris faktiškai net neturi laiko perskaityti. Iš dalies tai visiškai nenaudingi popieriai, kurių neįmanoma panaudoti kovai. Mūsų partijoje irgi nėra viską gerai išmanančios ir glaudžiai susijusios su liaudimi vadovybės" (J. Gebelsas. Užrašas dienoraštyje 1945 metų balandžio 4 dieną).

„Gebelsas pareiškė, kad Hitleris faktiškai pasitraukė nuo vidaus politikos tvarkymo. Ja užsiima Bormanas ir sumaniai kuria Hitleriui iliuziją, kad šis, kaip ir anksčiau, savo rankose laiko valdymo vadžias. Bormaną skatina veikti tik garbės troškimas, jis yra doktrinų šalininkas ir kliudo įgyvendinti bent kiek protingus planus" (Špejeris. P. 356).

Bormanas iš tikrųjų trukdė priimti bent kiek protingus sprendimus. Ši aplinkybė turi kelis paaiškinimus. Iš jų ir tokį: po karo Vakarų Vokietijos žvalgybos šefas generolas Helenas manė ir atvirai pareikšdavo, kad Martynas Bormanas dirbo Stalinui. Helenas turėjo pagrindo reikšti savo nuomonę labai kategoriška forma. Reikėtų dar pridurti, kad Martyno Bormano biografijoje buvo tokia dėmelė, kurią jis stengėsi slėpti. 1919 metais jis kovojo Pabaltijyje su Raudonąja armija ir pateko į nelaisvę, į speclagerį Ostaškovo rajone. Tuo metu lageris-vienuolynas buvo pavaldus Registro valdybai. Ta įstaiga, pakeitusi keletą iškabų, šiuo metu žinoma Vyriausiosios žvalgybos valdybos pavadinimu. Trečiojo dešimtmečio pradžioje pagrindinė Registro valdybos ir jos viršininko draugo Unšlichto užduotis buvo parengti komunistinę revoliuciją Vokietijoje. Ostaškove Registro valdyba laikė belaisvius užsieniečius. Ten būsimasis Hitlerio pavaduotojas kalėjo 1920 ir 1921 metais. Tas, kuris su ginklu rankose kovėsi su Raudonąja armija, turėjo būti sunaikintas. Juo labiau – užsienietis. Ta-

čiau jauno Bormano pagailėjo. Kažkodėl. Paskui ir visiškai paleido. Keliauk sveikas. Važiuok į savo Vokietiją, mes tau atleidžiame...

Aš žinau parodyto humanizmo priežastį. Visokie spėliojimai šiuo atveju ne vietoje. Tačiau aš esu įsitikinęs, kad Sovietų Sąjungoje žmogaus su tokia dėmele prie valstybinės svarbos paslapčių neprileistų. O jeigu prileistų, tai kontroliuotų.

Bormano Vokietijoje niekas nekontroliavo. Atvirkščiai, jis kontroliavo Hitlerį.

Štai tokia buvo Hitlerio aplinka, taip jis priimdavo sprendimus ir taip jie buvo vykdomi.

Mes galime dar ilgai kalbėti apie Staliną ir Hitlerį. Tačiau visada lyginimas su Stalinu būna Hitlerio nenaudai. Svarbiausia palyginti jų veiklos rezultatus. Pažiūrėsime, kaip jie baigė karą, ir patys atsakysime į savo klausimą, kas turėjo daugiau proto ir charakterio.

8

Štai dar kas įdomu: kaip jie vienas kitą vertino.

Ribentropo liudijimas: „Hitleris kalbėdavo – jam būdinga maniera – apie Staliną labai susižavėjęs. Jis pasakė: iš šio pavyzdžio dar kartą matyti, kokią reikšmę gali turėti *vienas* žmogus visai tautai. Kiekviena kita tauta po triuškinančių smūgių, gautų 1941–1942 metais, be jokių abejonių, būtų palaužta. Jeigu Rusijai taip neatsitiko, tai už savo pergalę rusų tauta turi būti dėkinga tik geležinei šito žmogaus tvirtybei, kurio nepalaužiama valia ir didvyriškumas pašaukė ir išjudino liaudį toliau priešintis. Stalinas yra didelis jo priešas tiek pasaulėžiūros, tiek karo požiūriu. Jeigu jis kada nors pateks jam (Hitleriui) į rankas, jis parodys jam (Stalinui)

savo pagarbą ir duos pačią gražiausią Vokietijos pilį. Tačiau į laisvę, pridūrė Hitleris, jis tokio priešo jau niekada neišleis. Raudonosios armijos sukūrimas – milžiniškas dalykas, o pats Stalinas, be jokios abejonės, – didžiulio masto istorinė asmenybė" (Tarp Londono ir Maskvos. P. 198).

Yra ir daugiau Hitlerio žavėjimosi Stalinu liudijimų. Paniekos Čerčiliui ir Ruzveltui fone šie Stalino vertinimai skamba dar garsiau.

Vėl pažvelkime į „Užstalės pokalbius". Štai kai kurie Hitlerio priešų vertinimai, užfiksuoti per labai trumpą laiką.

1942 metų kovo 23 diena: „Ruzveltas – psichinis ligonis".

1942 metų kovo 27 diena: „Silpnavalis gyvulys Čerčilis, kuris pusę dienos girtauja".

1942 metų gegužės 17 diena: „Amerikos politikai, supantys Ruzveltą, yra visiški kvailiai".

1942 metų gegužės 29 diena: „Hitleris laiko Staliną genijumi ir atvirai juo žavisi".

1942 metų liepos 21 diena: „Genialusis Stalinas".

1942 metų liepos 22 diena: „Be jokios abejonės, į Staliną reikia žiūrėti su reikiama pagarba. Tuo požiūriu jis yra tiesiog genialus tipas".

1942 metų liepos 27 diena: „Jeigu Čerčilis – šakalas, tai Stalinas – tigras".

9

Hitleris užpuolė kvailą ir bailų (taip jis iš pradžių manė) Staliną. Hitlerio apskaičiavimais, Stalino imperija turėjo sugriūti kaip kortų namelis. Hitleris taip ir sakydavo. Staiga Hitleris suprato, kad ne su tokiu susidūrė. Pernelyg vėlai Hitleris suprato, jog Stalinas yra labai stiprus.

Jeigu prieš užpuldamas Hitleris neįžvelgė savo priešo proto, valios ir stiprybės, nevertas nė skatiko Hitlerio genialumas.

Kaip žiūrėjo Stalinas į Hitlerį, kaip jį apibūdino? Praktiškai mes apie tai nieko nežinome. Tylusis Stalinas nusinešė savo Hitlerio vertinimą į kapus. Nepasakęs savo nuomonės. Iš karto, kai tik buvo pasirašyta Ribentropo ir Molotovo sutartis, Stalinas pasiūlė tostą už Hitlerį. Iš to kai kurie daro išvadą apie Stalino naivumą ir patiklumą pamiršdami, kad vos tik sužavėtam Ribentropui iškėlus koją už slenksčio Stalinas (ko jis niekada nedarydavo) ėmė šokti šūkčiodamas: „Apgavau! Apgavau Hitlerį!" Tad į Hitlerio sveikatą Stalinas gėrė visiškai nenuoširdžiai.

Tikriausiai Stalinas žiūrėjo į Hitlerį taip, kaip į SSRS vidaus reikalų liaudies komisarą, generalinį valstybės saugumo komisarą Nikolajų Ježovą. Kol Ježovas triuškino Stalino priešus, tol Stalinas gėrė į jo sveikatą, teikė Ježovui dovanas, apdovanodavo ordinais, prigalvodavo jam laipsnių ir pareigų. Tačiau kai Ježovas savo darbą atliko, Stalinas jį sutraiškė nagu kaip kruvinąją blakę, nejausdamas nieko, tik pasibjaurėjimą.

Hitleris Stalinui Europoje darė tai, ką Ježovas šalies viduje: naikino priešus ir valė kelią Stalino triumfui. Atlikus tą užduotį, Hitlerio laukė Ježovo (Jagodos, Bucharino, Zinovjevo, Kamenevo, Kirovo, Tuchačevskio, Trockio ir kitų) likimas ir atitinkamas požiūris.

Šiaip ar taip, Stalinas Hitlerio nelaikė genijumi.

Vokietijai vadovavo žmogus, pasižymėjęs nepaprastai dideliu, nepralenkiamu plepumu. Jis nemokėjo saugoti valstybinių ir karinių paslapčių. Jis nemokėjo išklausyti

www.NeRealus.lt

kitų. Jis nežinojo ir nesuprato susiklosčiusios padėties, nemokėjo ir nenorėjo jos įvertinti. Jis priimdavo neatitinkančius susiklosčiusios padėties sprendimus. Jis nekontroliuodavo, ar vykdomi jo nurodymai, ir neturėjo jokio kontrolės mechanizmo.

To visiškai pakanka kategoriškai pareikšti:

VOKIETIJA BUVO NEPASIRUOŠUSI KARUI.

Turėdama tokį fiurerį, ji negalėjo laimėti.

Septintas skyrius

Apie betoninius garvežius

> Po kiekvieno Hitlerio pasakyto sakinio visi dalyvavusieji tylėdami linkčiodavo galvas jam pritardami.
>
> *Generolas pulkininkas H. Guderianas.*
> Kareivio prisiminimai. P. 271

1

Jeigu žmogų kiekvieną dieną vadintume kiaule, tai žinoma, kas iš to išeitų. Pakankamai įdomu, kad žmogų kiekvieną dieną vadinant didžiausiuoju genijumi rezultatas bus toks pat.

Lyderis, kuriam niekas nedrįsta prieštarauti, kurį visi vadina neklystančiu, kuriam visi pritaria, pasmerktas. Kai tik Robespjeras nukirto galvą Dantonui, paskutiniam bendražygiui, kuriam užteko drąsos atvirai ginčytis ir nesutikti, subyrėjo visa šėtoniška sistema, ir klykiantį pilietį Robespjerą su užlaužtomis už nugaros rankomis nutempė į viršų per trisdešimt laiptų prie motinėlės giljotinos kojų švilpiant ir staugiant džiūgaujančiai miniai.

Kiekvienoje hierarchijoje antrojo žmogaus vaidmuo nė kiek ne mažesnis negu pirmojo. Jeigu pirmasis žmogus traukia lokomotyvą ir liepsningą visuomenės variklį, tai antrasis – stabdžių sistema. Pirmasis – varomoji jėga,

antrasis – stabdomoji. Politika, ypač karo metais, tai mirtinos lenktynės tamsiais, siaurais, kreivais tarpekliais virš bedugnės prarajos: riaumoja galuodamiesi varikliai ir cypia stabdžiai. Esant tokiai padėčiai, stabdžiai yra ne mažiau svarbūs negu variklis. Kiekvienas tironas turi būti pakankamai protingas, kad galėtų pakęsti greta savęs žmogų, išdrįstantį paprieštarauti, išdrįstantį sutramdyti jo polėkius, nes polėkiai gali būti pražūtingi. Tai, kad yra antrasis – prieštaraujantis – žmogus, rodo pirmojo išmintingumą.

Norėdami įvertinti pirmąjį, mes turime žinoti, ką jis laiko greta. Stalino antrasis buvo Viačeslavas Molotovas, Hitlerio – reichsmaršalas Hermanas Geringas.

Štai kas pasakyta apie Molotovą: „Žmogus tvirtas, principingas, neturintis kokių nors asmeninių sumetimų, nepaprastai užsispyręs, nepaprastai žiaurus... Stalinas ne kartą mano akivaizdoje priekaištavo Molotovui... Beje, Molotovas ne visada nutylėdavo... Daugelį kartų dalyvaudamas aptariant įvairius klausimus pas Staliną jo artimiausioje aplinkoje aš turėjau galimybę stebėti ginčus ir kivirčus, matyti ypač Molotovo užsispyrimą sprendžiant kai kurias problemas; kartais atsitikdavo taip, kad Stalinas pakeldavo balsą ir netgi imdavo nesitvardyti, o Molotovas šypsodamasis pakildavo nuo stalo ir toliau laikydavosi savo požiūrio“ (Sovietų Sąjungos maršalas G. Žukovas. VIŽ. 1987. Nr. 9. P. 49).

Hitlerinės Vokietijos antrojo žmogaus elgesys, Guderiano vertinimu, „atvirai begėdiškas, nes Geringas pritardavo vos ne kiekvienam Hitlerio žodžiui“. Ginkluotės ir šaudmenų ministras Albertas Špejeris savo „Prisiminimuose“ atskleidė tai, kas leido Geringui likti antroje vietoje. „Atvykęs į būstinę, Geringas turėjo įprotį kelias minutes pabūti vienas jam skirtame paviljone. Jo atstovas genero-

las Bodenšatcas tuojau pat išeidavo iš operatyvinių pasitarimų kambario ir, mūsų nuomone, telefonu pranešdavo savo šefui visas kilusias ginčytinas problemas. Paskui Geringas pasirodydavo kambaryje ir, nelaukdamas kvietimo, karštai gindavo kaip tik tą požiūrį, kurį Hitleris būtinai norėdavo įteigti savo generolams. Tada Hitleris, apžvelgęs triumfuojančiu žvilgsniu pasitarimo dalyvius, sakydavo: „Štai matote, reichsmaršalas visiškai pritaria mano nuomonei" (Špejeris. P. 340).

2

Geringas – palaižūnas (padorumas neleidžia tiksliau pasakyti). Visi, kas apie jį rašė, vieningai pritaria tai nuomonei: „Visada pasiruošęs patarnauti Geringas" (Generolas feldmaršalas E. fon Manšteinas. Prarastos pergalės. P. 358).

Geringo palaižūniškos taktikos aprašymas – tai ne papeikimas jam asmeniškai, tai – nuosprendis Hitleriui ir visai jo valdžios sistemai. Jeigu antruoju žmogumi Hitleris laikė besimeilinantį Geringą, jeigu nematė jo atviro pataikavimo ir padlaižiavimo, vadinasi, Hitleris buvo kvailas, vadinasi, negalėjo net svajoti nugalėti Staliną.

Špejeris tęsia pasakojimą apie antrąjį Trečiojo reicho žmogų: „Aš iki šiol prisimenu, kaip tada mane nustebino jo raudonai nulakuoti nagai ir išpudruotas veidas. Iki to laiko aš jau buvau įpratęs, kad ant jo žalio brokato chalato visada puikuotųsi didžiulė rubino sagė. Geringas ramiai išklausė mūsų pasiūlymą bei mano pasakojimą ir tik retkarčiais išsitraukdavo iš kišenės neaptaisytus brangakmenius ir labai patenkintas juos rūšiavo rūpestingai prižiūrimais pirštais" (P. 358).

„Milchas jau seniai mane ragino atkreipti dėmesį į reichsmaršalo vyzdžius. Per Niurnbergo procesą mano advokatas daktaras Fleksneris patvirtino, kad Geringas jau nuo 1933 metų vartoja morfijų“ (P. 366). Šį Špejerio pareiškimą patvirtina daugybė kitų šaltinių, iš jų – ir oficiali Niurnbergo kalėjimo ekspertizė: Geringas – ilgametis narkomanas.

Geringas užėmė daugybę pareigų, be kita ko, jis faktiškai vadovavo visai vokiečių ekonomikai. Štai jo vadovaujamos veiklos pavyzdys: „Pasitarimas įsiminė tik gana keistu Geringo elgesiu. Neįprastai įsiaudrinęs, su pastebimai susiaurėjusiais vyzdžiais, jis paskaitė neslepiantiems savo nuostabos pramonininkams paskaitą apie metalo gamybą. Jis akivaizdžiai jiems gyrėsi, jog žino, kaip įrengtos aukštakrosnės ir vyksta lydymo procesas. Geringo kalba taip pat skyrėsi bendrų žodžių ir garsių šūkavimų gausumu: reikia kuo daugiau gaminti produkcijos ir kuo labiau ją tobulinti, pramonė per daug tradiciška, jai reikia naujų metodų, reikia mokėti iššokti virš galvos... ir taip toliau. Baigiantis dviejų valandų kalbai, žodžių srautas pamažu ėmė sekti, Geringas jau sunkiai vartė liežuvį, o jo veide pasirodė viskam abejinga išraiška. Netikėtai jis padėjo galvą ant stalo ir ramiai užmigo. Mes nepuolėme žadinti nusprendusio minutėlę nusnūsti, kaip paprastai puošniu munduru vilkinčio reichsmaršalo Geringo, kad nepastatytume jo į nemalonią padėtį, ir toliau svarstėme savo problemas tol, kol jis atsibudo ir tuojau pat pasakė, jog pasitarimas baigtas“ (Špejeris. P. 366–367).

„Kai Geringas sužinojo, kad mes ketiname didinti garvežių gamybą, jis mane pakvietė į „Karinhalę“ ir visiškai rimtai pasiūlė juos gaminti iš betono, nes mes, girdi, neturime pakankamai plieno. Jo žodžiais tariant, betoniniai garvežiai, tiesa, greičiau susidėvės, tad reikalaujama jų kuo

daugiau gaminti. Žinoma, Geringas nežinojo, kaip konkrečiai organizuoti jų gamybą, bet kelis mėnesius su maniakišku atkaklumu negalėjo atsisakyti tos beprotiškos idėjos, dėl kurios jis privertė mane beprasmiškai sugaišti dvi valandas važiavimui pas jį automobiliu ir dar dvi valandas laukiant priimamajame" (Ten pat. P. 313). Beje, tarp daugelio pareigų, kurias turėjo Geringas, buvo ir tokios – Imperijos tarybos mokslinių tyrimų pirmininkas. Entuziastingas betoninių garvežių gamybos idėjos šalininkas vadovavo, kreipė reikiama linkme ir koordinavo vokiečių mokslo pastangas. Yra žinoma, kur jis jį nukreipė.

3

„Geringas, visiškai nesivaržydamas, būtent karo metu stengėsi padidinti savo meno kolekciją. „Karinhalės" salėse dabar kabojo trys, o kartais ir keturios eilės labai brangių paveikslų. Kai ant sienų nebeliko vietos, jis panaudojo didelio vestibiulio lubas, kad ir ten galėtų pakabinti daugybę paveikslų. Net ant savo puošnios lovos baldakimo jis liepė pritvirtinti natūralaus didumo nuogos moters, vaizduojančios Europą, portretą... Pats Hitleris ne kartą piktinosi „antrojo žmogaus" elgesiu, kolekcionuojant vertingus meno kūrinius, bet nerizikavo patraukti atsakomybėn" (Špejeris. P. 255).

Tarp kitko, ir Stalinas turėjo savo „meno gerbėją" – maršalą Žukovą, kuris apiplėšė „išvaduotosios Europos" muziejus bei bankus ir papuošė savo rūmus ne blogiau kaip Geringas. Žukovas, kaip ir Geringas, buvo didelis brangakmenių mėgėjas, jis mielai juos rinkdavo ir nusimanė... Vis dėlto Žukovas – ne antrasis valstybės žmogus. Jis buvo antrasis tik karo strategijoje. Be to, Žukovas nedažydavo

raudonai lūpų ir neapvedžiodavo akių. Žukovas nereikalavo gaminti betoninių garvežių. Pagaliau Stalinas žinojo, kad Žukovas yra plėšikas bei sendaiktininkas, ir ruošėsi jam iškelti bylą. Žukovo bendrininkai, mažesnio rango vagys, buvo areštuoti ir davė pakankamus parodymus, kad Žukovas būtų pelnytai nubaustas. Vagį Žukovą išgelbėjo Stalino mirtis.

O Hitleris, žinodamas apie „antrojo žmogaus šunybes", nieko nedarė. Net vokiečių moksleiviai jau 1942 metais ėmė piktintis Geringo elgesiu ir išreiškė savo pasipiktinimą raštu mokykliniuose rašiniuose. Hitleris tai žinojo ir pasakė: „Būdinga, kad, išreikšdami nepasitenkinimą, savo rašiniuose vaikai labai dažnai mini reichsmaršalą Geringą" (Užstalės pokalbiai. Užrašyta 1942 m. kovo 25 d.).

Ką daryti pirmajam žmogui, jeigu net mokiniai pasipiktinę antrojo elgesiu, jeigu iš jo juokiasi vaikai? Dar kartą prisiminkime nemirtingą Makiavelio pasakymą: apie viršininko protą pirmiausia sprendžiama iš to, kokie yra jo artimi žmonės. Jeigu Hitleris savo artimu žmogumi padarė kvailį, palaižūną ir vagį, tai kartu jis parodė visai Vokietijai, Europai ir pasauliui savo kvailumą, kurį pamatė net paaugliai. Kaip į tai reagavo Hitleris?

Niekaip.

4

O iš kokios spintelės Geringas ėmė pinigus?

Pirmiausia jis turėjo daugybę pareigų: Reichstago pirmininkas, imperijos aviacijos ministras, Prūsijos vyriausybės vadovas, Karinių oro pajėgų vyriausiasis vadas, imperijos įgaliotinis keturių metų planui įgyvendinti ir t. t., ir t. t. Žodžiu, stachanovietis daugiastaklininkas. Jau vien

iš tų pareigų buvo galima gerai maitintis. Kada jis suspėdavo visus darbus padaryti?

Negana to, jis buvo koncerno „Reichsverke Hermanas Geringas" savininkas. Jis turėjo daugybę gamyklų visoje okupuotoje Europoje, o darbo jėga – nemokama, iš koncentracijos stovyklų.

Dar pajamų šaltinis – tiesioginis muziejų ir bankų užgrobtose teritorijose plėšimas. Tačiau Geringas nesigėdijo uždarbiauti ir nedidelėmis sumomis, pavyzdžiui, kaip praneša Špejeris (P. 441), Geringo žmonės prekiavo juodojoje rinkoje moteriškomis kojinėmis. Savaime suprantama, ne mažmenomis: iš okupuotų kraštų ešelonais vežė į Vokietiją maistą, vynus, parfumeriją, drabužius, patalynę, kilimus ir kita. Realizuodavo – juodojoje rinkoje. Pajamos – vadovams. Daugiausia – Geringui.

O dar „dovanos". „Mes pateisinome Geringo viltis ir atvažiavome pas jį su brangiomis dovanomis – olandiškų cigarų dėžutėmis, išvežtais iš Balkanų aukso luitais, vertingais paveikslais ir skulptūromis" (Špejeris. P. 440).

Štai jis – tikrasis socializmas. Hitleris kviečia: „Reikia likviduoti kapitalistinę visuomenę" (1942 m. kovo 24 d.). Gebelsas save vadina nacionalbolševikų ir reikalauja: „Reikia galvoti revoliucingai ir pirmiausia veikti revoliucingai. Atėjo valanda, kai reikia nusimesti paskutinį buržuazinį kiautą" (1945 m. kovo 28 d.).

Mūsų komunistiniai ideologai tvirtina, kad mūsų šalyje buvo tikras socializmas, o Hitlerio – nevisiškai tikras, su trūkumais. Todėl vertėjai komunistai sąmoningai iškraipo vertimą: vadina Hitlerio valstybę ne socialistine, o socialistų? Bet norėčiau žinoti, kuo mūsų socializmas geresnis už Hitlerio? Hilteris atėjo į valdžią teisėtai, jis laimėjo atviruose visuotiniuose rinkimuose. O Lenino niekas nerinko, jis užgrobė valdžią per kruviną perversmą, surengtą

už vokiečių pinigus. Kuo mūsų socializmas geresnis už Hitlerio socializmą? Todėl, kad mes daugiau žmonių išžudėme? Tuo, kad šalį labiau subjaurojome? Tuo, kad mūsų socialistiniai vadai daugiau privogė? Tuo, kad mūsų darbininkas gyveno gyvuliškai ir šlykščiai? Kiekvienas, kuris apverkia mūsų prarastą socializmą, turėtų perskaityti Ivano Solonevičiaus „Rusiją koncentracijos stovykloje". Ypač patariu perskaityti „Mergaitę su ledu": „Ir štai ant šito mažo skeleto – milijonų tokių skeletų – kaulų bus kuriamas socialistinis rojus..." Tai štai: socializmas ir yra socializmas – Lenino, Hitlerio – ne daug kuo skiriasi. Nesistenkime patikslinti, kokios rūšies mėšlo kokybė yra geresnė. Jų barbariškumas buvo vienoks, mūsų – truputį kitoks. Tačiau ir viena, ir kita buvo tikras socializmas. Jokio kitokio socializmo nelaukite. Mums sako, kad Ježovo, Bucharino, Himlerio, Chruščiovo, Eichmano, Čaušesku, Mao, Kastro ir visokių polpotų socializmas – didžios idėjos iškraipymas. Taip sako patys socialistai. Jų pareiškimus galima perfrazuoti vienu sakiniu: leiskite mums dar kartelį pabandyti.

Dabar mes kalbame apie vokiečių socializmo vadus, bet turėsime omeny, kad jie mažai skyrėsi nuo mūsų ir visų kitų. Hitlerio ir mūsų socializmas skiriasi tik tuo, kad Stalino laikais periodiškai buvo šaudomi pernelyg susižavėję vadai, todėl mūsų socializmas ilgiau išsilaikė. Kai tik Stalino šaudymas liovėsi, mūsų socializmas palūžo ir žlugo. Du dešimtmečius mus gelbėjo nesibaigiančios (kaip atrodė) naftos atsargos. Tačiau paskui neišgelbėjo ir nafta.

O vokiečių vadų Hitleris nuolat nešaudė, todėl ten greičiau iro socializmas. Vokiečių vadai greitai ir nuodugniai suprato gražaus gyvenimo saldumą ir puolė kaupti, glemžti. Jie valdė dvarus, gamyklas, dovanodavo vieni kitiems aukso luitus. Tarp kitko, aš neteisus. Dovanos būdavo do-

vanojamos ne vienas kitam, ne abipusiškai, o iš apačios į viršų. Špejeris praneša: „Kiekvienais metais aš gaudavau pranešimą, kad iš man, kaip Prūsijos valstybės tarybos nariui, priklausančių 6000 reichsmarkių gana didelė dalis išleista reichsmaršalo dovanai. Mano sutikimo niekas neklausė" (P. 441).

Aiškumo dėlei: 6000 reichsmarkių – tai šeši lengvieji automobiliai. Pats nunešk Geringui dovanų aukso luitų, paveikslų ir skulptūrų, bet dar ir iš atlyginimo išplėš „didelę dalį". Tačiau ne iš vieno Špejerio plėšė pinigus „dovanoms". Visų Prūsijos vyriausybės narių padėtis buvo tokia pati. Ir ne tik jų. Geringas turėjo daugybę pareigų, ir milijonai jo pavaldinių reguliariai jam rodydavo savo meilę. Aš turiu surinkęs didelę kolekciją vokiečių kareivių ir karininkų laiškų. Vienas liudijimų yra pokalbis su Bismarko palikuoniu – vokiečių asu, – užrašytas į videojuostą ant Reichstago laiptų. Jis numušė 43 lėktuvus, daugiausia sovietinius, ir pats buvo numuštas Stalingrado padangėje. Tarp daugelio jo papasakotų stebėtinų smulkmenų ir ši. Taip, lakūnai frontininkai savanoriškai priverstine tvarka atskaičiuodavo savo kruvinu prakaitu uždirbtus pinigėlius dovanai savo karštai mylimam vyriausiajam vadui. Taip elgėsi ir karinių oro pajėgų kareiviai. O jų buvo nuo pusantro iki dviejų milijonų.

Būdavo surenkama daug pinigų. Tačiau kalbama ne apie pinigus, o apie atvirą mylimo vyriausiojo vado kiaulystę.

5

Mes žinome, kaip Hitleris priima svečius. O štai kaip priima svečius Geringas. „Man padarė nepaprastai slogų

įspūdį tai, kad baigiantis pietums mums su Brekeriu padavė paprastą konjaką, o tuo tarpu Geringui liokajus gana iškilmingu veidu įpylė kažko iš seno, apdulkėjusio butelio. „Tai laiko tik man", – visiškai nesivaržydamas jis paaiškino savo svečiams, po to ilgai šnekėjo apie tai, iš kokios prancūzų pilies buvo paimtas tas retas radinys... Su šeimininkišku pasididžiavimu jis liepė atidaryti visas spintas, kad mes galėtume žvilgtelėti į prancūziškų kvepalų ir muilo rinkinį, kurio užtektų keleriems metams. Pagaliau, pačioje pietų pabaigoje, jis parodė savo briliantų ir kitų brangakmenių rinkinį" (Špejeris. P.256).

Įsivaizduokime: mes atėjome į svečius, mums – vien tik duona, o šeimininkui – su erškėto ikrais. Valgo juos, giria, o mums aiškina, jog produktas per brangus, kad jį svečiams sumaitintų...

Tą patį apie Geringą, jeigu ne pikčiau, mes galime perskaityti ir Gebelso raštuose. Štai generolas pulkininkas Guderianas paskiriamas Vermachto tankų kariuomenės generolu inspektoriumi. Europos užkariavimas buvo grindžiamas tankų ir aviacijos sąveika. Tačiau atėjo kiti laikai. Reikia gintis, reikia atremti priešą, o tankų ir aviacijos sąveika tebėra sėkmės laidas. Tačiau antroje karo fazėje tos sąveikos nebėra. Tada tankų kariuomenės generolas inspektorius Guderianas stengiasi susitikti su visos vokiečių aviacijos vadu reichsmaršalu Geringu. Bando kartą, bando du ir tris kartus. „Mano vizitas pas vyriausiąjį Karinių oro pajėgų vadą taip ir neįvyko dėl įtemptos netarnybinės to pono veiklos" (Kareivio prisiminimai. P. 420).

Per karą sovietų propaganda suduodavo galingus smūgius asmeniškai aukštiems hitlerininkams. Pavyzdžiui, Guderianas po sutriuškinimo prie Maskvos sovietiniuose laikraščiuose pasidarė žinomas nauja – Uderiano – pavarde. Kliūdavo ir Geringui. Tačiau net pats kandžiausias pro-

pagandistas neprisikasė iki briliantų prikimštų kišenių ir betoninių garvežių.

6

Geriausiai apie save papasakojo pats Geringas. 1939 metais Vokietijoje buvo išleista puošni knyga, kuri taip ir vadinosi – „Geringas". Galima nemokėti vokiečių kalbos, galima neskaityti knygos. Pakanka ją pavartyti, paveiksliukus pažiūrėti: nenusakomo grožio kalnai, kalnuose – pasakiška pilis, o pilyje – Geringas. Pilies langai panoraminiai. Pilyje – negirdėta prabanga. Ir viskas, kad visi matytų. Žiūrėk, Vokietija, grožėkis, kaip gyvena tavo socialistinis vadas.

Pasinaudodamas savo padėtimi, Geringas reklamavo save, aiškiai perlenkdamas lazdą, iššoko aukščiau galvos. Geringas vietoj Kalėdų Senelio (arba Snieguolės) šypsojosi iš kalėdinių atvirukų. Iš laikraščių puslapių Geringas žvelgė į ūkanotą tolumą. Štai Geringas – apsuptas darbininkų. Geringas – valstiečių būryje. Geringas – oro uoste. Geringas – stadione. Geringas – alaus šventėje. Žodžiu, Geringas – su mumis! Ir žurnaluose – jis. Ir plakatuose. O dar – kronika. Ir kadruose – nutukęs, apdujęs povas. Dvaro dailininkai ir meistrai prigalvodavo ir siūdavo specialiai jam vis naujus ir naujus uniforminius drabužius: Geringas – su baltu munduru avietiniais atvartais, o štai – su baltu munduru mėlynais atvartais, arba – pelenų spalvos munduru ir mėlynomis kelnėmis su baltais lampasais, arba štai – su žaliu munduru su raudonais atvartais arba su raudonu – su žaliais atvartais. Štai Geringas su alyvine paradine miline su lapės apykakle. O štai taip pat su paradine miline, tik su kita – bebro kailio apykakle. Labiausiai

aplinkinius stebino jo batai: aukštumo sulig ta vieta, kur kojos susieina, ir įvairiausių spalvų, iki oranžinės, geltonos ir skaisčiai raudonos. Ir su pentinais. Kaip batuotas katinas.

Štai bendras vaizdas: didžiulis vyras su liūlančiu pilvu, kuris netelpa į kelnes; riebalų raukšlės ant veido, kaklo ir pilvo; virš žilstelėjusių šerių – storas grimo sluoksnis; ant kaklo – juodsidabrės lapės apykaklė; ant krūtinės – moteriškos sagės; ant riebių, trumpų, plaukuotų pirštų – briliantai, rubinai, safyrai; ant kojų – raudoni batai virš kelių kaip vulgarios Berlyno paleistuvės. Ir prie viso to – stulbinantis kvailumas, nenusakomas pasitenkinimas savimi, puikybė ir padlaižiavimas iki liokajiškumo.

Visi Geringo aprašymai sutampa. Štai dar vienas iš daugelio. „Grubus žmogus, kūnas visiškai beformis... Jis visada rengdavosi įmantriai. „Karinhalėje" ir medžioklėje jis pamėgdžiodavo senovės germanus, tarnyboje jis pasirodydavo apsivilkęs uniforma, nenumatyta jokiuose statutuose: su raudonais juchtiniais botfortais paauksuotais pentinais – tokia avalynė visiškai netinkama lakūnui. Daryti pranešimo Hitleriui jis ateidavo su užleistomis ant batų kelnėmis ir juodais lakuotais batais. Nuo jo visada sklisdavo parfumerijos kvapas. Jo veidas būdavo nudažytas, rankų pirštai apkarstyti masyviais žiedais su dideliais brangakmeniais, kuriuos jis mėgdavo visiems rodyti... Karo metais Geringo veiksmai buvo ypač pražūtingi... Geringas, kokį aš jį pažinojau po 1943 metų, buvo labai blogai informuotas arba netgi visiškai neinformuotas apie karinių oro pajėgų veiksmus. Kišdamasis į sausumos pajėgų veiksmus, jis veikė neprotingai, rodydamas priešiškumą armijai...

Tik 1944 metų rugpjūčio mėnesį Hitleris pastebėjo savo Karinių oro pajėgų vyriausiojo vado trūkumus. Daly-

vaujant Jodliui ir man, jis puolė barti Geringą: „Geringai! Karinės oro pajėgos nieko vertos. Jos nevertos vadintis savarankiška ginkluotųjų pajėgų rūšimi, ir dėl to jūs esate kaltas. Jūs esate tinginys!" Klausydamasis tokių žodžių, nutukęs reichsmaršalas apsiašarojo. Jis nieko negalėjo papriešta rauti" (Guderianas. Kareivio pisiminimai. P. 615-616).

7

Pagrindinės iš daugybės Geringo pareigų buvo aviacinės – aviacijos ministras ir Karinių oro pajėgų vyriausiasis vadas. Sausumos kariuomenę Hitleris padarė pavaldžią asmeniškai sau, prisiimdamas, be Vyriausiojo kariuomenės vado, dar ir vyriausiojo sausumos kariuomenės vado pareigas. Laivynui ir aviacijai Hitleris suteikė beveik neribotą savarankiškumą. Tad Geringas buvo ir aviacijos pramonės, ir karinių oro pajėgų šeimininkas. Su aviacinėmis pareigomis, kaip ir su visomis kitomis, Geringas niekaip negalėjo susitvarkyti. Geringo aplinkoje nusirito savižudybių banga. Seni, nusipelnę aviacijos generolai, šaudydami sau į galvas, kartu nusiimdavo atsakomybę už tai, kas darėsi Karinėse oro pajėgose. O Geringas po eilinės morfijaus dozės palaimingai šypsojosi. „Jis elgėsi kaip žmogus, parodęs visišką savo bejėgiškumą ir dabar norintis apgauti save ir kitus. Savo nenoru realiai vertinti padėtį ir įsiklausyti į protingus argumentus jis jau 1941 metais privedė prie savižudybės garsųjį naikintuvų lakūną ir pirmąjį generalliuftfliugcoigmaisterį Ernstą Udetą. 1943 metų rugpjūčio 19 dieną savo kabinete nusišovė vienas artimiausių Geringo bendradarbių, Karinių oro pajėgų Generalinio štabo viršininkas generolas pulkininkas

Ješonekas. Milcho žodžiais tariant, ant stalo rastame priešmirtiniame raštelyje jis reikalavo, kad reichsmaršalas nedalyvautų jo laidotuvėse" (Špejeris. P. 398).

Hitleris kartkartėmis bara Geringą, dalyvaujant pašaliniams asmenims, vadina jį tinginiu. Geringas verkia. Įdomu, ką jis daro paverkęs? „Hitleris pabėrė ant reichsmaršalo krušą priekaištų, jį kaltindamas nemokėjimu vadovauti Karinėms oro pajėgoms, ir jis supykęs nusprendė geriau išeiti ilgų atostogų" (Špejeris. P. 358).

Kaip absurdiškame anekdote: Geringas pervargo nieko neveikdamas, ir gydytojai patarė jam išeiti ilgų atostogų.

Kuo toliau tęsėsi karas, tuo beviltiškesnė darėsi Vokietijos padėtis, tuo labiau Geringą traukė narkotikai. „Man jokiu būdu nepavyko išjudinti Geringo. Jį visiškai apėmė įprastinė, panaši į letargo miegą, būsena, jis prabudo tik Niurnberge" (Špejeris. P. 367).

Elementarios psichologijos žinios arba tiesiog žvėriška uoslė turėjo pasufleruoti Hitleriui paprastą mintį: jeigu Geringas ir į jį panašūs jam taip nuoširdžiai rodo ištikimybę, vadinasi, sunkią minutę jie pirmieji jį išduos. Tačiau Hitleriui stigo ir žvėriškos uoslės, ir elementarių psichologijos žinių. Sunkią minutę Geringas išdavė Hitlerį. Ir ne jis vienas. Gebelsas rašo apie visuotinę išdavystę sutriuškinimo išvakarėse. Paskutinę savo gyvenimo dieną Hitleris pašalino iš partijos Geringą ir Himlerį, atleido juos iš visų oficialių postų, atėmė laipsnius ir apdovanojimus, o pats nusišovė.

Hitleris perprato Geringą tik savižudybės dieną, o iki tol laikė jį pačiu artimiausiu žmogumi. Iki paskutinės dienos.

Situaciją galima pavaizduoti taip: naktį, per audrą ir uraganą, laivo vadas Hitleris skraidina lėktuvą nežinia kur;

jis nesidomi prietaisų parodymais. O antrasis pilotas, kuris turi saugoti pirmąjį, susileido į savo storą užpakalį linksminamosios žolės, atitrūko nuo erzinančios realybės ir yra apimtas tylaus, mąslaus džiaugsmo.

O išvada vis ta pati: jie nebuvo pasiruošę karui, jie negalėjo laimėti. Vadovaujant betoninių garvežių propaguotojui ir jo velnio apsėstam globėjui, Vokietijos žlugimas buvo visiškai neišvengiamas ir garantuotas.

Aštuntas skyrius

Apie paštininkus su ministrų algomis

Parinkti tinkamiausius darbuotojus yra svarbiausia kiekvieno organizatoriaus užduotis. Kvailas organizatorius pagal save pasirenka ir darbuotojus.

Ivanas Solonevičius.
Liaudies monarchija. P. 463

Hitleris apskritai pasirinkdavo sau artimus žmones pagal jų neigiamas savybes. Kadangi jis nemėgo prieštaravimų, tai paprastai pasirinkdavo tuos, kurie būdavo pasiruošę aklai sekti paskui jį. Prabėgo metai, dabar Hitlerį supo žmonės, kurie ne tik visiškai pritardavo jo kalboms, bet ir nė kiek neabejodami jas įgyvendindavo.

A. Špejeris.
Prisiminimai. P. 277

1

Geringas – tai antrasis žmogus politikos, valstybės reikalų, ekonomikos ir mokslo, aviacijos ir aviacijos pramonės srityse. Strategijos srityje antrasis Hitlerio žmogus bu-

vo generolas feldmaršalas Vilhelmas Keitelis, Stalino – Žukovas. Apie Žukovą pasakyta pakankamai ir net daugiau, negu reikia. O štai – apie Keitelį: vokiečių generolai jį pravardžiavo Lakeiteliu. Ne veltui tokia buvo jo pravardė: Hitleriui Keitelis buvo tarsi tarnas, jo akys nuolatos ir aiškiai klausė: „Ko teiksitės panorėti?"

Išvertus iš vokiečių kalbos oficialios Keitelio pareigos – Vyriausiojo karinių pajėgų vado štabo viršininkas. „Keitelis nei asmeninėmis, nei karinėmis savybėmis netiko toms sunkioms ir atsakingoms pareigoms" (generolas majoras B. Miuleris–Hilebrandas. Vokietijos sausumos kariuomenė 1933–1945 metais. M., 1956. T. 1. P. 141).

„Keitelis buvo patogus Hitleriui: jis stengėsi iš Hitlerio akių skaityti jo mintis ir vykdyti anksčiau, negu pastarasis jas išsakys" (Guderianas. Kareivio prisiminimai. P. 418).

„Keitelio ir Geringo elgesys – vergiškas" (Špejeris. P. 403).

1945 metų birželio 17 dieną paimtas į nelaisvę generolas feldmaršalas Keitelis buvo tardomas sovietinių karininkų. Štai ką jis tardomas pasakė: „Jeigu apie kiekvieną politiką sprendžiama iš jos rezultatų, tai galima pasakyti, kad karinė Hitlerio politika pasirodė esanti klaidinga, bet aš nelaikau savęs atsakingu už Vokietijos katastrofą, nes aš nepriiminėjau jokių sprendimų, nei karinių, nei politinių, aš jam pritardavau, tačiau aš esu kareivis ir turiu vykdyti tai, ką man įsako... Jis apskritai nepakęsdavo prieštaravimų".

Kaip vadinti žmogų, kuris nenori ir nesugeba atsakyti už savo veiksmus? Teisingai – neatsakingu. Hitlerio karinis laipsnis nebuvo aukštesnis už jefreitoriaus ir per Antrąjį pasaulinį karą karinių laipsnių neturėjo. Todėl Keitelis buvo visų aukščiausias pareigas užimantis Vokietijos

generolas feldmaršalas. Štai Vokietija sutriuškinta, o visų aukščiausias pareigas užimantis generolas feldmaršalas, kuris buvo „armijos smegenų" vadas, pareiškia, kad už sutriuškinimo gėdą nėra atsakingas. Štai jums toks vaizdas: valstybės vairą suko Hitleris, mes gi žinome, kaip jis tai darė. O aplink jį – visiškas neatsakingumas. O aplink jį – milininis soldafoniškumas. O aplink jį – besmegeniai generolai ir feldmaršalai, nesugebantys galvoti ir veikti savo šalies labui. Jie tinka tik genialiems Hitlerio įsakymams negalvojant perduoti žemesniesiems vykdyti.

„Titaniko" vairininkui buvo įsakyta plaukti nurodytu kursu ir jis plaukė. Tačiau, pamatęs ledkalnį, nepakluso įsakymui ir bandė pasukti. Susiklostė padėtis, kai vykdytojas turi veikti nepaisydamas įsakymo. Vairininkui neužteko laiko. Jeigu jis būtų pamatęs ledkalnį anksčiau... O generolas feldmaršalas V. Keitelis seniai žinojo, kad Hitlerio pasirinktas kursas pražūtingas, bet nebandė pasukti iš to kurso: kur įsakė plaukti, ten ir plaukiu, ar ant ledkalnio, ar į dugną. Ir už nieką nesu atsakingas – man įsakyta plaukti tokiu kursu...

Kai Keitelis ir Ribentropas Niurnbergo procese išsisukinėjo ir kaltę vertė Hitleriui, teisiamasis Špejeris neišlaikė ir juos išvadino paštininkais su ministrų algomis: gaudavo ministrų algas, o darė tik tai, kad adresatams išnešiodavo Hitlerio įsakymus.

Šioje knygoje aš daug cituoju Špejerį dėl penkių priežasčių:

– iš visų hitlerininkų, rašiusių memuarus, jis yra aukščiausias pareigas užimantis pareigūnas;

– jis yra vienintelis, kuriam Hitleris patikėjo savo svajones ir jų įgyvendinimą, todėl Špejeris geriausiai už kitus pažinojo Hitlerį;

– jis išsiskiria iš visos pilkos ir bukos Trečiojo reicho

aukščiausiosios vadovybės. Būdamas ginkluotės ir šaudmenų ministras, jis pasižymėjo ypatingais sugebėjimais;

– teisme jis neišsisukinėjo, prisiėmė asmeninę ir kolektyvinę atsakomybę, neprašė pasigailėti;

– jis ryškiausiai aprašė tai, kas dėjosi Hitlerio aplinkoje.

Špejeris – išimtis. Tačiau išimtis ne paneigia taisyklę, o atvirkščiai – ją patvirtina. O taisyklė štai kokia: galvojančių žmonių, sugebančių atsakyti už savo veiksmus, aukščiausiojoje Hitlerio valstybės vadovybėje buvo nepaprastai mažai. Daugiausia – negalvojantys vykdytojai. Svarbiausia Hitlerio kariuomenės ir valstybės silpnumo priežastis – aukščiausiosios vadovybės profesionalumo stoka. Visiškai nesuprantama, kodėl tie žmonės nešiojo auksinius generolų antpečius ir maršalų lazdas, jeigu daugelis jų nesugebėjo būti netgi iešmininkais. Toje Rusijoje, kurios mes netekome, kiekvienas iešmininkas, pradėdamas dirbti, negrąžinamai asmeniniam naudojimui gaudavo laikrodį „Pavelas Burė". Rusijos geležinkelių sistema dirbo šveicariško laikrodžio mechanizmo tikslumu. Pagal traukinių atvykimo ir išvykimo laiką visa Rusija tikrindavo laiką. Iešmininkų pareigoms priimdavo stiprių nervų ir didelių intelektinių sugebėjimų žmones. Iešmininką mokydavo galvoti. Jį mokė nepriekaištingai vykdyti įsakymus ir laikytis traukinių eismo tvarkaraščių. Tačiau pirmasis iešmininko priesakas skelbė: *jeigu tvarkaraščio laikymasis gresia katastrofa – nesilaikyk tvarkaraščio*. Pagal tvarkaraštį reikia leisti traukinį į pirmąjį kelią, bet jeigu matai, kad pirmuoju keliu kažkodėl važiuoja priešpriešinis traukinys, tada galvok, o ne aklai vykdyk įsakymą!

Jeigu kas generolą feldmaršalą Keitelį būtų įtaisęs į iešmininkų kursus ir paaiškinęs: jeigu Hitlerio įsakymo vykdymas bus katastrofa Vokietijai, tai jis, Keitelis, kaip

vyresnysis iešmininkas, turi prisiimti atsakomybę ir pasistengti, kad katastrofa neįvyktų.

Mūsų šalies eiliniai kareiviai buvo visiškai atsakingi už skyriaus, būrio, kuopos, bataliono kovos rezultatus... Ką ten batalionas! Visi, pradedant eiliniais kareiviais, buvo atsakingi už karo rezultatus. Už tai ir guldavo ant ambrazūrų. O Vokietijoje tik Hitleris buvo atsakingas. Kitiems, pradedant artimiausiu generolu feldmaršalu, karo rezultatai – svetimas rūpestis. Jiems rūpėjo tik įvykdyti įsakymą, paskui nors ir tvanas: kas man darbo, Vokietija tegul liepsnote liepsnoja. Taip daugelis jų draugišku būriu ir rašo memuaruose: tik Hitleris už viską buvo atsakingas, o mes čia kuo dėti? Mes – generolai, mūsų liokajiškas darbas: vykdyk tai, ką tau pasakys.

Jeigu visų aukščiausias pareigas Vokietijoje užimantis generolas feldmaršalas visiškai už nieką neatsakingas, tai ką galima pasakyti apie kareivius ir eilinius partijos narius? „Eilinį partijos narį auklėjo taip, kad jam įdiegtų minti, jog didžioji politika yra pernelyg sudėtinga, kad galėtų apie ją ką nors spręsti. Galiausiai žmogų apimdavo jausmas, kad už jį kiti atsako ir jam niekada neteko atsakyti pačiam už save" (Špejeris. P. 66).

Niekas hitlerinėje Vokietijoje už save neatsakė – už visus galvojo fiureris. O jis dirbo taip: „Kada, klausiau aš savęs, kada jis apskritai dirba? Visos dienos darbui likdavo tik mažiausia dalelytė; jis vėlai keldavosi, tada rengdavo vieną ar du dalykinius susitikimus, bet jau pradedant nuo pietų, kurie būdavo valgomi tuojau pat po susitikimų, jis, galima sakyti, veltui leido laiką iki pat vakaro... Žmonių akimis žiūrint, fiureris buvo žmogus, kuris be paliovos dirbo dieną ir naktį... Kiek aš galėjau stebėti, jis ištisas savaites užsiiminėjo niekais... Hitleris veltui švaistydavo savo laiką... Kartą priėmęs sprendi-

mą, jis vėl, kaip buvo įpratęs, imdavo dykinėti" (Špejeris. P. 195).

Hitlerio valstybė – piramidė. Kiekvienas mano, kad už jį galvoja aukštesnes pareigas užimantys. O piramidę vainikuoja tingus plepys, turintis daug laiko dykinėti, bet neturintis laiko galvoti ir dirbti.

Viso to, ką papasakojo Špejeris, fone prisiminimai skamba jo žodžiai: „Mums žodžiai, kad fiureris apie viską galvoja ir viską valdo, nebuvo tuščia propagandinė formuluotė" (P. 67). Špejeris geriausiai už visus mato ir žino, kad Hitleris nedirba, šaliai, kariuomenei ir karui nevadovauja, bet tuo pačiu metu kartu su minia tiki, kad fiureris apie visus galvoja ir viskam vadovauja...

Marksistai ir hitlerininkai mums pasakoja apie vokiečių pranašumą, vokišką tvarką ir drausmę. Čia negalima prieštarauti. Tačiau galima pridurti: geležinė drausmė buvo ant granitinio neatsakingumo pamato.

2

Generolas feldmaršalas Keitelis ir dauguma Hitlerio aukštų kariškių, policininkų ir kitų aukštų pareigūnų jokiu būdu negalėtų būti iešmininkai. Hitlerio feldmaršalai buvo taip blogai parengti, kad sovietų armijoje jie negalėtų atlikti net seržanto pareigų. Beje, kažką panašaus Niurnbergo procese yra pasakęs generolas feldmaršalas Paulius.

Prašyčiau nelaikyti jo pareiškimo perdėjimu. Kadaise man teko tarnauti 66-osios gvardijos motorizuotų šaulių mokomojoje divizijoje. Ji turėjo dvi sudėtis: nuolatinę ir kintamą. Kintamoji sudėtis – tai begaliniai geležinkelių ešelonai naujokų, iš kurių mums reikėjo per šešis mėnesius padaryti žemiausios grandies vadovus: tankų, pabūklų,

skyrių, tarnybų vadus. Parengtus seržantus divizija išleisdavo į kariuomenes, ir, gavusi naujus ešelonus, vėl ir vėl kalė vadovaujančius kadrus. Divizija rengė įvairiausio profilio vadus. Tačiau visiems, nesvarbu kokios rūšies kariuomenei juos rengė, tiesiog žiauriai kalė į galvą: vadas – tai tas, kuris aukštesnio rango karininko įsakymą paverčia savo paties įsakymu. Tai tas, kuris veikia tik savo vardu, nieko nesitikėdamas iš aukštesniųjų. Nesakyk pavaldiniams: man taip įsakė! Sakyk: aš taip įsakiau!

Jeigu skyriaus vadas, gavęs būrio vado įsakymą, paprasčiausiai jį perduoda savo pavaldiniams, vadinasi, taip darydamas jis save jiems prilygina: mes esame priklausomi žmonės, man įsakė, o aš jums perduodu... Tai lengvas kelias. Visiškai ne vado kelias. Būsimųjų seržantų norą išsisukti nuo atsakomybės perduodant įsakymus reikėjo užgniaužti. Ir mes tai darėme. Mokomųjų būrių, kuopų, batalionų, pulkų vadai ir pats mokomosios divizijos vadas turėjo padaryti būsimąjį seržantą piktą, kad jis prisiimtų visą valdžią ir aukštesniųjų įsakymus vykdytų kaip savo paties: tai aš, gyvuliai, įsakiau! Aš taip noriu! Jus, kiaulės aptukusios, užvaikysiu iki vėmimo, bet MANO įsakymą įvykdysite!

Mes patys, mokomosios divizijos karininkai, perėjome tokią mokyklą, tik kur kas ilgesnę, griežtesnę ir žiauresnę. Kiekvienas mūsų elgdavosi taip pat: ne divizijos vadas įsakė ir netgi ne gynybos ministras, tai aš jums, žalčiai, įsakau! Tai aš liepiu! Aš jums esu ministras, nors ir su leitenanto antpečiais! Čia nėra jokios valdžios, išskyrus mano! Ir nėra pasaulyje kitos teisybės, išskyrus manąją! Nėra jums, Afrikos vampyrai, šalyje prokurorų, išskyrus mane! Darykite taip, kaip aš įsakiau, tai mano valia!

Generolas feldmaršalas V. Keitelis savo valios ir vadovavimo savybėmis neatitiko reikalavimų, kurie buvo keliami būsimiesiems sovietų armijos seržantams. Jeigu ge-

nerolas feldmaršalas mano, kad jo darbas aukštesniųjų įsakymą perduoti žemesniesiems ir neprisiimti jokios atsakomybės, vadinasi, toks generolas feldmaršalas negalėtų būti paskirtas sovietinio šaulių skyriaus, t. y. aštuonių kareivių, vadu. Tos pareigos generolui feldmaršalui Keiteliui būtų per sunkios. Ne pagal Jurgį kepurė. Tai tik Vokietijoje, kuri XX amžiuje pralaimėjo visus karus ir ankstesniais amžiais neblizgėjo pergalėmis, jį galėjo laikyti kariškiu. Jam per nesusipratimą uždėjo ant pečių antpečius ir įteikė maršalo lazdą.

3

Įsivaizduokite save bet kurio rango vadu, nors būrio vadu, nors vyriausiuoju kariuomenės vadu. Jums paveldus pavaduotojas, kuris perduoda jūsų įsakymus žemesniesiems, bet savo vardu neįsakinėja ir už nieką nenori atsakyti.

Pirmas klausimas: o kam jis toks reikalingas?

Antras klausimas: kaip Hitleris galėjo pakęsti šalia savęs pavaldinį, kuris už nieką nebuvo atsakingas?

Negana to, kad generolas feldmaršalas V. Keitelis neprisiėmė atsakomybės, bet jis dar savo tiesioginę atsakomybę Hitleriui primesdavo. Kaip mes jau nustatėme, kiekvienoje hierarchijoje antrasis numeris – pristabdanti jėga. Oro lainerio vadas gali staigiai trūktelėti vairalazdę, o antrasis pilotas staigius trūktelėjimus sušvelnina. Pirmasis numeris, pagautas įkarščio, skubėdamas gali duoti ne patį geriausią įsakymą, jis gali paprasčiausiai pamiršti, ką vakar įsakinėjo, ir šiandien pasakyti ką nors atvirkščiai. Antrojo numerio užduotis – stebėti, kad pirmojo veiksmai sudarytų kokią nors vieningą sistemą.

Hitleris neturėjo karinio išsilavinimo ir apskritai jokio, jis nebuvo baigęs vidurinės mokyklos. Hitleris – Pirmojo pasaulinio karo jefreitorius. Jo patirtis – neigiama, ji jam tik trukdė. „Generolas pulkininkas Fromas jam būdinga lakoniška maniera tvirtino, kad geriau vyriausiojo kariuomenės vado poste būtų civilis žmogus negu buvęs jefreitorius, kuris, be to, niekada nekariavo Rytų fronte ir negali suprasti tenykščio karinių veiksmų teatro specifikos" (Špejeris. P. 334). Karinė Hitlerio patirtis buvo neišmatuojamai mažesnė negu Stalino. Pirmasis pasaulinis karas buvo pozicinis. Stalinas jame nedalyvavo. O Rusijos pilietinis karas buvo ne pozicinis, o manevrinis, kaip ir Antrasis pasaulinis karas. Stalinas buvo daugelyje Pilietinio karo frontų, jis užėmė atsakingas pareigas aukščiausioje frontų vadovybėje, jis žinojo, kaip reikia ir kaip nereikia organizuoti operacijas. Tuojau pat po Pilietinio karo Stalinas užėmė Generalinio sekretoriaus pareigas ir dvidešimt metų kiekvieną dieną užsiiminėjo armijos kūrimu, jos plėtojimu ir ginklavimu, vadovybės parinkimu ir auklėjimu, karinės pramonės ir naujų ginklų pavyzdžių kūrimu. Hitleris nieko panašaus neturėjo, todėl generolo feldmaršalo V. Keitelio vaidmuo buvo ypač atsakingas. Keitelis žinojo, kad Vokietijai vadovauja diletantas, kuris karu nesidomi. Kai skaitai „Hitlerio užstalės pokalbius", susidaro įspūdis, kad apskritai joks karas nevyksta. Hitleris nenutildamas plepa apie ką tik nori, tik ne apie karą. Jis karo tarsi nepastebi. Jis sako „ilgus ir nepaprastai nuobodžius monologus abstrakčiomis temomis" (Špejeris. P. 401). Pažindamas Hitlerį, Keitelis turėjo savo sprendimais ir įsakymais aktyviai jį taisyti, kaip nepastebimai, bet įsakmiai patyręs kuopos viršila taiso nepatyrusio leitenanto veiksmus. Keitelis, kaip patyręs generolas feldmaršalas, turėjo jausti savo as-

meninę atsakomybę už šalies likimą ir sulaikyti diletantą nuo įvairiausių triukų.

Viena iš dviejų: arba aktyviai veik ir atsakyk už savo veiksmus, arba išeik iš tos vietos. Tačiau Keitelis neprisiėmė atsakomybės, netaisė gausių bei kvailų Hitlerio klaidų ir nieko neprileido prie tos vietos, kurią užėmė visą karą nuo pirmos iki paskutinės dienos. Jis buvo ne vienintelis. Strategų, kurie tylėdami linkčiodavo galvas pritardami, buvo prikimšti visi Hitlerio valdžios koridoriai, visos operatyvinių pasitarimų salės, kuriose buvo priimami lemtingi sprendimai.

Negana to, kad Hitleris buvo diletantas, jis dažnai neprisimindavo, ką įsakė vakar, ir šiandien galėjo įsakyti visiškai ką kita. Esant tokiai padėčiai generolo feldmaršalo V. Keitelio vaidmuo buvo ypač svarbus. Nepuldamas ant ambrazūros, jis turėjo vienus Hitlerio potvarkius sušvelninti, o kitus – akcentuoti. Tačiau ir to jis nedarė. Kad ir ką įsakytų Hitleris, Keitelis tvarkingai tuos potvarkius įformindavo įsakymu ir siųsdavo kariuomenei vykdyti. Apsidrausdamas Keitelis kiekvieną Hitlerio nurodymą, kiekvieną norą ir atsitiktinai išsakytą nuomonę tuojau pat paversdavo įsakymu. „Pasibaigus pasitarimui, Keitelis paprastai paduodavo pasirašyti kelis dokumentus. Dažniausiai tai būdavo keliantys juoką arba baimę įsakymai, kurie turėjo jį išgelbėti nuo vėlesnių Hitlerio priekaištų. Aš tuojau pat pareiškiau, kad Keitelis neleistina forma piktnaudžiauja ta savo teise, nes taip iš esmės skirtingi pareiškimai ir sumanymai įgyja įsakymo galią ir sukelia visiškai neįsivaizduojamą sumaištį bei chaosą“ (Špejeris. P. 336).

Čia Hitlerio elgesys, jo kvailumas ir naivumas vėl mane nepaprastai stebina. Hitleris žodį lepteli, o Keitelis jam tuojau pat popieriuką kiša: pasirašyk po savo žodžiais. Ir Hitleris pasirašo. Nejaugi Hitleriui neaišku, kad Keitelis

savo užpakalį Hitlerio užpakaliu pridengia? (Atsiprašau padorios kalbos mėgėjų. Šiuo atveju tikslesnio pavyzdžio rusų kalboje man nepavyko rasti.)

Jeigu antrasis (karo klausimais) po Hitlerio žmogus mano, kad jis už nieką neatsako, o paprasčiausiai perduoda aukštesniųjų įsakymus žemesniesiems, tai kaip jis galėjo priversti būti atsakingais armijų ir armijų grupių vadus? Logiškai mąstant, jie apskritai – pastumdėliai. Kokia iš jų nauda?

Beje, gudrumas Keitelio neišgelbėjo. Jo vadovavimo būdas, neatsakant už padarinius, neišvengiamai atvedė Vokietiją į katastrofą, o patį Keitelį – į belangę. Ir nuo atsakomybės jis neišsisuko. Niurnberge atsakomybę jam pakabino ant kaklo, o patį Keitelį pakabino už kaklo.

4

Kai generolas feldmaršalas Keitelis pareiškia, kad Hitleris nepakęsdavo prieštaravimų, nevalingai iš krūtinės veržiasi sielos šauksmas: o ar Stalinas pakęsdavo?!

Hitleris už prieštaravimus nešaudydavo. Stalinas šaudydavo savo generolus ištisomis voromis. Tačiau vis tiek atsirasdavo žmonių, sugebančių galvoti, turėti savo nuomonę ir ją ginti, nors jai Stalinas nepritardavo. Vis tiek atsirado žmonių, kurie rizikavo gyvybe, kad išgelbėtų šalį. Su Stalinu ginčydavosi ir laimėdavo Sovietų Sąjungos maršalai Rokosovskis, Vasilevskis, Govorovas, Žukovas. Jie ir maršalais tapo todėl, kad turėjo savo nuomonę. Tikrai nustatyta, kad su Stalinu ginčijosi ir, beje, sėkmingai armijos generolai Antonovas, Apanasenka, Vatutinas, Černiachovskis, Chrulevas, laivyno admirolas Kuznecovas, ministras Vanikovas.

Štai Stalino elgesio pavyzdys. Jis aprašytas įvairiais aspektais daug kartų, taip pat ir Sovietų Sąjungos maršalo M. Zacharovo („Novaja ir noveišaja istorija". 1970. Nr. 5). Padėtis: 1938 metais sovietų kariuomenė, vadovaujama maršalo Bliucherio, mūšiuose su japonų armija prie Chasano ežero pasirodė gėdingai. 1938 m. rugpjūčio 31 dieną (ta diena – tai pati armijos valymo viršūnė) Kremliaus Sverdlovo salėje buvo sukviesta Vyriausioji karinė taryba. Maršalo Bliucherio likimas jau buvo nuspręstas, o į jo vietą pakilo pavaduotojas – korpuso vadas G. Šternas. Jis ir darė pranešimą. Salė buvo prigrūsta aukščiausiojo rango vadų. Stalinas, kaip paprastai, vaikščiojo po sceną už prezidiumo, klausėsi ir tylėdamas rūkė pypkę.

Šternas nieko negaili – nei savo buvusio viršininko maršalo Bliucherio, nei pavaldinių. Tarp kitko, Šternas siaubingai kaltina Raudonosios vėliavos ordinu apdovanotos pirmosios atskirosios divizijos vadą Kuzmą Podlasą.

Išgirdęs tą pavardę, Stalinas sustojo, pranešėjas nutilo, salė apmirė. Stalinas patylėjo ir kreipėsi į salėje sėdintį Kijevo karinės apygardos vadą antrojo rango armijos vadą S. Timošenką: „Jūs prašėte skirti savo pirmuoju pavaduotoju Podlasą?" Klausime, kaip įprasta, buvo pabrėžtas žodis „jūs".

Taikliai, kaip kirviu kirsta. Visiems Timošenkos pirmtakams, buvusiems Kijevo karinės apygardos vado poste, blogai baigėsi:

V. Šarapovas – sušaudytas.

A. Jegorovas – pakilo aukščiau, bet buvo areštuotas ir laukia sušaudymo.

M. Frunzė – pakilo aukščiau, bet papjautas ant operacinio stalo.

J. Jakyras – sušaudytas.

I. Fedka – prieš pusantro mėnesio suimtas ir laukia sušaudymo.

Kad nors kokia prošvaistė būtų tame sąraše. Kad nors apie vieną būtų galima pasakyti: sėdi. Paprasčiausiai sėdi, bet ne. Šiaip sau niekas nesėdi: sušaudo arba laukia, kada sušaudys. Antrojo rango armijos vadas Timošenka savo poste dar neišbuvo nė pusantro mėnesio, savo pirmtakų likimą žino. Štai Stalino klausimas: tai tu prašei liaudies priešą savo pavaduotoju?

Timošenka atsistojo, nusišypsojo ir atsakė, kaip nukirto: „O aš, drauge Stalinai, ir dabar prašau paskirti mano pirmuoju pavaduotoju draugą Podlasą".

Taip atsakydamas Timošenka pribloškė ne tik salę, bet ir patį Staliną.

Baigėsi tuo, kad Podlasą, žinoma, pasodino, bet nesušaudė. Jis netrukus išėjo iš kalėjimo ir buvo paskirtas Kijevo karinės apygardos vado pavaduotoju. Karo metais jis vadovavo 40-ajai armijai. Podlaso vadovaujami kariniai daliniai sunkiuose ginamuosiuose mūšiuose iki paskutinės minutės neleido priešams prasiveržti į sustiprintus Korostenio ir Kijevo rajonus ir viską padarė, kad žaibiškas puolimas būtų sužlugdytas.

1942 metais 57-osios armijos vadas generolas leitenantas Kuzma Podlasas žuvo, kaudamasis už Charkovą, iki galo atlikęs savo pareigą.

Šterno, reikalavusio kraujo ir skalpų, likimas liūdnas. Generolas pulkininkas G. Šternas buvo areštuotas 1941 metų birželio 7 dieną ir sušaudytas be teismo tų pačių metų spalio 28 dieną. Kartu su Ryčagovu.

S. Timošenka, kuris savo drąsa išgelbėjo Podlasą (o galbūt ir save), jau po kelių mėnesių gavo pirmojo rango vado vardą, dar po metų – Sovietų Sąjungos didvyrio vardą (už Suomiją), gynybos liaudies komisaro pareigas ir Sovietų Sąjungos maršalo vardą.

Keistas iš pirmo žvilgsnio poelgis: Stalinas skiria liau-

dies komisaru ne tą, kuris jį šlovina, bet tą, kuris pasiruošęs jam nepritarti.

Ne taip, kaip daugelis mūsų maršalų, Semionas Timošenka nepalūžo ir vėliau. Po SSKP XX suvažiavimo maršalus privertė rašyti memuarus apie Raudonosios armijos „nepasiruošimą" karui. Visi sutiko.

O Timošenka atsispyrė. Ne taip, kaip Žukovas, Timošenka nešmeižė savo armijos ir savo liaudies.

5

Kartą aš girdėjau Stalino adresu tokį priekaištą: jis nieko neveikė, išskyrus viena – sėdėjo dieną naktį savo kabinete ir vis galvojo, ką kur perkelti.

Nors buvo nevisiškai taip, bet didelė dalis tiesos tame pareiškime yra. Stalinas iš tikrųjų kadrams teikė pirmaeilę reikšmę, iš tikrųjų daug galvojo apie tai, ką į kokį postą skirti ir ką kur perkelti. Tačiau ši kritika vertesnė už kokį nors pagyrimą. Svarbiausias ir galbūt vienintelis dalykas, ką Stalinas turėjo daryti – tai parinkti ir paskirstyti kadrus. Jeigu aukščiausius valstybės postus užima išmanantys ir dirbantys savo darbą žmonės, jeigu sunkią valandą jais galima pasikliauti, vadinasi, vadui daugiau nėra dėl ko nerimauti.

Stalinas pažinojo savo pavaldinius, žinojo, kas ką sugeba, kam ir ką galima patikėti. Stalinas surado, išugdė ir paskirstė į daugybę pareigų tinkamus žmones. Tačiau Stalino kadrų politikos mes visiškai nesuprasime, neišsiaiškinę pagrindinio žodžio reikšmės. O tas žodis – „iškeltinis".

Kaip tik jis, iškeltinis, kūrė stebuklus. Kaip tik Stalino iškeltiniai padėjo iš visiškų nesėkmių ir pralaimėjimų

išsiveržti ir pasiekti nuostabių pergalių. O viskas buvo daroma paprastai. Stalinas imdavo kokį nors žmogų, duodavo jam aukštą postą ir iškeldavo neįvykdomą užduotį. Visiškai naujas žmogus negirdėtai aukštame poste – tai ir buvo iškeltinis. Jo praeitis, anketos duomenys, atsiliepimai, charakteristikos, atestacijos, įskundimai nebuvo svarbūs. Žmogus būdavo patikrinamas darbu. Jeigu per dieną dvi, per savaitę neįvykdoma užduotis taip ir likdavo neįvykdyta, vadą atleisdavo, pažemindavo pareigas, laipsnį, sodindavo į kalėjimą, sušaudydavo. Į jo vietą skirdavo kitą. O užduotis likdavo ankstesnė, t. y. neįvykdoma.

Labai greitai atsirasdavo mokantis vykdyti neįvykdomas užduotis... Pavyzdys. Vakarų fronto 13-oji armija įsitraukė į karą 1941 metų birželio mėnesį. Armijai vadovavo generolas leitenantas P. Filatovas. Liepos mėnesį jį pakeitė generolas leitenantas F. Remizovas. Tą patį mėnesį jį pakeitė generolas majoras K. Golubevas, rugpjūčio mėnesį į jo vietą stojo generolas majoras A. Gorodnianskis. Jis ilgai išsilaikė – keturis mėnesius. Paskui, 1942 metų sausio mėnesį, 13-ąją armiją perėmė generolas majoras N. Puchovas. Štai jis. Surastas. Tai yra tas, kuris moka daryti stebuklus. Toliau 13-ąją armiją per karą, per mūšius prie Voronežo ir Kursko, per Dneprą ir Baltarusijos miškus, per Lenkiją į Berlyną ir Prahą, veda jos nepakeičiamas vadas. Tik ordinų ir žvaigždučių ant antpečių daugėja: generolas majoras, generolas leitenantas, generolas pulkininkas Puchovas.

Štai dar vienas iškeltinis. Tik belaimis. Aviacijos generolas leitenantas Pavelas Ryčagovas. Jis – lakūnas naikintojas, kariavo Ispanijoje, Sovietų Sąjungos didvyris iš pirmojo dvidešimtuko, kuriam buvo suteiktas tas vardas prieš dvejus su puse metų iki „Auksinės žvaigždės" medalio įsteigimo. Po Ispanijos – nuolatos mūšiuose. Kariavo Kinijoje, dalyvavo (sėkmingai) mūšiuose prie Chasano ežе-

ro, prie Chalchin Golo upės ir kare su Suomija. 1936 metais – vyresnysis leitenantas. 1940 metais – aviacijos generolas leitenantas. Aviacijos generolui leitenantui 29 metai. 1940 metais Ryčagovas eilės tvarka užima tokias pareigas: Darbininkų ir valstiečių Raudonosios armijos Karinių oro pajėgų Vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojas, pirmasis pavaduotojas, paskui – Darbininkų ir valstiečių Raudonosios armijos Karinių oro pajėgų Vyriausiosios valdybos viršininkas. Nuo 1941 metų vasario mėnesio – Sovietų Sąjungos gynybos liaudies komisaro pavaduotojas. Kilimas beveik vertikalus. Tačiau iki pirmos klaidos. Ją padarius – toks pat veržlus kritimas. Į žemę.

Taip – visur. Žiūriu į diviziją: vadai keičiasi kaip kadrai senoviniame filme, tad ir veidų neatskirsi, ir staiga – stop. Rado tinkamą ir jis veda diviziją per, atrodo, neįveikiamas kliūtis į pergalę. O jeigu suklupai...

Sistema barbariška, bet efektyvi.

Pramonėje – tie patys metodai, tie patys visiškai žmogėdriški papročiai. Viačeslavas Malyševas. 1930 metais 28 metų – garvežio mašinistas. Jaunystės metai praleisti. Kokią karjerą gali padaryti garvežio mašinistas, kuriam jau netoli trisdešimt metų? Tačiau mašinistas kažkam krito į akį, ir jį siunčia mokytis į Maskvos N. Baumano aukštąją technikos mokyklą. 1934 metais Malyševas – jaunas pradedantysis inžinierius. 1939 metais – Sovietų Sąjungos sunkiosios pramonės liaudies komisaras. 1940 metais – Liaudies komisarų tarybos pirmininko pavaduotojas pramonei. Be to, nuo 1941 metų Malyševas – tankų pramonės liaudies komisaras.

Jis yra iškeltinis ir jam reikia tokių pat. 1941 metų spalio mėnesį Malyševas iškelia užduotį: padvigubinti tankų gamybą. Tam nėra nei naujų medžiagų, nei žmonių, nei staklių. Tačiau frontas reikalauja PADVIGUBINTI. Jeigu

gamyklos direktorius padvigubins – išgyvens, nepadvigubins – jį pakeis. O už broką – sušaudys. Kelias į valdžią buvo visiems atviras. Kiekvienas galėjo pabandyti. Paragavę sūrios generolo, direktoriaus arba ministro duonos gabalo, jie išlėkdavo pro kaminą, o į jų vietą ateidavo kiti, ir tie išlėkdavo pro kaminą, kol atsirasdavo tas, kuris galėjo PATRIGUBINTI tankų gamybą, tam negaudamas nei papildomų darbo rankų, nei papildomo maitinimo.

Aš ketinau pateikti daug pavyzdžių: Šachurinas, Ustinovas, Kuznecovas (vienas, antras ir trečias), Zaveniaginas, Vanikovas, Paršinas... O paskui susigriebiau: juk jie visi Stalino iškeltiniai. Visus maršalus, generolus, admirolus, visus Politinio biuro ir Centro Komiteto narius, visus vyriausybės narius ir jų pavaduotojus, sąjunginius, kraštų ir sričių komunistų partijos sekretorius, visus centro čekistus (jų parinkimas – ypatingas), visus didelių įmonių ir statybų direktorius Stalinas parinkdavo ir asmeniškai skirdavo, bei po to asmeniškai stebėdavo kiekvieno jų sėkmes ir nesėkmes. Sušaudyti generolai, čekistai, liaudies komisarai, vietiniai valdytojai – tai neradę išeities iš beviltiškos padėties, tai nupjautos šakos, kurios, Stalino supratimu, negalėjo duoti vaisių. O išgyvenę – tai Stalino selekcijos vaisiai tiesiogine žodžio prasme.

Nieko panašaus į Stalino kadrų atrankos ir paskirstymo sistemą Hitleris neturėjo. Artimiausios Hitlerio aplinkos žmonės buvo vadinami kiniškomis statulėlėmis, nes jie pritardami tyliai linkčiodavo galvas (Špejeris. P. 527).

6

Mes probėgšmais žvilgtelėjome į fiurerį ir jo artimiausią aplinką, taip pat ir į antrąjį žmogų Hermaną Geringą.

Dabar pažiūrėsime, kas darosi aukštu žemiau. Ant prieš-paskutinio hierarchijos laiptelio stovi trijų karinių pajėgų rūšių vyriausieji vadai, užsienio reikalų ministras, vyriausiasis ideologas, vyriausiasis propagandistas, SS reichsfiureris, jis gi ir vidaus reikalų ministras. Tiesiai pasakysime, kad šiame aukšte taip pat surinkti ne patys protingiausi Vokietijos žmonės. Du iš šio puikaus septynetuko mums jau pažįstami: sausumos kariuomenės vyriausiasis vadas Adolfas Hitleris ir Karinių oro pajėgų vyriausiasis vadas Hermanas Geringas.

„Treji Hitlerio buvimo sausumos kariuomenės vyriausiojo vado poste metai turėjo pačius neigiamiausius padarinius: armija, kuri anksčiau garsėjo savo nepriekaištingu organizuotumu, dabar visiškai jo neteko" (Špejeris. P. 553).

„Geringas, kaip įtrauktos į sunkias kovas mūsų aviacijos vyriausiasis vadas, netgi 1941 metų birželio 23 dieną, praėjus dienai po Sovietų Sąjungos užpuolimo, parodė pakankamai nerūpestingumo, atvykdamas šventiškai pasipuošęs kartu su manim apžiūrėti išstatytų natūralaus dydžio savo reichsmaršalo valdybos Treptove maketų" (Špejeris. P. 262).

Laivynas kariavo savarankiškai. Laivynui vadovavo – grosadmirolas Denicas. „Aš čia atstovauju kariniam jūrų laivynui. Visa kita manęs neliečia. Fiureris kaip nors ras išeitį iš susidariusios padėties" (Špejeris. P. 567). Tai buvo pasakyta 1945 metų vasario mėnesį. Raudonoji armija jau pasiekė Oderį ir daugelyje vietų jį forsavo, užėmusi placdarmus vakariniame krante. Iki Berlyno 60 kilometrų. Berlyno gyventojai jau girdi Stalino artilerijos griaudėjimą. Hitlerininkai turi kažką skubiai daryti. Esant tokiai padėčiai grosadmirolas Denicas pareiškia, kas jam darbo, nes jis yra tik karinio jūrų laivyno vyriausiasis vadas, o visa

kita (t. y. karo ir pačios Vokietijos likimas) ne jo reikalas. Tegu fiureris galvoja, jo galva didelė.

Protinius grosadmirolo sugebėjimus rodo jo tikėjimas Hitlerio protingumu: mums, vyriausiesiems vadams, nėra ko nerimauti, fiureris ką nors sugalvos. Konevas ir Žukovas jau pergrupuoja tankų armijas Oderio placdarmuose paskutiniam puolimui, o grosadmirolas Denicas dar nepraregėjo, jis dar tebetiki, jog Hitleris sugeba galvoti, priimti sprendimus, vadovauti karui ir jį laimėti.

SS karinių dalinių vadas toks pat – tai SS reichsfiureris Himleris. Apie jo kaip pulko vado talentą belaisvis generolas feldmaršalas V. Keitelis 1945 m. birželio 18 dieną per tardymą taip kalbėjo: „Himleris neturėjo nė menkiausio supratimo, kaip reikia vadovauti kariniams daliniams". Generolas pulkininkas Jodlis per tardymą tą pačią dieną pridūrė: „Jis elgėsi kaip tipiškas jefreitorius". Špejeris savo memuaruose patvirtina: „Pakako Himleriui kelias savaites pabūti fronte, kad visiškai sugriūtų jo autoritetas" (P. 569).

SS reichsfiureris ir iki tol neturėjo ypatingo autoriteto. „Himleris, dalyvaujant Hitleriui, prarasdavo savigarbos jausmą ir pilietinę drąsą... Galima sakyti, kad jis vaikiškai vertino mūsų priešus" (Guderianas. P. 618).

„Jo samprotavimai anaiptol nerodė didelio proto" (Špejeris. P. 569).

Pats Hitleris Himlerį laikė kvailiu. „SS reichsfiureris kartais išsakydavo visiškai fantastiškas idėjas, ir Hitleris ne kartą yra pareiškęs, kad nesugeba sekti jo nesulaikomo minčių srauto ir daugelis jų kelia jam juoką" (Špejeris. P. 497). Jeigu taip, pašalink jį! Pakeisk kitu. Hitlerio (kaip ir Stalino) valstybė – teroristinė. Tačiau Vokietijoje teroro mašinai vadovauja SS reichsfiureris Himleris, kuris, švelniai tariant, neblizga protiniais sugebėjimais. Stalinas tokius

taip pat skirdavo. Tačiau turėdamas tam tikrą tikslą, – kad jie atliktų Stalinui kokį nors ypač kruviną ir nešvarų darbą. Kai jie atlikdavo tą darbą, juos sunaikindavo. Hitleris juos laikė iki paskutinės dienos. Tame pačiame valdžios aukšte ir nacionalsocialistinės darbininkų partijos ideologas Alfredas Rozenbergas. „Rozenbergas išpardavė šimtus tūkstančių savo septynių šimtų puslapių knygos „XX amžiaus mitas". Oficialiai knyga buvo laikoma partinės ideologijos vadovėliu, bet pokalbiuose prie arbatos stalo Hitleris be išsisukinėjimų sakydavo, kad tai sunkiai suprantamas kliedesys, parašytas savimi pasitikinčio pabaltijiečio, kuris labai painiai galvoja" (Špejeris. P. 150).

Pats Hitleris oficialų partinės ideologijos vadovėlį laiko kliedesiais, o vyriausiąjį ideologą – nemokša. Mums šiuo klausimu belieka visiškai pritarti Hitleriui.

Čia pat ir propagandos ministras Gebelsas. Apie jį įprasta kalbėti kaip apie protingą žmogų. Apie jį ir jo žinybą bus toliau smulkiai papasakota. Dabar atkreipsime dėmesį tik į jo oficialų titulą – propagandos ministras. Kvailiau už tai neįmanoma nieko sugalvoti. Kad ir ką jis sakytų, mes žinome, jog tai propaganda. Kiekviena jo žinybos produkcija – propaganda. Taip oficialiai ir vadinasi. Kaip toli jam buvo iki Kremliaus draugų! Palyginkime: „Pravda"! „Komsomolskaja pravda"! „Pravda Ukrainy"! „Čerkasskaja pravda"! „Uriupinskaja pravda"! Tiesa, tiesa, tik vienintelė tiesa ir nieko, išskyrus tiesą! Gebelso plika propaganda, o mūsų šalyje plika tiesa. O karti tiesa geriau negu graži propaganda. Ar ne taip?

Visų svarbiausia šėtono užduotis – įrodyti paklydusiems, kad šėtono nėra. Tik taip galima užkariauti jų sielas. Vagis, norėdamas pavogti, apsimeta sąžiningu. Apgavikas, kad juo tikėtų, turi apsimesti kovotoju už tiesą. Pačiame žodyje „propaganda" slypi neigimas. Propaganda – tai

žinios, kurias skleisti kam nors naudinga, todėl propaganda negali būti objektyvi tiesa. Propaganda, kad būtų sėkminga, turi apsitaisyti kokiais nors svetimais drabužiais. Pati svarbiausia propagandos užduotis – įrodyti, kad ji nėra propaganda: štai, piliečiai, susidarė šalyje ir pasaulyje tokia padėtis, turime laimėjimų ir sunkumų, vyriausybė praneša šalies gyventojams karčią arba džiugią tiesą, prašo gyventojus ją paremti ir patarti... ir čia nėra jokios propagandos.

Dž. Orvelas savo romane „1984" realistiškai aprašo būsimąją pavyzdinę socialistinę visuomenę. Vieną pagrindinių tos visuomenės įstaigų jis pavadino Tiesos ministerija. Gražu! Akivaizdu, kad Orvelas kaip pavyzdį paėmė mūsų sovietinę „Pravdą", o ne atvirą ir netalentingą Gebelso ministerijos pavadinimą.

Jeigu Gebelsas būtų buvęs protingas žmogus, tai šlykštų žodį „propaganda" jis būtų turėjęs išmesti, sutrypti ir sunaikinti. Savo įstaigą jis būtų pavadinęs objektyvios informacijos ministerija arba panašiai. Apgavikas, kuris save vadina apgaviku, yra kvailas apgavikas. Dar viena jo charakteristika: „Tas valdingumo ir paklusnumo mišinys darė šlykštų įspūdį... Gebelsas parodė savo besąlygišką priklausomybę Hitleriui" (Špejeris. P. 60). Tuo viskas pasakyta: Hitleriui neprieštaravo.

Šioje šiltoje kompanijoje yra ir užsienio reikalų ministras Ribentropas. Gebelso nuomonė apie jį užrašyta 1940 metų rugsėjo 20 dienos dienoraštyje: „Ribentropas visur sėdasi tarp dviejų kėdžių. Jeigu jis ir užsienio politiką išmano taip genialiai kaip vidaus, tai aš į tai žiūriu niūriai".

Hitlerio nuomonė apie Ribentropo žinybą: „Kokių tik šlykščių tipų nesusirinko po mūsų užsienio reikalų ministerijos stogu!" (Užstalės pokalbiai. Užrašyta 1942 metų gegužės 14 dieną).

1 pav. Geringas maskuojasi

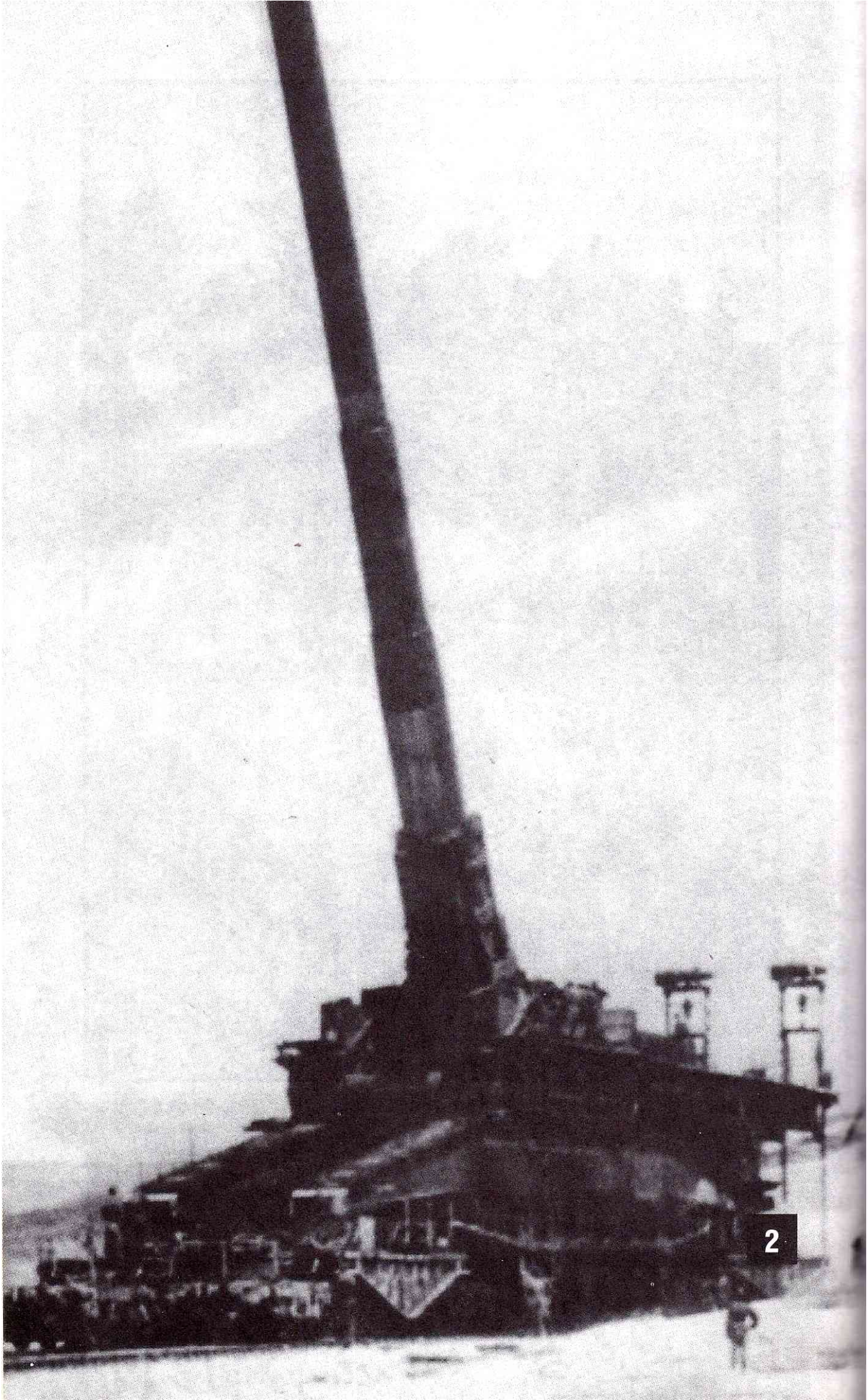

2 pav. Žmonės, palyginti ne tik su šita patranka, bet net su jos sviediniais, atrodo kaip skruzdėlės. „Dora“ – galingiausia pasaulyje patranka – iššaudavo 6,8 t masės sviedinius beveik vertikaliai viršun į stratosferą pradiniu 700 m/s greičiu. Tokios masės sviedinys, krisdamas beveik iš kosminės aukštumos, įsmigdavo giliai į kietą žemę kaip į bedugnę pelkę, ir ten sprogdavo, nepadarydamas niekam jokios žalos. Generolas pulkininkas F. Halderis šį technikos stebuklą apibūdino tiksliai: „Tikras meno kūrinys, tačiau visai nenaudingas“

3 pav. Sovietiniai plaukiojantys tankai T-38 pratybose. Vien tokių plaukiojančių tankų Stalinas turėjo daugiau negu Hitleris visų tipų, paskirčių ir masių kategorijų tankų

4 pav. Hitleris apžiūri susprogdintą plaukiojantį tanką T-38. 1941 metais Hitleris tokių tankų neturėjo. Iki karo pabaigos Vokietijoje nieko panašaus į šį tanką neatsirado

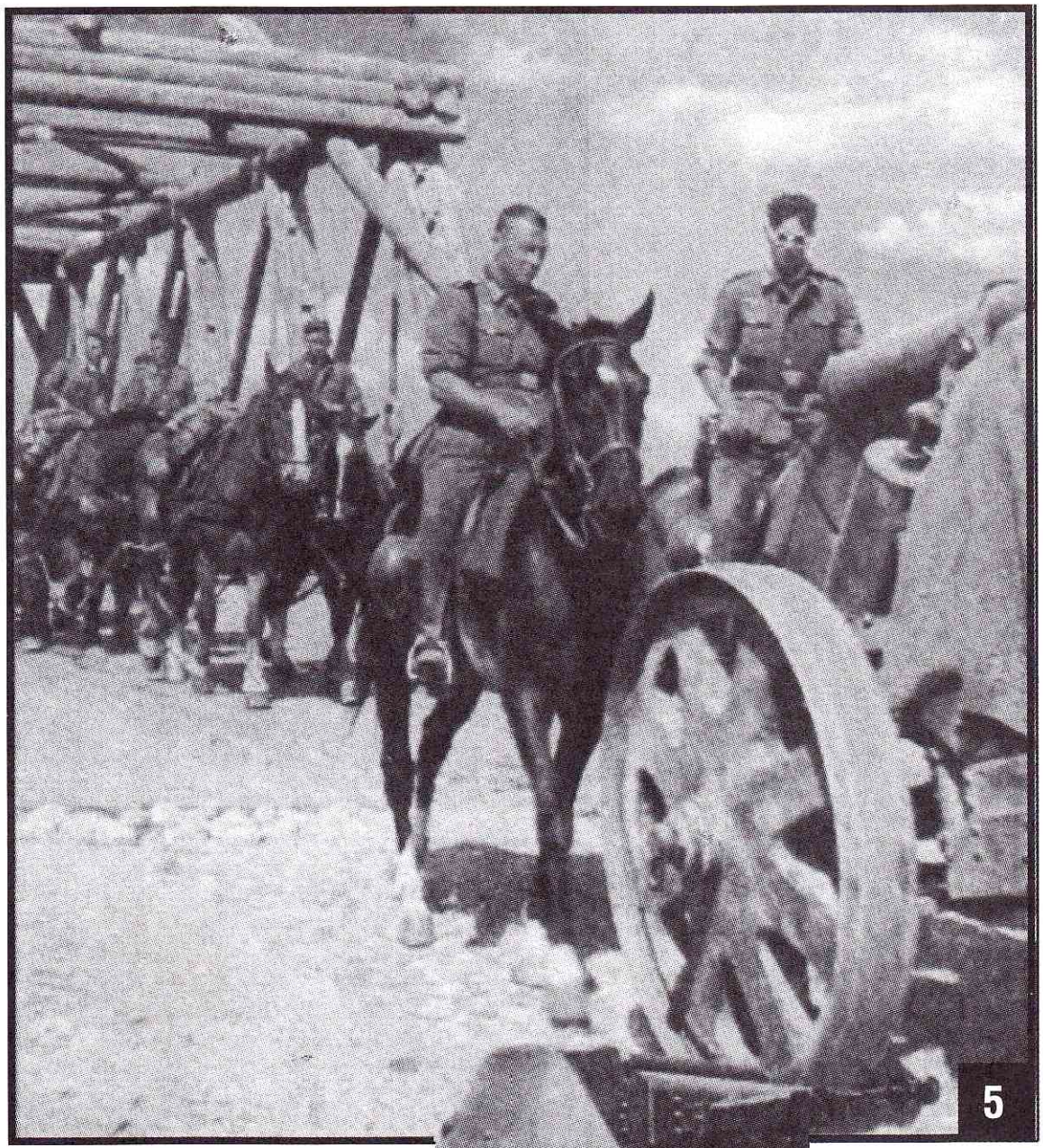

5

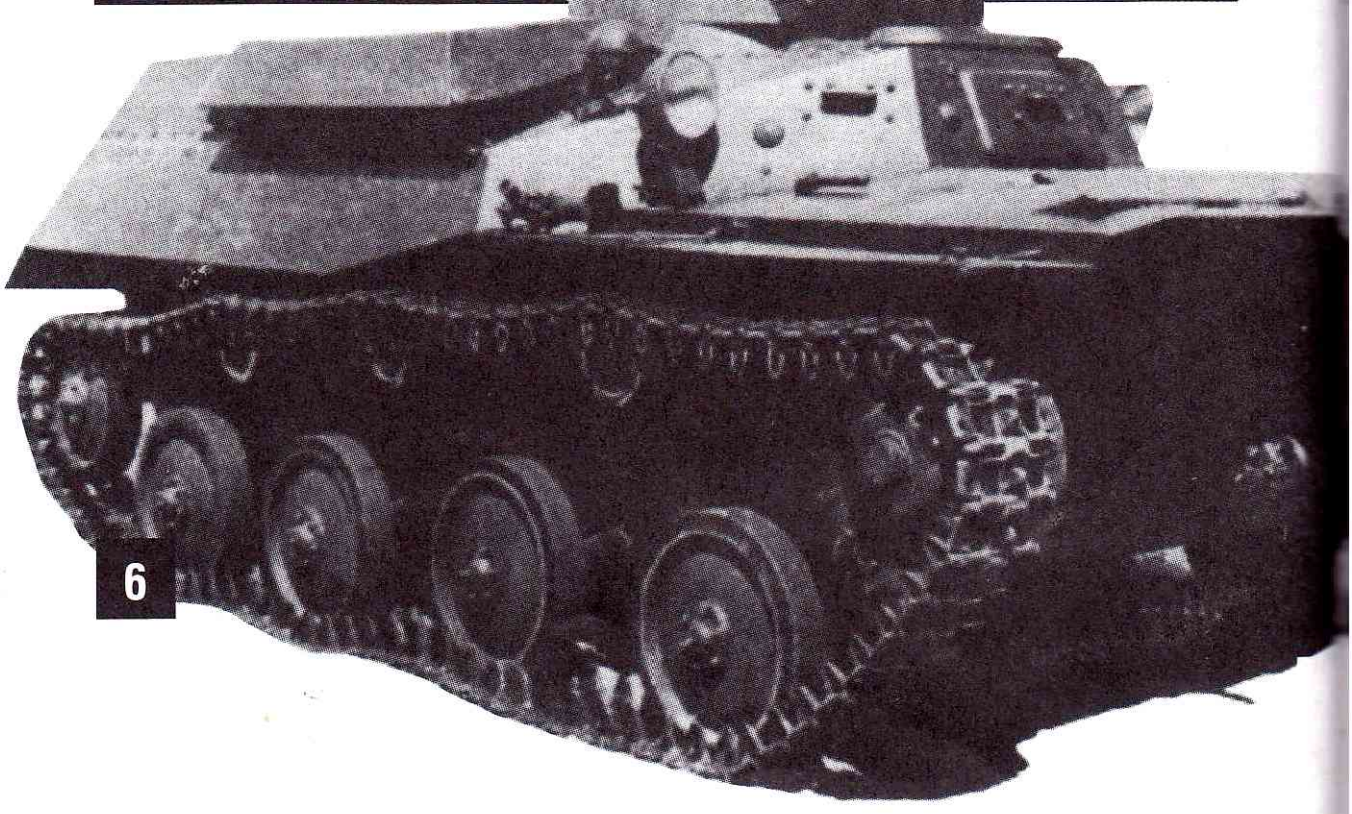

6

5 pav. Dėl gumos stygiaus vokiškų pabūklų ratai buvo gaminami iš plieno. Dėl to mažėjo jų greitis, jiems tempti reikėjo daugiau arklio galių. Akmenimis grįstais keliais tokie ratai labai dardėdavo, o smėlyje, purve ir sniege – įstrigdavo

6 pav. Sovietinis plaukiojantis tankas T-40 priimtas ginkluotėn 1939 metų gruodžio 19 dieną, tą pačią dieną, kaip ir T-34, ir KV. Tarp tos tankų klasės jis buvo toks nepaprastas konstruktorinės minties laimėjimas, kaip ir jo visame pasaulyje išgarsėję broliai. Taip T-40 ir nebuvo panaudotas

7 pav. Svarbiausias vokiečių lauko artilerijos pabūklas Antrajame pasauliniame kare – 1918 metų pavyzdžio 105 mm haubica (tokiais pabūklais vokiečiai nusprendė užkariauti visą pasaulį)

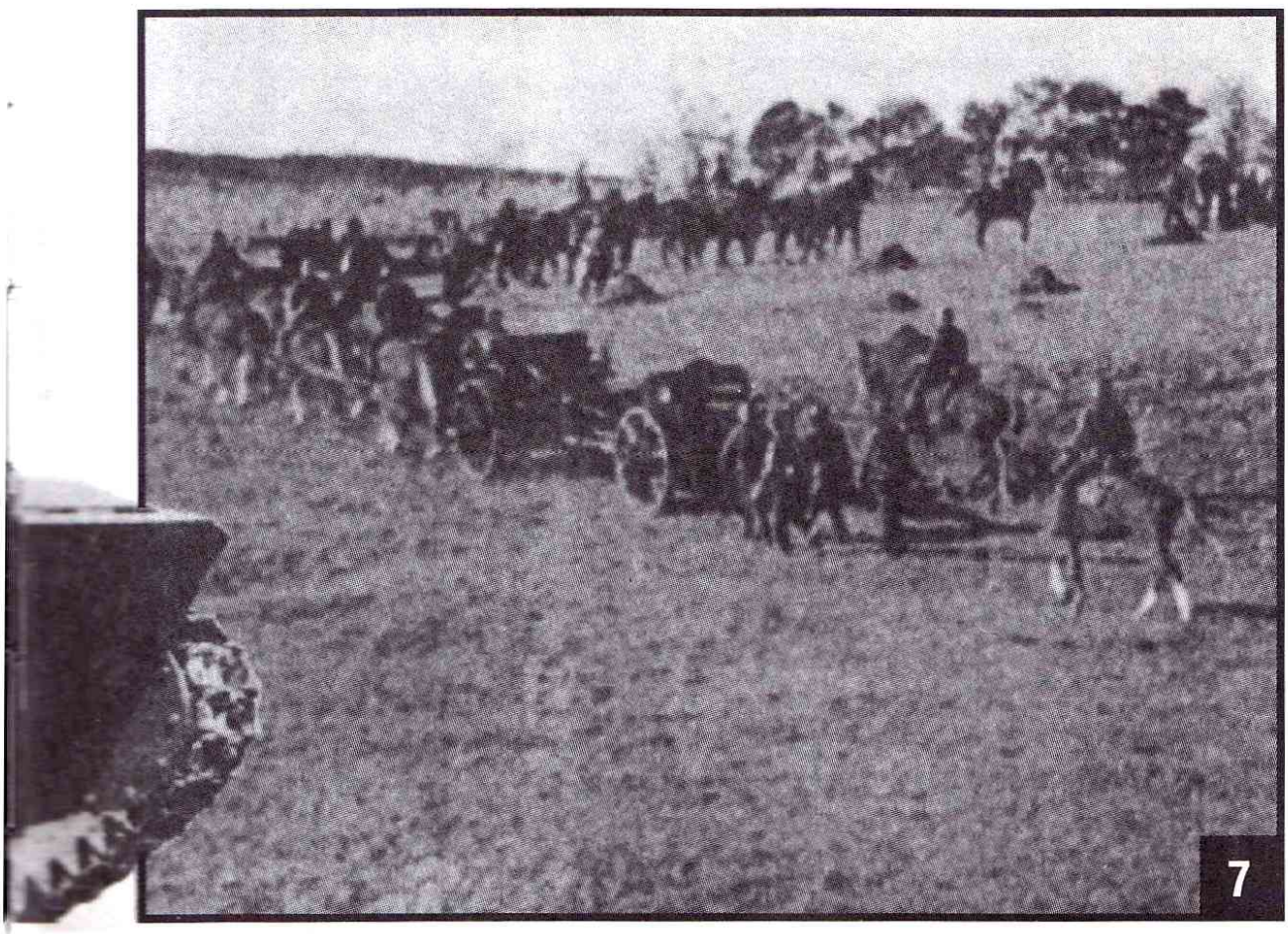

8

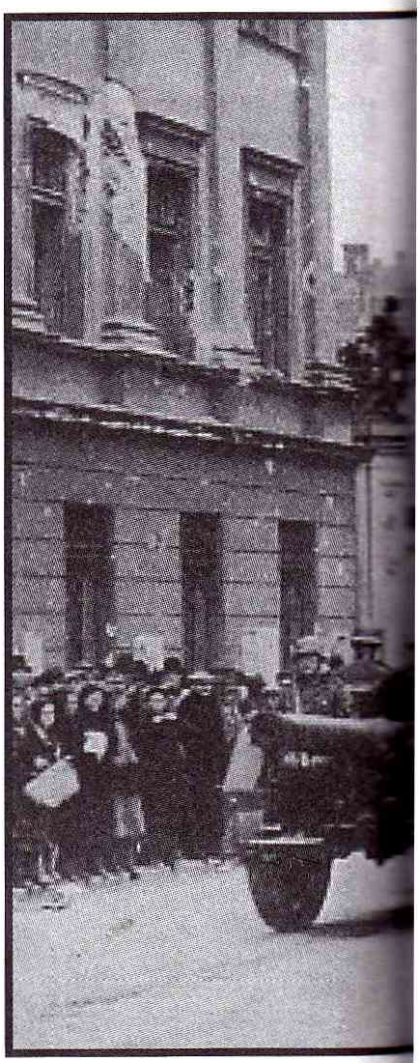

8 pav. Svarbiausias vokiečių prieštankinės artilerijos pabūklas – 37 mm patranka. Vokiečių kareiviai ją praminė „tarškyne“, nes ji visiškai netiko kovai su sovietiniais tankais

9 pav. Stalinas pastatė Stalingrado traktorių gamyklą – STZ. Neva civilinėms reikmėms. 1941 metais Raudonoji armija STZ-3 (nuotraukoje) ir STZ-5 naudojo artilerijos vilkikais. Vokiečiai pasiekė Maskvą tik todėl, kad Žukovas pasienyje paliko tūkstančius sovietinių artilerijos vilkikų. Kas būtų galėjęs be jų nutempti karui nepasirengusią vokiečių armiją iki pat Maskvos priemiesčių?

Antrajame plane – vokiečių armijos grožis ir pasididžiavimas, Hitlerio viltis ir svarbiausia smogiamoji žaibo karo jėga – vokiečių dviratininkai vasarinėmis pilotėmis

10 pav. Vokiečių generolai netikėjo variklių jėga. Jie daugiausia tikėjosi iš arklių. Arklių kinkiniai – vokiečių artilerijos traukos pagrindas. 105 mm haubicos vilkikas – 6 AG. O sunkieji pabūklai buvo dalijami į dvi dalis. Jų vilkikai – du keturių arklių kinkiniai

9

10

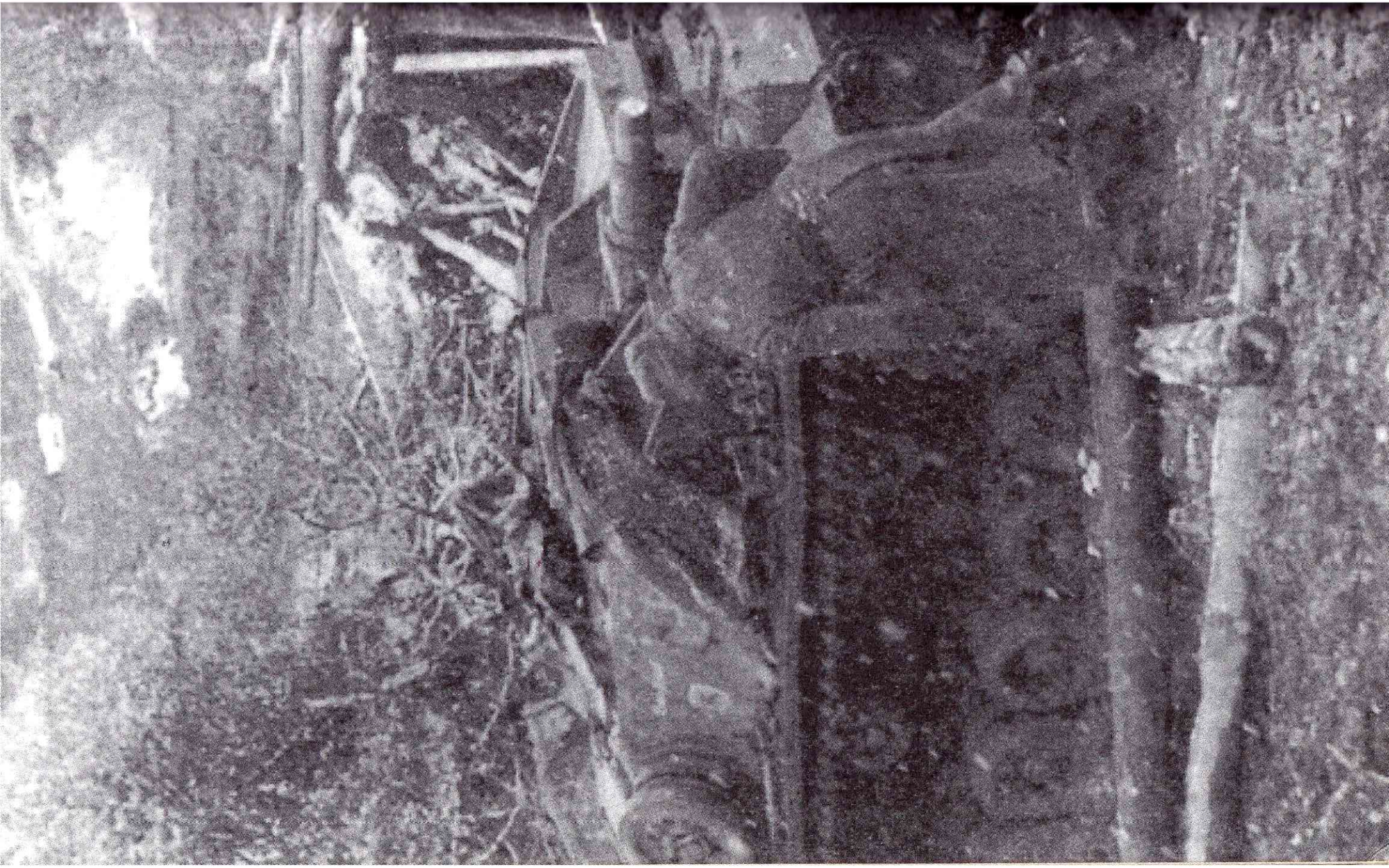

11–12 pav. Hitlerio gynėjai sako: kaltas rusiškas purvas. Ne, kalti vokiečių konstruktoriai, kurie sukūrė tankus operetiniam karui. Atkreipsime dėmesį į vadinamosios šarvuočių ir tankų technikos vikšrų plotį, į vamzdžio kalibrą ir ilgį

12

13

13 pav. Vokietijos sausumos kariuomenės generalinio štabo viršininkas generolas pulkininkas F. Halderis žinojo, kad konstruktoriai pamiršo sukurti 37 mm patrankai pirmagalį. Ši problema taip ir nebuvo išspręsta. Todėl vokiečių kareiviams tekdavo nuimti nuo rusiškų vežimų ratus ir kartu su ienomis ir pavalkais panaudoti kaip pirmagalio erzacą

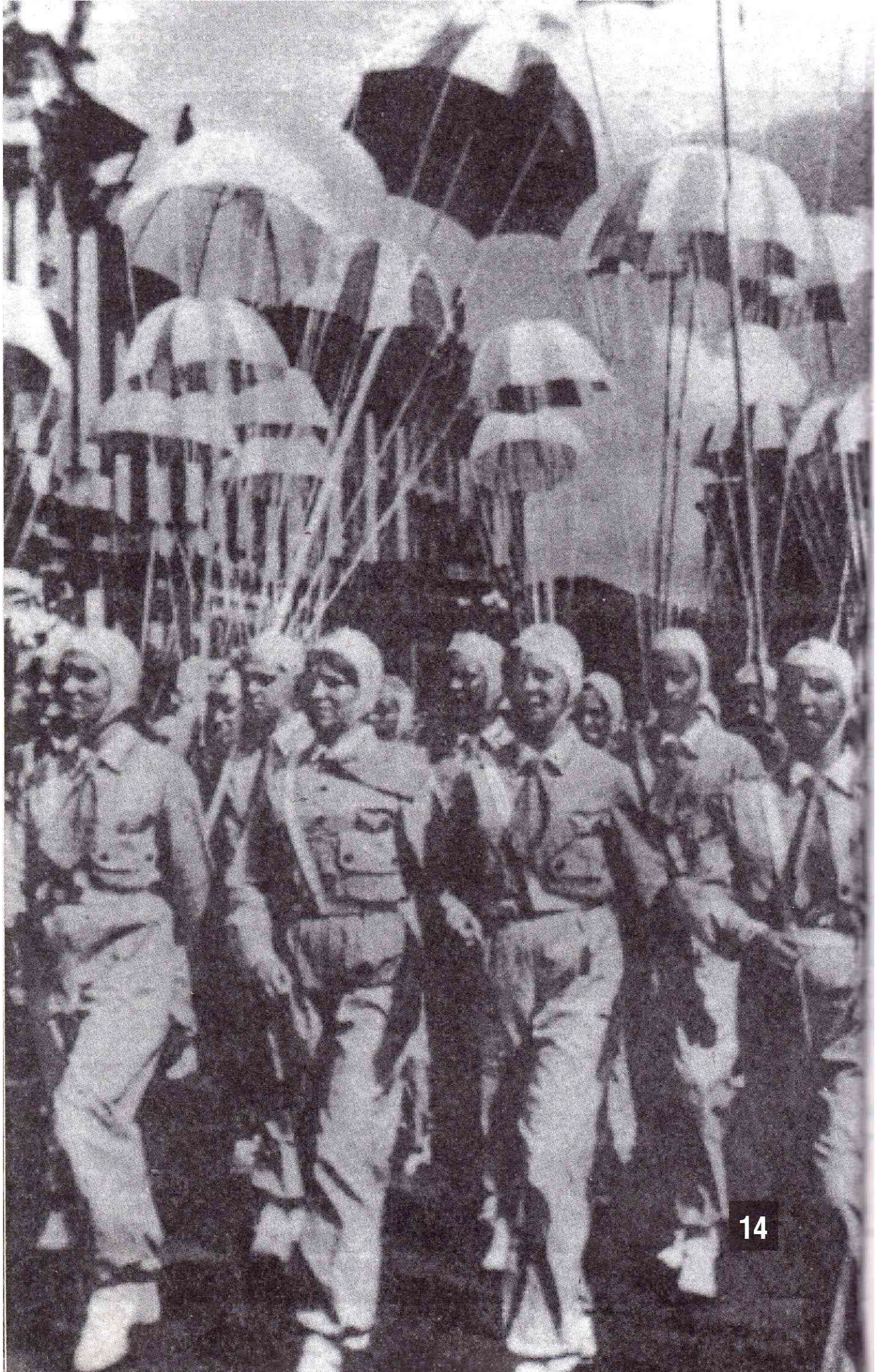

14 pav. Sovietų Sąjungoje ketvirtajame dešimtmetyje buvo labai užsikrėtę masiniu parašiutizmu. Vokiečių žvalgyba įsigudrino to nepastebėti

15 pav. Jie kol kas linksmi. Jie tikisi, kad bobiški megztiniai išgelbės nuo rusiškos žiemos

16

16 pav. Veltui tikėjosi...
17 pav. Avių kailiniai – strateginis Stalino ginklas

18 pav. Ir vis dėlto vienas žmogus Vokietijoje buvo pasirengęs rusiškai žiemai. Tai Geringas – puošniausių kailinių ir apykaklių savininkas. Visų Europos dabitų pavydui, jis puikavosi kailiniais net dar šalčiams neužėjus

„Iš 50 mūsų diplomatų tik 5–6 šviežios galvos, o kiti – tai paštininkų lygio. Pavyzdžiui, Šulenburgas ir karo atašė Maskvoje Kestringas, kurie buvo suklaidinti rusų, taip ir nesuprato, kodėl jie telkia kariuomenę prie mūsų rytinės sienos“ (Ten pat. Užrašyta 1942 metų balandžio 1 dieną).

Ką gi, koks šeimininkas, tokie ir darbininkai. Koks Ribentropas, tokie ir jo diplomatai. Tiksliau tariant: koks Hitleris, tokie ir jo ribentropai.

7

Yra senas, amžių nugludintas būdas kiekvienos organizacinės struktūros gyvybingumui ir jos vadovo talentui apibūdinti. Reikia pažvelgti į tą struktūrą tuo momentu, kai nėra vadovo. Jeigu jo nebuvimas neigiamai paveikia organizacijos veiklą, vadinasi, vadovas silpnas, vadinasi, nesugebėjo parinkti ir paskirstyti reikiamų žmonių, vadinasi, organizacija negyvybinga. Numirė Aleksandras Makedonietis – ir tuojau pat žlugo jo imperija kaip supuvusi lūšna, kai nuo jos sienos išvertė remiantį rąstą.

Bonapartas sakydavo, kad jam nesant darydavosi vien tik kvailystės. Tai pasakydamas, jis pats save išplakė. Tie žodžiai – tai ne papeikimas patikėtiniams, kurie daro kvailystes, tai nuosprendis kvailam Bonapartui, kuris aplink save surinko kvailius. Tai nuosprendis jo negyvybingai imperijai, kuri žlugo, nesulaukdama savo kūrėjo mirties.

Išvykus Petrui Pirmajam taip pat dėjosi vien tik kvailystės. Tiesa, jam esant, – taip pat. Mirė Petras ir Rusijos soste pasirodė gurguolinė kareivių prostitutė, beje, ne tėvyninė, o iš užjūrio.

Ne taip, kaip Makedonietis, Petras ir Bonapartas, Stalinas galėjo ištisais mėnesiais būti savo Pamaskvio, Kaukazo, Krymo vasarvietėse. Jis žinojo, kad jam nesant kvailystės nėra daromos. Per karą Stalinas galėjo net išvykti į užsienį – į Teheraną. Jis buvo ramus dėl tų, kurie lieka Maskvoje, „ūkyje".

O aplink Hitlerį buvo surinkti paštininkai, gaunantys ministrų algas, kurie patys už nieką nenorėjo atsakyti, kurių nejaudino šalies likimas, kuriems Hitleris negalėjo nieko patikėti. „Hitleris labai mėgo į valdančiuosius postus skirti diletantus" (Špejeris. P. 277). Savo ruožtu diletantai ir palaižūnai šlovino Hitlerį. Dėl to, kad Hitleris ilgainiui ėmė įsivaizduoti esąs antžmogis, kalta ir artimiausia jo aplinka. Dar generolas feldmaršalas Blombergas – pirmas ir paskutinis Hitlerio vyriausybės karo ministras – ne kartą viešai pareiškė, kad „fiureris turi didelį karvedžio talentą". Net kur kas kuklesnis ir pasižymintis gerokai didesne savitvarda žmogus, visą laiką girdėdamas savo adresu tik pagyrimus, po kurio laiko jau negalėtų realiai vertinti savo galimybių" (Špejeris. P. 338).

„Kai karo ministras fon Blombergas pasiūlė Hitleriui vadovauti visoms karinėms pajėgoms, jis sudavė paskutinį smūgį armijai" (Manšteinas. P. 85).

Pasisodinęs aplink save palaižūnus ir pakalikus, fiureris skundėsi aplinkiniams: „Aš net nė vienai parai negaliu niekam kitam perduoti vadovauti karinėms operacijoms" (Špejeris. P. 401).

Tai yra ir įvertinimas, ir nuosprendis visiems Hitlerio ministrams, feldmaršalams ir generolams.

Visam Trečiajam reichui.

Devintas skyrius

Apie nepaprastą tvarkingumą

> Senose reicho žemėse netrukus dėl reglamentavimo net grambuolių mėgėjų taisyklės bus sudarytos Berlyne su pridėtomis prie jų smulkiomis instrukcijomis, kaip organizuoti raštvedybą, tvarkyti turtą, finansinę atskaitomybę ir kt.
>
> *Adolfas Hitleris*
> 1942 metų liepos 22 diena

1

Komunistinė propaganda negailėjo popieriaus ir spalvų aprašyti mūsų kvailumui, neišmanėliškumui ir apsileidimui.

O vokietis, mūsų supratimu, – protingas, tikslus, raštingas, drausmingas. Iš tikrųjų taip ir yra. Dėl to nėra ko ginčytis. Tik kartais jis būna jau pernelyg protingas, pernelyg tikslus, per daug raštingas ir drausmingas.

Pirmojo pasaulinio karo metu Francas fon Papenas buvo Vokietijos karo atašė Vašingtone. Kaip įprasta, jis dar buvo ir rezidentas, t. y. žvalgybos aparato vadovas... Kad agentūros tinklas išliktų visą laiką, vienoje šalyje paprastai verbuojamos kelios agentūrų grupės ir pavieniui veikiantys agentai, kurie nežino apie vienas kito buvimą ir turi savo, nepriklausomus nuo kitų, agentūrinio ryšio

kanalus, grupės. Kai ištinka nesėkmė vieną grupę arba agentą, kiti tęsia darbą.

O fon Papeno visi ryšiai sueidavo į vieną centrą. Asmeniškai pas jį. Taip daugiau tvarkos. Pinigus agentams jis mokėdavo ne grynaisiais, kaip įprasta žvalgyboje, o čekiais. Vokiečių žvalgybos užverbuotiems amerikiečiams toks apmokėjimas nepatiko. Mat čekis patenka į banką, o iš visų gautų sumų reikia mokėti pajamų mokestį. Gavo užverbuotas amerikietis iš vokiečių žvalgybos trisdešimt sąžiningai uždirbtų sidabriokų, galėtų pragerti, bet eik, mokesčius mokėk. Vadinasi, dalis pinigų, kuriuos kaizeris Vilhelmas skirdavo savo žvalgybai Amerikai nusmukdyti, ėjo per mokesčius tiesiai į Amerikos iždą Amerikai stiprinti.

Padėtis ne visų protingiausia, užtat – tvarka ir viskas padaryta pagal paragrafus ir punktus.

Kiekvienu momentu mokesčių žinyba galėjo pateikti kiekvienam slaptajam agentui nemalonų klausimą apie tų pinigų kilmę. Buvo neįmanoma sumeluoti. Banke viskas užfiksuota: kada, kiek, iš kokios sąskaitos į kokią... Nustačius pinigų gavimo šaltinį ir panorėjus buvo galima sužinoti, kam šis dosnus šaltinis dar moka pinigus... Tačiau tais garsiais laikais kontržvalgybos Amerikoje nebuvo, o mokesčių žinyba nesidomėjo. Visas Amerikos agentūrų tinklas minimaliomis pastangomis buvo lengvai suskaičiuojamas pagal į bankų sąskaitas gaunamus čekius. Visas vokiečių agentūrų tinklas Amerikoje kabojo ant plauko. Užtat buvo tvarka. Pats fon Papenas saugojo išrašytų čekių šakneles. Atsiskaitymui.

1917 metų vasario 3 dieną Jungtinės Amerikos Valstijos nutraukė su Vokietija diplomatinius santykius. Vokiečių ambasada Vašingtone neteko diplomatinio imuniteto. Visoms ambasados paslaptims iškilo grėsmė būti užgrobtoms. Esant tokiai padėčiai paprastai deginami popieriai. Tačiau

karo atašė fon Papenas sumetė: o kaip paskui reikės atsiskaityti? Todėl nusprendė sudeginti tik tai, kas nesvarbu. O tai, kas svarbu – į portfelį, ir išvyko į Vokietiją garlaiviu, plaukiančiu su neutralia vėliava. Su Amerikos valdžia fon Papenui neiškilo problemų: plauki į savo Vokietiją – laimingo kelio. Tačiau Vokietija jau dvejus su puse metų kariavo su Didžiąja Britanija. Vokiečių povandeniniai laivai jau daugiau kaip dveji metai skandino britų laivus. Britams tai siaubingai nepatiko. Vokiečių diplomatų kelionės per vandenyną sudomino kai ką Londone. Ir atsitik taip, kad garlaivis su vokiečių diplomatais (kam to reikėjo) užplaukė į britų uostą. Čia fon Papenui reikėjo sumesti: vis dėlto plaukiame į pačius britų liūto nasrus... O ar ne paprasčiau būtų, kol ne vėlu, nusileisti į katilinę ir įmesti portfeliuką į garlaivio kūryklą. Kad būtumei kuo toliau nuo nuodėmės? Apsvarstė fon Papenas variantus ir nusprendė: sudeginti galima, bet kaip paskui reikės atsiskaityti?

Švilpia garlaivis, švartuojasi. O britų žvalgyba (jai piršto į burną nekišk) laukia. Jai jau pranešė apie vieną diplomatą, kuris net tualete nesiskiria su storu odiniu juodu portfeliu. Toliau – tik technika. Priemonių rinkinys – beribis, pradedant proziniu atėmimu: pasiųsti penkis išgėrusius krovikus, kurie apie diplomatų neliečiamybę nieko nė girdėti nebuvo girdėję, paskui jų ieškok. Juo labiau kad Didžiosios Britanijos ir Vokietijos santykiai, prasidėjus karui, buvo nutraukti. O galima pasiųsti ir ne krovikus, o pakišti nusiminusiam per plaukimo laiką kariniam diplomatui merginą burtininkę – Mariją gundytoją. Arba išleisti iš belangės uosto vagį Džoną Kiaulės Snukį. Paskui jam iš dėkingumo sutrumpinti kalėjimo laiką. Arba – nieko paprastesnio – užleisti būrį neraštingų žandarų ir muitininkų, paskui atsiprašyti už tai, kad jie nežinojo tarptautinės diplomatinės praktikos subtilybių.

Žodžiu, portfeliuką jam nugvelbė.

Taip sutrūko ištisais metais ir šimtmečiais kuriamas ir derinamas vokiečių agentūrų tinklas Amerikoje. Čekių šaknelės ne tik padėjo sužinoti, kam, kada ir kiek mokėjo vokiečių žvalgyba, bet ir buvo tiesioginis dokumentinis daugelio gerbiamų Amerikos piliečių išdavystės patvirtinimas. Kai suimtiems agentams pateikdavo tokius rimtus ir svarius kaltinimus, jie negalėdavo jų paneigti. Vieno portfelio netektis Vokietijai labai brangiai kainavo. Visų dramatiškiausias momentas: Amerika pradeda karą su Vokietija, o tuo metu kaip tyčia prarasta visa vokiečių agentūra Amerikoje. Negana to, tuos įvykius sumaniai panaudojo Amerikos ir ypač Didžiosios Britanijos propaganda. Gudrūs rašeivos ne gąsdino, o kvietė sąžiningus Amerikos, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos piliečius stoti į vokiečių šnipų gretas, gyrė vokiečių punktualumą ir tvarkingumą, pasakojo, kad vokiečiai dosniai moka už išdavystę ir labai tiksli jų slaptosios agentūros apskaita... su nuorodomis į konkrečius pavyzdžius. Šie pasityčiojami kvietimai veikė geriau negu grasinimai. Vokiečių žvalgybai atėjo sunkūs laikai. Gerokai pablogėjo naujų verbavimų kiekybė ir kokybė, o anksčiau užverbuotos agentūros aktyvumas labai sumažėjo.

Fon Papeno įkliuvimas – visų didžiausia nesėkmė visų pasaulio žvalgybų istorijoje. Ir visų kvailiausia. Kiek buvo išaiškinta vokiečių šnipų, nežinau. Hitleris (Užstalės pokalbiai. Užrašyta 1942 metų birželio 7 dieną) sako, jog apie 5000 agentų. Nesiimu tvirtinti, ar iš tikrųjų tiek. Neginčytina viena: tokių dalykų niekur, niekada ir niekam neatsitikdavo.

Tačiau svarbiausia ne tai. Visose save gerbiančiose žvalgybose, susidarius kur kas mažiau dramatinėms situacijoms, kaltajam duodamas pistoletas su vienu šoviniu. To-

kia tradicija. To reikalauja žvalgybos etika. O Vokietijoje niekas nelaikė fon Papeno kaltu. Jam į galvą nešovė išganinga mintis, kad būtų neblogai nusišauti. Beje, neatsirado nė vieno, kuris jam tą mintį pakištų. Manyta, kad jis nieko blogo nepadarė. Jis veikė pagal punktus, straipsnius ir paragrafus, taip pasielgti jį skatino kilnus noras deramai atsiskaityti. Jo puiki karjera nenukentėjo. Atvirkščiai, jo uolumas buvo įvertintas aukščiausiu balu. Jis ir toliau svaiginamai kilo aukštyn ir pasiekė už debesų esančias viršūnes. Jau po 15 metų, 1932 m. birželio 2 dieną, šuoliuodamas laiptais aukštyn, jis tapo Vokietijos kancleriu, Adolfo Hitlerio pirmtaku.

Tvarkingumas, taip pat ir beribis, Vokietijoje buvo labai aukštai vertinamas. Nieko baisaus, kad fon Papenas sužlugdė agentų tinklą Amerikoje ir tuo prisidėjo prie vienos didžiausių pasaulio imperijų sutriuškinimo. Nieko baisaus, kad praradus tą portfelį Amerikoje sukurti agentų tinklą ruošiantis naujam karui bus nežmoniškai sunku arba apskritai neįmanoma. Svarbiausia – jis norėjo atsiskaityti. Šis pagirtinas noras yra svarbesnis už imperijos ir jos žvalgybos gerovę.

2

Dar vienas to laiko vaizdelis.

Norint jį suprasti, reikia truputį paaiškinti. Nelaisvė Pirmojo pasaulinio karo metais skyrėsi nuo nelaisvės, kurią įsivaizduojame iš kur kas vėlesnių pavyzdžių. Vienas mano pažįstamas, vokietis, pasakojo, kad jo senelis Pirmojo pasaulinio karo metais buvo rusų nelaisvėje. Aš veidą rankа prisidengiau, maniau, kad už senelio skriaudas jis man tuojau skels į veidą. Tačiau ne. Rusiją jis kuo geriausiu

žodžiu mini. Senelis grįžo į Vokietiją, nejausdamas jokių skriaudų. Jis buvo karininkas, todėl jam nelaisvėje priklausė rusų kareivis pasiuntinys batams nuvalyti, nubėgti degtinės atnešti. Rusų belaisviai Vokietijoje ir Austrijoje-Vengrijoje taip pat gyveno žmoniškomis sąlygomis. Belaisviai kareiviai ir karininkai turėjo teisę gauti ir siųsti laiškus, siuntinius bei pinigines perlaidas. Mano senelis, Vasilijus Rezūnas, eilinis, Brusilovo prasiveržimo metu buvo sužeistas ir pateko austrų nelaisvėn. Mūsų šeima saugo jo nuotrauką, kurią atsiuntė paštu iš priešo kalėjimo. Data: 1917 metų spalis. Nuotrauka padaryta profesionalaus fotografo pagal tų laikų madą: visu ūgiu, šalia spintelės piešto peizažo su graikų kolonomis, mėnuliu ir gulbėmis fone. Eiliniai kareiviai reguliariai gaudavo leidimus į miestą. Garantija, kad grįši, būdavo trijų likusių lageryje laidavimas: pabėgsi – juos pasodins penkioms paroms į karcerį. O karininkai laisvai išeidavo iš lagerio davę garbės žodį. Ir Vokietijoje, ir Austrijoje buvo beveik vienoda tvarka. Karininkas turėjo teisę bėgti iš nelaisvės, bet tuo atveju jis neturėjo duoti garbės žodžio, kad nepabėgs. Taip buvo tol, kol kažkoks belaisvis leibgvardijos Semionovo pulko poručikas Michailas Tuchačevskis, netesėjęs žodžio, pabėgo į neutralią Šveicariją. Po to įvykio rusų karininko žodžiu niekas nebetikėjo, ir visoje Vokietijoje belaisviams rusų karininkams buvo uždrausta išeiti iš kalinimo vietos.

Šiame manevre su garbės žodžiu – Tuchačevskio iškilimo paslaptis. Raudonoji armija dar tik kūrėsi. Visos vakuojančios vietos laisvos. Kas pirmas pasiūlys paslaugas, tam – pareigos... Poručikas Tuchačevskis, niekada nevadovavęs kuopai, buvo tarp pirmųjų. Jis atvyko į Maskvą pačiu tinkamiausiu momentu ir greitai tapo 1-osios armijos vadu. Ne dėl to, jog buvo labai patyręs, o dėl to, kad

pirmas suvokė, iš kur vėjas pučia. Čia kaip privatizacija: pirmajam – milijardai. Tik už tą vikrumą kartais reikia galva sumokėti.

Tačiau tai – tarp kitko. Tai – kažkas panašaus į įžangą, kuri padėtų suprasti atmosferą. Dabar pats pasakojimas. Liudytojas – garsus rusų aktorius Vasilijus Toporkovas. Istoriją užrašė ir man perdavė archijerėjus Michailas Ardovas. Taigi per Pirmąjį pasaulinį karą Vasilijus Toporkovas tarnavo Rusijos armijoje ir pateko į vokiečių nelaisvę. Sėdi. O į rusų belaisvių lagerį užklysta visokių prekių ir paslaugų tiekėjai. Štai kartą pateko garsios firmos „Hahenbek", kuri iki karo, per karą ir po karo pristatydavo įvairiausius gyvūnus, taip pat ir žymiam dresuotojui Durovui, katalogas. Rusų karininkai labai apsidžiaugė ir kai kurie jų užsisakė žvėrelių: kas baltąją pelę dresuoti, kad stovėtų ant užpakalinių kojyčių, kas kalbančią Brazilijos papūgą, kad ją išmokytų nenorminės leksikos. O kažkoks belaisvis štabskapitonas, kurį kankino dykinėjimas, nusprendė užsisakyti smauglį. Kreipėsi raštišku raportu į lagerio viršininką: noriu smauglio!

Lagerio viršininkas kategoriškai (taip pat raštu) atsisakė patenkinti jo prašymą: smauglių neleidžiama laikyti! Tačiau parašė prierašą, kad rusų karininkas turi teisę kreiptis į miesto karo komendantą ir užginčyti sprendimą. Ką gi, štabskapitonas kreipėsi į karo komendantą. Miesto komendantas taip pat raštu atsakė, kad nepatenkina jo prašymo. Tačiau parašė prierašą, kad rusų karininkas šiuo atveju turi teisę kreiptis į korpuso apygardos vadą. Laimė, kad tuo metu ponai karininkai kalbų mokėjo, štabskapitonas parašė raportą ir... vėl gavo neigiamą atsakymą. Tiesa, su prierašu, kad jis turi teisę... Po kiek laiko štabskapitonas prisikasė iki karo ministro: na ir tvarka vokiečių lageriuose! Jau ir smauglio neleidžiama turėti!

Tada karo ministras taip pat atsiuntė neigiamą atsakymą: taip, draudžiama! Dar pridūrė: su šiuo prašymu belaisvis rusų karininkas gali kreiptis į kaizerį. Kas beliko daryti? Vargšas štabskapitonas kreipėsi. Gavo galutinį atsakymą: štabskapitonui Ivanovui, kol jis yra vokiečių karo belaisvių lageryje, laikyti smauglį draudžiu. Ir parašas: Vilhelmas.

Tai bent tvarka!

Vokiečių instrukcijose buvo tiksliai surašyta, kam ir ką leidžiama turėti nelaisvėje. Belaisvis generolas galėjo laikyti arklius ir šunis, o vyresnysis karininkas – tik šunis, jų skaičius priklausė nuo laipsnio. Apie smauglį instrukcijose nieko nebuvo pasakyta, todėl niekas negalėjo priimti galutinio sprendimo...

Nejaugi didelės imperijos kaizeris jos žlugimo išvakarėse neturi ką veikti, kad rašo atsakymus į neabejotinai pašaipius klausimus?

Tačiau tie Pirmojo pasaulinio karo pavyzdžiai yra tik įžanga. Ši knyga – apie Antrąjį pasaulinį karą.

Atėjus Hitleriui į valdžią, tvarkos Vokietijoje atsirado dar daugiau... Tai vokiečius ir pražudė.

3

1940 metais vokiečiai Breste (ne Baltarusijos, o Prancūzijos) užgrobė milžinišką patranką, kurios vien tik vamzdis svėrė daugiau kaip šimtą tonų. Patranka šaudė labai toli unikaliais, vien tik jai pagamintais sviediniais, kurių kiekvienas svėrė po pusantros tonos. Tai buvo eksperimentinis būsimos kartos patrankos linijiniams laivams pavyzdys. Trofėjinis pabūklas buvo labai vertingas, nes jį sukurti ir pagaminti labai brangiai kainavo. Buvo skubiai

sušaukta vokiečių mokslininkų artileristų komisija. Užduotis: nustatyti pabūklo charakteristikas ir duoti rekomendacijas kaip naudoti šį technikos stebuklą Vokietijos karinių pajėgų interesams.

Komisija pradėjo dirbti.

Kitais, 1941, metais Vokietija pradėjo karą su Sovietų Sąjunga. Iš karto paaiškėjo, kad sovietiniai artilerijos pabūklai yra pranašesni už vokiškuosius. Šavyrino konstrukcijos 120 mm minosvaidis pasirodė esantis toks galingas, lengvas, pigus ir paprastas pagaminti bei aptarnauti, kad vokiečiai pradėjo juos gaminti Vokietijoje pagal Zaporožėje pagrobtus brėžinius. Beje, šis 1938 metų pavyzdžio minosvaidis pasirodė toks geras, kad Rusijos ir daugelio kitų valstybių armijos įžengia su juo į naująjį tūkstantmetį.

Sovietinė 76 mm patranka buvo vokiečių įvertinta kaip konstruktorių minties šedevras, ir visomis trofėjinėmis 76 mm patrankomis tuojau pat buvo apginkluojama vokiečių armija. Štai pavyzdys: generolas feldmaršalas Romelis Afrikoje kovoti su tankais buvo priverstas naudoti sovietines 76 mm lauko patrankas, nes standartinės vokiečių 50 mm prieštankinės patrankos praktiškai negalėjo pramušti tankų „Šerman" ir „Grant" šarvų (L. Hartas. Antrasis pasaulinis karas. P. 285).

Klasikiniame veikale „Rusų kampanijos taktika" (P. 134–135) E. Mideldorfas praneša: „Per Antrąjį pasaulinį karą rusų artilerija buvo apginkluota labai gerai. Tiek pabūklų plieno kokybė, tiek konstrukcijos charakteristikos atitiko to meto reikalavimus. Kadangi Rusijoje buvo gaminama labai daug pabūklų, Raudonoji armija galėjo formuoti daug įvairiausios paskirties artilerijos dalinių.

Pagrindiniai rusų divizijų artilerijos pabūklai buvo 76 mm patranka ir 122 mm lauko haubica... 76 mm patranka, pasižyminti labai dideliu pradiniu sviedinio greičiu

ir paslankumu, atitinkančiu Rytų Europos vietovių sąlygas, labai tiko teisiogiai palaikyti pėstininkus ir kovoti su tankais. Šioms užduotims atlikti kartais daug tokių patrankų sutelkdavo viename fronto bare. Kitais atvejais 76 mm divizijos pabūklai buvo naudojami šaudyti tiesiu taikymu ir visada būdavo pasiekiama gerų rezultatų. Gynyboje jie dažniausiai būdavo naudojami „prieštankinėse priedangose" ir tada prieštankinė gynyba būdavo tokia patikima, kad ją būdavo galima pralaužti tik metodine artilerijos ugnimi apšaudant atskirus taikinius...

122 mm haubica – šiuolaikinis pabūklas. Ji buvo naudojama įvairiausioms užduotims atlikti. Rusų artilerija, naudodama tą pabūklą, labai smarkiai apšaudydavo vokiečių kariuomenę. 122 mm haubicos būdingos ypatybės: lafetas su ištraukiamaisiais stovais, didelis horizontalaus apšaudymo kampas, be to, ji labai lengvai pervežama mechanine trauka iš vienos vietos į kitą. Dėl gerų balistinių savybių ji pakankamai tiksliai ir toli, iki 12 km., šaudė sviediniu, maždaug pusantro karto galingesniu už vokiečių 105 mm lauko haubicos sviedinį. Gana didelis sviedinio sprogimo garso efektas sudarydavo galimybę išbandyti 122 mm haubicas su garso žvalgybos priemonėmis. Dėl to 122 mm haubicos buvo sėkmingai naudojamos taip pat ir kovoti su priešo artilerija".

Visi trofėjiniai tos ir kitų sovietinių haubicų pavyzdžiai tuojau pat būdavo panaudojami vokiečių armijai apginkluoti. 1938 metų pavyzdžio 122 mm haubica dar vis naudojama daugelio pasaulio, taip pat ir Rusijos, armijų, žengiant į naują tūkstantmetį.

Nieko prilygstančio 152 mm patrankai haubicai ML-20 ir 203 mm haubicai B-4 Vokietijoje ir pasaulyje nebuvo. Pagaliau Sovietų Sąjunga turėjo reaktyvinius sviedinius

ir šaudymo papliūpomis įrenginius BM-8 ir BM-13. Tai buvo legendinės „Katiušos".

Vokietija į Sovietų Sąjungos teritoriją įžengė su 105 mm ir 155 mm haubicomis, sukurtomis per Pirmąjį pasaulinį karą, ir su trofėjine artilerija, surinkta visoje Europoje. Tai taip pat buvo Pirmojo pasaulinio karo ir ankstesnio laikotarpio pabūklai. Sviedinių kalibrų ir tipų įvairovė iš tikrųjų buvo fantastinė. Vermachto ginkluotės trofėjiniai pabūklai buvo 50 ir daugiau metų senumo.

Lauko artilerijos kiekybės ir kokybės atotrūkis buvo didžiulis. Vokiečių konstruktoriams iki karo pabaigos nepavyko sukurti nieko panašaus, kas buvo sukurta Sovietų Sąjungoje prieš karą.

Vokiečiai sugebėjo kurti stebuklus. Pirmajame pasauliniame kare nebuvo zenitinės artilerijos, ją reikėjo kurti iš naujo, ir vokiečiai sukūrė puikių šios artilerijos pabūklų. O haubicų artilerija buvo Pirmajame pasauliniame kare, todėl pasitenkinta paviršutiniu jos modernizavimu. Jie nusprendė: gal bus gerai. Buvo gerai tol, kol kovojo su tokia pat pasenusia Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos artilerija. Tačiau štai susidūrė su sovietine artilerija ir suvokė savo atsilikimą. Žinoma, pavyti Sovietų Sąjungą artilerijos srityje Vokietija negalėjo. Tai buvo neįmanoma. Reikėjo nors truputį sumažinti atotrūkį. Tačiau tai nebuvo daroma.

Ką veikė vokiečių konstruktoriai? Viską, ką tik nori, išskyrus svarbiausia.

Kai kurie jų toliau bandė unikalią prancūzų patranką. O laikas bėgo. Atėjo 1942 metai. Stalingrado metai. Paskui 1943 metai – Kursko lanko metai. O jie vis bando. Štai 1944 metai. Po to, kai karo baigtis buvo galutinai nuspręsta, Normandijoje išsilaipina amerikiečių ir anglų kariuomenės. Tuo momentu vokiečių mokslininkų artileristų komisija

galiausiai pateikia savo darbo rezultatus – penkis tomus įvairiausių charakteristikų: jeigu šaudysime iš prancūziškos patrankos tokiu pakėlimo kampu, esant tokiai oro temperatūrai, tokiam vėjo stiprumui tokiame aukštyje ir tokiai jo krypčiai, gausime tokį rezultatą. Jeigu šaudysime kitu pakėlimo kampu, esant kitai temperatūrai... Nesuskaičiuojama daugybė pakėlimo kampų, oro temperatūros įvairiuose aukščiuose, vėjo stiprumo ir krypties derinių. Dar reikia pridurti, kad šaudoma įvairiais užtaisais. Vienas dalykas šaudyti pirmuoju užtaisu, kitas – trečiuoju. Vėl didėja derinių skaičius. Buvo kuo stropiausiai išmatuota, apskaičiuota ir išanalizuota daugybė įvairiausių derinių. Negana to, vamzdis palaipsniui susidėvi. Šaudant iš naujo vamzdžio, esant tokiai temperatūrai ir tokiam pakėlimo kampui, bus vienokie rezultatai, o po kelių dešimčių šūvių, šiek tiek susidėvėjus vamzdžiui, esant tokioms pat sąlygoms, rezultatai bus kitokie. Po šimto šūvių – visiškai kitokie. Tad mokslininkai dirbo, dirbo ir dirbo. Fiksavo, fiksavo, fiksavo. Į šiuos bandymus buvo įtraukti gana aukštos klasės specialistai iš daugybės artimų artilerijai sričių. Tai atsiėjo daug lėšų, laiko ir darbo. Svarbiausia – aukščiausios klasės ekspertai praktiškai buvo neutralizuoti. Bėgioja, šokinėja, tik rezultatų nėra. Kaip voverės rate.

Ar jie suprato, kad jų patirtis, žinios ir talentas tuo momentu, kai šalis kariauja su visu pasauliu, gali būti panaudoti kur kas naudingiau? Manau, jog suprato. Tačiau buvo įsakyta, ir jie vykdė įsakymą...

Štai daugelio metų darbas baigtas. Grafikai, lentelės, schemos, daugybė skaičiavimų, apibendrinimų, įrodymų sujungta į darnią sistemą. Komisija pateikė visapusiškas, pagrįstas išvadas ir rekomendacijas...

Ypatingą reikšmę turėjo paskutinio tomo paskutinė išvada. Skambėjo ji taip: per bandymus visi unikalūs šaud-

menys sunaudoti, o vamzdis visiškai susidėvėjo ir daugiau netinkamas šaudyti.

Humoras yra tai, kad jie nesuprato humoro.

4

Tai ne vienintelis atvejis. Tai sistema. Štai dar vienas pavyzdys: „Kai 1944 metais mes rimtai užsiėmėme poligrafijos pramone, norėdami, kad ji gamintų karinę produkciją, netikėtai nustatėme, jog viena Leipcigo spaustuvė, kaip ir anksčiau, tvarkingai spausdino Irano žemėlapius ir persų–vokiečių pasikalbėjimų knygeles. Vyriausioji vermachto vadovybė tiesiog pamiršo atšaukti savo įsakymą" (Špejeris. P. 331).

1941 metais jo vadovai, apimti lengvos pergalės siautulio, nusprendė, kad Sovietų Sąjunga jau sutriuškinta, o eilės laukia Indija, Iranas, Afganistanas ir kt. Nebaigę pergalingai triuškinti Sovietų Sąjungos, jie puolė galąsti dantis į Iraną ir davė atitinkamus įsakymus... Štai karas trunka vienerius, antrus ir trečius metus, o drausmingi vokiečių spaustuvininkai atlieka atsakingą užduotį – prikemša, užverčia sandėlius žemėlapiais ir pasikalbėjimų knygelėmis, kurių niekam niekada nereikės. Vaikšto direktorius ir jo pavaduotojai, inžinieriai ir darbininkai, jų akys švyti pasididžiavimu – mes atliekame ypač svarbų karinį užsakymą. Visiems aišku, jog po Stalingrado Hitleriui iki Irano ne arčiau kaip iki Mėnulio, – vienodai nepasiekiama, bet įsakymas yra įsakymas, ir jie rūpestingai jį vykdo.

Tokių pavyzdžių aš pririnkau visą krepšelį: antai 1944 metais vokiečių pramonė ir toliau gamino kamštienos šalmus armijai kolonijose, nors visi žinojo, kad vokiečių

kariuomenė iš Afrikos išvaryta. O Indijos jiems nematyti kaip savo ausų.

Tačiau mes kalbame ne apie žemėlapius ir šalmus, o apie artileriją.

5

Be stebuklingos prancūzų patrankos bandymų, vokiečių konstruktoriai ir mokslininkai artileristai kūrė savo stebuklą, vardu „Dora", – 813 mm kalibro pabūklą. Vamzdžio ilgumas – 32 metrai. Sviedinys svėrė 6800 kg. Minimalus šaudymo tolumas – 25, maksimalus – 40 kilometrų. Visas pabūklas – 50 metrų ilgumo. Aukštis su nuleistu vamzdžiu – 11, o maksimaliai pakėlus vamzdį – 35 metrai. Bendra masė – 1448 tonos. Vamzdis tinka iššauti 300 šūvių. Pabūklo vadas – pulkininkas. Jį aptarnauja 4139 kareiviai, karininkai ir laisvai samdomieji. Be visa kita, pabūklą turėjo aptarnauti apsaugos batalionas, transporto batalionas, komendantūra, lauko duonos kepykla, maskavimo pulkas, lauko pašto skyrius ir du lauko viešieji namai po 20 darbuotojų.

Beje, apie darbuotojas. Pavartykime tarnybinį generolo pulkininko Halderio dienoraštį ir tarp daugelio klausimų, kuriais rūpinasi Generalinio štabo sausumos kariuomenės viršininkas, kartais šmėsteli... Štai 1940 metų liepos 23 dienos įrašas: „Viešųjų namų klausimas"... Kiekvieno vado sėkmės paslaptis – tai mokėjimas suversti darbą pavaldiniams, o pačiam tik kontroliuoti jų darbą. Vadovas turi spręsti svarbiausius, kardinalius klausimus, patikėdamas ne tokius svarbius spręsti savo pavaduotojams. Spręsti klausimą apie viešuosius namus buvo galima pavesti Generalinio štabo viršininko pavaduotojui. Bet ne.

Tie klausimai sprendžiami aukščiausiu lygiu. Įsivaizduoju: sėdi Generalinio štabo viršininkas, apsuptas strategų, sprendžia klausimą... O juk problema buvo išspręsta. Ne tik sausumos kariuomenėje. Kad būtų malonu kariauti, vokiečių laivyno vadovai įrengdavo savo viešuosius namus ir nustatydavo savo, laivyno, normas, taisykles ir tvarką, rašė savo instrukcijas klientams ir darbuotojoms. Karinių oro pajėgų vadovybė tuo klausimu kūrė savo direktyvas ir įsakymus. SS kariuomenė turėjo savo lauko (ir lytinio) aprūpinimo sistemas, kurioms priklausė savi viešieji namai, jų asmeninei sudėčiai taip pat buvo rašomi straipsniai ir paragrafai. Viešieji namai buvo skirstomi ne tik pagal priklausomumą armijai, aviacijai, laivynui ir SS kariuomenei, bet dar buvo skirstomi į stacionarius ir lauko kilnojamuosius. Pavyzdžiui, sausumos kariuomenėje buvo įsteigti maži, vidutiniai ir dideli viešieji namai su atitinkamu darbuotojų skaičiumi: po 5, 10 ir 20 darbuotojų, suskirstytų pagal klientų kontingentą į aptarnaujančias kareivius, feldfebelius ir karininkus. Buvo nustatytos, moksliškai pagrįstos ir praktiškai patikrintos normos – 600 klientų per mėnesį kiekvienai kareivius aptarnaujančiai darbuotojai. Aišku: klientų nereikia vaikytis, jie stovi eilėje. Buvo nustatytas standartinis darbuotojų skaičius tam tikram klientų skaičiui. Pavyzdžiui, sausumos kariuomenėje viena darbuotoja 100 kareivių, viena – 75 feldfebeliams ir viena – 50 karininkų. Laivynas, aviacija ir SS kariuomenė turėjo savo, skirtingą nuo kitų, bet griežtai mokslinį požiūrį į šio reikalo organizavimą. Čia buvo kitos viešųjų namų kategorijos: pavyzdžiui, aviacijoje – vieni skraidantiesiems, kiti esantiems žemėje. Čia irgi buvo tiksliai nurodytos personalo ir klientų teisės bei pareigos.

Štai jis, tikslumas. Visur tvarka. Svarbiausia – visi turi darbo. Perverskime generolo Halderio tarnybinio dienoraščio

puslapį ir tarp daugelio klausimų, kurie kėlė rūpestį Generalinio štabo viršininkui, kitą dieną, 1940 metų liepos 25 dieną, rasime ir tokius žodžius: „Einamieji reikalai, taip pat viešųjų namų ir arklių ligų problema". Verčiame toliau. Rugpjūčio 7 diena: „Pasiruošimas Rytų operacijai... Viešųjų namų problema".

Generalinio štabo viršininkas savo tarnybiniame dienoraštyje tik mini, kad tokios problemos buvo sprendžiamos, bet nesileidžia į smulkmenas ir nerašo apie priimtus sprendimus. Tačiau sprendimai išliko. Smalsus tyrinėtojas juos gali rasti Freiburgo archyvuose. Visiems tyrėjams primygtinai rekomenduoju šį nuostabų miestą kalnų šlaite ir jo didžiulius karinius archyvus. Esu įsitikinęs, kad išgarsins savo pavardę amžiams tas, kuris apdoros ir išspausdins Hitlerio Generalinio štabo nurodymus ir direktyvas kariuomenės lytinio aprūpinimo klausimais.

Tai buvo iš tikrųjų drausmingiausia pasaulio armija. Joje viskas buvo reglamentuota straipsniais ir paragrafais. Beje, viešųjų namų organizatoriams ir seniausios profesijos darbuotojoms instrukcijos ateidavo tiesiogiai iš Generalinio štabo viršininko. Čia reikia sąžiningai prípažinti, jog mes šia prasme atsilikome. Mūsų šalyje to nebuvo. Negalvokime, kad lytiniu kariuomenės aprūpinimu užsiiminėjo tik Generalinis štabas. Pakilkime aukščiau. „Pirmiausia reikia stebėti, kad nebūtų lytinių santykių tarp vokiečių ir lenkų". Tokią mintį pasakė pats „didysis vokiečių tautos sūnus" Adolfas Hitleris 1942 metų balandžio 5 dieną (žr. „Užstalės pokalbius"). Nejaugi didysis strategas didžiojo karo įkarštyje po sutriuškinimo prie Maskvos daugiau neturi ką veikti? Nejaugi neiškilo kitų problemų, išskyrus tai, kad reikia užkirsti kelią lytiniams santykiams tarp vokiečių ir lenkų? Jeigu ta problema tave labai jaudina, tai nors perkelk ją prie antraeilių problemų. Bet ne, Hitleris

tam skiria daugiausia dėmesio: „pirmiausia reikia stebėti“...

Tačiau dabar pakalbėsime ne apie tai. Mes vis dar kalbėsimė apie artileriją, patranką, kuri svėrė 1448 tonas ir vadinosi „Dora“. Pabūklą pavadino vyriausiojo konstruktoriaus žmonos vardu. (Matyt, sunkus buvo tos bobos charakteris.)

Prieš sukuriant tokį stebuklą, reikėjo pagalvoti: o kaip jį patempti? Štai rado tokį sprendimą: dviem lygiagrečiomis geležinkelio linijomis. Blogiausia, kad ne visur jos lygiagretės. Jos tai išsiskiria, tai susieina. Tarp linijų gali būti ir vandens siurblinė, ir platforma, ir net stotis. Linijos gali nusidriekti į du skirtingus tunelius arba eiti dviem skirtingais tiltais. Na, jeigu ir į vieną tunelį eitų, tai vis tiek toks gremėzdas į jokį tunelį netilptų. Todėl patranką gamino išardomą. Vamzdžiui ir kitoms labai sunkioms detalėms sukonstravo ypatingus geležinkelių transporterius. O ten, kur reikėjo šaudyti, tiesė dvi sustiprintas lygiagretes geležinkelio linijas ir ant jų surinkdavo pabūklą.

Dar reikėjo pagalvoti štai apie ką: beveik septynias tonas sveriantį sviedinį reikia išstumti iš trisdešimt dviejų metrų vamzdžio beveik vertikaliai į viršų su pradiniu 700 metrų per sekundę greičiu, ir jis, pakilęs į stratosferą, nubrėžęs milžinišką lanką, nuskries 40 kilometrų. Įsivaizduokime titanišką galią, kurios tam reikės. Pabandykime įsivaizduoti (nors tai ir neįmanoma) tas dinamines apkrovas, kurios jį veikia, sviedinio trintį į vamzdį, slėgį ir temperatūrą vamzdžio kanale. Ką reikia padaryti, kad sviedinys nesprogtų iššovimo momentu? Teisingai. Reikia padaryti storas sviedinio sienas. Labai ir labai storas. Ar apie tai pagalvojo konstruktoriai? Taip. Jie viską tiksliai apskaičiavo ir sviedinio sienas padarė storas. Tačiau ištraukė uodegą, galva įlindo. Kadangi sviedinio sienos buvo labai,

labai storos, į sviedinį, kuris svėrė beveik septynias tonas, pavyko patalpinti sprogstamojo užtaiso iš viso tik 272 kilogramus. 4 procentus bendrojo svorio. Rezultatas: šaudant sviedinys pramušdavo gruntą ir įsmigdavo į žemę, padarydamas vieno metro skersmens ir 12 metrų gilumo kiaurymę. Dėl sprogimo dugne susidarydavo trijų metrų skersmens lašo pavidalo ertmė. Tai ir viskas. Užtaiso galios (tiksliau tariant – negalios) nepakako išmesti gruntui, todėl tie sviediniai padarydavo nedaug žalos. Tai tas pats kaip mėtyti sviedinius į bedugnę pelkę: jie paskęsta liūne, tekšt, ir viskas. Nei skeveldrų, nei žemių gurvolių, nei smūgio bangos. Net sprogimo garsas kažkoks nepadorus. Įsivaizduokime, kad į mus metė granatą, o ji įkrito į šulinį, ir ten giliai kažkas driokstelėjo, bet mums nieko blogo nepadarė. Mes gi esame paviršiuje.

Būtų padaryta didžiulė žala, jeigu „Doros" sviedinys pataikytų į gelžbetoninę kokio nors labai svarbaus objekto perdangą. Tačiau blogiausia, kad tokios patrankos negalima laikyti arti fronto linijos. Ji yra pernelyg blogai apsaugota. Ta patranka – atviras, niekuo neapsaugotas, milžiniškas įtaisinys, savo išvaizda ir personalo skaičiumi jį galima palyginti su naftos perdirbimo gamykla. Jos minimalus šaudymo tolumas – 25 kilometrai. Kiekvienu atveju – šaudymas už horizonto. O šaudymas už horizonto – tai (tais laikais) šaudymas ne į konkretų taikinį, o kur pakliuvo. Pataikyti į kokį nors konkretų taikinį galima tik tada, kai labai gerai sekasi. Tai tas pats, kas išlošti loterijoje.

Tam pabūklui sukurti buvo išleista neįtikėtinai daug pinigų, buvo kelerius metus užimti geriausi gamybiniai pajėgumai, nuo pirmaeilių reikalų atitraukti geriausi artilerijos konstruktoriai, inžinieriai, technologai ir tūkstančiai labai kvalifikuotų darbininkų. Kiekviena technologi-

nė operacija – unikali. Pabandykite nulieti trisdešimt dviejų metrų vamzdį. Pabandykite jį pragręžti ir įpjauti. Kiekvienai operacijai – unikalus įrankis, kuris, atlikus kurią nors operaciją, daugiau niekam nebereikalingas. Ar jūs siūlote deimantiniu grąžtu gręžti nepaprastai tvirtame pliene beveik metro skersmens skylutes?

Generolas pulkininkas F. Halderis tarnybiniame dienoraštyje (Sovietų Sąjungoje išspausdintas pavadinimu „Karo dienoraštis") 1941 m. gruodžio 7 dieną užrašė: „„Dora" (didelio galingumo pabūklas) 800 mm kalibro. Sviedinys sveria 7 tonas. Tikras meno kūrinys, bet nenaudingas".

6

Pamokos nedavė naudos. Patyrimas parodė, kad savaeigis pabūklas „Elefant" (jis gi – Ferdinandas), sveriantis 65 tonas ant minkšto grunto sukiotis negali. Sukantis vienas vikšras juda į priekį, o kitas – pristabdomas. Dėl didelės tanko masės ir siaurų vikšrų, tas vikšras, kuris pristabdomas, įsirausia į žemę, ir visas „Ferdinandas" gula pilvu į ganyklą, purvą arba smėlį. Todėl „Elefantai" Rytų Europoje, kaip ir Vakarų Europoje, dėl savo milžiniškos masės praktiškai nebuvo naudojami. Po katastrofiško debiuto Kursko lanke juos teko permesti į Italiją ant akmenuoto grunto. Tuo metu asmeniniu Hitlerio įsakymu vokiečių konstruktoriai kūrė tanką E-100, sveriantį 140 tonų, o daktaras Poršė, taip pat asmeniniu Hitlerio įsakymu, kūrė „Maus'ą", t. y. „Pelę" – tanką, sveriantį 188 tonas. Problemų buvo daugybė. Pirmiausia, iš kur gauti tokius galingus variklius? Tankui E-100 įtaisė variklį „Maibach 234" – 800 AG. Tais laikais – tai buvo didžiulė jėga. Tačiau tanko masė neįtikėtina. Todėl tonai masės teko tik po penkias su

trupučiu arklio jėgos. „Pelei" įstatė 1050 AG galingumo variklį MB-509, ir vėl lyginamoji galia – 5,5 AG vienai masės tonai. Tai jie kūrė baigiantis karui ir nespėjo baigti. Palyginimui: mūsų „pasenusio" tanko BT-2, atiduoto kariuomenei dar prieš Hitlerio atėjimą į valdžią, lyginamoji galia buvo 6,5 (ŠEŠI SU PUSE) karto didesnė. Variklis – tanko širdis. Hitlerio „Pelė" turėjo silpną širdelę, palyginti su pernelyg didele mase. Verčiau kalbėti ne apie lyginamąją galią, o apie lyginamąją negalią. Tačiau svarbiausia slypi kitur: tuos tankus buvo galima gaminti nedidelėmis serijomis arba apskritai vienetais.

Ir dar: to meto Europos tiltų keliamasis pajėgumas retai būdavo didesnis kaip 40 tonų. 140, o juo labiau 188 tonų, masės neišlaikė nė vienas tiltas. Klausimas: kam jums reikia tanko, kuris, išvažiavęs už gamyklos vartų, galės nuvažiuoti iki pirmos upės, bet ne toliau?

Generolas leitenantas Erichas Šneideris taip apibūdino Hitlerio supertanką „Maus'ą": „Kariniu požiūriu jis visiškai neturėjo jokios vertės. Jį sukonstravo Poršė ir Krupas. Jau bandant paaiškėjo, kad jis negali pervažiuoti nė per vieną tiltą, yra geras taikinys ir turi nepakankamai storus šarvus, kad be jokios rizikos galėtų atstatyti kaktą kiekvienam prieštankiniam pabūklui. Eksperimentiniam modeliui sukurti ir pasiruošti serijinei šio tanko gamybai buvo sunaudota daug vertingiausių medžiagų ir darbo, o tai galėjo būti panaudota kitoms, kur kas skubesnėms užduotims spręsti" (Antrojo pasaulinio karo rezultatai. P. 306).

Šioje ištraukoje pribloškia sakinys: „Bandant paaiškėjo, kad jis negali pervažiuoti nė per vieną tiltą..." Nejaugi 188 tonų gremėzdo kūrėjams tai nebuvo aišku prieš bandymus?

Manau, kad jiems visiems buvo aišku. Tai buvo aukščiausios kvalifikacijos technikos specialistai. Tai buvo žmo-

nės, kur kas protingesni už mane ir galbūt už jus. Tačiau mes su jumis pranašesni. Mes – apkiautėliai. Mums užtektų kvailumo suabejoti tokios užmačios tikslingumu. O jie – drausmingi žmonės. Jiems – įsakyta. Jie įsakymą įvykdė suprasdami, kad jo įvykdymas trukdo rengti kitus, kur kas svarbesnius ir būtinesnius projektus, ir tai prisideda prie Vokietijos sutriuškinimo.

Priversk kvailį konstruoti tankus arba verbuoti agentus...

Dešimtas skyrius

O tuo metu...

Aukščiausiojo vadovavimo
vokiečių karinėms pajėgoms
sistema apskritai buvo keista.

Generolas leitenantas
B. Cimermanas
Pražūtingi sprendimai. P. 237

1

Hitlerio armija ir valstybė skyrėsi nuo kitų armijų ir valstybių nepaprastu tikslumu ir tvarkingumu.

Tuo pat metu vokiečių armijoje ir valstybėje klestėjo chaosas ir netvarkingumas, kurio pasaulis nematė nuo pat jo sukūrimo.

Pradėsime nuo viršaus. „Hitleris dažnai neapgalvotai pasirašydavo įsakymus, kurie prieštaraudavo anksčiau paskelbtiems, sukeldamas neįsivaizduojamą sumaištį" (Špejeris. P. 348).

„Jis visą laiką siekė suklaidinti save ir aplinkinius dėl tikrosios padėties... Jis daug negalvojo, ką sako ir kokius sprendimus priima" (Guderianas. P. 613).

„Visiškai svetima jo prigimčiai drausmė anaiptol nepadėjo jam priimti protingų ir apgalvotų sprendimų" (Špejeris. P. 401).

Taigi Vokietijai vadovavo nemokša. Jau vien to pakako

visiškai anarchijai. Tačiau, negana to, Hitleris užėmė daugybę pareigų: partinių, valstybinių ir karinių. Jis – partijos lyderis, reichskancleris, Vokietijos prezidentas, karo ministras, vyriausiasis Vermachto vadas, vyriausiasis sausumos kariuomenės vadas. Panašus buvo ir Stalinas, tiesa, jis turėjo mažiau pareigų. Tačiau jie skyrėsi ne pareigų skaičiumi. Esminį skirtumą sudarė kitkas. Kokiose pareigose Stalinas bepasirodytų – kaip Centro komiteto Generalinis sekretorius, Liaudies komisarų tarybos pirmininkas ar Vyriausiasis karinių pajėgų vadas, – valdžios mechanizmas buvo vieningas. Valdžios centras kukliai vadinosi „Drg. Stalino sekretoriatas". Kiekvienu atveju visi pranešimai, skundai, raportai, įdavimai, visi skambučiai, visi laiškai, adresuoti Stalinui, nuo Čerčilio, Hitlerio ar Ruzvelto laiškų iki keistų žmonių raštelių, suplaukdavo į tą centrą, galiausiai – vienam žmogui. Tai buvo draugas Poskrebyševas, kuris pranešinėdavo Stalinui ir gaudavo iš jo nurodymus.

O kiekvienoms Hitlerio pareigoms buvo skirta atskira kanceliarija. Hitlerio asmenybei iš viso atstovavo penkios skirtingos struktūros. Kiekviena jų laikė save svarbiausia bei pagrindine ir fiurerio vardu duodavo įsakymus bei potvarkius, visiškai nesidomėdama, ką rašo vaikinai už sienos. Ne, netgi ne taip. Kadangi kiekviena struktūra save laikė svarbiausia, ji stengėsi veikti nepaisydama kitų trijų: ak, jūs varote tokią politiką, mums nusispjaut į jus, mes pasielgsime kaip tik atvirkščiai.

Tačiau tuo chaosas nesibaigė, o tik prasidėjo.

Tiesioginė Hitlerio aplinka – adjutantai (ir jų žmonos), sekretorės, gydytojai, lakūnai, vairuotojai, fotografas, sargybiniai – jam turėjo įtakos, ir kiekvienas užsiiminėjo valstybiniais reikalais, ir kiekvienas tempė į savo pusę. Lenino svajonės apie virėjas, valdančias valstybę, vokiečių

socialistai nesugebėjo iki galo įgyvendinti, bet ta kryptimi jie gana toli pažengė. Pavyzdžiui, vyresnysis Hitlerio adjutantas Šmundtas vienu metu buvo sausumos kariuomenės vyriausiosios kadrų valdybos viršininkas. Atrodytų, tegu adjutantas dirba savo darbą – nešioja portfelį, drožia pieštukus, o vyriausiosios kadrų valdybos viršininkas tegu vadovauja savo labai sudėtingam ir nepaprastai atsakingam ūkiui. Bet ne. Adjutantas gauna ir atiduoda operatyvinius žemėlapius, juos nešioja paskui Hitlerį juodame portfelyje, atlieka smulkius pavedimus, o laisvalaikiu skiria ir nuima generolus, teikia karinius laipsnius, skirsto kariuomenėse kadrus, tvarko daugiamilijoninės armijos ištarnautų metų, apdovanojimų ir netekčių apskaitą. Be to, dar – varo savo politiką.

„Hitleris ištisomis valandomis sėdėdavo su savo adjutantais ir sekretorėmis, iki aušros svarstydamas savo planus“ (Guderianas. P. 612). Su sekretorėmis galima aptarinėti daugybę problemų. Bet vis dėlto – jos ne strategai. Strategines problemas reikia spręsti su kitais žmonėmis.

„Nuolatinis Hitlerio pavaduotojas SS brigadenfiureris Fegeleinas, kuris, vedęs Evos Braun seserį, pasidarė Hitlerio svainiu, pradėjo visiškai netaktiškai naudotis savo artumu fiureriui. Asmeninis Hitlerio gydytojas Morelis, užsiiminėjęs abejotinais sandėriais, ir, labai gaila, generolas Burgdorfas, po Šmundto mirties tapęs sausumos kariuomenės asmeninės sudėties viršininku, taip pat nepasižymėjo kilniais poelgiais. Šie žmonės sudarė intrigantų šutvę ir apsupo Hitlerį ratu, kuris trukdė fiureriui sužinoti tikrąją visų įvykių tiesą. Jie nesutvardomai girtavo...“(Guderianas. P. 625).

Ginkluotės ir šaudmenų ministras Špejeris praneša, kad iš Hitlerio aplinkos jį palaikė adjutantai ir Hitlerį gydantis gydytojas Karlas Brandtas (P. 379). Ginkluotės ir šaudme-

nų ministrui, norinčiam gauti palankų kokios nors savo problemos sprendimą, reikėjo įtakingų žmonių palaikymo ir jį palaikė gydytojas... Tačiau ką gali žinoti gydytojas apie kalibrinių sviedinių gamybą, apie balistinių raketų valdymo sistemos kūrimą, apie „Karališkojo tigro" transmisiją ir pakabą?

Į kovą dėl įtakos Hitleriui įsitraukė ir generolas pulkininkas A. Jodlis. „Savo sumanymui įgyvendinti jis pasirinko aviacijos pulkininką Kristianą. Šis gana jaunas žmogus operatyviniuose pasitarimuose turėjo tik patariamojo balso teisę, bet užtat turėjo vieną neginčijamą privalumą: jo žmona buvo nepakeičiama Hitlerio rengiamų naktinių arbatos gėrimų dalyvė" (Špejeris. P. 415).

Gudriai sugalvota: pulkininko žmona naktimis geria arbatą su vyriausiuoju karinių pajėgų vadu ir lenkia norima kryptimi Trečiojo reicho strateginę liniją... Šis sumanymas, žinoma, žlugo. Taip atsitiko dėl to, kad Hitleris žavėjosi savo plepumu, ir nieko, taip pat ir pulkininko žmonos, neklausė. Pasakymas „aptarinėjo planus su sekretorėmis" visiškai nereiškė, kad Hitleris klausė sekretorių patarimų: jis tiesiog joms išplepėdavo savo planus.

Idėjos paveikti Hitlerį per svetimą žmoną nepavyko įgyvendinti, bet įdomi gudrybė. Generolas pulkininkas Jodlis – Vermachto operatyvinio vadovavimo štabo viršininkas, t. y. svarbiausias Hitlerio strateginių planų kūrėjas. Jeigu jis negali įtikinti Hitlerio savo teisumu, tai reikėtų veikti sąžiningai ir tiesiai: mano fiureri, mano patarimų jūs vis tiek neklausote, tai siųskite mane į frontą, o sau pasirinkite kitą patarėją, kuriuo pasitikėsite, į kurio patarimus įsiklausysite. Bet ne, Jodlis į frontą nesiprašo ir savo vietos, kaip ir Keitelis, niekam neužleidžia. Artimiausias Hitlerio karinis patarėjas bando įtikinti savo fiurerį ne svariais argumentais ir logika, o aplinkiniais keliais, per

svetimą žmoną... Na, ir strategija! O juk tam, kad ta boba (ponia, jeigu norite) turėtų įtakos rimtiems sprendimams, ją reikėtų supažindinti su pačiais slapčiausiais Vermachto strateginiais planais. Kad galėtų paveikti, ji turi žinoti paskutinius vėjus, pučiančius aukščiausioje strateginėje vadovybėje, ji turi daug ką suprasti, gilintis į niuansus. Jeigu planas pavyktų, tai ją, be jokios abejonės, supažindintų su strateginėmis užmačiomis, detalėmis ir smulkmenomis.

Štai jums apsileidimo lygis, kurio mes ir girti svaičiodami nesusapnuotume. Pasitaikydavo, kad Hitlerio planai (pavyzdžiui, „Citadelės" operacijos planas) greičiau patekdavo ant Stalino stalo negu į vokiečių armijų, kurios turėjo vykdyti tą planą, štabus. Už tokius laimėjimus reikia dėkoti ne tik galingai Stalino žvalgybai, bet ir Hitleriui, kuris pasakodavo savo planus kam pakliūdavo. Dėkoti reikia ir visiems Hitlerį supusiems generolams, feldmaršalams, kurie buvo pasiruošę patikėti didžiausias karo paslaptis jaunų pulkininkų žmonoms.

Prie to dar viena pastaba: kai Hitlerio planai būdavo dedami Stalinui ant stalo, jis ne visada jais tikėdavo. Mes turime suprasti Stalino abejones. Argi buvo lengva patikėti, kad Hitlerio aplinkoje vyrauja nusikalstamas nesąžiningumas ir pasipiktinimą keliantis neatsakingumas?

Beje, Berlyne pasitaikydavo dar linksmesnių situacijų. Būdavo tokių, kad joks piktanoris nė nesugalvotų. Prisisekite diržus, laikykitės už sienų, aš jums papasakosiu kai ką įdomesnio negu istoriją apie draudimą laikyti smauglį...

Taigi asmeninis Hitlerio fotografas Henrichas Hofmanas smulkiai referuoja fiureriui... apie branduolinius tyrimus. O iš kur fotografui žinoti, kokia padėtis branduolinio ginklo kūrimo srityje? (Tvirčiau laikykitės!) Pasirodo, jog Hitlerio asmeninis fotografas „draugavo su pašto ministru

Onezorge. Jis labai domėjosi atominio branduolio skaidymo problemomis ir, panašiai kaip SS, taip pat turėjo savo žinioje mokslinio tyrimo laboratoriją" (Špejeris. P. 315).

Hitleris turėjo suvokti: ar sugeba pašto ministras sukurti branduolinį užtaisą, ar nesugeba. Jeigu sugeba, tai reikėtų jį atitraukti nuo laiškų rūšiuotojų kontrolės ir įsakyti užsiimti tik branduolinio ginklo kūrimu. Jeigu nesugeba, tai reikėtų jam įsūdyti papeikimą su įspėjimu, kad veltui liaudies pinigų nešvaistytų ir paštininkų nuo darbo neatitrauktų. Branduolinius tyrimus reikėtų sukoncentruoti ne Berlyno centriniame pašte, o tokiems reikalams tinkamoje vietoje ir paskirti labiau išmanančius žmones negu vyriausiasis pašto viršininkas.

Jeigu paaiškėtų, kad Stalinui žinant kiekvienas, kas netingi, pradedant pašto ministru, kuria savo branduolinį ginklą, kad ministras informuoja fotografą, kuris savo ruožtu smulkiai išdėsto iškilusių problemų esmę Vyriausiajam karinių pajėgų vadui, tai iš mūsų juoktųsi visa pažangioji žmonija. Šį anekdotą perrašinėtų iš vienos disertacijos į kitą. Tačiau štai mįslė: Špejerio memuarai išversti į visas kalbas, pavyzdžiai panašūs į tą – beveik kiekviename puslapyje vienas juokingesnis už kitą, ir... niekas nesijuokia. Visi kartoja, kad Hitleris buvo pasiruošęs karui, kad jis – protingas ir baisus, o Stalinas – kvailas ir bailus, kad vokiečiai buvo viską paruošę ir sureguliavę, kad Vokietijoje buvusi tvarka, o mūsų šalyje – visiška kvailystė ir nesąmonės...

2

Vokietijos aukščiausios karinės valdžios organų vadovai, pradedant generalinių štabų viršininkais, asmeniškai pasirašo instrukcijas dėl pavyzdinės tvarkos laikymosi

viešuosiuose namuose, o tuo metu... aukščiausios karinės, politinės ir administracinės valdžios organuose siautėja negirdėta, niekur pasaulyje nematyta netvarka. Aš neapsirikau, parašydamas Generalinį štabą daugiskaita: Hitleris jų turėjo tris. Vokietijos karinės pajėgos buvo suskirstytos į tris karinių pajėgų rūšis, kurių kiekviena turėjo savo vyriausiąją vadovybę: sausumos kariuomenės, aviacijos ir laivyno. Kiekvienas iš trijų vyriausiųjų vadų turėjo savo Generalinį štabą ir pats planavo karą. Dar buvo nuo jų nepriklausoma SS kariuomenės vadovybė su savo štabu. Kiekvienas matė padėtį iš savo varpinės, kiekvienas duodavo savo įsakymus. Nereikia nė lakios fantazijos, kad įsivaizduotumei padarinius. Štai rezultatas, vienas iš daugelio tūkstančių. Pasakoja buvęs 3-iosios tankų grupės vadas generolas pulkininkas H. Gotas (Tankų operacijos. P. 69). 1941 metų birželio 22 diena. Netikėtas, viską triuškinantis vokiečių kariuomenės smūgis. 3-iosios tankų grupės 57-ojo tankų korpuso 19-oji tankų divizija kirto Sovietų Sąjungos sieną ir ryžtingai veržiasi į priekį. Paskui 19-ąją tankų diviziją važiuoja 8-ojo aviacijos korpuso kolonos – du tūkstančiai automašinų, tarp jų – sunkieji sunkvežimiai su telegrafo stulpais. Po kelių valandų važiavimo tankų padaliniams reikia sustoti pailsėti: papildomai pripilti degalų, patikrinti variklius, radiatorius, tepalų filtrus ir kt. Tankų divizija sustojo miško kelių pakelėse. Tuo pasinaudojo aviacijos transporto padaliniai – jie aplenkė tankų kolonas ir patraukė į priekį į priešingą Nemuno krantą. (Juk jų savi planai!) Greitai jie pateko į blogo kelio ruožą ir įklimpo. Keliai – vien tik smėlis. Apvažiuoti negalima – aplinkui miškas. Mašinos su telegrafų stulpais įklimpo į smėlį iki pat ašių, o visi, važiavusieji iš paskos, taip pat ir tankų divizija, kaitinasi saulutėje. Taip įstrigo žaibo karas. Tiesiog birželio 22 dieną.

Sako, jog smėlis kaltas. Čia nepaprieštarausi. Bet, po velnių, veiksmas vyksta teritorijoje, kuri visiškai neseniai buvo viena valstybė – nepriklausoma Lenkija. Sąlygos abiejose sienos pusėse vienodos. Tiek vienoje sienos pusėje, tiek kitoje – toks pat miškas, toks pat kelias ir toks pat smėlis. Argi sunku, prieš pradedant karą, suruošti manevrus ir pažiūrėti, kas bus, jeigu užnugario aviacijos padaliniai ims stumti į priekį tankų divizijas? Argi sunku tai suvokti be manevrų? Nejaugi nesuprantama, kad užnugario padalinių kolonos negali, neprivalo, neturi teisės lįsti prieš tankų dalis? Argi reikia aiškinti, kad karinės pajėgos negali iš karto turėti TRIS generalinius štabus? Argi sunku suprasti, kad jeigu karą vienu metu planuoja TRYS skirtingi generaliniai štabai, tai tokio planavimo neišvengiami padariniai bus chaosas, maišatis ir pralaimėjimas?

3

Dėl to, kad buvo trys generaliniai štabai, dar ir SS vadovybė, Vokietija turėjo vienu metu kariauti keturis skirtingus karus.

Trys skirtingi generaliniai štabai ir SS vadovybė nekoordinavo savo veiksmų. Kiekvienas sau kūrė valdymo ir ryšių sistemas. Vaizdžiai tariant, kiekvienas sau tempė telegrafo stulpus.

„Mes smulkiai aptarėme negatyvius skubotų ir blogai apgalvotų operatyvinių įsakymų padarinius ir priėjome prie išvados, kad Vyriausiosios vadovybės štabas didele dalimi nustojo kontroliuoti padėtį. Generolas Felgibelis pasakojo, jog tai, kad kiekviena kariuomenės rūšis turi savo ryšių sistemą, tam reikia neįtikėtinai daug ją aptarnaujančių kareivių ir milžiniškų papildomų išlaidų. Jis bandė

įrodyti Hitleriui, kad net nesirūpinant ekonomija, vis tiek kur kas protingiau būtų nutiesti, tarkime, nuo Atėnų arba Laplandijos ne dvi ryšių linijas, sujungiančias ten dislokuotus sausumos kariuomenės junginius ir karines oro pajėgas su jų aukštesnėmis vadovavimo instancijomis, o vieną, bet kur kas galingesnę ir galinčią pakelti įvairiausią perkrovą. Hitleris kategoriškai atmetė jo siūlymą" (Špejeris. P. 506).

Tačiau esmė ne ta, kad kiekviena karinių pajėgų rūšis turėjo savo valdymo, ryšių, tiekimo, aprūpinimo sistemas ir organus, pradedant Generaliniu štabu ir baigiant savais lauko kilnojamaisiais viešnamiais. Komedija buvo tai, kad „kiekviena karinių pajėgų rūšis veikė savarankiškai" (Generolas leitenantas B. Cimermanas. Pražūtingi sprendimai. P. 254).

Kiekvienas, kuris studijavo Vermachto istoriją, neišvengiamai turėjo savo tyrinėjimus pagrįsti kapitaliniu trijų tomų veikalu, kurį parašė generolas majoras B. Miuleris-Hilebrandtas. Tai pagrindų pagrindas. Tai klasika. Savo veikalą jis pradeda triuškinančia aukščiausios karinės vadovybės, kuri paprasčiausiai neleido efektyviai vadovauti šaliai ir jos karinėms pajėgoms, struktūros kritika. „Buvo labai sunku gerai vadovauti dėl daugybės nepriklausančių viena nuo kitos valdžių (korpusų apygardų viršininkai, karinių oro pajėgų apygardų viršininkai, žemių vyriausybių pirmininkai, gauleiteriai, fiurerio generalinio įgaliotinio sričių atstovai, SS organų viršininkai ir kt.)" (T. 1. P. 30).

„Maišatis aukščiausiuose valstybinės valdžios organuose" (Ten pat. P. 31).

„Esminės aukščiausios politinės ir karinės vadovybės bendradarbiavimo klaidos nulėmė katastrofiškus padarinius. Juos sukėlė visiškai neleistina Vokietijos aukščiau-

sių vadovybės organų organizacija ir griežtai neatribota atsakomybė jų viduje. Šių rimtų klaidų negalėjo kompensuoti nei dar didesnės pastangos kurti karines pajėgas, nei vadovybės sugebėjimai, nei kariuomenės kovinės savybės" (Ten pat. P. 162).

4

Stalino valdymo sistema buvo paprasta, suprantama, efektyvi. Organizacinis vienetas – frontas. Karo pradžioje su Vokietija kariavo penki sovietiniai frontai, o baigiantis karui – dešimt. Kiekvienam frontui vadovavo vadas ir štabas. Fronto sudėtyje – kelios visų kariuomenės rūšių ir tankų armijos ir sava aviacija: kelios aviacijos divizijos ir korpusai arba visa oro armija. Fronto vadas ir jo štabas planuoja ir nukreipia tiek visų kariuomenės rūšių ir tankų armijų, tiek ir savos aviacijos kovos veiksmus. Kiekvienas sovietų frontas – tai vieningas mechanizmas, sudarytas iš sausumos kariuomenės ir aviacijos junginių, todėl ir aviacija, ir sausumos kariuomenė veikia pagal vieną sumanymą ir planą. Frontas turi vieną valdymo ir kovinio aprūpinimo sistemą. Karas – tai nenutrūkstama krizė. Visą laiką ko nors trūksta: kareivių, karininkų, ryšių priemonių, šaudmenų, kuro, transporto ir kt. Visko perteklius būna tik pergalės dieną. O iki tos dienos reikia nuolatos kieno nors sąskaita padengti nepriteklius. Sovietinė sistema leido tai daryti, nes viskas buvo kontroliuojama vieno vado ir jo štabo. Jeigu tankistai, pėstininkai, artilerija stovi užkampioje gynyboje, o aviacija įnirtingai kaunasi, vadinasi, fronto vadas visas savo priemones nukreipia aviacijos veiksmams užtikrinti: jai dirba ryšių sistemos, transportas ir visa kita.

Jeigu šaulių ir tankų korpusai prasiveržė į priekį, o oro sąlygos neleidžia kautis aviacijai (taip buvo pirmą Stalingrado strateginės puolamosios operacijos dieną), vadinasi, visos fronto priemonės – tankistams, pėstininkams ir artilerijai.

Nieko panašaus Hitlerio armijoje nebuvo. Jeigu kuriuo nors momentu kur nors lakūnai turėjo per daug kuro, o tankistams jo trūko (arba, atvirkščiai, tankistai jo turėjo per daug, o lakūnams – trūko), tai nebuvo jokio mechanizmo, kuris apie tai praneštų, o juo labiau tam pertekliui gauti: sausumos kariuomenė kariauja vieno vado vadovaujama, aviacija – kito.

Vis dėlto dar ne tai svarbiausia.

Visų Raudonosios armijos rūšių karinių pajėgų sąveiką lėmė ĮSAKYMAS. Pavyzdys. 1944 m. liepos 15–16 dienomis 1-ojo Ukrainos fronto kariuomenė pralaužė priešo gynybą Ternopolio rajone. Vokiečių gynyboje susidarė pralauža, vadinamasis Koltovo koridorius – 4–6 kilometrų platumo ir 18 kilometrų ilgumo. Tai „švari" pralauža, bet pernelyg siaura ir ilga. Koridorius kiaurai apšaudomas vokiečių artilerijos iš abiejų pusių. Koridoriaus paplatinti nepavyksta. 1-ojo Ukrainos fronto vadas Sovietų Sąjungos maršalas I. Konevas nusprendžia į pralaužą įvesti 3-iąją gvardijos tankų armiją. Pavojus mirtinas – tankų armija juda vienu maršrutu, iš abiejų pusių apšaudoma kryžminės ugnies. Norėdamas tankų armiją įvesti į pralaužą, fronto vadas į mūšį papildomai pasiunčia du tankų korpusus, dideles artilerijos pajėgas ir pakelia į dangų 2-ąją oro armiją. Oro armijai įsakoma: užtikrinti visišką vyravimą virš pralaužos rajono ir sutriuškinti priešo šonines grupuotes. Liepos 16 dieną danguje virš Koltovo koridoriaus vienu metu kariavo šeši sovietiniai aviacijos korpusai ir trys atskirosios aviacijos divizijos. Pagrindinis strategijos prin-

cipas – koncentracija. Galios koncentracija prieš silpnesnį priešą. Štai ji – koncentracija.

3-ioji gvardijos tankų armija perėjo koridorių ir išsiveržė į operatyvinę erdvę. Tada Sovietų Sąjungos maršalas Konevas nusprendžia Koltovo koridoriumi įvesti dar vieną, 4-ąją, tankų armiją. Dvi tankų armijos, viena paskui kitą, vienu maršrutu... Tokių dalykų karų istorija negirdėjo. Nepaprasta rizika. Tačiau ir atitinkamas rezultatas. Šis manevras buvo įmanomas tik dėl vienose rankose sutelkto vadovavimo. Viską sprendžia vienas žmogus. Jis yra visiškai atsakingas už savo sprendimus.

Tačiau kalbame ne apie jį. Kalbame apie vokiečių armiją.

Sausumos kariuomenės organizacinis vienetas – armijų grupė, aviacijos – oro laivynas. Oro laivynai veikė kartu su armijų grupėmis, jas palaikė. Kartoju: kartu veikė ir palaikė. Armijų grupės buvo pavaldžios Hitleriui, oro laivynai – Geringui. Oro laivynas palaikė armijų grupę, bet neįėjo į jos sudėtį. Armijų grupės vadas neturėjo jokios valdžios oro laivynui, kuris kariavo tame pačiame rajone. Jis negalėjo ĮSAKYTI. Jis galėjo tik SUSITARTI.

Štai toks pavyzdys. Dviejų sovietinių armijų prasiveržimas Koltovo koridoriumi. Prieš Konevą stojo vokiečių armijų grupė „Šiaurės Ukraina". Ją palaikė 4-asis oro laivynas. Konevo užduotis – išvesti dvi tankų armijas į operatyvinę erdvę. Jis ĮSAKO 2-osios oro armijos vadui užtikrinti prasiveržimą. Šis atsako „Klausau!" ir veikia.

Prieš Konevą stoja generolas pulkininkas J. Garpė, vadovaujantis armijų grupei „Šiaurės Ukraina". Jo užduotis visiškai priešinga: neleisti sovietų tankų armijoms prasiveržti Koltovo koridoriumi. Jis turi jas sustabdyti. Vienintelė galimybė: pakelti į orą 4-ąjį oro laivyną. Tačiau oro

laivynas jam nepavaldus. Jis gali: PRAŠYTI, ĮKALBINĖTI, gali SUSITARTI, bet negali ĮSAKYTI.

4-ojo oro laivyno vadas turi teisę armijų grupės vadą paprasčiausiai pasiųsti po velnių. Armijų grupės vado ir oro laivyno vado santykiai – tai pašalinių gatvės žmonių santykiai. Į pagalbos prašymą galima atsakyti, o galima ir neatsakyti.

Jeigu oro laivyno vadas nepanorės (o taip ir atsitiko) patenkinti armijų grupės „Šiaurės Ukraina" vado PRAŠYMO, tada veiks kita grandinė: generolas pulkininkas J. Garpė turi skambinti Hitleriui ir paaiškinti padėtį. Hitleris turi įsakyti Geringui. Tada Geringas duos įsakymą 4-ajam oro laivynui veikti. Kol armijų grupės „Šiaurės Ukraina" vadas iš Lvovo skambino Hitleriui į „Vilko guolį" (o jis įsakė jam nedrumsti ramybės), kol Hitleris susisiekė su Geringu (jis buvo blogai nusiteikęs), kol Geringo įsakymas grįžo į Lvovą 4-ojo oro laivyno vadui... Lvovas buvo apsuptas ir paimtas.

Dabar įvykiai rutuliojasi atvirkštine tvarka. 4-ojo oro laivyno lėktuvai pakilo į orą ir nuskrido. Tačiau oro laivynas užnugaryje turi dideles materialines atsargas ir taip pat didelius antžeminius padalinius. Jie negali gintis. Juos reikia gelbėti. 4-ojo oro laivyno vadas kreipiasi į armijų grupės „Šiaurės Ukraina" vadą: gelbėk, kaimynėli! O šis jam mandagiai: pasiskambink Geringui, tegul jis pažadina Hitlerį, Hitleris man įsakys, tada aš tau būtinai padėsiu!

Kadangi Raudonojoje armijoje oro armijos buvo frontų sudedamoji dalis, fronto vadas atsitraukdamas turėjo gelbėti aviacijos užnugario dalis, nes tai JO aviacija. Nuosava. Jis jau vadovavo ir už ją atsakė. O vokiečių armijoje armijų grupių vadai oro laivynui nevadovavo ir už jį neatsakė: gelbėkitės, vyručiai, patys.

Vokiečių armijoje sausumos, aviacijos ir laivyno vadai, taip pat SS kariuomenės vadai turėjo tarpusavyje SUSITARTI. Kaip turguje. Tai ne kariškas požiūris. Tokia armija negalėjo laimėti.

5

Raudonojoje armijoje visiems frontams ir laivynams vadovavo Vyriausiojo kariuomenės vado būstinė (VKVB). Tai pats Stalinas ir grupė žymių (taip iš tikrųjų ir buvo) karvedžių, su kuriais Stalinas tariasi ir kuriuos gali nusiųsti ten, kur šiuo momentu sprendžiamas karo likimas. Nieko panašaus į šį organą Hitlerio armija neturėjo. Šalia jo nebuvo talentingų karvedžių, išskyrus adjutantus ir sekretores. Teoriškai tik jie galėjo Hitleriui pasufleruoti generalų sprendimą ir tik jie galėjo jį pataisyti. Praktiškai to niekas nedarė.

Stalino būstinės darbo organas buvo Generalinis štabas, kuris rinko ir analizavo visas žinias, rengė Vyriausiojo kariuomenės vado būstinės sprendimus ir patvirtinus kontroliavo jų vykdymą.

Nedidelis niuansas – Raudonojoje armijoje buvo Karinių oro pajėgų (KOP) vadas, kuris turėjo savo štabą. Tačiau jo padėtis ir atsakomybė buvo tiksliai apibrėžta. Karinių oro pajėgų vadas, jo valdyba ir štabas rengė kadrus, formavo ir komplektavo aviacijos junginius, apibendrindavo kovinę patirtį ir sprendė dar daugybę įvairiausių užduočių ir klausimų, išskyrus vieną – jie neplanavo kovinių veiksmų. Visas kovinis planavimas vyko tiesia ir tikslia linija: Vyriausiojo kariuomenės vado būstinė ir Generalinis štabas duoda įsakymus frontų vadams ir jų štabams.

O Hitleris turi tris įvairių karinių pajėgų rūšių vadus ir

tris skirtingus štabus. „Buvo akivaizdi klaida skirti kiekvienai karinių pajėgų rūšiai atskirą vadą. Karinių pajėgų skirstymas į sudedamąsias dalis (sausumos kariuomenę, karinio jūrų laivyno ir karines oro pajėgas) tikslingas tik kovinio parengimo, jų aprūpinimo ginklais ir techninėmis priemonėmis organizavimo požiūriu. Tai nėra būtina jų atskiram operatyviniam panaudojimui" (B. Miuleris-Hilebrandas. T. 1. P. 129). Štai rezultatas: Norvegijoje yra vokiečių aviacijos, laivyno ir sausumos kariuomenių junginiai. Jiems visiems, dirbantiems kartu ir atliekantiems iš esmės vieną kovinę užduotį, iš Berlyno siunčiami skirtingi nurodymai iš trijų skirtingų generalinių štabų. Ten esančiai SS kariuomenei siunčiami įsakymai taip pat iš Berlyno, bet tik iš kito štabo.

Tas pats – Afrikoje. Graikijoje. Italijoje. Sovietų Sąjungoje ir Prancūzijoje. Visur.

Kaip padaryti, kad trys nepriklausomi generaliniai štabai ir SS kariuomenės vadovybė veiktų kartu. Hitleris sugalvojo: virš jų sukurti dar du štabus, bet taip, kad jie taip pat būtų vienas kitam nepavaldūs, nepriklausomi. Tą genealią idėją įgyvendino. Taip atsirado Vyriausiasis vermachto karinių pajėgų štabas, kuriam vadovavo generolas feldmaršalas V. Keitelis, ir Vermachto operatyvinio vadovavimo štabas, kuriam vadovavo generolas pulkininkas A. Jodlis. „Būtent Jodlis, kaip Vermachto operatyvinio vadovavimo štabo viršininkas, turėjo koordinuoti visų frontų karo veiksmus. Tačiau Hitleris pats demonstratyviai ėmėsi tos užduoties, bet rimtai nesistengė jos vykdyti. Iš esmės Jodlis neturėjo tiksliai apibrėžtų įgaliojimų. Jo štabas, norėdamas gauti kokį nors veiklos barą, apsiėmė vadovauti atskirų frontų operacijoms. Hitleris atsidūrė tarsi tarp dviejų konkuruojančių generalinių štabų... Kuo blogesnė da-

rėsi padėtis, tuo aršiau tie štabai tarpusavyje ginčijosi" (Špejeris. P. 336).

Vokietijos karinių pajėgų, taip pat mokslo, ekonomikos, vidaus ir užsienio politikos, užgrobtų teritorijų valdymo sistema buvo iš tikrųjų keista. Būtent šį žodį vartoja vokiečių generolai ir feldmaršalai. „Tiesiog keistas vadovavimo vokiečių armijos Rytų fronto pietiniame sparne kariniams daliniams organizavimas. Armijų grupė „A" apskritai neturėjo savo vado. Jai vadovavo, atlikdamas „antraeiles pareigas", Hitleris" (Manšteinas. P. 353).

Kai kurių štabų pavaldumo sistemos apskritai buvo neįmanoma nustatyti, nes jie buvo pavaldūs vienam žmogui.

Štai kokia padėtis buvo 1942 metais.

„A" armijų grupės štabas vykdo savo vado, Adolfo Hitlerio, įsakymus.

Aukščiau yra sausumos kariuomenių Generalinis štabas. Jis vykdo vyriausiojo sausumos kariuomenės vado, Adolfo Hitlerio, įsakymus.

Dar aukščiau – Vermachto operatyvinio vadovavimo štabas. Jis vykdo Vyriausiojo karinių pajėgų vado, Adolfo Hitlerio, įsakymus.

Visi štabai Hitlerio nurodymus gaudavo tiesiogiai, ir dėl to jie buvo beveik vienodos reikšmės. Kiekvieno šių štabų viršininkas gauna Hitlerio įsakymus, todėl tiesiog negali ir neturi paklusti kažkokiam Keiteliui arba Jodliui. Kai Adolfas Hitleris yra vyriausiasis sausumos kariuomenės vadas, jis duoda įsakymus, nesiskaitydamas su Vyriausiojo karinių pajėgų vado, to paties Hitlerio, nuomone. O kai nusileidžia laipteliu žemyn ir virsta „A" armijų grupės vadu, jam atsiveria vaizdas iš kur kas žemesnės varpinės, ir jis duoda kitus įsakymus, dabar jau ignoruodamas pats save ir kaip Vyriausiąjį karinių pajėgų vadą, ir

kaip vyriausiąjį sausumos kariuomenės vadą. Žemiau esantys štabai, gaudami nurodymus tiesiogiai iš paties Hitlerio, ignoruodavo aukštesnių štabų nurodymus ir būdavo visiškai teisūs.

Per dieną ar net per valandą Hitleris, neišeidamas iš savo bunkerio, virsdavo tai „A" armijų grupės vadu, tai Vyriausiuoju karinių pajėgų vadu, tai vyriausiuoju sausumos kariuomenės vadu. Kiekvieną kartą jis žvelgdavo į situaciją tarsi iš kitos varpinės: tai iš aukštos, tai iš žemos, tai iš vidutinės. Blogiausia (Vokietijai) buvo tai, kad skirtingiems štabams Hitleris duodavo skirtingus nurodymus priklausomai nuo varpinės, kurioje tuo momentu būdavo, aukštumo. Tarp štabų kildavo rietenos, kurių Hitleris negalėjo sustabdyti, nes turėjo ginčytis pats su savimi, nes skirtingi štabai vykdė ne kieno nors, o jo paties nurodymus. „Hitleris parodė visišką bejėgiškumą, nes niekaip negalėjo pasirinkti vieno varianto iš dviejų. Jis palaikydavo tai vieną, tai kitą pusę ir duodavo prieštaraujančius vienas kitam įsakymus" (Špejeris. P. 531).

Guderianas tokią organizaciją vadina „štabų sangrūda". Visi jo bandymai padaryti aukščiausio karinio vadovavimo sistemą paprastą, suprantamą ir produktyvią žlugdavo. Padaryti nors šiokią tokią tvarką šiame beprotnamyje bandė ir Manšteinas, ir Brauchičas, ir kiti. Tačiau tvarkos padaryti nepavykdavo, o chaosas vis didėjo. „Bloga mūsų aukščiausiųjų karinių organų organizacija ir dar blogesnis žmonių parinkimas į vadovaujančius postus... įvairiausių instancijų – Vyriausiosios karinių pajėgų vadovybės, karinių pajėgų operatyvinės vadovybės štabo, vyriausiosios sausumos kariuomenės vadovybės, vyriausiosios karinių oro pajėgų vadovybės, vyriausiosios karinio jūrų laivyno vadovybės, SS kariuomenės vadovybės, ginkluotės ir šaudmenų ministerijos buvimas sukelia

vadovavimo karinėms pajėgoms painiavą (Guderianas. P. 405).

Tačiau Hitleriui tos netvarkos dar buvo mažai, ir jis kišdavosi į kur kas žemesnio lygio karinių dalinių vadovavimą. Stalingrade kariauja 6-oji vokiečių armija. Ji pavaldi armijų grupei „B". „Dėl to, kad įsikišo Hitleris, armijų grupės štabas buvo gerokai nušalintas nuo vadovavimo 6-osios armijos veiksmams" (Manšteinas. P. 354).

Visiška anarchija ir maišatis aukščiausios karinės vadovybės organuose artino neišvengiamą pralaimėjimą. „Tikslios subordinacijos nebuvimas baigiasi visišku neatsakingumu" (Špejeris. P. 529). Todėl armijos gaudavo vercčiančius stebėtis įsakymus. Manšteinas žygiuoja į Leningradą, o jam perduoda daugybę įvairiausių įsakymų, kurie vienas kitam prieštarauja ir panaikina anksčiau gautus potvarkius. „Net aš, korpuso vadas, niekaip negalėjau suprasti šių nuolatinių keitimų... Buvo neaišku, kokio operatyvinio tikslo mes siekiame, kur slypi visų šių mūšių prasmė" (Manšteinas. P. 211).

O Guderianas žygiuoja į Maskvą. 1941 metų spalio 10 dieną į 2-osios tankų grupės, kuriai jis vadovauja, štabą ateina įsakymai: paimti Kurską; išvalyti katilą Trubačevsko rajone; baigti apsupti katilą, susidariusį į šiaurės rytus nuo Briansko; smogti smūgį Tulai. Viską įvykdyti vienu metu ir tuojau pat. Tankų grupės štabo viršininkas paklausė aukštesniojo štabo apie šių nurodymų įvykdymo skubumą: kas svarbiau – smogti smūgį Kurskui, Tulai, Brianskui ar išvalyti katilą Trubačevsko rajone? Atsakymo į klausimą negauta: aukštesniuose štabuose sėdėjo generolai, negalvojantys apie įsakymus, kuriuos patys duodavo kariniams daliniams.

Tačiau ir tai dar ne viskas. Be štabų ir vyriausybės, dar buvo ir Imperijos gynybos taryba, įkurta 1939 metų

rugpjūčio 30 dieną. Pirmininkas – Geringas. Tai dar vienos jo pareigos. Dar viena biurokratinė votis ant valstybės kūno. Dar vienas vertingiausių nurodymų šaltinis ir chaoso bei sumaišties polius. Dėl šio organo atsiradimo labai sumažėjo „Vyriausiosios karinių pajėgų vadovybės įtaka aukščiausiajam šalies valdymo organui“ (Miuleris-Hilebrandas. T. 2. P. 31).

6

Sausumos kariuomenė, aviacija ir karinis jūrų laivynas kariavo savarankiškai. Kiekvienas laikė save svarbesniu už kitus ir susigrobdavo tai, ką galėdavo. Geringas į aviaciją pririnko tiek žmonių, kad jiems paprasčiausiai nebuvo ko veikti. Lėktuvų mažai, o dykaduonių daug. Daugelis hitlerininkų, pradedant Gebelsu, karinių oro pajėgų organizaciją vadino išsigimėliška ir rachitiška. Tačiau Geringas atkakliai nenorėjo atiduoti tų karininkų ir kareivių sausumos kariuomenei, kur žmonių katastrofiškai trūko. Hitleris dėl savo silpnaviškumo ir neryžtingumo nedrįso Geringui įsakyti. Karas reikalavo kraujo, mėsos ir gyvybių, o šimtai tūkstančių atrinktų, nutukintų Geringo tinginių dykaduoniavo užnugario oro uostuose. Tačiau štai užgiedojo kepti gaidžiai, ir žmones vis tiek reikia siųsti į mūšį. O Geringas spyriojasi. Ką gali padaryti Hitleris? Juk jis negali įsakyti. Buvo apskaičiuota, kad karinėse oro pajėgose yra milijonas du šimtai tūkstančių dykaduonių. Armija reikalavo juos atiduoti į jos gretas. Geringas užsispyrė. Jis sugebėjo sumažinti perduodamųjų sausumos kariuomenei skaičių iki milijono, paskui – iki septynių šimtų tūkstančių. Kai su tuo sutiko, jis nusprendė derėtis toliau ir sumažino tą skaičių iki pusės milijono, paskui iki

trijų šimtų, pagaliau – iki dviejų šimtų tūkstančių. Karinėse oro pajėgose daugiau kaip milijonas dykaduonių, bet į frontą patenka tik vienas iš šešių. Tačiau ir čia Geringas toliau spyriojosi ir savo pasiekė. Hitleris nusileido. Buvo prieitas kompromisas: atsirado aviacijos lauko divizijos.

Piršosi paprastas, suprantamas, logiškas sprendimas: du šimtus tūkstančių kareivių ir karininkų perduoti sausumos kariuomenei ir išskirstyti po kovines divizijas. Tokiu atveju niekada nekariavę žmonės būtų patekę į tvirtai susitelkusius frontininkų kolektyvus, vadovaujamus patyrusių vadų. Pėstininkų dalinius papildžius dviem trim anksčiau nekariavusiais kareiviais iš aviacijos, jie greitai apsiprastų su nauja aplinka ir netrukus taptų tikrais kariais...

Tačiau toks variantas Geringo netenkino. Tokiu atveju jis jau nebevadovaus dviem šimtams tūkstančių kareivių. Geringas jų atsisakyti nenorėjo: atiduosi juos sausumos kariuomenei, o kaip iš jų pinigus dovanoms surinksi? Štai ir atsirado dvidešimt aviacijos lauko divizijų. Kas tai? Tai Geringas nusprendė savarankiškai kariauti žemėje. Sukurtos divizijos – pėstininkai, bet jos sukomplektuotos iš aviacijos žmonių. Kiekvienoje tų divizijų visi nuo divizijos vado ir štabo viršininko iki paskutinio eilinio neturėjo jokios karo patirties ir neturėjo iš ko mokytis: kiekvienoje divizijoje visi dešimt tūkstančių žmonių yra nepatyrę kariai, kurie nežino, kuo skiriasi pagrindinė ugnies pozicija nuo atsarginės. „1943 metų sausio mėnesį, kai prie Stalingrado buvo prarasta 6-oji armija, į pietinį Rytų fronto ruožą buvo pasiųstos trys tokios nelaimėlių divizijos, iš kurių dvi, geležinkeliu atvykusios į išsilaipinimo punktą, negalėjo nei išsidėstyti, nei stoti į mūšį, nes jų vadovybė nebuvo apmokyta atlikti tokių taktinių užduočių. Divizijos dingo..." (Miuleris-Hilebrandas. T. 3. P. 101).

Tačiau tai – neesminis dalykas. Svarbiausia tai, kad aviacijos lauko divizijos kariavo kartu su sausumos kariuomenės divizijomis, bet buvo pavaldžios karinėms oro pajėgoms. Iki tol karinės oro pajėgos irgi kariavo savo karą, karinis jūrų laivynas – kitą, sausumos kariuomenė – trečią. Tokia padėtis galėjo baigtis tik katastrofa. Padėtis susikomplikavo. Dabar sausumos frontuose kovėsi sausumos kariuomenės divizijos, kurios buvo pavaldžios savo Generaliniam štabui, turėjo savo ryšių linijas ir tiekimo bei komplektavimo sistemas, o greta jų kovėsi Geringo divizijos, kurios vykdė visiškai kitus įsakymus ir instrukcijas, turėjo savo pavaldumo ir kovinio aprūpinimo linijas.

Kepti gaidžiai giedojo savo giesmę, ir Geringui reikėjo atiduoti naujas dešimtis ir šimtus tūkstančių žmonių, kuriems karinėse oro pajėgose iš tikrųjų nebuvo ko veikti. Geringo pėstininkų divizijų skaičius padaugėjo iki 32. Kai kurios tų divizijų ėjo į frontą pavadintos parašiutininkų divizijomis, bet jos tokios nebuvo. Tai buvo tiesiog antžeminis oro uostų personalas. Tokiam skaičiui divizijų vadovauti reikėjo kurti korpusus, ir juos sukūrė. Pavyzdžiui, parašiutininkų ir tankų korpusas „Hermanas Geringas". Jį sudarė parašiutininkų ir tankų divizija „Hermanas Geringas" ir parašiutininkų motorizuota divizija. Atspėkite, kaip ji vadinosi? Teisingai: taip pat „Hermanas Geringas" (Miuleris-Hilebrandas. T. 3. P. 402).

Parašiutininkų ir tankų korpusas – tai nesąmonė. Tankų daliniai gerai dera su kovinių sraigtasparnių daliniais ir desantinėmis šturmo dalimis, kurios permetamos sraigtasparniais. Tačiau tuo metu nebuvo nei kovinių, nei transportinių sraigtasparnių. O jungti tankų galią su parašiutininkų-desantininkų lengvumu į vieną organizacinę struktūrą tiesiog nėra prasmės. Tai būtų žąsies ir raganosio derinys.

Laivyne irgi per daug žmonių. 1944 metų laivynas praktiškai buvo sunaikintas ir tūkstančiai jūrininkų neturėjo ko veikti. Juos siunčia į frontą sudarę jūrų pėstininkų divizijas. Mūsų šalyje taip pat buvo kažkas panašaus. Laivynas, ypač Ramiojo vandenyno, faktiškai nieko neveikė, todėl kritiniu momentu Stalino įsakymu jūrininkus imdavo iš laivų, formuodavo jūrų šaulių brigadas ir siųsdavo į mūšį. Skirtumas tas, jog tai buvo vis dėlto brigados, o ne divizijos. Be to, dar formuojant tas brigadas, į jų komandines sudėtis įmaišydavo sausumos kariuomenės karininkų, dažniausiai – frontininkų, išėjusių iš ligoninių. Tačiau svarbiausia, kad sovietinės jūrų šaulių brigados iš karto, visos ir visiems laikams būdavo atiduodamos sausumos kariuomenei. Tuo tarpu Hitlerio jūrų pėstininkų divizijos, kaip ir aviacijos lauko divizijos, būdavo formuojamos tik iš visiškai neturinčiųjų patirties, o visų svarbiausia, jog jūrų pėstininkų divizijos kovėsi sausumos frontuose, bet vis tiek buvo pavaldžios laivynui.

Man sunku aprašyti visos hitlerinės karinio vadovavimo struktūros kvailumą. Tai begalinė, bedugnė ir neišsemiama tema. Dar tik vienas pavyzdys. Be viso kito, dar buvo SS kariuomenė. Ji turėjo savo vadovybę, struktūrą, uniformas, komplektavimo, valdymo, tiekimo, karinių laipsnių sistemą ir skiriamuosius ženklus, SS kariuomenės štabą. Tai buvo ypatinga organizacija, kuri nebuvo pavaldi karinėms pajėgoms. „SS reichsfiureris visą laiką pabrėžtinai siekė atskirti SS kariuomenę nuo karinių pajėgų“ (Miuleris-Hilebrandas. T. 3. P. 217).

SS pajėgos buvo įvairios ir didžiulės. SS divizijų ir korpusų sąrašas įspūdingas: 8-oji SS kavalerijos divizija „Florianas Hejeris“, SS asmeninės apsaugos divizija „Adolfas Hitleris“, 21-oji SS kalnų šaulių divizija „Skanderbegas“, 9-asis SS kalnų šaulių korpusas, 16-oji SS motorizuota

divizija „SS reichsfiureris“, SS divizija „Kaukuolė “, 36-oji SS grenadierių divizija. Buvo 43 SS divizijos. Tarp jų – tankų, grenadierių, jėgerių, kavalerijos, kalnų šaulių, pėstininkų, policijos ir kitos. SS korpusų – 18, iš jų keturi SS tankų korpusai ir du SS kalnų jėgerių korpusai. Himleriui buvo pavaldi net 6-oji SS tankų armija.

Be SS kariuomenės, drausminei SS reichsfiurerio kontrolei, t. y. SS jurisdikcijai, priklausė 50 folkssturmo divizijų (Miuleris-Hilebrandas. T. 3. P. 262). Iš viso tiesiogiai Himleriui buvo pavaldžios 93 divizijos. Palyginimui: „šaltojo karo“ įkarštyje Vidurio Europoje visos NATO šalys turėjo 22 divizijas.

50 folkssturmo divizijų – tai išsigimėliškos formuotės. Tačiau SS divizijos, SS korpusai ir 6-oji SS tankų armija – elitas. Šių divizijų kareiviai pasižymėjo ūgiu ir išvaizda, gražiai atrodė vilkintys juodą uniformą su sidabriniais apvadais ir antsiuvais. Tačiau buvo ir problemų... Būsimasis generolas feldmaršalas E. fon Manšteinas įžengė į Sovietų Sąjungos teritoriją vadovaudamas korpusui, kuriame buvo geriausia SS divizija „Kaukuolė“. Manšteinas ją teigiamai apibūdina ir tęsia: „Tačiau visos tos savybės negalėjo kompensuoti menko komandinės sudėties karinio paruošimo. Divizija patyrė milžiniškų nuostolių, nes ji ir jos vadai turėjo kovodami mokytis to, ko sausumos kariuomenės pulkai jau buvo seniai išmokę. Dėl šių nuostolių, taip pat dėl nepakankamos patirties ji praleisdavo geras progas ir neišvengiamai turėjo leistis į naujus mūšius, nes nėra nieko sunkesnio kaip išmokti naudotis momentu, kai susilpnėjusios priešininko jėgos suteikia puolančiajam geriausią šansą lemiamai sėkmei. Mūšių metu aš visą laiką turėjau padėti divizijai, bet negalėjau jai padėti išvengti smarkiai didėjančių nuostolių. Po dešimties mūšio dienų iš trijų divizijos pulkų teko suformuoti du.

Nors ir labai drąsiai būtų kovojusios SS kariuomenės divizijos, nors ir puikių laimėjimų jos būtų pasiekusios, vis dėlto nėra jokių abejonių, jog tokių ypatingų karinių formuočių sukūrimas buvo nedovanotina klaida. Labai geras papildymas, kuris armijoje galėjo užimti puskarininkių pareigas, SS kariuomenėje taip greitai išeidavo iš rikiuotės, kad su tuo jokiu būdu nebuvo galima taikstytis. Jų pralieto kraujo niekaip neatpirko pasiekti laimėjimai. Savaime suprantama, jog dėl to negalima priekaištauti kariuomenei. Dėl tų nereikalingų nuostolių kalti tie, kurie formavo tuos ypatingus junginius, remdamiesi politiniais motyvais ir nepaisydami sausumos armijų autoritetingų instancijų prieštaravimų... Nėra abejonės, jog didžioji dalis SS kariuomenės sveikintų perėjimą iš pavaldumo Himleriui į sausumos kariuomenės sudėtį" (Manšteinas. P. 197).

7

Visi lyginimai su Sovietų Sąjungos karine praktika yra ne Vokietijos naudai. Mūsų šalyje NKVD, Vokietijoje – SS kariuomenė. Čia yra daug bendra. Tai baudžiamosios kariuomenės. Jų užduotis: masiškai naikinti žmones, saugoti koncentracijos stovyklas, lydėti belaisvius, saugoti vyriausybę ir svarbiausius valstybinio valdymo objektus bei kariaujančios armijos užnugarį. Skirtumas buvo tas, kad karo metais NKVD kariuomenė stovėjo už Raudonosios armijos dalių, neleisdama trauktis be įsakymo arba padrąsindama puolančiąsias dalis kulkosvaidžių papliūpomis į pakaušį. Mūšiuose NKVD dalys praktiškai nedalyvavo. Yra kelios išimtys, kai Raudonosios armijos frontas buvo pralaužtas ir NKVD dalims, stovėjusioms užnugaryje, tekdavo priverstinai stoti į mūšį. Tačiau, pasitaikius pirmai

progai, tuos užnugario didvyrius išvesdavo iš fronto jiems būdingų užduočių atlikti: kovoti su vidaus priešais. O SS kariuomenės aktyviai kariavo fronte. Tai buvo visų geriausios Vokietijos kariuomenės dalys. Tačiau būtent dėl to ir atsirado problemų. Štai greta kovoja trys vokiečių tankų divizijos: viena – iš sausumos kariuomenės, kita – iš karinių oro pajėgų, trečioji – iš SS. Trys divizijos gauna įsakymus ir instrukcijas ne iš vieningo centro, o iš trijų skirtingų centrų. Mūsų šalyje tankų kariuomenės – vieninga kariuomenės rūšis. Maskvoje sėdėjo draugas Fedorenka su savo vaikinais, studijavo tankų kariuomenių kovinio panaudojimo patirtį, ją apibendrindavo, rinko jų reikalavimų ir poreikių duomenis, rengė rekomendacijas ir instrukcijas, tobulino kovinio parengimo struktūrą ir sistemą. O Vokietijoje buvo ne vienintelė tankų kariuomenė, o trys priešiškos viena kitai: santykiai tarp jų – kaip tarp kardinolo gvardiečių ir karaliaus muškietininkų. Kiekviena jų studijavo tik savo patirtį, ruošė sau kadrus ir pati apsirūpindavo... Kare buvo keturių skirtingų rūšių pėstininkai: Hitlerio sausumos kariuomenės pėstininkai, Geringo aviacijos lauko pėstininkai, Himlerio SS pėstininkai ir dar pėstininkai iš jūrininkų, pavaldūs Denicui. Keturios skirtingos artilerijos. Dvi skirtingos kavalerijos ir t. t., ir t. t.

Padėtis sudėtinga. Pirma, karinės pajėgos dirbtinai suskirstytos į tris sudedamąsias dalis, o tai trukdo jas panaudoti. Antra, sausumos kariuomenė savo ruožtu suskirstyta į keturias sudedamąsias dalis. Vokiečių karinių pajėgų organizacinio plėtojimosi metraštininkas generolas majoras B. Miuleris-Hilebrandas ne vieną kartą savo tyrimuose tokią padėtį apibūdindavo vienu žodžiu: suirimas.

Visam tam vadovauti buvo masiškai kuriami ir dauginosi neįtikėtino didumo štabai. Tik du štabus – vieną, vadovaujamą Keitelio, kitą – Guderiano – sudarė 54 tūks-

tančiai generolų ir vyresniųjų kariškių, neskaičiuojant apsaugos ir aptarnaujančiojo personalo. Štabai dauginosi ir didėjo kaip vėžio augliai. „Vos tik buvo atkurtas normalus ryšys, mus užgriuvo popierių lavina“ (Manšteinas. P. 206). Kuo daugiau įsakymų, instrukcijų ir potvarkių rašė štabai, tuo greičiau plito anarchija. Be štabų, instrukcijas rašė partinės kanceliarijos, gauleiteriai, ministrai, įgaliotiniai ir dar daug daug kitų. Efektas buvo atvirkščias: „Į įsakymus ir direktyvas, atsiųstas iš Berlyno, vis dažniau ir dažniau nebuvo kreipiama dėmesio“ (Špejeris. P. 558).

1944 metų vasarą Špejeris rašė Hitleriui: „Amerikiečiai ir rusai pasiekė tokių prabloškiančių rezultatų būtent dėl to, kad jie labai supaprastino savo ūkinės veiklos formas, o tuo tarpu mes labai smarkiai nuo jų atsiliekame, nes mūsų valstybinio ekonomikos reguliavimo sistema yra pernelyg sudėtinga. Šis karas yra kartu dviejų sistemų kova. Jeigu mes savo šalyje įvedėme nepaprasto organizuotumo sistemą, tai mūsų priešininkas suteikė pirmenybę improvizacijai. Jeigu mes nerasime kuo jos pakeisti, tai palikuonims reikės tik konstatuoti: mes pralaimėjome karą, nes mūsų atgyvenusi, sukaustyta tradicijų ir netekusi lankstumo sistema patyrė visišką krachą“.

Baigiantis karui net Gebelsas pripažino, kad sovietinė vadovavimo sistema pranašesnė už vokiečių potvarkių, įsakymų ir instrukcijų piramides. „Rumunijai okupuoti mums savo laiku prireikė 240 tūkstančių žmonių, o tuo tarpu sovietai, remiantis patikimais pranešimais, pasitenkino keturiomis NKVD divizijomis. To visiškai pakanka. Mes, vokiečiai, visada klystame okupuotose teritorijose, norėdami viską daryti patys. Viena vertus, mes tam praradome labai daug jėgų, o antra vertus, – prieš save nuteikėme okupuotų rajonų gyventojus“ (Paskutiniai užrašai. 1945 m. kovo 15 diena).

Vienuoliktas skyrius

Narsiųjų beprotybė?

Karas su Rusija – beprasmė užmačia, kuri, mano manymu, negali laimingai baigtis. Tačiau jeigu politiniais sumetimais karas neišvengiamas, mes turime sutikti, kad jo negalima laimėti tik per vieną vasaros kampaniją. Jūs tik pažiūrėkite į tas plačias erdves. Mes negalime sutriuškinti priešo ir okupuoti visos Rusijos vakarinės dalies nuo Baltijos iki Juodosios jūros per kokius nors kelis mėnesius.

Generolas feldmaršalas
K. fon Rundštedtas.
1941 m. gegužės mėn.
Pražūtingi sprendimai. P. 76

1

Mus visus taip mokė: Stalinas mažai turėjo tankų ir jų dauguma buvo lengvieji, pasenę, negana to – susidėvėję. Mums piešė bendrą nepasiruošimo vaizdą, o į smulkmenas gilintis nepatarė.

O mes į jas įsigilinsime.

Pradėsime nuo paties lengviausio sovietinio tanko. Jis vadinosi T-37A. Priimtas Raudonajai armijai apginkluoti 1933 m. rugpjūčio 11 dieną.

Tanko masė 3,2 tonos. Ekipažas – 2 žmonės. Šarvai – prieškulkiniai. Ginkluotė – vienas DT kulkosvaidis. Variklio galia – 40 AG. Maksimalus greitis – 36–40 km/h gruntu ir 6 km/h vandeniu.

Už mūsų Tėvynės ribų iš tų charakteristikų sutartinai juokiasi. Mūsų šalyje – taip pat. Neieškokite pagyrimų tiems tankams maršalų kūriniuose. Neieškokite jų skaičiaus paminėjimo. Kam senienas skaičiuoti? Per visus Sovietų Sąjungos gyvavimo metus nė vieno gero žodžio (kuris ir katei malonus) apie tuos tankus nebuvo pasakyta ir tų tankų skaičius nebuvo nurodytas. Pavartykite Tėvynės gelbėtojo didžiojo karinio genijaus draugo Žukovo šedevrus: knygoje suskaičiuoti tik T-34 ir KV, visi kiti sovietiniai tankai priskirti „lengviems ir pasenusiems" ir į statistiką neįtraukti.

Linksmi vyrukai, kurie rašė „Žukovo memuarus", pasinaudojo nuvalkiotu propagandiniu triuku. Jie į vieną krūvą sudėjo gera ir bloga: lengvuosius ir pasenusius tankus. Šitaip galima subjauroti viską, ką įsakys. Pavyzdžiui, galima pasakyti kosmonautai ir pederastai. Mes nepasakėme nieko blogo apie kosmonautus. Tačiau nuosėdų liko.

Taip ir „Žukovo memuarų" kūrėjai vienu kvėptelėjimu kalba apie lengvuosius ir pasenusius tankus, o kiekvienam neišmanančiam skaitytojui formuojasi neigiamas požiūris į lengvuosius tankus: lengvasis – tai blogai. Lengvasis – tai kažkas gimininga su pasenusiu. Lengvasis – tai atsilikimas.

Tankas T-37A buvo lengvasis tankas. Tačiau lengvasis – tai nereiškia blogas. Nereiškia atsilikęs. Tankas T-37A – pirmasis pasaulyje plaukiojantis tankas, panaudotas kariuomenėms apginkluoti. Sovietų Sąjunga sukūrė, išbandė, priėmė apginklavimui ir pradėjo serijomis gaminti plaukiojančius tankus, kai tuo tarpu visame likusiame pasaulyje niekas to nedarė. Net jeigu tankas T-37A būtų iš

tikrųjų blogas, tai vis tiek tokio tanko atidavimas kariuomenei reikštų epochos svarbumo technikos šuolį, nes kitose šalyse tuo metu nebuvo nieko panašaus. Juoktis iš mūsiškio T-37A – tai beveik tas pats, kaip vadinti pirmąjį pasaulyje sovietinį dirbtinį Žemės palydovą lengvuoju ir netobulu... tuo metu, kai niekas pasaulyje apskritai neturėjo jokių palydovų. Taip, tankas T-37A – lengvasis tankas. Tačiau maža masė plaukiojančiam tankui netrukdo. Pažiūrėkime, kas bus, jeigu mes plauksime per Dneprą kur nors Čerkasų arba Kremenčiugo rajone sunkiuoju tanku. Pavyzdžiui, vokiškuoju „Tigru". Juk retas „Tigras" nuplauks iki Dnepro vidurio.

Sunkiųjų ir vidutinių tankų plūdrumas lygus kirvio plūdrumui. Lengvųjų – taip pat, jeigu jie nebuvo specialiai kuriami kaip plaukiojantys tankai.

Tad, draugai maršalai ir akademikai, nesikabinėkite prie plaukiojančių tankų dėl jų mažos masės. Laikyti mažą masę plaukiojančio tanko trūkumu – tas pats, kas priekaištauti balerinai, jog ji neturi neapkabinamos krūtinės, plačių šlaunų ir didžiulio užpakalio.

2

Tačiau tankas T-37A turi prieškulkinius šarvus!

Ginkluotas kulkosvaidžiu!

Taip. Nors ir labai liūdna, už viską reikia mokėti. Už sugebėjimą plaukioti taip pat. Vienas iš dviejų: arba mes ugdome jėgą tripūdžiais svarsčiais ant kranto, arba plaukiojame upėje... palikę svarsčius ant smėliuko. O suderinti priešsviedininius tanko šarvus su galimybe plaukioti iki šiol niekam nepavyko, kaip ir sportininkui plaukti su trijų pūdų svarsčiais rankose.

Beje, reikia pasakyti, kad vokiečių tankas T-I buvo pradėtas naudoti ginkluotei metais vėliau – 1934 metais, svėrė beveik tiek pat – 3,5 tonos, ekipažas toks pat – 2 žmonės, turėjo tokius pat prieškulkinius šarvus ir buvo ginkluotas kulkosvaidžiu.

Tik nemokėjo plaukioti.

Kai priešai (ir tėvynainiai) šaiposi iš mano tanko T-37A, aš pateikiu mūsų visų seniausio, visų lengviausio plaukiojančio tanko charakteristikas, palyginęs su visų geriausio, visų galingiausio vokiečių plaukiojančio tanko charakteristikomis. Tada juokas nutyla. Paaiškėja, kad Vokietijoje plaukiojančių tankų nėra ir niekada nebuvo. Iki karo nebuvo ir per karą nepasirodė. Didžioji Vokietija žengia į XXI amžių be plaukiojančių tankų. Dar nežinia, kada pradės juos kurti. O mūsų šalyje plaukiojantys tankai buvo jau XX amžiaus ketvirtojo dešimtmečio pradžioje. Mes Vokietiją šioje srityje aplenkėme beveik šimtmečiu.

Plaukiojančių tankų nebuvo ir Prancūzijoje. Didžiojoje Britanijoje (atleisk, Didžioji Britanija, nepyk už teisybę) plaukiojančių tankų nei prieš karą, nei per karą taip pat nesukurta. Amerikos tankų kariuomenės gimimo diena – 1940 metų liepos 10. Kai Vermachtas tankais triuškino Lenkiją, Belgiją, Olandiją, Prancūziją ir Didžiosios Britanijos kariuomenę Europos žemyne, kai Raudonoji armija tankais triuškino 6-ąją japonų armiją prie Chalchin Golo ir „vadavo" Suomiją, Estiją, Lietuvą, Latviją, Besarabiją ir Bukoviną, Amerikoje apskritai nebuvo tankų kariuomenės. Tik sutriuškinus Prancūziją ir Didžiosios Britanijos kariuomenę žemyne amerikiečių generolai suvokė, kad laikas nulipti nuo arklių, laikas galvoti apie tankų kariuomenės kūrimą. Po metų, 1941 m. birželio mėnesį, JAV buvo mažiau kaip 400 tankų (Britų ir amerikiečių tankai Antrajame

pasauliniame kare. Niujorkas. ARCO, 1969. P. 11). Tai buvo mažos galios senamadiškos, kniedytinės baidyklės, nepaprastai aukštos, su labai lengvais šarvais ir daugiaaukščiu visiškai pasenusių ginklų išdėstymu. Visų galingiausias amerikiečių tankų pabūklas 1941 metais buvo 37 mm patranka. Tačiau ji stovėjo tik ant kai kurių tankų. Dauguma amerikiečių tankų turėjo tik kulkosvaidžius. Tuo metu Amerikoje jokių plaukiojančių tankų nebuvo. Baigiantis karui, 1944 metais, JAV pasirodė didžiuliai plaukiojantys šarvuotieji transporteriai, kai kurie jų turėjo lengvųjų tankų bokštus. Tai buvo patikimos ir nepaprastai plūdrios mašinos. Tačiau vis dėlto – tai ne tankai, ir tankais jų niekas nevadino. Taigi skirtumas: Amerikoje pasirodė kažkas panašaus į plaukiojantį tanką baigiantis karui, o mūsų šalyje – plaukiojantys tankai buvo panaudoti kariuomenei apginkluoti gerokai dar prieš karo pradžią.

Štai amerikiečiai juokiasi iš mūsų: 1933 metais jūsų, rusai kvaileliai, plaukiojantys tankai buvo labai blogi.

Iš mūsų plaukiojančių tankų vokiečiai juokiasi, prancūzai ir anglai šaiposi: jūsų plaukiojantis tankas 1933 metais buvo blogai ginkluotas ir silpnai šarvuotas. Visas pasaulis iš juoko nuo kėdžių griūva, iš mūsų, netašytųjų, kvatoja. O mes patys juokiamės garsiausiai už visus: mes buvome karui nepasiruošę! Mūsų tankai buvo lengvieji ir pasenę!

Pasenę? Palyginti su kuo?

3

Koks yra „lengvasis, pasenęs" tankas T-37A?

Štai šis bei tas apie jį, o kartu – ir apie gynybos liaudies komisarą Vorošilovą. 1935 metų rugpjūčio mėnesį Voro-

šilovo įsakymu septyni tankai T-37A startavo Leningrade, nuvažiavo vikšrais kelias dešimtis kilometrų, toliau – plaukė Lugos upe per neišklampojamus dumblius, paskui – Šelonės upė ir Ilmenio ežeras. O ežere smarki audra. Kelias per Ilmenį – 55 kilometrai. Tą nuotolį tankai nuplaukė ritantis didžiulėms bangoms per 8 valandas 15 minučių. Toliau – Volchovo upė, Novoladogos kanalas, nirtulinga, klastinga Neva. Visi septyni tankai finišavo prie Petropavlovsko tvirtovės. Per 11 dienų jie nuvažiavo 700 kilometrų, iš jų – 600 nuplaukė. Be menkiausios avarijos ir net gedimo.

Aš žinau, kas tai yra rekordai. Ne kiekvienas tankas T-37A galėjo tai padaryti ir ne kiekvienas vairuotojas. Vis dėlto tai yra rekordas, kurio niekam nuo 1935 metų iki šios dienos nepavyko viršyti. Net priartėti prie mūsų rekordo taip pat niekam nepavyko. Na, ir kaip vokiečiams prie tokių rekordų priartėti, jeigu jie galėjo pamatyti tik priešo plaukiojančius tankus?

O dabar pasivadinkime kvailiais, pabarstykime galvas pelenais ir šaukime, kad mes nebuvome karui pasiruošę. Vadinkime tanką T-37A lengvuoju ir pasenusiu. Imkime rypuoti visam pasauliui, kad liaudies komisaras Vorošilovas – kavaleristas ir kvailys, o guderianai ir manšteinai, kuriems niekada nebuvo pavaldūs plaukiojantys tankai, nesuprato jų reikšmės ir net nerado laiko nupiešti plaukiojantį tanką popieriuje, – nepaprastai protingi, pažangūs ir pirmaujantys.

Iki 1941 metų visame likusiame pasaulyje plaukiojančių tankų kūrimo srityje padėtis nepasikeitė. 1941 metais Raudonoji armija taip ir liko vienintelė armija, turinti plaukiojančius tankus. Visose Europos ir Amerikos šalyse tuo metu nieko panašaus nebuvo net projektuojama. Projektų ir eksperimentų stadiją 1941 metais pasiekė tik Japonija.

Tankai T-37A buvo gaminami nuo 1933 iki 1936 metų.

Tankas, jeigu nėra karo, tarnauja dešimt, penkiolika, dvidešimt metų. Teoriškai tankus T-37A, kurie buvo pagaminti 1933 metais, reikėjo pakeisti 1943–1948 metais. O galbūt ir vėliau. O paskutiniuosius, pagamintus 1936 metais, reikėjo pakeisti 1951–1955 metais. Kaip jie galėjo būti pasenę 1941 metais? Kaip atsitiko, kad mes savo unikalius tankus, kurie iki 1941 metų buvo ištarnavę 5–8 metus, išbraukėme iš istorijos?

4

O kam jie reikalingi? Kokia iš plaukiojančių tankų nauda?

Jeigu mes giname savo žemę, jeigu mes kariaujame šventą ginamąjį karą, tai plaukiojantys tankai mums nelabai reikalingi. Apsieisime ir be jų. Norint priešą sustabdyti, pageidautina turėti tankų su sunkiais šarvais ir galingomis patrankomis. Kuo tankas sunkesnis ir galingesnis, tuo geriau.

Jeigu ginamajame kare sustabdyti priešo negalime, reikia trauktis. Traukiamės savais tiltais. Gresiant užgrobimui pakeliame tiltus į giedrą dangų. Iš tankų su labai lengvais šarvais ir apginkluotų kulkosvaidžiais ginamajame kare mažai naudos. O jų sugebėjimas plaukioti visiškai nereikalingas: ginamajame kare nėra kur plaukioti.

Štai jeigu mes kariaujame šventą karą, kad galėtume viešpatauti pasaulyje, kad viso pasaulio gyventojus suvarytume į koncentracijos stovyklas, kareivines ir darbo armijas, kaip mokė senelis Marksas, tada padėtis keičiasi.

Norint pralaužti priešo frontą, mums taip pat reikalingi sunkieji tankai: daugiau šarvų ir galingesnės patran-

kos. Jeigu įvyko priešpriešinis mūšis, jeigu dvi tankų divizijos susirėmė – taip pat reikia galingų tankų.

Tačiau štai frontas pralaužtas, priešo tankų lavinos sutriuškintos ir atremtos, tada mūsų užduotis – pasinaudoti momentu, staigiai prasiveržti, kiek įmanoma, kuo toliau, į priešo užnugarį, kad būtų sutrikdyta jo gynyba, nutrauktos komunikacijos, tiekimo linijos, arterijos, priešas atkirstas nuo tiekimo bazių, kad būtų prasiveržta prie jo sostinės, pramonės rajonų, naftos šaltinių ir saugyklų, uostų. Tokiam staigiam puolimui sunkusis tankas nelabai tinka. Dėl didelės savo masės jis gadina kelius ir laužo tiltus, trukdo visiems, einantiems iš paskos. Sunkusis tankas sunaudoja daug kuro. Pabandykite aprūpinti kuru kelis tūkstančius tankų ir artilerijos vilkikų bei kelias dešimtis tūkstančių automobilių, kurie prasiveržė šimtus kilometrų į priešo teritorijos gilumą. Negana to, sunkusis tankas lėtaeigis ir mažai judrus. Jis sulėtina jūsų kolonų judėjimą. Be to, jo variklis greitai susidėvi ir užspringsta, kaip uždūsta sunkiasvoris, bėgdamas maratoną. Prasiveržti į priešo gilumą geriau tinka vidutiniai ir lengvieji tankai. Jie turi mažiau šarvų, silpniau ginkluoti, bet užtat greitesni, manevringesni ir pravažesni, jie gali ilgiau važiuoti, yra ekonomiškesni.

Štai mūsų šarvuotoji lavina prieš vandens kliūtį. Čia visi sunkieji ir vidutiniai tankai, ir tie lengvieji, kurie nemoka plaukti, netenka visų savo puolamųjų galimybių. Jų vertė – nulinė. Reikia tilto. Tačiau priešas tiltus saugo ir jeigu yra grėsmė jų netekti, susprogdina. Tiltus reikia atkovoti. Geriau ne iš mūsų pusės, o iš priešų – iš kur mažiau tikimasi. Esant tokiai padėčiai lengvųjų plaukiojančių tankų vertė labai pakyla. Jeigu du, trys, penki, dešimt tokių tankų naktį perplaukė upę toliau nuo tilto ir staigiu puolimu iš užnugario jį užgrobė, tai gali lemti visos

operacijos, net viso karo sėkmę. Dabar užgrobtuoju tiltu varykite į priešo krantą visus savo sunkiuosius ir vidutinius tankus, savaeiges mašinas, artileriją, pėstininkus, štabus, karo ligonines, tūkstančius tonų šaudmenų, kuro ir atsarginių dalių. Užgrobtais tiltais meskite rezervus, plukdykite į užnugarį sužeistuosius, belaisvius, trofėjus, sugadintą techniką remontui.

Jeigu tiltų užgrobti nepavyksta, tada plaukiojantys tankai tampa iš tikrųjų labai vertingi. Jeigu nėra užgrobtų tiltų, tada reikia statyti savo pontoninius tiltus ir tiesti perkėlas, o tam reikia placdarmų kitame krante. Tada į mūšį eina pėstininkai. Ant rąstų ir lentų arba išsipūtusiomis kaip pūslė uniforminėmis palaidinėmis jie plaukia į kitą krantą. Tuo metu juos bubija minosvaidžiai, apipila kulkosvaidžių ugnimi, šaudo iš šautuvų ir automatų. Čia tarp plaukiančių ir tuo metu negalinčių gintis karių būtų gerai turėti dešimtį kitą nors ir lengvųjų, bet vis dėlto tankų. Jų šarvai nejautrūs kulkoms ir skeveldroms, o kulkosvaidžiai yra labai svarbūs, kai niekas iš plaukiančių žmonių negali šaudyti.

Štai persikėlė į kitą krantą. Dabar svarbiausia – įsikabinti, per kokias dvidešimt minučių įsirausti į žemę, tada jokios kontratakos nebaisios. Tada bus ne toks pražūtingas minosvaidžių ir artilerijos apšaudymas, tada ne taip įkyrūs priešo kulkosvaidininkai ir snaiperiai. Mūsų šlapi, sužaloti, suluošinti pėstininkai neturi nei sunkiųjų ginklų, nei pakankamai šaudmenų. (Ar nebandėte spalio mėnesį plaukti per Vyslą su visa žygio apranga, su automatu, keturiomis užtaisytomis dėtuvėmis ir dviem granatomis?) Taigi tomis pačiomis pirmomis, pačiomis baisiausiomis minutėmis priešo krante mūsų pėstininkams nors vieno paties lengviausio tanko su vienu kulkosvaidžiu pagalba ir parama kur kas vertingesnė negu dešimčių nepaprastai galingų KV, likusių aname, mūsų, krante.

Kai nėra lengvųjų plaukiojančių tankų forsuojant upę ir priešo krante praliejama daug pėstininkų kraujo ir vandenyje, ir užgrobtame žemės lopinėlyje. Jeigu tą pirmąją desanto bangą priešas, neleidęs įsitvirtinti, nusvies į vandenį, tada čia nebus placdarmo, nenuties perkėlos ir tame krante likę nepaprastai galingi tankai negalės pulti – jie bus visiškai nenaudingi.

Paskui, kai visos nenugalimos karinės pajėgos nutiestomis ir užgrobtomis perkėlomis bus permestos į priešo krantą, lengvasis plaukiojantis tankas grėsmingų šarvų ir galingų pabūklų fone vėl taps pilku bjauriuoju ančiuku.

Beje, be darbo lengvieji tankai neliks. Norint pralaužti gynybą pačiame patogiausiame ruože, pasiekti sėkmę pačia perspektyviausia kryptimi, reikia žinoti, kur yra priešas, kur jis yra silpnas, o kur – stiprus. O tam, be visų kitų žvalgybos būdų, reikia priešą nuolat žvalgyti jėga. Priešo užnugaryje reikia nuolat turėti mūsų žvalgybines grupes. Reikia, kad tų žvalgybinių grupių tankai būtų maksimaliai ekonomiški. Reikia, kad būtų mažiau burzgimo, dundėjimo ir džerškėjimo. Taigi tokiam darbui geriau turėti mažus ir lengvus tankus. Gerai juose turėti galingus ginklus, bet galima apsieiti ir be jų: priešo užnugaryje ne dažnai pasitaiko stiprus pasipriešinimas. O jeigu pasitaikys stiprus pasipriešinimas, galima jį apeiti šonu, neįsivelti į mūšį. Iš visų žvalgybinio tanko charakteristikų kone svarbiausia yra mokėjimas plaukti. Priešas saugo savo užnugario tiltus ir žvalgų ant jų neleis, todėl žvalgybiniai tankai turi sugebėti patys persikelti per vendens telkinius. Kitaip – jie neverti nė skatiko. Jie sustos prie pirmo upelio, toliau jų niekas nepraleis. O jų darbas – būti pagrindinių jėgų priekyje. Be to, būti nepastebimiems. Esant galimybei, ne tik savarankiškai forsuoti vandens kliūtis, bet ir garantuoti pagrindinių jėgų perkėlimą.

Štai tokiam išsivaduojamajam karui svetimoje teritorijoje, tokiam darbui draugas Stalinas sukūrė sunkiuosius pralaužos tankus, vidutinius sėkmės plėtojimo tankus ir lengvuosius plaukiojančius tankus jėgos žvalgybai ir vandens kliūtims forsuoti. Tad daugiau iš lengvųjų tankų nesijuokime. Tankas – tai įrankis. Kaip plaktukas. Mes juk nesakome, kad sunkusis plaktukas – geras įrankis, o lengvasis – blogas. Akmeniui smulkinti – paduok kūjį. Viniai įkalti – plaktuką. O juvelyriniam darbui – mažytį, beveik žaislinį plaktukėlį. Faberžė dirbtuvėje kūjis nebuvo dažnai naudojamas.

Žvalgyba, ypač jėgos, – juvelyrinis darbas. Tačiau be šio delikataus darbo – sunkusis tankas yra aklas kaip ciklopas su išmušta akimi. Puolamajame, grobikiškame kare yra pakankamai situacijų, kai lengvieji plaukiojantys tankai yra reikalingesni ir brangesni už sunkiuosius ir vidutinius. Tokiame kare pakanka aplinkybių, kai, be lengvųjų plaukiojančių tankų, sunkieji ir vidutiniai tankai nereikalingi.

5

Kiek buvo sovietinių plaukiojančių tankų, tylėta pusę amžiaus. Paskui ėmė po truputį ryškėti, aiškėti...

Kiek jų buvo?

Atsakymas: lengvųjų plaukiojančių tankų T-37A buvo pagaminta 2627 (A. Karpenko. Tėvyninės šarvuočių ir tankų technikos apžvalga. 1905–1995 m. P. 194). Vietiniams konfliktams spręsti tankai T-37A buvo mažai naudojami, klasės broliams jie nebuvo tiekiami. Taigi 1941 metais praktiškai jie visi buvo tinkami.

1936 metais pradėta gaminti tobulesnius plaukiojančius

tankus T-38. Jie buvo gaminami serijomis iki 1939 metų. Iš viso tokio tipo tankų pagaminta 1375 (Ten pat. P. 200). Kremliaus istorikai ir tą tanką vadina pasenusiu. O mes pateiksime tą patį klausimą: kaip galėjo pasenti tankas, kuris pasaulyje neturėjo analogų ir kuris buvo nuo dvejų iki penkerių metų amžiaus?

1939 metų gruodžio 19 diena yra pati šviesiausia, pati nuostabiausia tankų gamybos istorijos diena. Tą dieną Raudonajai armijai apginkluoti iš karto buvo priimtas naujas šarvuočių ir tankų ginkluotės spektras – trys naujausi tankai: lengvasis plaukiojantis tankas T-40, vidutinis T-34 ir sunkusis pralaužos tankas KV.

KV buvo stipriausias tankas pasaulyje Antrojo pasaulinio karo pirmojoje pusėje, iki pat Stalingrado persilaužimo. Nė vienoje pasaulio šalyje nebuvo ne tik jo analogų, bet net tokios masės kategorijos tanko. Tankas KV turėjo negirdėtą konstrukcinį rezervą, kuris leido po kelių tobulinimo etapų nuo tanko KV-1 iki KV-13 jį paversti tanku IS-1, paskui ir tanku IS-2 – pačiu galingiausiu Antrojo pasaulinio karo tanku.

Tankas T-34 – geriausias visų laikų ir tautų tankas.

Tačiau jiems nenusileido ir tankas T-40. Jis taip pat buvo geriausias savo klasės pasaulio tankas ir neturėjo analogų.

Įdomu, kad Kremliaus istorikai prisimena tankus T-34 ir KV, bet pamiršta tanką T-40. Tuo tarpu tankas T-40 turėjo naują, iki šiol nematytą korpuso formą, svėrė 5,5 tonos ir buvo ginkluotas dviem kulkosvaidžiais: stambaus kalibro DŠK ir paprastuoju DT. Dar buvo šio tanko variantas T-40S, kuris vietoj kulkosvaidžio DŠK turėjo 20 mm automatinę patranką.

Oficialiai buvo laikoma, kad iki 1941 m. birželio 22 dienos buvo pagaminta 222 tankai T-40 („Krasnaja zvezda“,

1996 m. birželio 22 d.). Dabar, laikydami rankose žinyną „Statističeskij sbornik Nr. 1", mes galime tuos skaičius patikslinti. 222 tankai T-40 – tai tie tankai, kurie buvo kariuomenėje iki gegužės 31 dienos. Tačiau fabrikai dirbo ir siuntė naują produkciją. Iki birželio 21 dienos į kariuomenes buvo pasiųsta dar 27 tankai T-40. Nuostabus žinynas (P. 234) leidžia net sužinoti, kada ir kur tuos tankus siuntė: gegužės 31 dieną išsiųsta 10 tankų T-40 į Volynės Novogrado stotį, birželio 12 dieną – 17 tankų T-40 į Brodų stotį.

Be to, gamykla Nr. 37 iki birželio 21 dienos pagamino, karinė priėmimo komisija priėmė, bet kol kas į kariuomenę nebuvo išsiųsti dar 28 tankai T-40. Paprieštarausite: juk jie neišsiųsti! Taip. Tuo geriau jiems – jie kariaus, bet pirmas smūgis jų nepalies.

Iš viso iki 1941 metų birželio 21 dienos buvo pagaminta 277 tankai T-40.

Beje, reikia pasakyti, kad, pažvelgus į tą patį žinyno puslapį, galima patikslinti ir tankų T-34 bei KV skaičių. Mums įkalė skaičius: 508 tankai KV ir 967 tankai T-34. Dauguma, netgi gerai išmanančių ir sąžiningų, istorikų sako ir rašo, kad 1941 m. birželio 21 dieną Raudonojoje armijoje buvo „iš viso tik" 508 tankai KV ir 967 tankai T-34. Tačiau tai netiesa. Tiek tankų T-34 ir KV buvo penkiose vakarų pasienio apygardose. Tačiau čia slaptai atvykdavo ir išsikraudavo Antrojo strateginio ešelono kariuomenė. Joje taip pat buvo tankų T-34 ir KV. Iš viso Raudonojoje armijoje buvo 1225 tankai T-34 ir 636 KV.

Tačiau ir tai dar ne viskas. Tiek jų buvo kariuomenėje iki gegužės 31 dienos, o iki birželio 21 dienos gamyklos išsiuntė dar 41 tanką KV ir 138 tankus T-34. Be jų, buvo pagaminti, priimti, bet neišsiųsti 34 tankai KV ir 37 tankai T-34.

Taigi 1941 metų birželio 21 dieną Sovietų Sąjunga turėjo 711 tanką KV, 1400 – T-34 ir 277 tankus T-40.

Beje, argi didelis skirtumas: 222 ar 277 tankai T-40?

Didelis. Hitleris 1941 metų birželio 22 dieną Rytų fronte turėjo 180 iki šešių tonų kategorijos tankų (I. Šmeliovas. Tanko istorija. P. 77). Nė vienas jų nebuvo plaukiojantis ir nė vienas jų negalėjo kautis su sovietiniais lengvaisiais tankais.

O Stalinas turėjo 4279 tokios svorio kategorijos tankus. Tarp jų 277 T-40, kurie buvo ne tik plaukiojantys, bet ir galėjo savo stambaus kalibro kulkosvaidžiais DŠK (juo labiau – 20 mm patrankomis) pramušti vokiškų tankų T-I šarvus.

Be to, vokiški tankai T-I buvo nustoti gaminti 1938 metais, o T-40 – gaminami.

Užsienio ekspertai, tie, kurie nors šiek tiek nusimano apie tankus, apie T-40 kalba kvėpčiodami, vadindami jį nuostabiu. Dauguma plaukiojančių T-40 buvo pagaminti mažiau kaip prieš vienerius metus. Kai kurie pro gamyklos vartus išriedėjo birželio 21 dieną, o kai kurie tebestovėjo gamyklos kieme.

Kada gi jie spėjo pasenti?

Kada jie spėjo nusidėvėti?

Tačiau Rusijos gynybos ministerija tuo klausimu turi savo nuomonę. 1994 metų lapkričio 4 dienos „Krasnaja zvezda" rašė: „Mes įsitraukėme į karą su senutėlėmis lengvosiomis mašinomis T-37, T-38, T-40..." Jos, pasirodo, net ne senos, o senutėlės – taip „Krasnaja zvezda" vadina mūsų tankus, atlaidžiai, net su tam tikra panieka. O jūs, mokyti draugai iš laikraščio „Krasnaja zvezda", geriau būtumėte palyginę „senutėlius" plaukiojančius tankus T-37, T-38 ir T-40 su vokiškais plaukiojančiais tankais. Su nesančiais. Iš Hitlerio 1941 metų birželio 22 dieną Rytų fronte turėtų

3350 visų tipų tankų – visi pasenę, iš jų nė vieno – plaukiojančio. O mes turėjome vien tik plaukiojančių... Palyginkite, brangūs draugai, ir tikriausiai palyginus išaiškės jūsų požiūris į karą. Ir su prancūzų „laimėjimais" palyginkite. Su nesančiais. Ir su britų. Palyginkite su drąsiais amerikiečių užmojais. Japonija PASAULINIO KARO METAIS pagamino 3648 tankus, iš jų – 178 daugiau ar mažiau plaukiojančius. Mat paskui kiekvieną „plaukiojantį" japonų tanką slinko du sunkvežimiai, kurie vežė uždarytus pripildytus pontonus. Prieš forsuojant vandens kliūtis, pontonai būdavo tvirtinami prie tanko, ir jis plaukdavo į kitą pusę, o sunkvežimiai likdavo toje pačioje pusėje. Pasiekęs kitą krantą, tankas numesdavo pontonus ir pasidarydavo paprastu tanku. Kito upelio jis jau negalėdavo perplaukti, nes jau nebūdavo kam vežti paskui jį pontonų.

Taigi per karą niekam taip ir nepavyko padaryti to, kas Sovietų Sąjungoje buvo padaryta prieš jo pradžią. Sovietų Sąjunga PRIEŠ KARĄ vien tik plaukiojančių tankų pagamino daugiau negu Japonija visokiausių karo metais.

Straipsnis laikraštyje „Krasnaja zvezda" apie mūsų „senutėlius" plaukiojančius tankus autoriaus nepasirašytas, o pateiktas kaip oficiali Gynybos ministerijos informacija. Mano galva, šiuo atveju laikraščio „Krasnaja zvezda" žurnalistai nekalti: jiems prisakė užsiiminėti „patriotiniu auklėjimu" – jie ir užsiiminėja, rėkti iš visos gerklės: pa-triotizmas, pa-trio-tizmas... O tokiais rėkavimais tik juodinama mūsų istorija. Jų toks darbas. Jiems už tai moka neregėtas sumas. Ar ne laikas pasiaiškinti, kas jiems prisako taip daryti ir kas tą muziką užsako?

Ir ar ne laikas pasiaiškinti, kas ir kam spausdina „maršalo Žukovo memuarus"? Nuostabi „pergalės maršalo" pozicija. Vokiečiai nemokančius plaukioti tankus T-I gamino nuo 1933 iki 1938 metų, jie dalyvavo visuose

prieškariniuose paraduose, demonstruodami savo tariamą blizgesį, pravažiavo visus kelius nuo Varšuvos ir Paryžiaus iki Belgrado ir Atėnų. Jie buvo nusidėvėję be galo ir be krašto, o sovietiniai tankai T-40 riedėjo tiesiai iš surinkimo cechų.

Tad štai tuos 180 vokiškų lengvųjų, pasenusių, prieštvaninių, visiškai nusidėvėjusių tankų Žukovas ir jo garbintojai bei pasekėjai pavadino naujausiais ir į statistiką įtraukė, o mūsų plaukiojantys pasirodė net neverti to, kad būtų suskaičiuoti.

Ir šaukia raudonieji propagandininkai: priešas buvo stipresnis!

7

Įveikę štorminį Ilmenį, net seniausi mūsų plaukiojantys tankai įrodė, kad gali forsuoti Lamanšą. Bet visi šitie tankai buvo skirti naudoti upėse ir ežeruose. O Bosforui ir Lamanšui forsuoti Stalinas ruošė ateičiai plaukiojantį tanką PT-1 ir jo variantus. Jo masė siekė 14 tonų, variklio galingumas buvo 500 AG. Greitis vandenyje – 6 km/h, žemės paviršiuje – 62 km/h, numetus vikšrus – 90 km/h (A. Karpenko. Tėvyninės tankų ir šarvuočių technikos apžvalga. P. 189). Tai buvo autostrada važiuojančio ir plaukiojančio tanko, žvalgybos tanko ir žaibo karo tanko hibridas. Jis buvo apginkluotas 45 mm patranka ir keturiais kulkosvaidžiais. Įgula – 4 žmonės. PT-1 korpuso apimtis buvo didelė, gerai laikėsi vandens paviršiuje. Šis tankas buvo pagamintas, išmėgintas, bet serijomis nebuvo pradėtas gaminti: kol kas nebuvo numatyta plaukioti per sąsiaurius, be to, ir nereikėjo. Prireikus – pradėsime serijomis gaminti. Tai tipiškas staliniškas požiūris. Kaip tiktai

dar prieš karą Sovietų Sąjungoje buvo pagaminta geriausia pasaulyje 57 mm prieštankinė patranka, bet didelėmis serijomis nebuvo gaminama – karo pradžioje Vokietija turėjo tik pasenusius tankus su labai silpnais šarvais – ir tokiai patrankai paprastai nebuvo kovos lauke tinkamo priešininko. Kai tik žvalgyba pranešė Stalinui, kad Vokietija turi tankus „Tigras" ir „Pantera", 57 mm patrankos tuoj pat buvo pradėtos gaminti.

O PT-1 taip ir nebuvo pradėti gaminti serijomis – nereikėjo forsuoti sąsiaurių.

Gynybiniame kare plaukioti per upes ir ežerus taip pat nereikia. Todėl jau antrąją karo savaitę buvo įsakyta nuostabų plaukiojantį tanką T-40 gaminti be plūdžių, vandensraigčio ir be galios perdavimo vandensraigčiui dėžės, be vairavimo vandenyje prietaisų. Plaukiojantis tankas buvo paverstas paprastu tanku. Keletą savaičių, kol konstruktoriai darė pakeitimus, T-40 buvo gaminamas toks, koks buvo suprojektuotas. Iš viso buvo pagaminta 668 T-40, iš jų 181 su 20 mm patranka. Jau 1941 metų rugsėjo mėnesį T-40 pakeitė jo pagrindu suprojektuotas T-60: negalintis plaukioti, bet labiau apginkluotas ir stipresnių šarvų.

Apgailėtinas likimas ištiko ir kitus sovietinius plaukiojančius tankus: gynybiniame kare jie nebuvo naudojami. Kur jiems plaukti? O ir žeme riedėti neteko: gynybos liaudies komisaro Sovietų Sąjungos maršalo Timošenkos ir Generalinio štabo viršininko armijos generolo Žukovo įsakymu dešimtys tūkstančių tonų tankų atsarginių dalių, šimtai tūkstančių tonų šaudmenų ir degalų buvo nugabenta prie pat sienų. Jau pirmosiomis karo valandomis visa tai buvo subombarduota arba atiteko priešui. Sovietiniai tankai liko be degalų, šaudmenų ir atsarginių dalių. 4000 lengvųjų plaukiojančių tankų reikėjo daug degalų, o

naudos iš jų ir gynybiniame kare buvo mažai. Todėl vadai juos negailėdami palikdavo: įsakydavo išpilti iš jų degalų likučius ir panaudoti juos sunkiesiems ir vidutiniams tankams. O lengvuosius – sprogdinti, deginti, laužyti, skandinti arba tiesiog palikti.

Geriausias tankas pasaulyje be degalų blogesnis negu blogiausias su degalais. Dėl to, kad visi sovietiniai tankai, iš jų ir lengvieji plaukiojantys, liko be šaudmenų, atsarginių dalių ir degalų, kalti Timošenka ir Žukovas. Po karo Semionas Timošenka, žinodamas, kad kaltas, pritilo ir niekada nekalbėjo apie pirmus karo mėnesius. O Georgijus Žukovas puolė į mūšį: aš viską buvau numatęs! Aš įspėdavau! Bet ką galėjau padaryti, kai mūsų šalis atsilikusi, kai vokiečiai turi penkis šešis kartus daugiau tankų? Ką galėjau padaryti, jeigu mūsų tankai lengvieji ir pasenę?

Geriausi ir vieninteliai pasaulyje sovietiniai plaukiojantys tankai 1941 metais pasirodė esantys nereikalingi ir kare nesuvaidino jokio vaidmens. Bet kodėl niekas nepaklausia: o kam tada juos projektavo ir gamino? Kam juos ruošė? Kam gi Stalinui 4000 tūkstančių plaukiojančių tankų, kurie gynybiniame kare nereikalingi. Kurgi draugas Stalinas rengėsi plaukti?

8

Mes pernelyg įsismaginome. Ši knyga ne apie tai, kaip Stalinas rengėsi karui. Ši knyga apie tai, kaip Hitleris jam nesirengė.

Juk tai anekdotas: hitlerininkai nusprendė užkariauti Sovietų Sąjungą. Tam reikia forsuoti upes. Jų Sovietų Sąjungoje 150 000 (šimtas penkiasdešimt tūkstančių). Jų bendras ilgis 3 000 000 (trys milijonai) kilometrų. Laivybai ir

plukdymui tinkamų upių, t. y. pakankamai plačių, ilgis – 500 000 (penki šimtai tūkstančių) kilometrų. Ir štai sėdi Berlyne galvoti strategai, žaibo karą planuoja. Ginkluotai žvalgybai jie turi 180 tankų. Be ginkluotos žvalgybos, šie tankai turi iššvalgyti vietoves, taip pat ir upes. Kiekvienam žvalgybos tankui po 833 upes. Kiekvienam tankui iškelsime užduotį: štai jūs, vyručiai, dviejų žmonių įgula, turite iššvalgyti ir užimti tiltus per Volgą ir dar per 832 upes.

Esant tokiai „parengčiai", jeigu sovietinė kariuomenė ir visai nebūtų priešinusisi ir jeigu vokiečių tankai būtų plaukiojantys, žaibo karas būtų užtrukęs daugelį metų.

O mane argumentais atakuoja: juk jie nesirengė toliau už Volgos žygiuoti – iki Volgos prieisime, ir po to pasipriešinimas baigsis. Nieko sau. O jeigu nesibaigs, kaip tada?

Bet, sakykime, jie tik iki Volgos nusprendė prieiti. Tada prieš juos 41 000 upių. Po 227 upes kiekvienam tankui, kuris plaukti nemoka. Ir dar ežerai. Upių tinklo tankumas SSRS europinėje dalyje – 0,25–0,35 km kvadratiniame kilometre, t. y. 250–350 tūkstančių kilometrų upių kiekviename milijone teritorijos kvadratinių kilometrų. Štai ir apskaičiuokite, strategai, kiek milijonų kvadratinių kilometrų jūs numatėte pasiglemžti ir kiek upių šiuose milijonuose. Ir kaip jas forsuoti, neturint NĖ VIENO PLAUKIOJANČIO TANKO?

Drąsuolių beprotybei mes dainą dainuojam.

Vokiečių armija buvo atsilikusi, karui katastrofiškai nepasirengusi. Hitlerio sprendimas nepasirengus užpulti Sovietų Sąjungą – nemokšos narsumas. Sprendimas forsuoti dešimtis tūkstančių upių neturint plaukiojančių tankų – ne drąsumas, o savižudiška beprotybė.

Dvyliktas skyrius

Kaip buvo vadinami vokiečių plaukiojantys tankai?

O mūsų istorija, tarp kitko,
kažkokia blėstanti.
Kartkartėmis į dienos šviesą
išvelkamos nuo dulkių ir
voratinklių nuvalytos mūsų
liaudį žeminančios koncepcijos
ir dogmos. Tarytum mes visada
kulniavome civilizacijos
pakraščiais sudriskusiais autais
apsivynioję ir sutežusiomis
vyžomis apsiavę, degtinę
gėrėme, gira užsigėrėme, na o
pavargę ant dūminančios
krosnies priguldavome. Ir jokių
atradimų, „vaisingų minčių"
pasauliui nepateikėme.

„Krasnaja zvezda",
1998 metų sausio 24 diena

1

Ir kaipgi visiškai kariauti nepasirengusi vokiečių armija įsigudrino prieiti iki Maskvos?

Ne manęs to reikia klausti. To reikėjo klausti Georgijų Žukovą, kuris karo išvakarėse įsakė išminuoti tiltus. To reikia klausti tuos, kurie Žukovą giria. Tegu jie atsako, kodėl Žukovas atvėrė hitlerininkams kelią į Leningradą,

Odesą, Zaporožę, Kijevą, Sevastopolį, Rostovą ir Maskvą.

Mūsų oficialioji istoriografija į tokius klausimus ne tik kad neieškojo atsakymo, bet jų net ir nekėlė. Pamėginkite tarp tūkstančių tomų memuarų ir mokslinių tyrimų rasti tokį, kuriame būtų aiškiai ir tiksliai pasakyta, kad Vokietija nebuvo pasirengusi karui, kad mes turėjome TVA – tolimojo veikimo aviaciją, o Vokietija jos neturėjo, kad mes turėjome smogiamųjų lėktuvų, o Vokietija jų neturėjo, kad mes turėjome plaukiojančių tankų, o vokiečiai jų neturėjo. Galbūt kam nors tai pavyks. Man nepavyko. O štai kažko kito rasime gausiai. Atverčiame laikraštį „Rossijskaja gazeta". Data – 1993 metų liepos 10 diena. Straipsnis „Versija ar muilo burbulas". Rubrika – „Istoriko nuomonė". Rašo akademikas V. Anfilovas, paneigia „Ledlaužį". Pasiklausykime istoriko nuomonės: „Mes turėjome keletą plaukiojančių tankų, ir tik pavyzdžių, tuo tarpu vokiečiai jų turėjo daug daugiau".

Štai tokia istoriko nuomonė. Atrodytų, kuriam galui ši nuomonė? Ginčijamasi dėl rimtų dalykų. Yra faktų, yra skaičių, ir juos reikia skelbti. Kam sakyti, kad mes turėjome keletą plaukiojančių tankų, kai galima nurodyti konkretų skaičių? Ir šis skaičius – 4179.

Kam sakyti, kad vokiečiai jų turėjo daug daugiau, kai vėl galima nurodyti skaičių. O šis skaičius – 0.

2

Kiekvienam mūsų akademikas – pirmiausia išmanantis žmogus. Jeigu kam nors suteiktas akademiko vardas už laimėjimus matematikos srityje, vadinasi, jis, mūsų manymu, lengvai skaičiuoja iki šimto, sudeda, atima, moka

daugybos lentelę, ir jeigu ne visą, tai geroką jos dalį. Jeigu žmogui suteiktas akademiko vardas už laimėjimus biologijos srityje, tai, mūsų manymu, tas, kuris gali atskirti katę nuo šuns. Beje – iš pirmo žvilgsnio. Netgi ir nežiūrėdamas, tik pagal išleidžiamus garsus.

Tačiau prieš mus tris karo akademijas baigęs karo ir istorijos mokslų daktaras, profesorius, tikrasis Karo mokslų akademijos narys, daugelio mokslinių darbų autorius Viktoras Anfilovas. Pagrindinė ir vienintelė jo tyrinėjimų tema: pradinis karo laikotarpis. Laikraščio „Krasnaja zvezda" (1999 metų rugpjūčio 26 diena) puslapiuose vyriausiasis žurnalo „Vojenno-istoričeskij žurnal" redaktorius giria Anfilovą: „Taip išsamiai, kaip Viktoras Aleksandrovičius, niekas kitas neištyrė Didžiojo Tėvynės pradinio karo laikotarpio".

Tai buvo tankų karas. Todėl logiška manyti, kad mūsų didysis Viktoras Aleksandrovičius jo tyrimą pradėjo nuo tankų. Čia nėra jokios problemos: 1941 metų birželio 22 dieną vokiečiai turėjo keturių tipų tankus. Įsiminti lengva: Pz-I, Pz-II, Pz-III, Pz-IV. Kadangi mūsų spausdinimo mašinėlėse nebuvo priešo raidžių, mes turėjome vadinti šiuos tankus mūsiškai: T-I, T-II, T-III, T-IV. Taip paprasčiau. Taip prigijo. Šių tankų charakteristikos – bet kuriame vadovėlyje, bet kuriame žinyne, bet kuriame muziejuje. Draugas akademike, Viktorai Aleksandrovičiau, ar per penkiasdešimt uolaus darbo metų tirdamas vokiškus tankus jūs radote laiko aplankyti kokį nors muziejų? Ar jūs įsivaizduojate, kaip atrodė vokiški tankai? Ar jūs žinote, kad plaukiojančio tanko nosis turi būti užriesta, jis privalo turėti vandensraigčius ar vandens varytuvus? Ar matėte, koks vokiškas tankas tai turėjo? Koks iš šių keturių plaukiojantis?

Vokiečiai dar turėjo ir čekiškų trofėjinių tankų, kuriuos

akademikas Anfilovas per didelį naivumą painiojo su vokiškais T-IV ir savo darbuose vadino 38 tonų tankais. Drauge išsimokslinęs profesoriau, kaip jūs manote: ar 38 tonų tankas nuplauks iki Dnepro vidurio?

Klausimas vyriausiesiems laikraščių „Rossijskaja gazeta", „Krasnaja zvezda" ir žurnalo „Vojenno-istoričeskij žurnal" redaktoriams: brangūs draugai, ar jūs kada nors muziejuje buvote? Ar jūs knygų apie karą skaitėte? Kodėl nemokšą giriate?

3

Mūsų svarbiausi pradinio karo laikotarpio ekspertai su akademiku Anfilovu priešakyje dešimtmečius pasakojo baisenybes apie tai, kad Hitleris 1941 metais turėjo sunkiųjų tankų. Pavyzdys: D. Proektorius („Karas Europoje". M.: Vojenizdat, 1963. P. 404). Apie 1941 metų sunkiuosius vokiškus tankus pasakojo ir Anfilovas, ir Garejevas, ir Volkogonovas, ir Nekričius, ir daugelis kitų. Tačiau sunkiųjų tankų 1941 metais neturėjo nei Hitleris, nei niekas kitas pasaulyje. Jų turėjo tik Stalinas.

Tie patys akademikai drauge su Anfilovu pasakojo apie vokiškus plaukiojančius tankus, nors jie buvo tik jų fantazijos padaras. Sunkieji vokiški tankai 1941 metais – mūsų akademinio elito išmonė. O štai vokiškų plaukiojančių tankų jie neišgalvojo. Jie apie tai skaitė Vokietijos sausumos kariuomenės generalinio štabo viršininko generolo pulkininko F. Halderio „Kariniame dienoraštyje". Bet juokingiausia, kad Halderis nieko nerašė apie vokiškus plaukiojančius tankus. Antraštiniame „Karinio dienoraščio" puslapyje pažymėta: „Išversta iš vokiečių kalbos, redaktorius ir pratarmės autorius generolas leitenantas P. Žili-

nas". Pavelas Žilinas – istorijos mokslų daktaras, profesorius, SSRS MA narys korespondentas, Stalino premijos laureatas, SSRS MA istorijos skyriaus akademiko sekretoriaus pavaduotojas, Antrojo pasaulinio karo istorijos Tarptautinio komiteto viceprezidentas ir pan. ir pan. Draugas Žilinas, kaip ir visi oficialūs mūsų istorikai, radosi iš marksistinių-leninininių ideologų eilių, buvo Visuomeninių mokslų akademijos prie SSKP CK prorektorius ir dėstė Lenino karinėje-politinėje akademijoje. Tad iš ten jį ir pastūmėjo į Karo istorijos instituto viršininko pareigas. O iškėlė standartinį uždavinį: girk Hitlerį, drabstyk purvais savo šalį ir armiją.

Nariui korespondentui Žilinui vadovaujant Halderio dienoraštis buvo išverstas su tam tikrais iškraipymais. O Antrojo pasaulinio karo istorijos Tarptautinio komiteto viceprezidentas P. Žilinas pardavinėjo savo sąžinę kaip saulėgrąžas ir pasirašinėjo kiekvieną nesąmonę, kurios nėra originale.

Dienoraštis buvo išleistas.

Ir prasidėjo. Mūsų akademikai, remdamiesi Halderiu, iš disertacijos į disertaciją rašo apie vokiškus plaukiojančius tankus. Ir jau net valstybiniame laikraštyje įrodinėja, kad Hitleris jų turėjo daug daugiau negu Stalinas.

O apskritai tai buvo paprasti T-III, ir jie plaukiojo ne geriau už garvežį. Generolo pulkininko dienoraščiai 25 metus guli karo akademijų lentynose. Ir tyli akademijos. Jeigu parašyta, kad vokiečiai turėjo plaukiojančių tankų, tegu taip ir būna. O Kremliaus ir Lubiankos akademikai netyli, jie visam pasauliui šaukia: na, skaitykite, pats Halderis parašė: jie turėjo plaukiojančių tankų!

Tačiau Halderis nieko nesupainiojo ir apie plaukiojančius tankus nerašė. Paprasčiausiai mūsų tokie vertėjai. Ir akademikai.

4

Na, gerai. Tegu mūsų mokslo korifėjai nieko apie vokiškus tankus nežino. Dovanotina. Bet apie mūsų tai turėtų žinoti. Taigi ne. Jie ir apie sovietinius neturi supratimo. Leptelėjo akademikas Anfilovas, kad mūsų plaukiojantys tankai buvo tik eksperimentiniai ir, beje, vos keli pavyzdžiai, ir niekas neprotestuoja...

O šios žinios išvis nereikalauja akademinio išsimokslinimo. Ketvirtojo dešimtmečio kino kronika knibždėte knibžda mūsų plaukiojančių tankų, kurie dumia į priekį, kurie plaukia per upes ir ežerus, kurie darniai išsirikiavę traukia per Raudonąją aikštę, kurie, nešami galingų Tupolevo bombonešių, skrieja padebesiais. O jeigu žiūrėtume vokišką kroniką, tai vėlgi – pasienio laukai iki horizonto pilni sudegusių sovietinių tankų. Tarp jų – plaukiojantys. Yra kronika ir nuotraukų: Hitleris prie suknežinto T-38. Beje, nuotraukose aiškiai matyti vandensraigtis.

Mūsų oficialūs istorikai, prieš pradėdami studijuoti karo istoriją, pirmiausia turėjo susipažinti su Raudonosios armijos organizacine struktūra: kiekvienoje šaulių divizijoje – savas atskiras žvalgybos batalionas. O jam, be viso kito, priklauso tankų kuopa – 16 plaukiojančių tankų. Raudonojoje armijoje iš viso buvo 198 šaulių divizijos. O dar – tankų, motorizuotos ir motorizuotųjų šaulių divizijos. Jie taip pat turėjo savo žvalgybą ir savų plaukiojančių tankų. Kiekvienam oro desantiniam korpusui taip pat priklausė tankų batalionas – 50 plaukiojančių tankų. Ir tai kas – eksperimentiniai pavyzdžiai? 4000 pavyzdžių?

Akademike Anfilovai, ar jūs žinote, kad kiekvienoje sovietinėje šaulių divizijoje buvo žvalgybos batalionas? Ar

jūs žinote sovietinės divizijos struktūrą ir jos ginkluotę? Ar žinote mūsų desantinių korpusų sudėtį ir ginkluotę? Ar domėjotės?

O juk ir generolų memuarai – apie tą patį. Pavyzdys: generolas majoras A. Sviridovas. Jo knyga – „Batalionai stoja į mūšį". Tada generolas buvo kapitonas. Vadovavo 144-am atskiram žvalgybos batalionui. Rengėsi kariauti Rumunijoje. Pasieniečiai vielą nuėmė ir pasitraukė, o kariuomenės žvalgai, tarp jų ir Sviridovo bataliono, perėmė sieną. Sviridovo žvalgybos batalione, be viso kito, kaip ir turi būti, 16 plaukiojančių tankų.

Ar mūsų oficialūs pradinio karo laikotarpio žinovai skaitė generolų memuarus? Ar studijavo Raudonosios armijos struktūrą? Ar lankėsi archyvuose ir muziejuose?

Savo knygose rašau, kad mes ne patys didžiausi kvailiai. Atsakymas – pasipiktinimų uraganas: čia tave Džeimsas Bondas taip išmokė. Tik man pasakius, kad mes ne kvailesni už vokiečius, tuoj pat pasipiktinusios marksistų-leniniečių minios pakyla ginti Hitlerio ir sudaužytos jo kariaunos. Kiek daug buvo pykčio kupinų straipsnių! Kiek klyksmo, kiek triukšmo! Ir kurie gi patys aršiausi Hitlerio gynėjai? Tai mūsų mylimoji „Krasnaja zvezda", Generalinis štabas, Karo mokslų akademija, „Rossijskaja gazeta", žurnalas „Rodina". Visi jie myli Anfilovą, visi spausdina jo niekšybes apie hitlerininkų persvarą. O mūsų „ekspertai" su Anfilovu priešakyje stengiasi – išgalvoja tai, ko Gebelso propaganda nebuvo sugalvojusi. Niekada Gebelsas nesigyrė, kad Vokietija turėjo plaukiojančių tankų, nes jų neturėjo. Tai narys korespondentas Žilinas su tikruoju nariu Anfilovu už Gebelsą sugalvojo. Būtų gerai, kad kas nors iš tų, kurie mane kritikuoja, pareikštų priekaištą akademikui Anfilovui, jog jis fabrikuoja klastotes.

5

Į jūsų klausimą, akademike Anfilovai, - versija ar muilo burbulas – atsakau: jūsų versija – muilo burbulas. Visą gyvenimą jūs tik ir leidote muilo burbulus, skleisdamas pasauliui hitlerinės propagandos kliedesius ir juos dar papildydamas. Ir dėl to jums buvo labai lengva patekti prie nomenklatūros lovio. Už jūsų nuopelnus giriant Hitlerio išmintį ir pasirengimą vyriausiasis šalies ideologas draugas Suslovas ir Vyriausiosios politinės valdybos viršininkas draugas Jepiševas nepagailėjo jums ordinų, titulų ir įvairių materialinių gėrybių. Už tai, kad jūs šmeižėte mūsų liaudį ir jos armiją, Jepiševas padėjo jums įsitaisyti sodyboje kaip dvare. Už tai, kad gyrėte vokiškos technikos galią (jūsų prasimanytą), maršalo Grečkos ir kitų draugų proteguojamas atsidūrėte Maskvos valstybiniame tarptautinių santykių institute – auklėti būsimus diplomatus keliaklupsčiavimo prieš nacistinius genijus dvasia. Su jūsų auklėtiniais, akademike, esu susitikęs. Parengtis jaučiama.

Diplomatijos paskirtis – ginti savo šalies interesus ir garbę. Ir jie gina taip, kaip jūs, akademike, juos mokėte. Plaukiojantys tankai – tai tik vienas pavyzdys, parodantys jūsų išprusimą. Taip juos ir mokėte jūs. Ir nė vienas jūsų mokinys neišdrįso viešai jūsų apkaltinti šarlataniškumu. Ir štai dabar jie yra aukšto rango diplomatai: vicekonsulai ir konsulai, pasiuntiniai, ambasadoriai, ministro pavaduotojai, o vienas jau ir užsienio reikalų ministras. Ir jie pasauliui pasakoja tai, ką jūs pasakojote jiems. Ir pasaulis juokiasi iš mūsų. Jeigu mes patys iš savęs šaipomės, jeigu patys murkdomės purve ir purvu tepamės, tai, patikėkite, randasi pakankamai norinčių mums šičia padėti.

Ir nesuprantama: kodėl Anfilovo muilo burbulas nieko nejaudina? Ir Rusijos gynybos ministras pritilo, ir Genera-

linis štabas tyli, ir Vyriausioji šarvuočių bei tankų kariuomenės valdyba žadą prarado, ir kolegos akademikai pritardami galvomis linguoja, ir tūkstančiai ekspertų sėdi liežuvius prikandę. IR NIEKAS NEPROTESTUOJA.

O juk visus mūsų oficialius žinovus galima prispirti prie sienos vienu klausimu. Negalėjo būti tanko be pavadinimo. Anfilovas teigė, kad galingasis Hitleris 1941 metais turėjo sunkiųjų tankų. Klausimas: kokių? Kaip jie buvo vadinami? Ir akademikas pasimetė. Ir visi jo kolegos ir mokiniai pritilo. Kurgi dingo akademinis pasipūtimas?

Tas pats akademikas tvirtina, kad Hitleris turėjo 38 tonų masės tankų. Klausimas tas pats: kaip jie buvo vadinami? Negalėjo būti tanko be pavadinimo! Ir vėl akademikas suglebo.

Valstybiniame laikraštyje jis rašė, kad Hitleris turėjo plaukiojančių tankų. Pakartosime klausimą: koks jų pavadinimas?

Jeigu vyriausiasis laikraščio „Rossijskaja gazeta" redaktorius būtų buvęs budresnis, jeigu jis būtų paklausęs akademiką, nebūtų valstybiniame laikraštyje pasirodęs šlykštus straipsniūkštis apie hitlerinės technikos pranašumą.

Ir vėl sielą drumsčia generolo leitenanto Pavlenkos pareiškimas, kad septintojo dešimtmečio viduryje Sovietų Sąjungos maršalas G. Žukovas ir sovietiniai karo istorikai karu nesidomėjo, nieko apie jį nežinojo, neįsivaizdavo net apytikriai, kiek ir kokių tankų turėjo Raudonoji armija 1941 metų birželio 21 dieną. Tai vertingas prisipažinimas. Apmaudu, kad ir dabar, naujojo tūkstantmečio pradžioje, mūsų generolai ir akademikai taip pat nieko nežino. Nei apie hitlerinius tankus. Nei apie stalininius.

Jie vietoj skaičių, kaip ir anksčiau, vartoja tokią patogią terminologiją: „keletą", „tam tikrą skaičių", „kažkokią dalį". O pirmuoju smuiku griežia svarbiausias žinovas –

akademikas Anfilovas. Jeigu toks mūsų paties svarbiausio eksperto lygis vertinant pradinį karo laikotarpį, tai koks gi eksperto numeris du lygis? Jeigu jau didžiausias iš didžiausių nieko nežino nei apie tarybinius, nei apie vokiškus tankus, jeigu neįsivaizduoja tarybinės šaulių divizijos struktūros ir ginkluotės, tai ką gi šiuo atveju galėjo žinoti apie karą koks nors Karpovas, Stadniukas, Čakovskis arba Šolochovas?

Per 50 atkaklaus darbo metų mūsų karo pradinio laikotarpio ekspertai nesugebėjo nueiti ne tik iki archyvo, bet net ir iki paprastos bibliotekos, kurioje gausybė moksleiviams suprantamų knygų apie sovietinius ir vokiškus tankus.

6

Istorija kuriama krauju, o rašoma rašalu. Nesvarbu, kas darėsi kare ir kuo jis baigėsi. Svarbu kas kita: ką apie jį paskui parašys istorikai. Mūsų požiūris toks: paguldyti Uralo ir Sibiro žemėje milijonus vyrų dėl tankų šarvų, pastatyti gamyklas ant kaulų, sunaudojus per amžius sukauptas šalies aukso atsargas, pasodinti inžinierius už grotų ir priversti juos kurti tai, kas beveik neįmanoma, suvaryti šimtus tūkstančių alkanų žmonių į šaltus cechus, pagaminti iš tikrųjų geriausius pasaulyje tankus, išbandyti juos, įsisavinti, pralenkti visą pasaulį (nors šiuo atveju) dešimt, dvidešimt, penkiasdešimt metų, nužygiuoti iki Karaliaučiaus ir Berlyno... o paskui pilnas liaudies vargo prarajas ir kraujo ežerus apšmeižti, sutepti Anfilovo, Gorodeckio, Finkelšteino rašalo dėmėmis – mes nieko nesugebame! Mes atsilikę! Mes impotentai! Hitleris buvo protingesnis! Mes nesugebėjome sukurti gerų ginklų! Tiktai išmintingieji hitlerininkai galėjo tai padaryti. Mes kvailiai, bailiai ir tinginiai nemokšos!

Norėdami užmaskuoti žvėriškas marksizmo-leninizmo iltis, Anfilovas ir į jį panašūs vaizduoja mūsų liaudį, nesugebančią padaryti net tai, ką ji iš tikrųjų sugeba: sukurti ginklus, kurie nustebina pasaulį.

Ne, draugas Anfilovai. Tai ne mes, tai jūs bailus nemokša. Tai jūs mokslinis impotentas. Ir tokie pat jūsų užtarėjai, bendražygiai ir mokiniai. Tie, kurie jus giria laikraščiuose „Krasnaja zvezda", „Rossijskaja gazeta", žurnaluose „Rodina", „Vojenno-istoričeskij žurnal", - tokie patys, kaip jūs, tingūs protauti, jie net nesusipažino su jaunimui skirta populiaria technine literatūra.

Bet Vakaruose yra ir protingų žmonių. Jie bjaurisi ir niekina Anfilovo kūrybą, jo auklėtinius, internacionalinę Hitlerio gerbėjų grupę: Sovietų Sąjungos tautos sulaužė hitlerinių niekšų stuburą, ir štai dabar kažkoks šarlatanas ir jo mokiniai teršia šį žygdarbį. Ir liaudis nesugeba užkimšti dvokiančios kloakos.

Man sako: lyg ir viskas tavo „Ledlaužyje" teisinga, tik tai patvirtinančio dokumento nepavyko rasti. Mane tai tiesiog glumina: kas gi jo ieško? Gal akademikas Anfilovas? Per 50 atkaklių karo pradinio laikotarpio studijų metų jis nesugebėjo ne tik apsilankyti archyve, bet ir užsukti į Maskvos centre esantį muziejų, kur mūsų plaukiojantys tankai T-37A ir T-38 stovi atvirose, vaikams prieinamose aikštelėse.

Tryliktas skyrius

Apie tai, kaip jie studijavo geografiją

Bolševikai stipresni už mus
tiktai šnipinėjimo srityje.

Adolfas Hitleris.
1942 metų gegužės 17 diena

1

Hitleris neturėjo vidurinės mokyklos baigimo atestato. Hitleriniai generolai ir feldmaršalai turėjo atestatus ir diplomus, bet pagal protinį išsivystymą nepranoko pamišusio jefreitoriaus. Atverskime „Barbarosos" operacijos direktyvą Nr. 21, kurią Hitleris pasirašė 1940 metų gruodžio 18 dieną: „Galutinis operacijos tikslas yra sukurti užtvarinį barjerą prieš azijatinę Rusiją pagal bendrą liniją Volga–Archangelskas. Taigi prireikus paskutinį industrinį rajoną, kuris liktų rusams Urale, bus galima paralyžiuoti aviacija".

Štai tokia buvo maža kliūtis: nuo birželio 22 dienos ir iki rudens liūčių, kai prasideda polaidžiai, neįmanoma pasiekti Volgos linijos. Priežastis: vokiški tankai turėjo mažą resursą, todėl pakeliui į Maskvą būtinai reikėjo sustabdyti visą vokiečių kariuomenę dviem trim savaitėm, kad būtų kapitaliai suremontuoti tankai, pakeičiant jų variklius, grei-

čių dėžes, frikcionus ir kt. Tuo atveju, jeigu būtų užimta Maskva, prireiktų dar kartą sustoti, kad būtų kapitaliai suremontuoti tankai ir atkurtas kariuomenės kovingumas.

Taigi ir rugsėjo mėnesį iki Volgos nenueisi. Spalio mėnesį – lietus ir purvas. O po lietaus ir purvo aišku kas būna.

Jeigu ir pavyktų rugsėjo mėnesį pasiekti Volgos liniją, tai bombarduoti Uralą nuo jos vis vien būtų neįmanoma: dešiniajame Volgos krante oro uostų praktiškai nėra. Juos pirmiausia reikia įrengti. Tai ne taip lengva padaryti tiek spalio mėnesį plynoje pažliugusioje stepėje, tiek ir lapkričio mėnesį plynoje įšalusioje stepėje.

Net ir įrengus oro uostus vis vien nebūtų galima iš jų bombarduoti Uralo pramonės. Vokiečių bombonešiai Do-17, Ju-88 ir Che-III buvo kuriami visiškai kitiems darbams. Jų užduotis – naikinti mažus, daugiausia judrius taikinius karinių veiksmų teritorijoje ir netolimame priešo užnugaryje. Šie bombonešiai pritaikyti trumpiems skrydžiams, nešanti nedaug bombų, ir kautis mažame ar vidutiniame aukštyje. Kad nuskristų iki Uralo ir grįžtų, 1941 metais Hitlerio bombonešiai turėjo prisipilti daug degalų ir neimti bombų. Arba jie turėjo imti bombų, skristi į vieną pusę, bombarduoti, bet atgal jau negrįžti.

Jeigu hitleriniai bombonešiai ir būtų buvę didelio veikimo spindulio, tai vis vien Uralo būtų nesugebėję bombarduoti. Hitleris stokojo benzino. Jau 1941 metų rugpjūčio mėnesį benzino buvo tiek mažai, kad prireikė pristabdyti dideles operacijas.

Jeigu benzino ir būtų buvę pakankamai, tai spalio, lapkričio mėnesiais ir vėliau jo būtų neįmanoma pristatyti į pavolgio oro uostus, kuriuos dar tik reikėjo įrengti. Norint nugabenti 100 tonų benzino stačiai neišvažiuojamais keliais reikia suvartoti 810 tonų degalų ir tepalų. Benzinvežius

taip pat reikia pripildyti degalų. Taip pat ir tempti traktoriumi per stepę.

Pristačius benzino į nesančius oro uostus, reikėtų pristatyti ir bombų. O šimto tūkstančių tonų tikrai nepakaktų. Beje, ir milijono tonų bombų tokiam tikslui per maža. Bet ir šimtui tūkstančių tonų bombų pristatyti į nesančius pavolgio oro uostus būtų prireikę neregėto kiekio degalų sunkvežimiams. Beje, sunkvežimių nepakako net tankų divizijoms aprūpinti.

Net jeigu sunkvežimių ir būtų pakakę, būtų trūkę gumos padangoms.

Jeigu ir būtų pristatę (kupranugariais, jaučiais ir arklėnais) milijonus tonų degalų, bombų, atsarginių dalių, tepalų ir kitų įvairiausių daiktų, tai ir tada būtų neįmanoma bombarduoti Uralo. Vokiški bombonešiai galėjo paimti labai mažai bombų. O adatos dūriai Uralui nebaisūs.

2

1940 metų gruodžio mėnesį pasirašant direktyvą Nr. 21 buvo visiškai aišku, kad lengvieji vienmotoriai ir dvimotoriai bombonešiai yra pernelyg mažo veikimo spindulio ir gali pakelti labai mažai bombų, todėl netinka pramonės objektams naikinti. Tuo pat metu vokiški bombonešiai skraidė iš gerai įrengtų Šiaurės Prancūzijos oro uostų per sąsiaurį ir bombardavo pramoninius bei karinius Londono, Bristolio, Koventrio, Plimuto, Santgemptono objektus. Nebuvo jokios problemos tiekti degalus ir bombas iš Vokietijos į Šiaurės Prancūzijos oro uostus. Taikiniai – čia pat, tik reikia sąsiaurį perskristi. Todėl galima imti mažiau benzino ir daugiau bombų. Gyventojų tankis Britanijoje didelis. Net labai. Šalyje daugybė pramonės ob-

jektų. Bombarduok – nepramesi. Kad ir kur bomba nukristų, ji visada kažką sugriaus, nužudys.

Ir vis dėlto, net esant šiai palankiausiai situacijai, per devynis intensyvaus bombardavimo mėnesius (nuo 1940 metų rugpjūčio 12 d. iki 1941 metų gegužės 12 d.) VISAI vokiečių aviacijai nepavyko sunaikinti Britanijos pramonės.

Ir štai per šią ilgai užtrukusią intensyvią oro operaciją, kuri iš pat pradžių nieko nežadėjo, Hitleris planuoja DALĮ šios aviacijos permesti tolimam nepasiekiamam Uralui triuškinti. Jis tai planuoja žinodamas, kad ten, prie Volgos, nėra jo oro uosto, jog tiesiog neįmanoma pristatyti net milijono tonų reikiamų atsargų į nesančius oro uostus. Jis tikisi bombardavimais „pašalinti iš karo" tolimąjį Uralą, kuriame pramonės objektai išmėtyti milžiniškose platybėse ir užima didžiulius plotus.

Jeigu ir būtų pavykę per tris mėnesius prieiti prie Volgos, jeigu ir būtų pavykę Volgos pakrantėse įrengti oro uostus ir pristatyti į juos reikiamą kiekį to, ko reikia Uralui bombarduoti, tai vis tiek ši oro operacija „iškristų" iš žaibo karo planų. Šios operacijos vis tiek niekaip nepavyko įgrūsti į žaibo karo rėmus. Bet kuriuo atveju oro karas prieš Uralą turėtų įvykti po 1941 metų rugsėjo mėnesio.

Hitleris planuoja sutriuškinti Uralo pramonę rudenį ir žiemą, visiškai nesuprasdamas, kas yra Uralo ruduo ir žiema. Ir jeigu visai vokiečių aviacijai nepavyko per devynis mėnesius sunaikinti artimos Britanijos pramonės, tai per kiek mėnesių Hitleris planavo sunaikinti nepasiekiamą Uralą?

Tolimame užnugaryje esantiems pramonės rajonams sunaikinti reikia toli skraidančių bombonešių, kurių veikimo spindulys yra keli tūkstančiai kilometrų ir kurie gali nešti penkias ir daugiau tonų bombų. Beje, tolimas bombonešis ir skristi turi aukštai. Kitaip jam bus pavojinga

priešo priešlėktuvinė artilerija ir naikintuvai. Ir tokių bombonešių reikia turėti jokiu būdu ne mažiau kaip tūkstantį.

O Hitleris jų išvis neturėjo.

Jeigu Hitleris ir būtų turėjęs tolimųjų bombonešių, tai vis tiek jų nebūtų galėjęs panaudoti. Keturmotoris bombonešis, kuris neša penkias tonas bombų daugelio kilometrų aukštyje kelių tūkstančių kilometrų atstumu, yra nepaprastai rajus. Jam reikia daug degalų. O iš kur jo imti, jeigu trūksta net naikintuvams ir lengviesiems bombonešiams?

Tačiau visoje šitoje istorijoje yra ir keistesnių aspektų.

3

Ir koks čia klausimo formulavimas: Uralą „prireikus galima paralyžiuoti"? Hitleris mano, kad Uralo pramonės išvis nereikia paralyžiuoti, kad Uralas visai nekelia grėsmės, kad Uralas savaime nustos gaminęs ginklus. Na, o jeigu netikėtai jis kažką ten ir gamins, tada „bus galima" jį ir paralyžiuoti...

Iš kur toks optimizmas?

Ir kur matyta, kad Uralas – Sovietų Sąjungos „paskutinis pramonės rajonas"? Koks nemokša įrašė šiuos žodžius į Hitlerio direktyvą?

Pirmaisiais penkmečiais Stalinas išplėtojo išties milžinišką pramonės objektų statybą *už Uralo:* Sibire, Kazachstane, Altajuje, Tolimuosiuose Rytuose. Ko vertas buvo tik vienas Kuznecko baseinas: Kemerovas, Stalinskas, Kuznecko-Leninskas, Prokopjevskas, Temirtau... Niekas šių industrijos gigantų neslėpė. Juos apdainuodavo. Prisimenate Majakovskį: „Aš žinau – miestas bus!"

O be Kuzbaso: Omskas, Novosibirskas, Krasnojarskas, Irkutskas, Chabarovskas, Komsomolskas... Ir vėl – niekas

neslėpė. Apie Komsomolską dainas dainavo, jam skyrė odes: „Nuostabus miestas negyvenamojoje taigoje iškilo!" Apie Komsomolską rašė straipsnius ir knygas, apie jį kūrė kino žurnalus ir pilnametražius filmus. Komsomolskas pateko į *vokišką* mokyklinį geografijos vadovėlį, o hitleriniai žvalgybininkai ir strategai apie jį nieko negirdėjo, jie nieko nežinojo nei apie Irkutską, nei apie Krasnojarską, nei apie Stalinską, nei apie Barnaulą. Ir štai vokiečių strategai, nieko nežinodami apie mūsų šalį ir jos ekonomiką, planuoja sutriuškinti „paskutinį pramonės rajoną Urale" tolimųjų strateginių bombonešių (o jų jie ir neturėjo) galingų junginių antskrydžiais.

Visą „Barbarosos" operacijos direktyvą Nr. 1 lengva taip paaiškinti: susirinko grupė visai neraštingų žmonių, kurie niekada kariuomenėje netarnavo, apie karą ir armiją nieko nežinojo, nusigėrė iki visiško sąmonės netekimo ir kliedėdami rašinėjo visokias nesąmones. Tai būtų visiems aišku ir suprantama, bet štai problema: Hitleris buvo visiškai negeriantis. Ir feldmaršalai jam esant nepasirodydavo esantys chroniški alkoholikai. Todėl daugiau niekaip negaliu paaiškinti, kaip gimė tokia direktyva. Net neįtikėtinai kvailas žmogus, jeigu jis nėra šizofrenikas, negalėjo sukurti ir pasirašyti tokio dokumento.

4

Šerlokas Holmsas ne veltui atkreipdavo dėmesį į kokius nors beveik nepastebimus pūkelius, įdrėskimus, dėmeles: mažyčiai rakteliai atrakina didelius seifus.

Pareiškimas, kad Uralas – paskutinis Sovietų Sąjungos pramonės rajonas, rodo, jog Hitleris, jo feldmaršalai ir generolai, jo žvalgybininkai visiški profanai.

Žvalgyba – armijos ir valstybės akys ir ausys. Norėdami įvertinti vokiečių žvalgybą, priminsime kad ir tokią smulkmeną, niekelį, dulkelę, lašelį, kuriame atsispindėjo tiesiog prieloškiantis vokiečių žvalgybos pasaulis.

Stalino sūnus vyresnysis leitenantas Jakovas Džiugašvilis pateko į nelaisvę. 1941 metų liepos 18 dieną jis buvo tardomas. Tiems, kurie nežino, pasakysiu: belaisvių tardymas – vienas svarbiausių žvalgybos informacijos šaltinių. Visais laikais tai darė ne kažkas, o žvalgybos organai. Stalino sūnus – ne eilinis vyresnysis leitenantas. Todėl jį tardė neeiliniai žvalgybininkai. Ir štai klausimas Stalino sūnui: „Ar žinote, kad antroji jūsų tėvo žmona taip pat žydė".

Jakovas Džiugašvilis neigia. Stalinas – našlys, jis neturi jokios žmonos, nei žydės, nei rusės, nei gruzinės. Tada – sarkastiškas klausimas: „O argi Kaganovičius ne žydas?"

Vyresnysis leitenantas Džiugašvilis paprieštaravo, bet neįtikino. Šalys nepakeitė savo nuomonės. Vyresnysis leitenantas nesiginčijo: jums iš rūsio geriau matyti.

Apie Staliną tauškė visokius niekus. Net ir žydu vadino: jeigu Sovietų Sąjungą, kaip pasakoja, valdo žydai, tai kas gi gali užimti valdžioje aukščiausias pareigas. Pavardę Džiugašvilis išvertė kaip „žydo sūnus". O kad nebūtų jokių abejonių, Stalinui priskyrė dar ir dvi žmonas žydes. Kas ten svarbiausias žydas Kremliuje? Kaganovičius? Aišku. Taigi Stalino žmoną vadina Roza Kaganovič. Mistinei Rozai pripaišė begalybę šlykščių darbelių, ir plepiai išties patikėjo, kad tokia tikrai gyvena.

Liežuvininkas pavojingas tuo, kad prasimanymais užkrečia ne tik aplinkinius, bet, svarbiausia, ir pats tuo patiki. Tas, kuris kartoja paskalas, ir pats pradeda tikėti.

Tai – hitlerinės žvalgybos lygis. Vokiečių žvalgyba gyveno gandų, kuriuos buvo galima lengvai patikrinti

ir paneigti, pasaulyje. Bet niekas nei patikrino, nei paneigė.

Hitlerininkai tikėjo tuo, kuo norėjo tikėti, tikėjo tuo, ką plepėjo ilgaliežuviai... Ryškios smulkmenos paverčia paskalas tikrove. Bet paskalos žvalgybą sužlugdo. Seniai nustatytas glaudus ryšys tarp valstybės, žvalgybos ir prasimanymų. Nepažeidžiama taisyklė: kai tik žvalgyba pradeda tikėti paskalomis, valstybė žlunga. Tai taisyklė be išimčių.

Atsitikimas su „Roza Kaganovič" – menkniekis, mažmožis. Bet už mažmožių slypi labai liūdnos (Vokietijai) aplinkybės. Žvalgybos įstatymas tvirtas ir patvarus, kaip ir sovietinio baudžiamojo lagerio: nežinai – neplepėk, nes už kiekvieną žodį atsakai savo galva. Žvalgyboje svarbiau surinktas žinias patikrinti, negu jas surinkti. Kartoju: žvalgas turi teisę operuoti tiktai tomis žiniomis, kurių kilmė tikrai įrodyta. Jeigu net ir žemiausio rango žvalgas pakartoja paskalas, vadinasi, ta žvalgybos organizacija pasmerkta žūti.

5

Beje, apie šį tardymą. Sovietiniai kareiviai ir karininkai rengėsi pergalingam žygiui į Berlyną, Paryžių ir Madridą. Tam juos rengė. Bet jų nerengė atremti vokiečių puolimo, atkakliai gintis. „Vidaus tarnybos statutas" ir kiti statutai nereglamentavo sovietinių karių veiksmų gresiant nelaisvei ir patekus į nelaisvę. Buvo laikoma, kad galimybė patekti į nelaisvę prilygsta nuliui. Taip iš tiesų būna tada, kai mes puolame. 1945 metais Raudonoji armija smogė netikėtą baisų smūgį Japonijos kariuomenei Kinijoje. Taip buvo ketinama ir 1941 metais, tiktai prieš Vokietiją. Bet

karas buvo ne toks, kaip buvo tikėtasi. Rezultatas: paimtų į nelaisvę sovietinių karininkų planšetėse buvo rasta gana įdomių žemėlapių, įdomių įsakymų ir nuostabių raštiškų potvarkių. Daugelis tūkstančių kareivių už aulų buvo užsikišę rusiškų–vokiškų ir rusiškų–rumuniškų pasikalbėjimų knygeles, o kišenėse laikė asmeninius laiškus, kurie jokiu būdu neturėjo patekti priešui.

Ne išimtis buvo ir Jakovas Džiugašvilis. Jis kurį laiką buvo laikomas kaip belaisvis, bet jo iš pradžių neatpažino. Šiomis lemtingomis minutėmis, valandomis ir dienomis jis turėjo „pats pasidaryti kratą" ir sunaikinti visa tai, kas nereikalinga. Jis to nepadarė. Jakovą išdavė jo pavaldiniai. Visi sovietiniai žmonės buvo auklėjami skundikais ir išdavikais. Pavlikas Morozovas buvo visiems pavyzdys. Skundimas – socializmo nugarkaulis. Be skundimo socializmas neįmanomas nė vienoje valstybėje ir nė jokiu pavidalu. Socializmas remiasi baime, baimė – skundikais. 1991 metais rusų tautai reikėjo likviduoti skundikus kaip klasę. Tai nebuvo padaryta. Todėl Rusija buksuoja.

Skundikai – slaptoji socialistinės valstybės armija. Svarbiausioji jos jėga. Bet gynybiniame kare begalė sovietinių skundikų staiga atsidūrė kitoje fronto pusėje, nelaisvėje. Jie toliau tęsė savo energingą veiklą. Tik dabar tarnavo ne Stalinui, bet Hitleriui. Visas taip ilgai ir rūpestingai kuriamas sovietinių skundikų potencialas atsigręžė prieš Sovietų Sąjungą.

Stalino sūnų išdavė jo pavaldiniai. Jis buvo atpažintas, iškratytas ir ištardytas. Jo kišenėje buvo rastas kažkokio atsargos jaunesniojo leitenanto Viktoro laiškas: „Aš esu stovykloje, norėčiau rudenį grįžti namo, bet tam gali sutrukdyti numatytas pasivaikščiojimas Berlyne". Laiške nurodyta data – 1941 metų birželio 11 diena. Apie šį laišką buvo pranešta pačiam Hitleriui, kuris jį prisiminė 1942 me-

tų gegužės 18 dieną (žr. Užstalės pokalbiai). O tada, 1941 metų liepos mėnesį, vokiečių žvalgybininkai, kurie tardė Jakovą Džiugašvilį, parodė jam laišką ir paprašė paaiškinti frazę apie „numatytą pasivaikščiojimą Berlyne". Apklausos protokolas fiksuoja Stalino sūnaus reakciją. Jis skaito pas jį rastą laišką ir tyliai murma: „Velniai griebtų!"

Iš šio laiško, ypač iš datos jame – 1941 metų birželio 11 dienos, labiau išryškėjo 1941 metų birželio 13 dienos TASS'o pranešimo turinys. Visa šalis, visa armija, visi, pradedant jaunesniaisiais atsargos leitenantais, atvirai plepėjo apie būsimą pasivaikščiojimą po Berlyną. Todėl Stalinas, prisidengęs TASS'o iškaba, sušuko visai šaliai ir visam pasauliui: „SSRS, kaip šitai išplaukia iš jos taikingos politikos, laikėsi ir numato laikytis SSRS–Vokietijos nepuolimo pakto, dėl to gandai, kad SSRS rengiasi karui su Vokietija, yra melagingi ir provokaciniai..."

Bet mes nukrypome. Mes dabar kalbame apie kitką: apie vokiečių žvalgybą, kuri gyveno mitais ir paskalomis. Tai buvo nesveika organizacija. Mirtinai nesveika.

6

Štai dar kas.

Didysis vokiečių žvalgybininkas Valteris Šelenbergas, kuris pagyrūniškai kalbėjo, kad neva apgavęs patį Staliną ir Stalino ranka „nukirtęs galvą" Raudonajai armijai, paskelbė savo memuaruose nuostabius duomenis: „Kanaris tvirtino, kad jis turi nepriekaištingų duomenų, pagal kuriuos Maskva, stambus industrinis centras, susijęs su Uralu, turtingu žaliavų išteklių, tik vienu vienvėžiu geležinkeliu" (Minskas: Radiola-plius, 1998. P. 204).

Štai ir viskas. Ir daugiau nieko apie vokiečių žvalgybą

nereikia pasakoti. Svarbiausias vokiečių šnipas vienu sakiniu pasakė viską. Geležinkeliai Rusijoje buvo daugiausia nutiesti valdant Aleksandrui Trečiajam ir Nikolajui Antrajam. Šiuos geležinkelius tiesti padėjo užsienio inžinieriai. Pirmiausia – vokiečiai. 1941 metais daugelis jų buvo gyvi, užėmė aukštus postus, gyveno Berlyne. Todėl vokiečių žvalgybai nereikėjo organizuoti slaptų operacijų, nereikėjo verbuoti agentų, nereikėjo slaptaviečių ir konspiratyvių susitikimų – suraskite seną inžinierių, kuris statė Aleksandro tiltą per Volgą, ir paklauskite.

Žlugus monarchijai, milijonai Rusijos techninių inteligentų pasitraukė į užsienį. Rusijos išeivijos sostinė buvo anaiptol ne Paryžius, o Berlynas. Todėl vokiečių žvalgybai tereikėjo surasti senioką, dėvintį geležinkelininko kepurę su juodu aksominiu apvadu ir sidabriniais plaktukais, ir jisai būtų pasididžiuodamas papasakojęs apie Rusijos geležinkelius.

Visa kontinentinė Europa 1941 metų pavasarį buvo užgrobta Hitlerio. Nuo komunistų pabėgę seni rusų techniniai inteligentai gyveno Paryžiuje, Varnoje, Prahoje, Sofijoje, Belgrade... Suraskite juos. Pasikalbėkite su jais. Duomenys nėra slapti. Niekas nesispyrios. Bet kuris papasakos apie geležinkelius...

Dviem paskutiniams Rusijos carams valdant vokiečiai tris kartus buvo susisiekimo ministrai. O Susisiekimo ministerijos inspektorius buvo Nikolajaus Antrojo favoritas pulkininkas A. A. fon Vendrichas. Todėl kaizerio žvalgybai nebuvo jokių sunkumų gauti duomenų apie Rusijos geležinkelius. Beje, tokių duomenų niekas ir neslėpė. Taigi didieji Hitlerio žvalgybininkai net nepasinaudojo daugybe informacijos, kurią paliko Berlyne jų pirmtakai – kaizerio žvalgybininkai.

Prieš karą buvo nutiesta Turkestano–Sibiro magistralė,

sujungusi Vidurinę Aziją su Sibiru. Bet ir čia nebuvo jokios paslapties – priešingai, apie statybą daug kalbėjo ir rašė. Šią statybą aprašė net Ilfas su Petrovu. Pamenate žodynėlį statybininkams bendrauti su vietiniais gyventojais? Šaitan – velnias. Arbá – vežimas. Šaitan – arbá – Turkestano–Sibiro geležinkelio magistralė.

Visų pirmųjų penkmečių industrijos gigantų statyboje dalyvavo inžinieriai iš užsienio, tarp jų ir vokiečiai. Jie po kelerius metus dirbo Magnitkoje, Čeliabinsko traktorių gamykloje, Uralmaše, Nižnij Tagile ir kt. Jie ne tik išvažinėjo visą šalį iki Komsomolsko imtinai, bet ir padėjo didinti magistralių, kurios vedė į naujus industrijos gigantus, praleidžiamąjį pajėgumą. Jie žinojo, kokie keliai kur veda ir koks jų praleidžiamasis pajėgumas. Negana to, stambiausios vokiečių firmos tiesiog iš hitlerinės Vokietijos gabeno nepaprastai sunkius įrengimus statomoms sovietinėms karinėms gamykloms. Kad tokios didžiulės mašinos būtų pristatytos, vokiečių inžinieriams reikėjo techninės dokumentacijos, parodančios tiltų keliamąją galią, tunelių plotį bei aukštį ir daug ką kita. Visi šie dokumentai pasiliko kažkur Berlyne. Juos reikėjo susiieškoti, ponai hitleriniai žvalgybininkai.

Be viso to, Pavolgio miestai Kazanė, Saratovas, Volskas – slapti vokiečių karininkų, kuriuos Stalinas, pažeisdamas tarptautines sutartis, ruošė Europai sutriuškinti, rengimo mokomieji centrai. Būtų pakakę Šelenbergui ar Kanariui pakalbėti su vokiečių karininkais, kuriuos Stalinas parengė Hitleriui už Volgos ir kurie dabar sugrįžo į Vokietiją ir tarnauja Vokietijos ginkluotosiose pajėgose. Šie vokiečių karininkai matė tiltus per Volgą Jaroslavlio, Gorkio, Kazanės, Syzranio ir Saratovo rajonuose, jie žinojo, kad per tiltus geležinkelių magistralės tęsiasi kažkur į Rytus. Kur joms tęstis, išskyrus Uralą? Vokiečių žvalgybininkams

net neatėjo į galvą apklausti savų „vokiečių“ karininkų ir sužinoti: viena ar daugiau magistralių iš Maskvos eina į Uralą? Vienvėžė ar dvivėžė?

Be to, prieš karą Vokietijos diplomatai, verslininkai, žvalgybininkai ir šiaipgi dykinėtojai per sovietinę teritoriją važiuodavo į Kiniją, Japoniją, Korėją, Mandžiūriją ir Mongoliją. O Japonijos diplomatai ir per karą ligi 1945 metų pavasario važiuodavo į Vokietiją per Sovietų Sąjungą. Reikėjo tik didiesiems žvalgybos lyderiams Kanariui ir Šelenbergui apklausti savo pavaldinius, ką jie matė pakeliui.

7

Britų muziejuje – biblioteka. Joje galima susirasti visko, ko reikia. Aš ieškojau mokyklinių istorijos vadovėlių. Kiekvienoje šalyje istorija vaikams mokyklose dėstoma visiškai kitaip. Tie patys įvykiai dviejose kaimyninėse šalyse vaizduojami tiesiog skirtingai. Ne visi vadovėliai parašyti pagal bendrą mokslinį metodą ir ne pagal bendrą principą: „Mūsų mama geresnė už visas!“

Aš rausiausi istorijos vadovėliuose, ir staiga mane pribloškė mintis: jeigu istorijos vadovėliai skirtingi įvairiose šalyse, tai geografijos vadovėliai turėtų būti panašūs. Aš, žinoma, apsirikau. Geografijos vadovėliai skirtingose šalyse rašomi pagal tą patį principą. Geografija nė kiek ne mažiau už istoriją pajungta ideologijai. Taigi vartau geografijos vadovėlius: angliškus, rusiškus, prancūziškus. Ir štai – vokiški: 1893, 1909 ir 1938 metų. Kažkas viduje suskaudo ir įsitempė. Geografiniai žemėlapiai, dar žemėlapiai. Štai Europa iki Uralo. Ir žemėlapyje – raudonos geležinkelių gijelės. Iš Maskvos į Jaroslavlį ir toliau į Vologdą,

Viatką ir Permę. Iš Maskvos – į Kazanę ir Samarą. Iš Maskvos – į Saratovą ir Caricyną. O iš Pavolgio miestų – į Nižnij Tagilą, Jekaterinburgą, Čeliabinską, Orenburgą, į Ufą ir Zlatoustą. Juo vėliau vadovėlis išleistas, juo tankesnis geležinkelių tinklas. Naujų komunistinių pavadinimų vokiečiai nepripažindavo, taip ir rašydavo – Orenburgas, Samara... Bet štai mokykliniame žemėlapyje pasirodo nauji miestai – Magnitogorskas, Karaganda, Akmolinskas, ir į juos nusitęsė naujos raudonos gijelės. Vokiškame mokykliniame 1938 metų vadovėlyje parodyti naujausi geležinkeliai iš Kazanės į Pervouralską, iš Uralsko į Orską ir toliau į Čeliabinską...

Jeigu didieji žvalgybininkai Kanaris ir Šelenbergas nesugalvojo paklausti senų rusų ir vokiečių inžinierių, kurie tiesė geležinkelius Rusijoje, jeigu nesumojo apklausti vokiečių karininkų, kurie visai neseniai mokėsi Pavolgyje, tai reikėjo pasiimti VOKIŠKĄ 1938 metų laidos mokyklinį geografijos vadovėlį ir pasižiūrėti.

Atsitiko tai, kas prieštarauja normaliai žmogiškai vaizduotei. Žinios, prieinamos vokiškų mokyklinių vadovėlių sudarytojams, o po jų – mokytojams ir mokiniams, pasirodė neįkandamos vokiečių žvalgybai.

Vokietijos strateginiam planavimui ir Vokietijos žvalgybai vadovavo protiškai nevisaverčiai žmonės, kurie niekada niekur nesimokė. Ir tegu Valteris Šelenbergas nesigina: jis, girdi, žinojęs, kad į Uralą eina keletas kelių, tai, girdi, kvailys Kanaris prieštaravęs. Jeigu vokiečių žvalgybos lyderiai ginčijosi dėl tokių smulkmenų, tai nė surūdijusio skatiko negalima duoti už visą hitlerinę žvalgybą. Ir taip pat už visą Vokietiją. Jeigu šalyje TOKIA žvalgyba, vadinasi, šalis nieko verta, ji nieko nesugeba.

Keturioliktas skyrius

Ką jie žinojo apie Raudonąją armiją?

Jeigu būčiau žinojęs, kad rusai turi tiek tankų, aš, ko gero, nebūčiau pradėjęs karo.

Adolfas Hitleris.
1941 metų rugpjūčio 4 diena.
G. Guderianas.
Kareivio prisiminimai. P. 256

1

1941 metų pavasarį vokiečių žvalgyba įvykdė klastingą operaciją. Į Vokietiją buvo pakviesta aukštas vietas užimančių sovietinių tankų ekspertų grupė. Pats Hitleris pažadėjo, nieko neslėpdamas, parodyti visus vokiečių laimėjimus šarvuočių technikos srityje. Pasižadėjimą jis įvykdė: geriausieji vokiečių tankai buvo parodyti.

Nedaug laiko prieš sovietinę delegaciją vokiečių tankų gamyklose lankėsi amerikiečių delegacija. Amerikiečiai buvo šokiruoti vokiečių laimėjimais. Bet štai atvyksta sovietinė delegacija. Mūsų inžinieriai abejingai peržvelgė kovos mašinas ir pareikalavo prieštvaninę techniką pašalinti, o vietoj jos parodyti tai, ką žadėjo, – dabartinius tankus. Vokiečiai tvirtino, kad rodo tai, ką geriausia jie turi. Sovietiniai inžinieriai pasakė tuo netikį. Bet vokiečiai negudravo. Jie iš tikrųjų parodė tai, ką visų geriausia jie turi. Žinoma, mūsų ekspertai žinojo, kad Vokietija katastrofiškai

nepasirengusi karui, kad Vokietija atsilieka tiek ginkluotės kiekiu, tiek kokybe, beje, labai smarkiai, bet jie negalėjo patikėti tokiu atsilikimu.

Šį tankų demonstravimą aprašė daugelis vokiečių memuaristų, nes ši istorija turėjo kitą prasmę. Visas šis demonstravimas buvo klastingi žabangai. Operaciją suorganizavo vokiečių žvalgyba. Sumanymas: parodysime rusams tai, ką turime geriausia, ir pažiūrėsime, kaip jie reaguos. Vokiečiai atvertė visas kortas, o šiuo momentu sovietinius konstruktorius ir tankų pramonės vadovus stebėjo profesionalūs žvalgybininkai. Jie tikėjosi tokios pačios, kaip ir amerikiečių, reakcijos, bet reakcija buvo priešinga. Tuo remdamasis vienas supratingiausių hitlerinių žvalgybininkų Valteris Šelenbergas padarė teisingą išvadą: rusai turi kažką daug geresnio negu vokiečiai.

2

Ši istorija – vokiečių gudrybės ir klastos pavyzdys. Neprieštarausime, gudriai sumanyta. Bet...

Ši istorija turi ir dar kitą prasmę, į kurią nekreipiamas dėmesys.

Šiuo atveju vokiečių žvalgyba jokio gudrumo, jokios klastos neparodė. Buvo parodyta be galo didelė kvailybė.

1933 metais, kai Vokietija apskritai neturėjo jokių tankų, Sovietų Sąjunga pradėjo masiškai gaminti plaukiojančius tankus. Tai niekam jokia paslaptis. Tai žino visas pasaulis dabar ir tada žinojo. Plaukiojantys tankai būdavo rodomi visose pratybose ir visuose manevruose, daugybė plaukiojančių tankų riedėdavo darniomis eilėmis paraduose, nuotraukos būdavo visuose laikraščiuose ir žurnaluose, kino kronikoje. O Vokietija 1941 metais apie plaukiojančius

tankus net ir negalvojo. Ir per visą XX amžių Vokietijai nepavyko sukurti plaukiojančių tankų. Be klastingos žvalgybinės operacijos visam pasauliui žinoma, kad Sovietų Sąjungoje yra plaukiojančių tankų, o Vokietijoje jų nėra. Tad kuo gi pasireiškė klasta? Kokia operacijos prasmė? Kam tokia operacija buvo reikalinga? Nejaugi be jos nebuvo aišku, kad Vokietija nepasirengusi karui? Ir kuo vokiečių žvalgyba norėjo nustebinti sovietinius tankų ekspertus? Kokios reakcijos tikėjosi didysis žvalgybininkas Valteris Šelenbergas? Kuo rengėsi priblokšti rusų puszmogius? Turbūt manė: paskelbsiu, kad Vokietijoje nėra plaukiojančio tanko, ir tegu jie susprogsta iš pavydo.

1932 metais Raudonosios armijos ginkluotei buvo patiektas tankas BT-2. Jo galingumas – 36,4 AG tonai masės. („Bojevoj i čislennyj sostav vooružonnych sil SSSR." Statističeskij sbornik Nr. 1. P. 235). Tokių aukštumų nė vienas to meto užsienio tankas nebuvo pasiekęs, ir dabar dar nėra pasiekęs. Po devynerių metų, 1941 metų balandžio mėnesį, Vokietijoje buvo pradėti serijomis gaminti tankai T-III J. Visoje vokiečių kariuomenėje jis turėjo didžiausią galingumą – 13,9 AG tonai masės.

BT-2 charakteristikos niekas neslėpė. Ši charakteristika buvo žinoma visiems, pirmiausia vokiečių generolams, pavyzdžiui, Guderianui, kuris savo laiku buvo kviečiamas net į mūsų tankų gamyklas, pratybas ir tankų bandymus. Grįžęs iš Sovietų Sąjungos sukrėstas Guderianas parašė knygą, kurioje aprašė visas sovietinių tankų detales ir smulkmenas, net ir Charkovo gamyklos, kurioje jie buvo gaminami, galią. Guderianas žinojo, kad tankai gaminami ir Leningrado Kirovo gamykloje. Jis manė, kad be problemų tankų gamyba gali būti suorganizuota Stalingrado traktorių gamykloje ir dar kai kuriose kitose gamyklose, kurios, jos, manymu, buvo statomos kažkur Urale ir už

Uralo. Guderiano knyga tapo bestseleriu, ji buvo išversta į kelias kalbas.

Tad štai net nereikėjo šauniajai vokiečių žvalgybai agentų verbuoti. Reikėjo visai paprastai tik pasikviesti Guderianą prie butelio degtinės ir išklausinėti, ką jis matė Sovietų Sąjungoje. Jeigu vokiečių žvalgybininkai tingėjo Guderianą pasikviesti ir pinigų degtinei gailėjo, tada galėjo bent mokyklinėje bibliotekoje pasiimti Guderiano knygą ir ją pavartyti. Ši knyga buvo išleista vokiečių žvalgybai suprantama VOKIEČIŲ kalba. Ir reikėjo palyginti: didžiausio vokiško tanko lyginamasis svoris 1941 metais nebuvo pasiekęs 14 AG tonai masės, o Sovietų Sąjungoje jau prieš devynerius metus tanko lyginamoji galia buvo du su puse karto didesnė. Tad kam reikėjo Hitleriui ir jo didiesiems žvalgybininkams kviesti sovietinę delegaciją į vokiečių techninio atsilikimo demonstravimą? Kam trukdyti sovietinius konstruktorius, jeigu Vokietija neturi ką parodyti? Jeigu didžiuotis nėra kuo? O jeigu jau ir kviesti, tai nereikia tikėtis, kad sovietiniai inžinieriai tankistai nustebs ir bus sužavėti.

Pasirinkite vieną iš dviejų išvadų. Arba Šelenbergas su Kanariu ir visomis žvalgybos struktūromis nesugebėjo palyginti 13,9 ir 36,4 ir nustatyti, kuris skaičius didesnis. Arba jie apskritai nieko nežinojo apie Raudonąją armiją, netgi to, ko Sovietų Sąjunga neslėpė, kas buvo atvirai paskelbta, taip pat ir Vokietijoje.

3

1933 metais Raudonoji armija buvo apginkluota vidutiniu tanku T-28. Nė vienas tankas užsienyje mūsiškiam neprilygo. 1937 metais buvo sukurtas šio tanko variantas

T-28PCh (povandeninis tankas). Bandymai parodė, kad prireikus visus serijinius T-28 galima pertvarkyti, kad jais būtų galima forsuoti iki 4,5 metro gylio vandens kliūtis. Po du kartus per metus tankus T-28 demonstruodavo paraduose, ir ne tik Maskvoje, bet dar ir Leningrade, Minske bei Charkove. Juos buvo mėgstama demonstruoti didžiulėmis grupėmis po kelias dešimtis, kad jie iš karto užtvindytų visą aikštę. T-28 dalyvaudavo gausiuose manevruose, taip pat ir dalyvaujant užsienio kariniams ekspertams. Bet kuris kariškis net iš pirmo žvilgsnio galėdavo apytikriai nustatyti jo charakteristikas.

Nė vienas vokiškas tankas negalėjo prilygti T-28 nei pagal ginkluotę, nei pagal šarvus, nei pagal variklio galią. Ir visame pasaulyje nebuvo nieko panašaus į mūsų T-28. Bet štai 1937 metų pabaigoje vokiečiai pradėjo gaminti tankus T-IVA. Tai buvo galingiausias vokiškas tankas.

Jo šarvai buvo 15 mm (Vokiečių tankų Antrajame pasauliniame kare enciklopedija. Londonas: AAP, 1978. P. 89). T-28 geriausios kokybės ir dvigubai storesni šarvai – 30 mm.

Šio galingiausio vokiško tanko variklis turėjo 280 AG. T-28 – dvigubai daugiau – 500.

Vokiškas tankas turėjo du kulkosvaidžius. T-28 – penkis.

Bet šio vokiško tanko patranka maždaug prilygo mūsiškei. T-28 buvo apginkluotas 76 mm patranka KT-28. Vamzdžio ilgis – 16,5 kalibro. Pradinis sviedinio greitis – 381 m/s. Vokiško T-IV kalibras truputį mažesnis – 75 mm, todėl sviedinys šiek tiek lengvesnis. Bet vamzdis truputį ilgesnis, todėl ir sviedinio greitis šiek tiek didesnis – 385 m/s. Abiejų patrankų vamzdžių energija vienoda.

Mūsų konstruktoriai niekaip negalėdavo susitaikyti su tuo, kad vokiečiai nors ir pagal vieną parametrą mus pasivytų. Ir štai mūsų konstruktoriai į tai atsakydami staiga

išsiveržia į priekį: nuo 1938 metų T-28 buvo pradėti gaminti su nauja patranka L-10. Vamzdžio ilgis – 26 kalibrai. Pradinis sviedinio greitis – 555 m/s. Vokiečiai iki 1941 metų nepažengė į priekį. Mūsų patrankai L-10 neprilygo nė vienas pabūklas nei Vokietijoje, nei visame pasaulyje. „Pagal ginkluotę T-28 absoliučiai pralenkė visus vokiškus tankus. Patranka L-10 (kaip, beje, ir KT-28) galėdavo efektyviai sutriuškinti Vermachto „Panteras" per tiesiog nepasiekiamą nuotolį" (M. Bariatinskis, M. Pavlovas. Vidutinis tankas T-28. M.: Askold, 1993).

Kituose savo galingiausio tanko T-IV modeliuose vokiečiai įrengė 300 AG variklį HL-120 TR. Bet mūsiškių 500 AG jie vis tiek nepasiekė. Vokiečiai pastorino šarvą iki 30 mm. Mūsų atsakymas – T-28 E, maksimalus šarvo storis – 80 mm.

T-28 buvo sukonstruotas taip, kad jame būtų galima įrengti 85 mm patranką F-39, kurios vamzdžio ilgis – 52 kalibrai. Tankas, apginkluotas tokia patranka, sėkmingai atliko išbandymus. Apskritai tais laikais sovietinė tankų gamyba padarė dar vieną tiesiog neregėtą žingsnį pirmyn. Buvo sukurti tankai T-34 ir KV, todėl buvo pripažinta, kad nėra tikslinga toliau modernizuoti T-28.

Ir štai klausimas: kam prireikė vokiečių žvalgybai 1941 metų pavasarį kviesti į Vokietiją sovietinius tankų ekspertus ir rodyti jiems savus prieštvaninius tankus? Sakykime, kad jie apie T-34, KV, KV-2, T-40, T-50 nieko nežinojo. Bet juk vokiečių žvalgyba turėjo suvokti, kad geriausias vokiškas 1941 metų tankas niekaip negalėjo savo charakteristikomis priartėti prie pačių pirmųjų T-28, kuriais armija buvo pradėta aprūpinti 1933 metais. Ir kam viso to reikėjo? Juk ir taip buvo aišku, kad Vokietija beviltiškai atsilieka.

Sumanymas pademonstruoti Vokietijos „laimėjimus"

parodė, kad vokiečių žvalgyba neturėjo jokios nuovokos apie sovietinius tankus. Netgi miglotos. O buvo rengiamasi tankų karui.

4

Pagal sovietinius standartus tankai T-28 pasenę: paskutiniai išriedėjo iš gamyklos 1940 metais. Jeigu tankas išriedėjo pro gamyklos vartus metais anksčiau, mūsų istorikai komunistai jo tanku jau nelaiko ir į statistiką neįtraukia. Bet tankai T-28 pasenę tik pagal mūsų kriterijus, tik palyginus su naujausiais mūsų tankais.

Jeigu 1941 metų vasarą koks nors užsienietiškas tankas būtų buvęs apginkluotas 76 mm 555 m/s sviedinio pradinio greičio patranka ir penkiais kulkosvaidžiais, tai būtų laikomas nacionaliniu pasididžiavimu ir įrašytas į Rekordų knygą. Bet tokio tanko niekas neturėjo.

Jeigu kokio nors užsienietiško tanko priekinis šarvas būtų siekęs 80 mm, tai irgi būtų patekęs į Rekordų knygą. Bet ir tokio tanko niekas neturėjo. Niuansas: tais laikais Didžiosios Britanijoje ginkluotosios pajėgos gavo tanką „Matilda". Šarvai – 78 mm. Bet ginkluotė labai silpna: 40 mm patranka ir vienas kulkosvaidis. Du varikliai – po 95 AG. Todėl savo masę šis tankas – Didžiosios Britanijos tankų gamintojų pasididžiavimas – galėjo tempti tik lyguma ir nuokalnėmis. Kiekvieną tankų „Matilda" koloną lydėjo grupė sunkiųjų sunkvežimių. Jų paskirtis – imti buksyruoti tanką „Matilda" ir užtraukti ant kalvos. Atakuoti priešininką „Matilda" galėjo tik lygumoje arba riedėdama ant priešų nuo kalnelio žemyn. Kiekvienam, kuris domisi šia tema, primygtinai rekomenduoju D. Fletčerio knygą „Didysis tankų skandalas". Iš šios knygos jūs pasisemsite dar

ir ne tokių smulkmenų apie Britanijos ir jos sąjungininkų „pasirengimą" karui.

Jeigu kas nors pasaulyje 1941 metais būtų turėjęs 500 AG tankų variklį, tai šitai būtų laikoma nepaprastu pasaulio rekordu.

„Pasenęs" sovietinis tankas T-28 – trijų rekordinių pasaulio charakteristikų, kurių net kiekviena atskirai būtų išgarsinusi bet kurią šalį, derinys.

Po karo raudonoji propaganda išbraukė visus tankus T-28 (ir daugelį kitų) iš statistikos ir paskelbė juos pasenusiais ir nusidėvėjusiais. Tačiau 1939–1940 metais suomių paimtais „pasenusiais" T-28 buvo apginkluota Suomijos kariuomenė, ir jie buvo sėkmingai panaudoti prieš Raudonąją armiją iki karo pabaigos. Vienas „nusidėvėjęs" T-28 buvo perdarytas į evakuacinę mašiną ir naudojamas iki 1951 metų. O juk Suomijoje nebuvo šių tankų atsarginių dalių. Bet T-28 buvo taip pagamintas, kad net be atsarginių dalių kelerius metus buvo naudojamas kare esant baisiai nepalankiam klimatui siaubingai nepalankiose vietose prieš supergalingą priešininką – sovietinius KV ir T-34. Ir po karo dar šešerius metus tarnavo. Tai dar tarytum vienas klausimo dėl mūsų „pasenusių" tankų papildymas.

Beje, kartą sakiau, kad ant T-28 stovėjo galinga patranka, dėl to susilaukiau daugybės piktų laiškų: patrankos KT-28 vamzdis buvo tiktai 16,5 kalibro ilgio! Mane išjuokė Rusijos laikraščiai, mane smerkė Internetas. O aš stebiuosi: tai, kad iš pradžių ant T-28 stovėjo trumpavamzdė patranka KT-28, prisimena šimtai mano kritikų. O tai, kad tankas buvo modernizuotas ir nuo 1937 metų buvo gaminamas su patranka L-10, nė vienas mano demaskuotojų kažkodėl neprisimena. Visus pagiežos kupinus kritikus suklaidino Rusijos ginkluotųjų pajėgų muziejus. Bet,

brangūs draugai, jūs turite suprasti, kad muziejus – komunistinė ideologinė įstaiga. Svarbiausia šiam muziejui, kaip ir mūsų memuarininkams, ir mūsų oficialiems istorikams, – atkakliai laikytis SSKP nusikalstamo XX suvažiavimo linijos, Chruščiovo–Žukovo linijos, pavaizduoti mus silpnus ir bejėgius: priešas buvo stipresnis. Todėl komunistai išsaugojo ir išstatė pirmojo pavyzdžio T-28 su pabrėžtinai trumpu vamzdžiu – žiūrėkite, kokie mes buvome atsilikę. Bet jeigu smalsūnas apsilankys Suomijoje, Paroloje, tai pamatys tikrąjį T-28, kurio šarvo storis 80 mm ir patranka L-10.

Visa tai pasakoju štai dėl ko. Per 1939–1940 metų žiemos karą Suomijos armija paėmė kelis sovietinius tankus T-28, įskaičiuojant naujausius pavyzdžius – T-28E. Suomija – Vokietijos sąjungininkė. Protingiesiems vokiečių žvalgybos vadeivoms reikėjo pasiųsti į Suomiją vieną jefreiterį, kad šis pasižiūrėtų į sovietinį tanką. O jeigu tingite pasiųsti jefreiterį, parašykite laišką į Suomiją ir gausite atsakymą telegrafu: patranka – 76, pradinis greitis – 555, penki kulkosvaidžiai, variklis – 500, šarvai – 80. Štai ir viskas. Palyginkite su gėdingais savo „laimėjimais", ir nereikės kviesti į Vokietiją sovietinių draugų, veltui atitraukti juos nuo darbo. Palyginkite „pasenusio" sovietinio tanko T-28 charakteristikas su geriausiais savo rekordais ir galbūt į Rusiją nelįsite – patys tuščiai laiko neleisite.

5

1933 metais Raudonoji armija kartu su vidutiniu tanku T-28 gavo ir sunkųjį tanką T-35. Tai buvo vienintelis pasaulyje penkių bokštų tankas, skirtas kariuomenei apginkluoti. Jis turėjo tris patrankas ir šešis–septynis kulkosvaidžius. Paslapčių iš to irgi nebuvo daroma. Du kartus per

metus šie tankai riaumodami pravažiuodavo Raudonąją aikštę paradų metu. Jie buvo „programos įžymybė“. Kad būtų padarytas didesnis įspūdis, gigantai T-35 išriedėdavo į Raudonąją aikštę lydimi mažų plaukiojančių tankų T-37A ir T-38. Kontrastas būdavo stulbinantis: milžiniškos šarvuotos pabaisos, eskortuojamos mažų aštriadančių grobuonių. T-35 pasirodydavo pratybose, juos regėjo visų šalių karo atašė, ekspertai apytikriai supažindindavo su jų charakteristikomis.

1941 metais nė vienas vokiškas tankas ir apskritai nė vienas tankas pasaulyje neprilygo mūsų vidutiniam tankui T-28. Juo labiau nė vienas negalėjo net šiek tiek susilyginti su mūsų sunkiuoju tanku T-35.

Dar kartą įvertinsime Šelenbergo ir vokiečių žvalgybos išmintį. Jeigu vokiečių žvalgybininkai ir nebūtų skaitę laikraščių „Pravda“ ir „Krasnaja zvezda“, o tik žvilgtelėję į iliustracijas šiuose laikraščiuose, tai jie būtų žinoję: Raudonoji armija turi sunkiųjų tankų. Ir jau seniai, nuo 1933 metų. O Vokietijoje 1941 metų pradžioje sunkiojo tanko nebuvo net eskiziniuose projektuose. Vokiečių žvalgyba neturėjo nieko parodyti. Niekur nebuvo sunkiojo tanko net nupiešto. Ir štai įžvalgusis Šelenbergas nusprendžia pasikviesti sovietinę delegaciją ir parodyti jai tuščią aikštelę sunkiajam tankui, o tuo metu psichologai slapčiomis žvilgčios. Jeigu rusų untermenšai susižavės tuščia vieta, vadinasi, iš jų elgesio darysime vienas išvadas. O jeigu nesusižavės – tada darysime kitas išvadas...

6

1941 metais vokiečių konstruktoriai nesugebėjo net šiek tiek priartėti prie tų rodiklių, kurie buvo pasiekti Sovietų

Sąjungoje pirmojoje ketvirtojo dešimtmečio pusėje. Jeigu vokiečių žvalgybininkai būtų manę, kad nuo 1932–1933 metų Sovietų Sąjungoje nieko nepadaryta, tai ir tada nėra prasmės kviesti sovietinę delegaciją.

Bet Sovietų Sąjunga nestovėjo vietoje. 1939 metų gruodžio mėnesį Raudonoji armija per karą su Suomija išbandė naujausius sunkiuosius tankus SMK, T-100, KV. Kiek vėliau – KV-2. Suomių kariuomenės žvalgyba turėjo visų tų tankų nuotraukas. Buvo apytikriai nustatytos jų charakteristikos. Paaiškėjo, kad jie turi galingas patrankas, plačius vikšrus ir nepramušamus šarvus. Nė viena prieštankinė patranka negalėjo jų pramušti. Suomių žvalgybai pasisekė: gynybos bare, kuriame nevyko aktyvių mūšių, eksperimentinis SMK užvažiavo ant galingo fugaso. Sprogimas sugadino vikšrus. Sunkusis tankas įkrito į duobę, ir jokie sovietinių remontininkų mėginimai ištraukti jį iš ten iki mūšių pabaigos buvo bevaisiai. Taip SMK visą žiemą ir prastovėjo neutralioje juostoje. Suomių žvalgybinės grupės ne kartą jame apsilankė. Gerai, kad naktys žiemą tamsios ir ilgos. Tankas buvo atidžiai (kiek tai įmanoma) išstudijuotas. Iš jo buvo išimti optiniai prietaisai ir nukeltas liuko dangtis. Visa tai aiškiai parodė, koks yra šis tankas ir apskritai kokia yra sovietinė tankų gamybos pramonė.

Ir vėlgi: Suomija – Vokietijos sąjungininkė. Reikėjo pasiųsti į Suomiją jaunesnįjį leitenantą, kad pasidomėtų sovietinės technikos naujovėmis. Ir jam būtų papasakoję, kad pasirodė keli keturių skirtingų tipų sovietiniai tankai, labai sunkūs, nepramušami, gerų važiavimo savybių ir didžiulės ugnies galios. Jeigu tokios pabaisos jau kariavo 1939 metų pabaigoje, tai vokiečių žvalgybai būtų reikėję padaryti išvadas. O jos negalėjo būti džiugios: visa vokiečių prieštankinė artilerija buvo prieš juos bejėgė. Bet niekas Vokietijoje Raudonąja armija nesidomėjo ir išvadų nedarė.

Tų pačių 1939 metų gruodžio mėnesį Raudonoji armija buvo pradėta apginkluoti tankais T-40, T-34, KV. Šiek tiek vėliau kariuomenė gavo ir KV-2. 1941 metais prieš pat karą naujausių tankų T-40, T-34, KV ir KV-2 buvo daugiau kaip du tūkstančiai, sovietinė pramonė jau pradėjo dirbti karinio režimo sąlygomis ir galėjo pagaminti šių tankų tiek daug, kad pasaulis tiesiog negalėjo net įsivaizduoti. Kurgi žiūrėjo vokiečių žvalgyba?

1941 metų gegužės 1 dieną tankai T-34 ir KV buvo parodyti visam pasauliui parade (Kariniai paradai Raudonojoje aikštėje. M.: Vojenizdat, 1985. P. 179). Sovietinė vadovybė jau nieko neslėpė. Nereikia vokiečiams agentūros, mikrojuostų, slaptaviečių ir konspiracinių susitikimų. 1941 metų gegužės 1 dieną Vokietijos karo atašė reikėjo tik prasikrapštyti akis ir pamatyti tai, kas drebina Raudonąją aikštę...

Žiūrėti ir matyti – skirtingi dalykai. Vokiečių žvalgyba nepamatė šių tankų net per paradą.

1941 metų birželio mėnesio pradžioje Vokietijoje buvo išleistos knygelės kareiviams su sovietinės karinės technikos siluetais ir charakteristikomis. Jose apie T-34 ir KV nei žodžio, nei užuominos. Tai jų lygis. Jie neišvydo net to, kas jau nebuvo paslaptis, to, ką jiems parodė...

Ir štai 1941 metų birželio 24 dieną Halderiui pranešama apie naujausius sovietinius tankus. Halderio reakcija: „Pasirodė rusiškas naujo tipo sunkusis tankas, kuris, matyt, turi 80 mm kalibro pabūklą (pagal „Šiaurės" armijų grupių štabo pranešimą – net 150 mm, o tai, beje, mažai tikėtina)".

Vokiečių kariuomenė mūšio lauke jau susidūrė su KV (pabūklo kalibras 76 mm) ir KV-2 (kalibras 152 mm) ir pranešė Halderiui. Pastarasis pirmąja žinia patikėjo, antrąja – ne. Tai rodo, kad iki 1941 metų birželio 24 dienos vokiečių

aukštoji strateginė vadovybė ir karinė žvalgyba neturėjo apskritai jokių žinių apie tanką KV-2. Net miglotų.

O tas tankas jau pusantrų metų buvo sovietinės kariuomenės ginkluotėje. Ligi tol jis buvo bandomas, net ir mūšio lauke. Jį priėmė valstybinė komisija. Dar anksčiau šį tanką projektavo, organizavo gamybą serijomis, gamino... Bet apie jį Vokietijoje niekas nieko nežinojo, kol jis savo plačiais vikšrais pradėjo traiškyti vokiečių pėstininkiją ir prieštankines patrankas. Ką darė visur esanti vokiečių žvalgyba?

Vokiečių žvalgyba ir apie sovietinių tankų skaičių neturėjo jokio supratimo. 1941 metų rugpjūčio 4 dieną Hitleris pareiškė Guderianui: „Ak, jeigu būčiau žinojęs, kad jie turi tiek tankų". Šį pareiškimą girdėjo ne vienas Guderianas. 1945 metų gegužės mėnesį į nelaisvę paimtas vokiečių papulkininkis Georgas Zoldanas pasidalijo su 1-osios gvardijos tankų armijos ypatingojo skyriaus „Smerš" karininkais savo įspūdžiais apie karą: „Kai feldmaršalo fon Boko centrinė armijos grupuotė, sparčiai judėdama, įsiveržė giliai į Rusiją, Hitleris aplankė jos štabą ir, kalbėdamas štabo karininkams, ištarė žodžius, kurie privertė visus susimąstyti: „Jeigu būčiau žinojęs, kad Rusija taip stipriai apsiginklavusi, man būtų buvę daug sunkiau pasiryžti šiam žygiui". Kitaip tariant, jis prisipažino, kad jo viltys pasirodė esančios iliuzinės... Rusija išvystė savo potencialą taip energingai, kad tai verčia žavėtis. Ir vis dėlto vokiečių karinė spauda, semdamasi informacijos iš gerai informuotų Amerikos šaltinių, ir toliau neįvertino Rusijos jėgos" („Krasnaja zvezda", 1991 metų gegužės 9 diena).

Tuo metu, kai papulkininkis apie tai kalbėjo, Guderiano memuarai dar nebuvo parašyti. Ir ne memuarai tada Guderianui rūpėjo. Tada jis išties galėjo tikėtis Niurnbergo kilpos. Savo ruožtu Guderianas ir negalėjo žinoti, ką

praneša kažkoks papulkininkis stalininės kontržvalgybos karininkams. Bet abiejų liudytojų žodžiai savo prasme visiškai sutampa: Hitleris nieko nežinojo apie Raudonosios armijos galią.

7

Priešininko žinojimas (arba nežinojimas) – svarbiausias pasirengimo karui rodiklis. Štai Vokietijos sausumos kariuomenės generalinio štabo viršininkas generolas pulkininkas F. Halderis įvertina sovietinės artilerijos būklę. Žinias generalinio štabo viršininkui apie priešininką teikia žvalgyba. Kas gi dar? Ką vokiečių žvalgybininkai praneša generalinio štabo viršininkui apie Raudonąją armiją, tą jis ir įrašo į savo dienoraštį, tuo jis ir remiasi analizuodamas padėtį ir planuodamas strategiją. Ir štai Halderio tarnybinis dienoraštis, 1941 metų vasario 2 dienos įrašas apie sovietinę artileriją: „Materialinė dalis paseno. Sprendžiant iš kovų Suomijoje, artilerija netinkama efektyviai smogti".

Kiek puikybės ir įžūlumo sukaupęs šis beraštis, bukas prūsų soldafonas! Į save pasižiūrėtų! Vokiečių lauko artilerijos nė negalima palyginti su sovietine. Pasidomėkime indeksais vokiečių pabūklų, kurie sudarė lauko artilerijos pagrindą: FH-13, FH-18. FH – tai lauko haubica, skaičiai 13 ir 18 reiškia, kuriais metais jomis buvo apginkluota armija – 1913 ir 1918. Vokiečių armijoje buvo ir gerokai senesnių artilerijos sistemų – net XIX amžiaus. Vokietijos lauko artilerija buvo surinkta iš pavergtų šalių: Austrijos, Čekoslovakijos, Lenkijos, Belgijos, Olandijos, Danijos, Norvegijos, Prancūzijos, Jugoslavijos ir Graikijos. Šios valstybės turėjo ne tik savo gamybos, bet ir kitur įsigytų pabūklų.

Todėl hitlerinė armija turėjo ir švediškų, britaniškų, amerikietiškų, japoniškų ir net rusiškų pabūklų (pavyzdžiui, rusiška 1902 metų 76 mm lauko patranka ir 1910 metų 122 mm lauko haubica). Hitlerinė armija turėjo iš viso 28 skirtingų kalibrų pabūklų. Nemaža buvo ir šio amžiaus pradžios pabūklų. Buvo galima sutikti ir gana garbingo amžiaus senučių – iki 50 ir daugiau metų, o tai reiškė, kad jos atkeliavo iš praėjusio XIX amžiaus.

Visa tai, kartu paėmus, jokiu būdu skaičiumi neprilygsta mūsų artilerijai. Visus šiuos po trupinėlį pasaulyje surinktus artilerijos pabūklus reikėjo aprūpinti atsarginėmis dalimis ir šaudmenimis. Bet vokiškai 1918 metų pavyzdžio patrankai reikia vienų sviedinių, o trofėjinei prancūzų 1922 metų pavyzdžio net ir to paties kalibro patrankai – kitų.

Ir be viso to – traukos problema. Vokiečių artilerijos traukos pagrindas – arkliukas. Bet patrankos prie arklio uodegos neprikabinsi. Tarp patrankos ir arklių turi būti dviračiai – dviejų ratų vežimas, į kurį iš vienos pusės kinko arklius, o iš kitos – prikabina pabūklo lafetą. Iškilo tokia problema... Žodis generolui pulkininkui F. Halderiui - „Karinis dienoraštis", 1940 metų lapkričio 26 dienos įrašas: „Arklių pakinktai prieštankiniams pabūklams... Neturime vežimų".

Ir tai dar ne viskas. Jie įžengė į sovietinę teritoriją ir staiga suprato, kad... „padėtis dėl arklių prasta. Artilerijai trūksta arklių" (F. Halderis. Karinis dienoraštis. 1941 metų rugpjūčio 19 dienos įrašas).

Prieš Antrąjį pasaulinį karą Vokietijoje buvo kuriama speciali artilerija: geležinkelių, zenitinė, prieštankinė (niekam tikusi). O kai dėl grynai lauko artilerijos, t. y. tos artilerijos, kuri sprendžia pagrindines užduotis mūšio lauke, nuo 1918 metų nebuvo sukurta NĖ VIENOS naujos pa-

trankos, nė vienos naujos haubicos. Ir štai nevykėlis strategas Halderis rašo, kad Raudonosios armijos artilerijos materialinė dalis paseno.

Tuo tarpu Sovietų Sąjungoje buvo sukurtos geriausios pasaulyje artilerijos sistemos, ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje prasidėjo masinė jos gamyba, tad Raudonoji armija buvo gausiai ja aprūpinama. Vokiečių žvalgyba apie tai nieko nežinojo. Todėl vokiečių armijos laukė netikėtumai. Tas pats generolas pulkininkas Halderis po 1941 metų birželio 22 dienos prasiblaivė ir pakeitė savo nuomonę apie sovietinę artileriją. Visiškai pasikeitė įrašai tarnybiniame dienoraštyje:

1941 metų liepos 12 diena: „Sviedinių efektyvumas geras, moralinis poveikis didelis. Daug naujausių, mums nežinomų artilerijos sistemų".

Rugpjūčio 3 diena: „Priešininko artilerijos ugnis neištveriama, nes mūsų artilerija dėl šaudmenų stokos negali pasipriešinti".

Rugpjūčio 4 diena: „Priešininko artilerija veikia gerai".

Rugpjūčio 11 diena: „Rusų artilerija yra labai judri, nes panaudoja traktorius".

Rugpjūčio 28 diena: „Rusų 76,2 mm patrankos su penkiatoniais vilkikais. Juos galima labai gerai panaudoti Afrikoje. Šių patrankų sviediniai pramuša 60 mm storio tankų šarvus net iš didesnio negu 1000 metrų nuotolio. Juos turbūt galima panaudoti kariuomenėje kaip sunkiąsias prieštankines patrankas".

Sovietinė lauko artilerija buvo geriausia pasaulyje pabūklų ir sviedinių kokybe, o vamzdžių ir sviedinių skaičiumi pralenkė visas to meto pasaulio armijas, kartu paėmus. Be to, ji pranoko vokiečių artileriją manevringumu. Traktorius, kaip artilerijos vilkikas, vis dėlto geresnis už arklius. O dar geriau – sovietinis penkiatonis vikšrinis

artilerijos vilkikas, į kurį negali atsižiūrėti Halderis. Ir štai klausimas: prieš karą praktiškai visa Raudonoji armija stovėjo už senų valstybinių sienų jai priešiškose Besarabijos, Šiaurės Bukovinos, Vakarų Ukrainos, Vakarų Baltarusijos, okupuotų Pabaltijo valstybių teritorijose. Vokiečių žvalgybai – laisvė: verbuok bet ką, jis tau papasakos, kokias Raudonoji armija turi patrankas ir haubicas, jis nufotografuos, pririnks skeveldrų poligone, su girtais sovietiniais artileristais pasišnekės...

Bet vokiečių žvalgyba nieko neveikė ir nieko nežinojo, ji nepamatė dešimčių tūkstančių naujausių sovietinių pabūklų. O jų buvo tiek, kad ir paslėpti neįmanoma.

8

Vokiečių žvalgyba nieko nežinojo apie sovietinę aviaciją. Prieš karą vokiečių žvalgyba pranešė, kad Sovietų Sąjunga turi 5000 karinių lėktuvų. Hitleris tuo nepatikėjo: pernelyg daug. Nepatikėjo, bet, kaip prisimena generolas Halderis, dėl tokios daugybės sunerimo. Jis visą laiką klausinėjo, ar neapsiriko žvalgybininkai?

Na ir žinoma: jie apsiriko. 1941 metų liepos 1 dieną Halderis rašo dienoraštyje: „Mūsų karinių oro pajėgų vadovybė rimtai neįvertino priešininko aviacijos jėgos pagal skaičių. Rusai, matyt, turėjo gerokai daugiau negu 8000 lėktuvų". Taip, taip. Stalinas turėjo 23 000 kovos lėktuvų.

Hitlerininkai manė, kad Sovietų Sąjungos lėktuvai blogos kokybės. Jie stačiai negalėjo patikėti, kad MiG-3 pagal visą skridimo ir taktikos charakteristikų kompleksą pranoksta „Messeršmitt Bf-109". Ypač tai pasakytina apie greitį. Vokiečių žvalgyba manė, kad Raudonoji armija mažai turi naujausių lėktuvų. Tačiau tik Vakarų ypatingojoje ka-

rinėje apygardoje vien MiG-3 buvo daugiau negu visų „Messeršmitt Bf-109" visame Sovietų Sąjungos–Vokietijos fronte. Vokiečių žvalgyba nieko nežinojo apie Jak-1 ir LaGG-3. Ir kartu su maršalu Žukovu nekartosime, kad jų buvo mažai. Perskaitykite dar kartą nors visus vadinamųjų „Žukovo memuarų" leidinius. Žmonės, rašę šią keistą knygą, nurodo bendrą (paimta iš lubų) vokiečių lėktuvų skaičių, bet kodėl nepraneša, kiek tarp jų buvo naujų ir kiek pasenusių lėktuvų.

Il-2 pasirodymas vokiečių žvalgybai buvo staigmena. Ir vėl nekartosime, kad jų buvo mažai: Vokietijoje nebuvo nė vieno tokio lėktuvo, ir ligi karo pabaigos vokiečių konstruktoriams nepavyko ko nors panašaus sukurti.

Ir bombonešis Pe-2 buvo vokiečių žvalgybai staigmena. Jis pranoko bet kurį vokišką bombonešį, pirmiausia – greičiu.

Nieko panašaus į mūsų DB-Zf ir TB-7 Vokietijoje irgi nebuvo. Nebuvo nieko panašaus ir į mūsų Er-2. Vokiečių žvalgyba nieko nežinojo apie naujausius sovietinius lėktuvus Ar-2, Jak-2 ir Jak-4. Beje, mūsų memuarininkai ir oficialūs istorikai taip pat dėl kažkokios priežasties neprisimena apie tokius lėktuvus ir neįtraukia jų į statistiką. O galbūt Georgijus Žukovas, užimdamas aukštą Generalinio štabo viršininko postą, nežinojo, kad Sovietų Sąjungoje yra Er-2?

9

Vokiečių žvalgyba nieko nežinojo apie sovietinę oro desantinę kariuomenę. Prisiklausęs savo nepaprastai išmintingų žvalgybininkų, Halderis 1941 metų vasario 22 dieną tarnybiniame dienoraštyje įrašo išvadas apie sovietinius desantininkus: „Parašiutininkų – nedaug".

Tai Sovietų Sąjungoje – nedaug parašiutininkų?!

Štai nuo 1934 metų balandžio mėnesio iki 1936 metų vasario mėnesio vien tik Ukrainoje buvo parengta 427 000 parašiutininkų (Kijevo raudonosios vėliavos. M.: Vojenizdat, 1974. P. 122). Dabar visiems žinoma, kad Sovietų Sąjunga prieš Antrąjį pasaulinį karą parengė parašiutininkų 250 kartų daugiau, negu visos kitos pasaulio šalys kartu paėmus. Pažiūrėk, pavyzdžiui, B. Gregorio, D. Batčeloro. „Desantinis oro karas 1918-1941". Lidsas: Fybas, 1978. P. 21–22. Sovietų Sąjunga į karą įstojo turėdama penkis visiškai sukomplektuotus oro desantinius korpusus ir dar penki buvo formuojami. Parengtų parašiutininkų buvo tiek daug, kad karo metais jais sukomplektavo 1-ją, 4-ją, 5-ją ir 9-ją gvardijos armijas, 10-jį, 11-jį ir 33-jį gvardijos šaulių korpusus ir keletą atskirų gvardijos šaulių divizijų. Tai, kad buvo rengiama milijonai parašiutininkų, prieš karą nebuvo slepiama. Priešingai, tai buvo rodoma visam pasauliui. Vokiečių šnipas, užėjęs į bet kurį labiausiai nuskurdusio rajono centro parką, būtų pamatęs, kaip intensyviai dirba parašiutinis bokštas. Nebuvo nė vieno miesto parko, kuriame nebūtų tokio bokšto. Vokiečių šnipas, užėjęs į šokius bet kuriame gamyklos klube, būtų pamatęs parašiutininkų ženklelius ant padėvėtų švarkelių. Su kavalieriais, kurie neturėjo tokio ženklelio, merginos neidavo šokti fokstroto. Kaip viso to vokiečių žvalgyba neįstengė pastebėti? Kokiam vokiečių žvalgybininkui šovė į galvą mintis, kad Sovietų Sąjungoje mažai parašiutininkų?

Na, o norėdama išblaškyti paskutines abejones apie sovietinių desantų galią, Raudonoji armija rengdavo didžiulius manevrus. Ir, matant nustebusiems Vakarų didžiųjų šalių karo atašė, išlaipindavo niekur pasaulyje neregėtus oro desantus. Tai ryškiai rodo manevrai 1935 metais Kijeve ir 1936 metais – Baltarusijoje. Kai niekur pasaulyje ne-

buvo apskritai jokios oro desantinės kariuomenės, Raudonoji armija stebino visų šalių karinius atstovus parašiutininkų desantais, nuleidžiant lėktuvais sunkiuosius ginklus: artileriją, minosvaidžius, šarvuočius ir net plaukiojančius tankus. JAV, Didžiosios Britanijos, Prancūzijos karo atašė rašė susižavėjimo kupinas ataskaitas į savo sostines. Šiuose manevruose buvo ir Vokietijos karo atašė. Nejaugi jis nieko nematė? Turbūt vargšas pasigėręs krūmuose gulėjo.

Tiems, kurie negalėjo patys pasižiūrėti šio grožio ir galios, sovietinė propaganda sukūrė filmą „Mūšis dėl Kijevo": didžiuliame aukštyje bebaimiai desantininkai pro liukus išlenda ant bombonešių sparnų, kybo ant jų kaip bitės per spiečių ir pagal komandą visi kartu šliaužia sparnais ir krinta į bedugnę. Danguje pasidaro ankšta nuo parašiutų, užpildančių jį nuo horizonto iki horizonto. Nusileidę parašiutininkai užima oro uostų ir tuojau pat į jį nenutrūkstamu srautu leidžiasi transporto lėktuvai, atgabendami vis naujus kovotojų būrius ir daugybę kovinės technikos. Visa pasaulio spauda – nuo Londono „Taims" iki Niujorko „Nju-Jork taims", nuo „Figaro" iki „Čikago tribiun" – rašė apie šiuos manevrus ir šį filmą... O vokiečių žvalgyba skubiai rašo ataskaitas: parašiutininkų Sovietų Sąjungoje mažai.

Bet štai pratybų laikai baigėsi, ir Žukovas 1940 metų birželio pabaigoje atlieka „išvadavimo žygį" į Besarabiją. Rumunijos oro uostai užimti – taip, kaip buvo mokomasi per pratybas: staiga išmetus dvi oro desantines brigadas. Ir tai nufilmuota ir pademonstruota ne tik Sovietų Sąjungai, bet ir visam pasauliui.

O vokiečių žvalgyba laikraščių neskaitė, vokiečių šnipai kino teatrų nelankė ir kronikų nežiūrėjo. Didieji vokiečių šnipinėjimo vadovai miegojo kaip užmušti ir,

prakrapštę akis, pranešinėjo Generaliniam štabui, kad nieko ypatingo nerasta, kad jeigu rusai ir turi parašiutininkų, tai labai mažai...

Ir protingiausieji vokiečių generolai (kurie taip pat laikraščių neskaitė ir kronikos nežiūrėjo) savo dienoraščiuose užrašinėjo nuostabias žinias, kad parašiutininkų Raudonojoje armijoje mažai.

Kuo čia dėti parašiutininkai! Vokiečių generolai paskelbė, kad juos nugalėjo ne Raudonoji armija, bet neišmatuojamos erdvės ir baisus klimatas. Iš tiesų taip. Bet iš šio fakto reikia padaryti liūdną išvadą: šaunūs vokiečių strategai, rengdamiesi žygiui, nieko nežinojo apie Sovietų Sąjungos teritorijos dydį ir jos klimatą. O vokiečių žvalgyba buvo sukomplektuota iš nuostabių analitikų, kurie nesugebėjo gauti duomenų, kad Rusija didelė šalis ir kad Rusijoje kartais būna žiema – šalta ir snieguota.

Penkioliktas skyrius

Kodėl Stalinas netikėjo savo akimis?

Pamenu, kai Anglija liko viena
prieš vieną su Hitleriu,
Leningrado fizikos ir technikos
institute kalbėjo, kad Hitlerio
padėtis puiki ir... beviltiška.

Viktoras Koganas, karo veteranas.
„Vesti". 1998 metų
birželio 8 diena

1

Stalinas turėjo tris viena nuo kitos nepriklausomas žvalgybas: Valstybės saugumo liaudies komisariato pirmąją valdybą, Generalinio štabo vyriausiąją žvalgybos valdybą ir asmeninę Stalino žvalgybą, paslėptą dviem iškabomis: „Drg. Stalino sekretoriatas" ir „VKP(b) CK ypatingasis sektorius". Tarp šių struktūrų – žiauri konkurencija.

O kokia buvo šių struktūrų bendra galia? Milžiniška galia. Pavyzdžių dėl atominės bombos nekartosiu: kiekvienas žino – didelė dalis amerikiečių mokslininkų, kurie darė bombą Ruzveltui, dirbo Stalinui. Štai kitas pavyzdys: Stalinas, remdamasis galinga savo žvalgyba, laikė Ruzveltą už gerklės arba dar už kažko. Laikė stipriai įkibęs. Ruzveltas (nors ir buvo paralyžiuotas) šoko pagal Stalino dūdelę visus tuos numerius, kurių reikalavo Kremliaus Šeimininkas. Ruzveltas buvo apsuptas Stalino šnipų, ir štai

jis žinojo. Prieš karą ir jo metu Ruzveltas savo sugebėjimais įspėti, pajusti ir patenkinti Stalino norus tiesiog stebino visą pasaulį. Net ir dabar, švelniai tariant, stebiesi Amerikos prezidento nuolaidžiavimu, klusnumu ir siekiu įtikti VKP(b) CK generaliniam sekretoriui.

Stalinas negalėjo nei kariniu (Amerikos neįmanoma pasiekti), nei ekonominiu (Amerika galingesnė ir turtingesnė) požiūriais daryti Ruzveltui spaudimo. Bet Stalinas turėjo žvalgybą...

2

Apie tai, kaip Stalino žvalgyba prieidavo prie Didžiosios Britanijos valstybinių paslapčių, parašyta daugybė knygų. Tačiau buvo prasiskverbta giliau ir plačiau negu manoma.

Gana plačiai žinoma, kad buvo prasiskverbta į hitlerinės Vokietijos vadovaujančius karinius ir politinius organus. Vermachto aukščiausiosios vadovybės štabe (OKV) dirbo grupė „Vikingas" – septyni aukščiausi vokiečių karininkai ir generolai perduodavo stalininei agentūrai informaciją tiesiog iš Hitlerio kabineto.

Be to, kažkas iš Trečiojo reicho aukščiausių vadovų dirbo Vyriausiajai žvalgybos valdybai. Apie jį kartais tarp kitko prisimena dėkingi sovietiniai žvalgybininkai: „Vokietijoje sovietinei karinei žvalgybai pavyko prieiti prie nepaprastai slaptos aukščiausių valdžios ešelonų informacijos" („Krasnaja zvezda". 1989 metų gruodžio 23 diena). Pabrėžiu: čia kalbama ne apie Bormaną, bet apie kažkurį kitą. Apie Bormaną jau kalbėjome, o tiems, kurie ypač domisi šio stalininio informatoriaus nuotykiais, rekomenduoju šią knygą: Hugo Beeras „Maskvos asai slaptųjų tarnybų kovoje". Miunchenas: Hohe Warte, 1983.

Stalinui vienu metu dirbo vienas nuo kito nepriklausomi agentų tinklai. Vienos agentūros melas tučtuojau paaiškėdavo gavus kitus pranešimus.

Vokietijos ambasadoje Maskvoje veikė grupė „Alta": Herkchardas Kegelis, Elza Štebė su draugais. Visa ambasada buvo apraizgyta stalininio šnipinėjimo voratinkliais. Į tą grupę „įsiliejo žmogus, galintis laisvai prieiti prie Vokietijos valstybinių paslapčių" („Krasnaja zvezda". 1987 metų spalio 1 diena). Iš Vokietijos ambasados Maskvoje driekėsi gijos į Geringo štabą, Trečiojo reicho mokslinio tyrimo įstaigas ir, žinoma, – į Užsienio reikalų ministeriją. „Tarp šių žvalgybininkų net vienas užsienio reikalų ministro Ribentropo artimų žmonių. Jį užverbavo Lenkijoje darbui anglams, o jis savo įsitikinimais buvo aršus Sovietų Sąjungos priešas" („VIŽ". 1992. Nr. 4. P. 30). Jis manė, kad dirba prieš Staliną, o dirbo Stalinui...

Verta prisiminti ir Geringo žmonos draugę, ryškiausią nacistų kinematografo žvaigždę Olgą Čechovą. Ši moteris spindėjo Berlyno padangėje nuostabiu grožiu ir nepaaiškinamu, nestandartiniu, neregėtu toje aplinkoje žiaurumu. 1936 metais Hitlerio potvarkiu Olgai Čechovai buvo suteiktas Vokietijos liaudies artistės vardas. (Tenai taip pat, kaip ir pas mus.) Per priėmimus ji visada būdavo šalia Hitlerio. O 1945 metais Trečiojo reicho liaudies artistė kažkodėl buvo Stalino pamaloninta – ji susilaukė aukščiausių sovietinių apdovanojimų. Įsivaizduokime panašią situaciją, tiktai atvirkščiai. Hitleris užėmė Maskvą. Kokia ryškiausia sovietinio kino žvaigždė? Liubovė Orlova? Štai tau, Liubove Petrovna, Geležinis kryžius su ąžuolo lapais! Sunku įsivaizduoti? O argi Olgos Čechovos žygdarbius lengviau suvokti? O juk draugas Stalinas be reikalo nė vienam neparodė palankumo.

Hitleris, kaip ir Ruzveltas, suprato, kad sovietinis šnipinėjimas – galinga jėga. „Kai rusų specialistai atvykdavo į mūsų šalį nusipirkti staklių, ir jiems gamykloje iš tikrųjų parodydavo viską, jie pareikšdavo, kad tokiame tokio cecho kampe yra staklių pavyzdžiai, kuriuos jie norėtų apžiūrėti, ir labai tiksliai juos apibūdindavo. Komunistinių organizacijų padedami, jie savo laiku sukūrė šnipinėjimo sistemą, kuri ir dabar puikiai dirba" (Hitlerio užstalės pokalbiai. 1942 metų balandžio 5 dienos užrašas).

3

Stalininis šnipinėjimas nusidriekė už didžiųjų valstybių sienų. Bulgarijos caras Borisas turėjo patarėją – generolą Konstantiną Lukašą. Prieš kiekvieną susitikimą su caru generolas ruošėsi atsakyti į visus klausimus, kuriuos caras galėjo jam pateikti. Ruošiantis generolo brolis Liubenas Lukašas atlikdavo caro vaidmenį ir pateikdavo caro patarėjui pačius klastingiausius klausimus. Generolas turėdavo atsakyti tiksliai ir greitai. Mat jaunesnysis brolis buvo informuotas nė kiek ne mažiau už carą. Įdomiausia tai, kad jaunesnysis brolis dirbo Vyriausiajai žvalgybos valdybai ir savo broliui – caro patarėjui – pateikdavo visus tuos klausimus, kurie domino draugą Staliną.

Čekoslovakija prieš įvedant sovietinį socializmą buvo tarp dešimties turtingiausių ir labiausiai išsivysčiusių pasaulio šalių. „Škodos" gamyklos gamino aukščiausių pasaulinių standartų ginklus, pirmiausia – artileriją. Gamyklos direktoriaus duktė Blanka Karlikova sugebėjo išnešti 210 mm patrankos brėžinius ir perduoti juos kam reikia. Ji dirbo tai pačiai agentūros grupei, kuri globojo Bulgarijos carą („Krasnaja zvezda". 1986 metų rugpjūčio 21 diena).

Liudijimų apie stalininės žvalgybos galią – daug. Štai aviacijos generolas majoras P. Stefanovskis vienu sakiniu, kaip apie kažką visai nesvarbaus, praneša, kad 1941 metų liepos mėnesį jį iškvietė Stalinas ir pasakė: „Po trijų dienų vokiečiai bombarduos Maskvą" (Trys šimtai nežinomųjų. P. 206). Plačiau neliesdamas šio epizodo, Stefanovskis pasakoja, kokių priemonių buvo imtasi ir kaip po trijų dienų buvo atremtas pirmas masinis oro antskrydis prieš Maskvą. Bet mes smulkiau aptarsime šį, kaip atrodo, nereikšmingą epizodą. Iš kur Stalinas galėjo sužinoti, kad būtent po trijų dienų vokiečiai bombarduos Maskvą? Lakūnai oro uostuose nežinojo, ką jie darys rytoj. Tai didžiausia paslaptis. Nuo šitos paslapties išsaugojimo priklauso būsimos operacijos sėkmė, lakūnų saugumas ir jų gyvybė. Oro karo planas žinomas nepaprastai siauram asmenų ratui. Padalinių vadai ir lakūnai sužino taikinius, kuriuos teks bombarduoti, tik paskutiniu momentu. O draugas Stalinas žino ne tik tai, ką vokiečių lakūnai darys rytoj, bet ir tai, ką jie darys po trijų dienų.

O štai ką pasakoja Anastazas Mikojanas: „1943 metų kovo 27 dieną prieš antrą valandą nakties jį iškvietė į artimesnį Stalino vasarnamį Volynskoje. Stalinas pranešė, kad žvalgybos duomenimis..." (VIŽ. 1976. Nr. 6. P. 62). Ką tik nuaidėjo Stalingrado mūšis. Raudonoji armija patraukė pirmyn, bet Charkovo, Oriolo ir Belgorodo rajonuose buvo sustabdyta. Jėgos susilygino. Nė viena pusė nepajėgė daugiau pulti. Abi pusės perėjo į gynybą ir pradėjo intensyviai rengtis vasaros kautynėms, kurios prasidės šiuose rajonuose po keturių mėnesių. Tai bus vienos kruviniausių kautynių žmonijos istorijoje, jos įeis į istoriją kaip Kursko kautynės. Mūšis prasidėjo 1943 metų liepos 5 dieną. Bet vokiečių generolai dar 1943 metų kovo 13 dieną tik aptarinėjo strateginį operacijos sumanymą, o Stalinas jau kovo

27 dieną pranešė apie tai Mikojanui ir įsakė slapta rengti gynybiniam mūšiui ir tolesnėms puolamosioms operacijoms strateginį rezervą – Stepių karinę apygardą, kurią sudarė aštuonios armijos, iš jų viena oro ir viena gvardijos tankų armija. Stepių karinė apygarda išsidėstė sovietinės kariuomenės pagrindinės grupuotės užnugaryje ir kritiniu kautynių momentu buvo pertvarkyta į Stepių frontą.

Kiekvienu atveju Stalinas nuolat žvilgtelėdavo į Hitlerio kortas. Rengiant vokiečių operacijos Kursko rajone planą, visos detalės, visi pakeitimai plane būdavo tuojau pat pranešami Stalinui. Prieš operacijos pradžią vokiečių generolai, kurie buvo tiesioginiai jos vykdytojai, gavo atitinkamas direktyvas ir galutinį plano variantą. Stalinas šį variantą gavo šešiomis dienomis anksčiau.

Kalbėdami apie pasirengimą karui, negalime nesulyginti ir šios sferos: akla hitlerinė žvalgyba nežinojo Sovietų Sąjungos net tiek, kiek parašyta vokiškuose mokykliniuose vadovėliuose, o supergalinga stalininė žvalgyba prasiskverbdavo į didžiausias tiek Stalino priešų, tiek ir jo sąjungininkų paslaptis. Galime pateikti dar daugybę pavyzdžių, tačiau nereikia pamiršti: tai tik tas, kas atslaptinta, tai, kas nebuvo taip svarbu. Didžiausios stalininės žvalgybos paslaptys niekada nebus atskleistos.

4

Bet keista: žvalgyba praneša Stalinui, kad Hitleris rengiasi pulti, o Stalinas netiki savo žvalgyba. Netiki savo ausimis, netiki savo akimis. Tikriausiai Stalinas nesuvokė savo žvalgybos galios?

Įkyrėjo (manau, ne man vienam) nesuskaičiuojami žvalgybos pranešimai, kas ir kada įspėjo Staliną: „Korsikietis“

pranešė... „Ramzajus" pranešė... „Viršila" pranešė... britų ambasadorius pranešė... amerikiečių... Ir vėl: „Ramzajus", „Sofoklis"...

Bet Stalinas vis tiek netiki.

Mums siūlė pasirinkti vieną iš dviejų paaiškinimų arba abu kartu.

Stalinas buvo toks kvailas, kad nesuvokė gresiančio pavojaus;

Stalinas buvo toks bailus, kad bijojo ir nenorėjo žiūrėti tiesai į akis.

Iš to seka išvada: Hitleris – galingas, išmintingas ir drąsus, Stalinas – užguitas ir baugštus.

Ir dar viena išvada, bendresnė: ten – pasirengusi karui didžioji rasė, o čia slepia galvas smėlyje atsilikę, bailūs puskvailiai.

5

O dabar pažvelkime į situaciją iš po Kremliaus žvaigždžių, iš Stalino kabineto.

Užsisekite visas sagas, jeigu neturite pypkės, įsikąskite pieštuką ir įsivaizduokite esąs Stalinas.

Štai į jūsų kabinetą įeina draugas Golikovas. Filipas Ivanovičius. Generolas leitenantas. Vyriausiosios žvalgybos viršininkas. Jis ištiesia ant žalios didžiulio stalo staltiesės padėties žemėlapį, išdėsto šifruotes ir gautų dokumentų kopijas: štai, girdite, draugas Stalinai, jie rengiasi pulti.

O draugas Stalinas, patylėjęs ir pagalvojęs, tyliai klausia: „Kodėl?"

Gera draugui Stalinui tokius klausimus uždavinėti. O ką atsakyti Golikovui? Iš tikrųjų, KAM HITLERIUI PULTI?

Kalbama, kad Hitleriui žemės prireikė. Stalinas tuo netikėjo. Ir mes nepatikėsime. 1941 metų pradžioje Hitleris turėjo tiek žemės, kad net nežinojo, ką su ja daryti. Jam priklausė: Austrija, Čekoslovakija, didesnė Lenkijos dalis, Danija, Norvegija, Belgija, Olandija, Liuksemburgas, pusė Prancūzijos, Didžiosios Britanijos Normandijos salos, Jugoslavija ir Graikija. Vokietijos įtakos sferoje buvo Suomija, Vengrija, Rumunija ir Bulgarija. Be to, vokiečių kariuomenė kariavo Šiaurės Afrikoje. Jam maža žemės? 1940 metų lapkričio 12 dieną Hitleris Berlyne Molotovui pareiškė: „Smarkiai išsiplėtus karinių veiksmų teatrui, Vokietija, norėdama pasipriešinti Anglijai, buvo priversta įsiveržti į toli nuo Vokietijos esančias teritorijas, kurias užgrobti ji apskritai nebuvo suinteresuota nei politiškai, nei ekonomiškai (SSRS–Vokietija. 1939–1941. Sudarytojas J. Felštinskis. P. 104).

Jeigu pažiūrėtume į žemėlapį, tai būtume priversti patikėti: kokia Vokietijai nauda iš to, kad jos kariuomenė yra Norvegijos šiaurėje, Jugoslavijoje arba Normandijos salose?

Hitleris tęsė: „Gyvybinės erdvės būtinybė. Per karą Vokietija įsigijo tokias didžiules teritorijas, jog jai prireiks šimto metų, kad galėtų jas panaudoti“ (Ten pat. P. 105).

Ir ką gi, tenka su pamišėliu sutikti. Prisigrobus tiek per pusantrų metų, reikia galvoti ne apie naujas žemes, o apie tai, kaip užgrobtąsias išlaikyti. Ir jau jeigu Hitleriui vis dėlto reikia naujų žemių, tai prieš jį driekiasi gražuolė Prancūzija. Hitleris sutriuškino Prancūziją kare, bet užgrobė tik pusę teritorijos. Prancūzijos pietūs neapsaugoti. Paimk juos! Juk tai geriausia Prancūzijos dalis – Žydrasis krantas, palmės, kurortai, vynuogynai, konjakas ir vynai, sūriai rūsiuose ir citrinos ant medžio! Ir dėl to nereikia kariauti. Prancūzija kapituliavo, tad imk ir užgrobk ją visą!

Be to, Prancūzija tuo metu – didžioji kolonijinė valstybė. Prancūzija sutriuškinta, o jos kolonijos į tai niekaip nesureagavo. Dešimtys milijonų žmonių Prancūzijos kolonijose vis dar pavaldūs Prancūzijos kolonijinei valdžiai, nors už šios valdžios nugaros nieko nėra – už jos spengianti tuštuma. Reikia tik paskelbti Prancūzijos kolonijas vokiškomis – ir teritorijos bus tiek, kad užteks vokiečiams amžių amžiams. O jeigu ir šito maža, tai Belgija – didžiulė kolonijinė valstybė. Ir Olandija taip pat. Imkite veltui Belgijos Kongą ir Indoneziją, kuri tada buvo vadinama Nyderlandų Indija. Dėl to taip pat nereikia kariauti.

Taigi įsivaizduokime, kad mes esame sovietiniai žvalgybininkai analitikai. Rytoj turime eiti pas Staliną pranešimo daryti, ir Stalinas vėl pateiks tą patį klausimą: KAM HITLERIUI PULTI SOVIETŲ SĄJUNGĄ? Ir ką mes Stalinui atsakysime? Kad Hitleriui Marselis, Tulonas, Nica ir Kanai veltui nereikalingi, o štai už Alatyrių, Kuvakiną ir Kolujevą jis pasirengęs rizikuoti savo šalimi ir savo gyvybe?

Kiekvienas žino: Vokietija negali kariauti dviem frontais. Apie tai pats Hitleris rašė „Mano kovoje". Priežastis – išteklių stoka. Bet ne tik tai jaudino Hitlerį. Kai šalis iš visų pusių apsupta priešų, o tauta pradeda abejoti savo teisumu: argi gali būti – mes teisūs, o visi aplink klysta ir kariauja prieš mus? Hitleris rašė: „Iš tikrųjų didžiojo tautos vado menas apskritai visais laikais pasireiškia pirmiausia tuo, kad nereikia skaldyti tautos dėmesio, o visada koncentruoti jį prieš vieną vienintelį priešą... Kai tauta mato, kad ji apsupta įvairių priešų, tai šitai silpnesnio ir neatsparaus charakterio žmonėms yra pretekstas svyruoti ir abejoti savo teisumu" („Mano kova". Dalis I, skyrius III).

Be abejo, iš tikrųjų didžiuoju tautos vadu Hitleris laikė save ir šiuo atveju blaiviai kalbėjo: jeigu priešų daug, tai

tauta reaguoja neigiamai. Stalinas skaitė „Mano kovą" ir, aišku, tuo klausimu buvo tokios pačios nuomonės kaip Hitleris: Vokietija negali kariauti dviem frontais. Kas gi Hitlerį pastūmė į pražūtingą kelią, prieš kurį jis pats griežtai pasisakė?

Kartais klausiama: o argi 1941 metais Hitleris kariavo dviem frontais? Juk karas prieš Britaniją užgeso...

Tačiau taip nebuvo. 1941 metų birželio pradžioje Hitleris kariavo jau trim frontais. Užpuldamas Sovietų Sąjungą jis atidarė prieš save ne antrąjį, bet ketvirtąjį frontą.

Pirmasis iš jų – tai karas su Britanija. Jeigu vertinsime iš savo pozicijų ir skaičiuosime kariniuose veiksmuose dalyvaujančias divizijas, tai karas tarp Didžiosios Britanijos ir hitlerinės Vokietijos iš tikrųjų atrodys vangus. Bet to meto Didžioji Britanija – didžiausia kolonijinė valstybė ir didžiulė vandenyno valstybė. 1940 metais Hitleris išstūmė Didžiąją Britaniją iš žemyno, bet karas tęsėsi jūrose ir danguje. Šis karas apėmė plačią erdvę. Jis darėsi vis įnirtingesnis ir intensyvesnis. Didžiosios Britanijos ir Vokietijos laivų karinių veiksmų rajonas – nuo Šiaurės Norvegijos iki Urugvajaus, nuo Grenlandijos ir Islandijos iki Madagaskaro. Šis karas iš pat pirmosios dienos parodė visišką Vokietijos nepasirengimą priešintis Didžiajai Britanijai jūrose ir vandenynuose.

1939 metų rugsėjo mėnesį Didžioji Britanija turėjo 15 linijinių laivų ir dar 9 buvo statomi. Vokietija – 2 (labai silpnai apginkluotus) ir 8 statomus. Iš šių aštuonių buvo pradėti naudoti tiktai du. Vieną iš jų, „Bismarką", 1941 metų gegužės mėnesį nuskandino Didžiosios Britanijos laivynas. Po šito antras jų, „Tirpicas", praktiškai visą karą slapstėsi Norvegijos fiorduose. Tik retkarčiais pasirodydavo kaip pelė iš urvelio ir vėl tuoj pat pasislėpdavo.

1939 metų rugsėjo mėnesį Didžioji Britanija turėjo 6 lėk-

tuvnešius ir 6 statomus. Vokietija – nulį, o vienas buvo statomas.

Kitų laivų klasių santykis buvo maždaug toks pat. Tai reiškė, kad vokiečių kariuomenės įsikėlimas į Britaniją buvo ne kas kita kaip savižudžio svajonė. Vokietijos kariuomenė, mėgindama forsuoti Lamanšą, būtų buvusi britų nuskandinta arba galėjusi išsilaipinti Britanijos paplūdimiuose, bet čia ji būtų buvusi atkirsta britų laivyno nuo savo pagrindinių pajėgų ir tiekimo bazių žemyne.

Tik 1941 metais buvo pradėta plėtoti Vokietijos laivyno statyba. Vokiečių laivų statybos programoje „Z" buvo numatyta iki 1944 metų pastatyti 4 linijinius laivus, 4 sunkiuosius kreiserius iki 1943 metų ir dar 4 – iki 1945 metų, iki 1947 metų – 2 lėktuvnešius ir iki 1948 metų – 12 lengvųjų kreiserių.

Dažnai girdžiu: ne visi Stalino mechanizuoti korpusai buvo 1941 metais visiškai pasirengę. Dalis jų turėjo būti visiškai apginkluoti tik kitais metais. Todėl, sako man, Stalinas negalėjo užpulti Hitlerio 1941 metais, reikėjo laukti 1942 metų.

Sutinku. Tik imkime ir tą patį argumentą pritaikykime Hitleriui: jo laivynas karui nebuvo pasirengęs. Kare prieš vandenyno valstybę tai turėjo svarbiausią reikšmę. Antrojo pasaulinio karo pradžioje Hitlerio laivų statybos programa buvo nebaigta, ją baigti buvo planuojama tik 1948 metais. Todėl Antrojo pasaulinio karo Hitleris neturėjo pradėti 1939 metų rugsėjo mėnesį. Jis turėjo rimtai rengtis karui, laukti devynerius metus ir tik 1948 metais pasirašyti Molotovo–Ribentropo paktą.

Bet jeigu Hitleris ir būtų laukęs dar devynerius metus, tai ir tada karas su Didžiąja Britanija jam būtų buvęs savižudybiškas: Britanija savo laivyną plėtojo sparčiau ir jo statybai skyrė daug daugiau lėšų. Vis tiek ir 1948 metais

Hitleris nebūtų galėjęs lygintis su Didžiosios Britanijos laivyno galia.

Karas jūroje pasiglemžė mažai (mūsų supratimu) gyvybių. Štai 1941 metų gegužės 27 dieną Didžiosios Britanijos laivynas nuskandino galingiausią vokiečių linijinį laivą „Bismarkas". Iš viso tik 1600 žmonių sudaranti įgula, iš kurių 110 pateko į nelaisvę, o kiti žuvo. Žmonių mažai. Bet linijinis laivas – tai 50 tūkstančių tonų paties geriausio plieno. Iš šio plieno buvo galima pagaminti 2500 to meto galingiausių vokiškų tankų – Pz-IVD, kovinis svoris – 20 tonų. O jeigu skaičiuosime ne pagal plieno ir kitų medžiagų, o pagal energijos, laiko ir darbo sąnaudas, tai pastatyti vieną linijinį laivą atsiėjo brangiau negu pagaminti 5000 tankų. Taigi linijinio laivo praradimas, atsižvelgiant į žuvusius žmones, prilygsta vieno pulko netekimui. O jeigu skaičiuotume pagal vertę, tai reikštų, kad iš karto prarastos kelios gyvybingos tankų armijos. Vienas „Bismarkas" kainavo daugiau negu visi tankai, kuriuos Hitleris turėjo 1941 metais. Todėl liaukimės kalbėję, kad karas tarp Didžiosios Britanijos ir Vokietijos 1941 metais susilpnėjo, kad, pradėdamas karą prieš Staliną, Hitleris atidarė tik vieną frontą, o antrajame tuo metu neva nieko nevykę.

1945 metų birželio 17 dieną per apklausą grosadmirolas K. Denicas davė parodymus: „Bismarko" žūtis nutraukė vokiečių sunkiųjų laivų puolamuosius veiksmus Atlanto vandenyne. 1941 metų gegužės 27 dieną visiems tapo aišku: Hitleris neturi jokių vilčių pavergti Britaniją.

Ir įsivaizduokite: jūs – draugas Stalinas. Jūsų rankose visi duomenys, visi pranešimai. Situacija: Hitleris pateko į beviltišką padėtį, Didžiosios Britanijos nugalėti jis negali, tam nėra jokių galimybių, geruoju karas su Didžiąja Britanija Hitleriui nesibaigs. Žvalgyba informuoja: norėdamas palengvinti savo padėtį, Hitleris nusprendė užpulti

dar ir Sovietų Sąjungą... Viename fronte jis negali susidoroti, todėl nusprendė kariauti iš karto dviejuose frontuose. Galbūt taip bus lengviau...

Stalinas tokiais niekais nepatikėjo.

O jūs būtumėte patikėję? Hitleris negali susidoroti su Britanijos liūtu, todėl nusprendė tuo pat metu sudraskyti ir Rusijos lokį?..

6

Karas jūroje prieš Britaniją ir po 1941 metų birželio 22 dienos iš tiesų prarydavo nesuskaičiuojamus Trečiojo reicho išteklius. Hitleris negalėjo blokuoti Didžiosios Britanijos antvandeniniais laivais, todėl išplėtojo didžiausią visų laivynų istorijoje povandeninių laivų statybos programą. 1940 metais vokiečių laivynas pasipildė 54 naujais povandeniniais laivais. 1941 metais – 202. 1942 metais – 238. Toliau – vis daugiau. Tokiai programai vykdyti reikėjo milžiniškų darbo, energijos, medžiagų sąnaudų. Vokietijos povandeniniai laivai daugiausia veikė Atlanto vandenyne prieš Britanijos ir JAV laivynus. Vieną povandeninį laivą pastatei, vadinasi, nebus pagaminta 10, 20, o ir 50 tankų.

Be karo jūroje, tarp Vokietijos ir Didžiosios Britanijos vyko įnirtingas oro karas. Ir šičia ypač aiškiai išryškėjo Vokietijos nepasirengimas karui. 1940 metais vokiečių aviacija numetė ant Britanijos miestų 36 844 tonas bombų. To nepakako, kad Didžioji Britanija pasiduotų. Bet to visiškai pakako, kad pažadintų iš miego britų įtūžį. Tais metais Didžioji Britanija atsakė: numetė 14 631 toną bombų ant Vokietijos miestų. Vokiečių aviacijai neužteko jėgų sustabdyti britų oro antpuolių. 1941 metais Vokietija išpylė

ant Didžiosios Britanijos 21 858 tonas, o Didžioji Britanija atsakė – 35 509 tonomis (P. Brykhilas. Užtvankos sprogdintojai. Londonas, 1951. P. 47, 117, 166, 249).

Karas ore pareikalavo iš Vokietijos milžiniškų išlaidų.

Pirmoji britų naktinių bombardavimų pasekmė buvo ta, kad milijonai vokiečių naktis praleisdavo slėptuvėse ir rytą eidavo į darbą pikti ir neišsimiegoję. Antroji pasekmė – gyvenamųjų kvartalų ir pramonės objektų griovimas su atitinkamais šalutiniais efektais. Trečioji – kovai su britų lėktuvais reikėjo mesti dideles pajėgas. Špejeris šitai išreiškė taip: „Dešimt tūkstančių pabūklų, užuot kovoję Rytuose, žiūrėjo į dangų". Šitie pabūklai sunaudodavo daugybę šaudmenų. Be to, pusė vokiečių aviacijos buvo skirta oro karui tęsti su Didžiąja Britanija.

Prieš užpuldami Sovietų Sąjungą hitleriniai strategai turėjo pagalvoti, kad Didžiosios Britanijos aviacijos pramonė stipresnė už Vokietijos. 1941 metais britų pramonė pagamino 20 100 lėktuvų. 2400 gavo iš JAV. O vokiečių pramonė pagamino 11 030 lėktuvų. Bet lėktuvas lėktuvui nelygus. Vienas dalykas – pagaminti vieno variklio lėktuvėlį vienam žmogui, kitas dalykas – keturmotorį strateginį bombonešį. Didžioji Britanija gamino strateginius bombonešius, ir daug. O Vokietija – ne.

Perspektyvoje oro karas Vokietijai nežadėjo nieko džiaugsmingo.

1940 metų lapkričio mėnesį draugas Molotovas lankėsi Berlyne, susitiko su Hitleriu ir Ribentropu. Didžiosios Britanijos aviacija tomis naktimis ypač įnirtingai bombardavo Trečiojo reicho sostinę.

Ir štai įsivaizduokite, Molotovas grįžta į Maskvą ir draugui Stalinui apibūdina situaciją: Hitleris nepajėgus apginti Vokietijos dangaus, net Berlyno. Nejaugi šiuo momentu jam reikia žemių Rytuose?

7

Bet karas tarp Vokietijos ir Britanijos vyko ne tik ore, jūrose ir vandenynuose. Vyko žiaurus karas ir sausumoje. 1940 metais vokiečių kariuomenė užėmė Normandijos salas: Džersio, Gernsio ir kitas mažesnes. Salos priklauso Britanijai, bet išsidėsčiusios prie pat Prancūzijos. Net iš Gernsio, pačios tolimiausios salos, esant geram orui, galima pamatyti Prancūzijos krantą. Juostelę. Kariniu požiūriu salas reikėjo užgrobti, o politiniu požiūriu – ne. Šių salų užgrobimas reiškė, kad pirmą kartą per tūkstantį metų britų salas mindo priešo koja. Tik pagalvoję apie tai išdidūs britai išpūsdavo šnerves. Taurus įniršis taip aitrino britus, kad geriau Hitleriui būtų buvę su jais neprasidėti. Šių salų užgrobimas reiškė – taikos su Didžiąja Britanija negali būti. Britanija nebūtų atleidusi nė vienam savo lyderiui, mėginusiam susitarti su Hitleriu iki tol, kol vokiečių kareiviai nepasitraukė iš Britanijos žemės. O Hitleris negalėjo susigrąžinti savo kariuomenės iš šių salų prestižo sumetimais.

Atsirado aklavietė abiem šalims. Ir kol vokiečių kariuomenė buvo Normandijos salose, Stalinas jautėsi ramiai: karas tarp Didžiosios Britanijos ir Vokietijos negali baigtis, o kariauti dviem frontais Vokietijai reiškė savižudybę.

Be to, Vokietijos afrikiečių korpusas kariavo Afrikoje su Didžiosios Britanijos divizijomis. Nieko gero šis sumanymas hitlerininkams nežadėjo: vokiečių kariuomenė buvo aprūpinama tik per Vidužemio jūrą, o ten viešpatavo britų laivynas.

8

Taigi frontas prieš Didžiąją Britaniją egzistavo, ir Hitleriui nebuvo jokių perspektyvų laimėti šiame fronte. Čionai karas jau buvo pralaimėtas.

Tačiau prieš Hitlerį buvo ir dar vienas frontas.

Hitlerį kažkodėl patraukė Jugoslavija. O ten kaip Rusijoje: įėjimas – rublis, išėjimas – du. Lengva įeiti, bet sunku išeiti. Čia dar – ir Graikija.

„Italija, užpuldama Graikiją, pasielgė ne tik lengvabūdiškai, bet ir apskritai bereikalingai... Dėl italų savavališkų veiksmų ir klaidų Balkanuose stambios vokiečių pajėgos buvo sukaustytos Afrikoje, paskui ir Bulgarijoje, Graikijoje ir Jugoslavijoje" (Guderianas. Kareivio prisiminimai. P. 190–191).

Nugalėti Jugoslaviją buvo neįmanoma: kalnai ir miškai, daug upių ir nuostabus klimatas. Geriausia vieta partizanų veiklai pasaulyje. O liaudis ten rūsti. Ir juo daugiau kraujo praliedavo vokiečių kariuomenė, tuo blogiau jiems ten būdavo.

Kariuomenės įvedimas į Jugoslaviją ir beprasmis karas kalnuose nedavė Hitleriui jokios naudos, išskyrus laiko gaišimą, jėgų ir lėšų praradimą. Įsiveržęs į Jugoslaviją, Hitleris atidarė naują kovos frontą, ir šičia negalima buvo tikėtis pergalės, juo labiau – žaibiškos. Vokietijos generalinis štabas buvo priverstas ketverius metus laikyti šioje šalyje rinktines divizijas, kurios kariavo, nesitikėdamos pasiekti pergalės. Nė vienas analitikas negalėjo įspėti tokio beprotiško vokiečių kariuomenės vadovybės elgesio. Beje, ne viena Jugoslavija priešinosi. Jokiu būdu ne mažiau problemų Hitleriui buvo ir Lenkijoje. O dar Bulgarija, Graikija, Prancūzija, Norvegija... Didžiulės teritorijos okupacija reikalavo eikvoti nežmoniškai daug jėgų. Tiktai iš-

skleiskite didelį Europos žemėlapį, labai didelį – ant visų grindų, – ir apytikriai apskaičiuokite, kiek reikia turėti kareivių, kad būtų galima organizuoti visuose Europos miestuose patruliavimą nors naktimis. Susimąstykite, kiek reikia kareivių, kad būtų organizuota visų tiltų, tunelių, vandentiekių, dambų, gamyklų, šachtų, uostų, geležinkelių depų ir stočių, paprastų kelių ir geležinkelių, oro uostų, sandėlių, elektros stočių, koncentracijos stovyklų, štabų, okupacinės kariuomenės apgyvendinimo ir kitų objektų apsaugą. Kiek reikia kareivių pakrantės linijų gynybai organizuoti ir įvairioms saloms okupuoti. Kiek jų reikia kalnams, miškams, kalvoms, krūmynams, apleistiems karjerams, požeminiams kasiniams ir kt. apieškoti, kad būtų sugaudyti visi nepatenkintieji.

Jeigu Europa ir nebūtų priešinusisi, Hitleris vis tiek nebūtų turėjęs jėgų visą ją kontroliuoti. Kas būtų patikėjęs, kad jis dar ir į Rusiją patrauks?

O jie ne tik kontroliavo, jie dar ėmėsi ir administracijos visose okupuotose šalyse. Ir biurokratija plito nepaprastai sparčiai. Po pavyzdingos vokiškos tvarkos kauke slypėjo neregėta anarchija. Generolas majoras B. Miuleris–Hilebrandas pasakoja tik apie svarbiausias valdymo instancijas, kurios buvo vien Paryžiuje.

Pirma, kariuomenės vado štabas Vakaruose. Jis buvo pavaldus Hitleriui.

Antra, Prancūzijos vokiečių karinės administracijos viršininko štabas. Jis buvo aukščiausias politinis ir administracinis organas. Karinės administracijos viršininkas kartu buvo visos okupacinės kariuomenės Prancūzijoje viršininkas. Minėtame štabe buvo SS kariuomenės ir policijos Prancūzijoje viršininkas. „Kadangi pastarasis nurodymus gaudavo pagal savo tarnybą tiesiogiai iš SS reichsfiurerio, rimtai sutriko Prancūzijos karinio valdymo koordinacija,

nes SS reichsfiureris savavališkai kišdavosi į karinės administracijos darbą".

Trečia ir ketvirta, „Karinėms jūrų ir karinėms oro pajėgoms Prancūzijoje vadovavo savi štabai, kurie tačiau nebuvo pavaldūs kariuomenės Vakaruose vadui".

Penkta, Vokietijos ambasada Paryžiuje. Ji buvo pavaldi Ribentropui ir varė savo liniją.

Šešta, karinis ekonominis ir pramoninis štabas Prancūzijoje, kuris valdė ginkluotųjų pajėgų karinę ekonomiką ir pramonę.

Septinta, „Nuolat atvykdavo daugybė įvairių įstaigų, pavyzdžiui, valstybinio ketverių metų plano įgaliotinio, ginklavimosi ir šaudmenų ministro, generalinio darbo jėgos įgaliotinio, transporto ministerijos, Todto organizacijos ir t. t. specialūs atstovai" (Vokietijos sausumos kariuomenė 1933–1945. T. 2. P. 78–79).

Visa tai vokiečių generolas vadina „chaosu, viešpatavusiu aukščiausių valstybės organų santykiuose". Ir juo labiau plito biurokratija ir buvo rašoma daugiau nurodymų, tuo blogiau dirbo ekonomika. Esant tokiai tvarkai, pavergta Europa negalėjo ilgai gyvuoti.

Be visa to, šios didžiulės teritorijos neturėjo strateginių žaliavų, reikalingų visuomenei gyventi ir karui tęsti. Karas nutraukė ekonominius Europos ryšius su likusiu pasauliu. Jeigu didžiulei gamyklai nepatieksi nors vieno reikiamo komponento, sustoja visa gamyba. Tad nors didžiuliai ratai ir sukosi, bet tuščiai. Europa darėsi vis neturtingesnė ir sparčiai skurdo. Badas jau sugriebė Europą kibia kaulėta ranka. Visa tai turėjo sprogti ir subyrėti. Artimiausioje ateityje.

Net jeigu hitlerininkai ir nebūtų išdarinėję baisių niekšybių, pavergta Europa buvo parako statinė, o trumpa bikfordo virvutė jau degė ir žaižaravo.

Pavergta Europa tapo antruoju Hitlerio frontu.

9

Bet buvo ir trečiasis Hitlerio frontas.

Jungtinės Amerikos Valstijos.

Šičia visiškai tinka Geringo žodžiai: „Karas jau vyksta, nors patrankos dar nešaudo".

Ruzveltas jau teikė milžinišką karinę pagalbą tiek kariaujančiam Čerčiliui, tiek „neutraliajam" Stalinui.

Bet tuo reikalai neapsiriboja. Jau 1940 metų vasarą Jungtinės Amerikos Valstijos buvo laikomos Didžiosios Britanijos „nekariaujančia sąjungininke". Bet kuriuo momentu priedėlis „ne" galėjo nukristi kaip nereikalingas. Didžioji Britanija spalio mėnesį gavo iš JAV 50 eskadrinių minininkų. Apie šiuos laivus priimta kalbėti, kad jie buvo „pasenę". Tegu bus taip. Bet Vokietija tokios dovanos iš niekur negavo. Jai būtų tikę ir pasenę, bet tokių sąjungininkų ji neturėjo.

1941 metų kovo 11 dieną JAV Kongresas priėmė lendlizmo įstatymą. Vokiečiai šį Amerikos žingsnį įvertino kaip karo paskelbimą.

1941 metų kovo 24 dieną JAV vyriausybė leido Didžiosios Britanijos laivynui naudotis Amerikos laivyno laivų remonto pajėgumais.

Kovo 30 dieną visi Vokietijos ir Italijos laivai Amerikos uostuose buvo konfiskuoti. Tai jau karo aktas. Mat pagal tarptautinę teisę laivas su savo valstybės vėliava yra dalis šios valstybės teritorijos. Jeigu jūs užgrobiate laivą su Vokietijos vėliava, vadinasi, jūs užgrobiate dalį Vokietijos teritorijos. O tai Amerikos vyriausybė ir padarė.

1941 metų balandžio 10 dieną JAV vyriausybė paskelbė Raudonąją jūrą „nekarine zona" ir pareiškė pasiryžusi neleisti tenai svetimų (t. y. Vokietijos ir Italijos) laivų. Raudonoji jūra tarytum tapo JAV teritoriniais vandenimis. Tai

buvo daroma tam, kad būtų galima be kliūčių aprūpinti Britanijos armiją Afrikoje bei Artimuosiuose Rytuose ir Didžiosios Britanijos laivyną Vidužemio jūroje.

Hitleris užgrobė Daniją, bet neužgrobė Danijai priklausančios Grenlandijos. Ir štai Amerikos kariuomenė 1941 metų balandžio 13 dieną išsilaipina Grenlandijoje. Nuo tada karas tarp JAV ir Vokietijos nors ir nebuvo paskelbtas, bet jau pasiekė kažkokią kritinę fazę.

JAV „saugumo zona" balandžio 24 dieną buvo išplėsta iki 30 vakarų ilgumos laipsnių. Amerika pusę Atlanto vandenyno paskelbė savo vidaus vandenimis ir teisę skandinti visus vokiečių laivus, jeigu jie išdrįstų pasirodyti.

Gegužės 27 dieną Ruzveltas paskelbia nepaprastą padėtį šalyje.

1941 metų birželio 14 dieną buvo „įšaldyta" visa Vokietijos ir Italijos nuosavybė Jungtinėse Amerikos Valstijose.

Birželio 16 dieną buvo uždarytas Vokietijos konsulatas Jungtinėse Amerikos Valstijose.

Tai karas. Hitleris tai suprato geriau už kitus. Jis birželio 21 dieną Musoliniui rašė: „Įstos Amerika į karą ar ne – tai neturi reikšmės, nes ji jau remia mūsų priešus visomis išgalėmis, kurias sugeba mobilizuoti".

Tad susitarkime: aiškinimas, jog Hitleris užpuolė Sovietų Sąjungą, kad užkariautų gyvybinę erdvę, švelniai tariant, yra keistas. Tuo metu Hitleris jau ėmė netekti Atlanto kontrolės, Britanijos laivynas blokavo Vokietijos jūrų komunikacijas, o tai jau neišvengiamai stūmė Vokietiją į katastrofą, ir Amerika jau baisiai plačiai užsimojo. Nejaugi Hitleriui tokiomis aplinkybėmis nėra ko daugiau veikti, o tik kariauti už Gusio Chrustalno miestą?

Šešioliktas skyrius

Ką gi mums pakarti?

Vokiečių kariuomenė buvo nepakankamai parengta ir aprūpinta, taip pat neturėjo visavertės vadovybės.

E. Mideldorfas.
Taktika Rusijos kampanijoje.
P. 25

1

Hitlerinės Vokietijos aukštieji valdžios pareigūnai nebuvo patys protingiausi žmonės. Bet vienu laipteliu žemiau – kokie vardai: generolas feldmaršalas Erichas fon Manšteinas, generolas pulkininkas Heincas Guderianas, generolas feldmaršalas Ervinas Romelis! Apie įžymiuosius hitlerinius karvedžius sukurti ištisi mokslai. Mokslininkai, nagrinėjantys Romelio veiklą, rengia konferencijas ir skiria vieni kitiems premijas, o Guderiano gerbėjai rengia savo simpoziumus. Mums seniai įpiršo mintį: Stalino – buki kavaleristai kautynininkai, o Hitlerio – įžymūs karvedžiai, mąstytojai, teoretikai ir praktikai. Hitlerinių generolų darbus apdainuoja kaip Heraklio žygdarbius. Ši mada seniai persimetė ir į mūsų šalį. Štai kalba „Vermachto lakštingala" Ivanas Stadniukas, vienas svarbiausių hitlerinio išmintingumo ir galios dainius: „Vokiečių generolai buvo gavę akademinį išsimokslinimą. Jie išauklėti pagal seną

prūsišką karinę sistemą, gerai suvokė strategiją, kariavimo dėsnius ir išmuštruoti pagal aukščiausią karo mokslų klasę" (VIŽ. 1989. Nr. 6. P. 6). Tai tas pats Stadniukas, kuris suteršė savo vardą tritomiu kūriniu: hitleriniai generolai protingi, išsimokslinę ir iniciatyvūs... Ir įkandin Stadniuko šutvė mėgdžiotojų ėmė kurpti romanus apie galvočius vokiečių karvedžius. Mūsų vadai visus šiuos vadinamuosius kūrėjus apvainikuodavo laurais. Trokštantiems triumfo rekomenduoju neblėstančios šlovės, skubios ir triukšmingos sėkmės receptą: parašykite romaną apie protingą, šiek tiek pavargusį Guderianą, ir komunistai jums tučtuojau Bukerį duos.

O Vakaruose – blogiau. Užeikite į knygyną Londone, Vašingtone arba Paryžiuje – ir jūs rasite ne knygų apie didžiuosius hitlerinius strategus lentyną, o visą parduotuvės skyrių. Jums parodys katalogą, ne mažesnį už gerą telefono abonentų knygą, su knygų pavadinimais apie kiekvieną iš jų. Apie rangu žemesnius vokiečių strategus – taip pat *neiškapstytos* krūvos literatūros. Jeigu atversime knygą ne apie Romelį, Manšteiną arba Guderianą personaliai, o tiesiog knygą apie karą, tai ir ten – didžioji dalis irgi apie juos, apie talentingus vokiečių strategus... ir apie tuos, kas juos sutriuškino: Amerikos ir Britanijos generolus.

Štai britų mokyklinis vadovėlis. Oksfordo universiteto leidinys: XX amžiaus istorija. 380 puslapių vadovėlyje – 78 apie tai, kaip britų armija Afrikos dykumose vaikė Romelį ir jį vis dėlto sutriuškino, bet, tiesa, paimti į nelaisvę nesugebėjo. O apie tai, kad vokiečių armija kariavo dar ir Rytuose, tame pačiame vadovėlyje VIENAS puslapis. Ir koks! Vaizdumas – svarbiausias mokymo principas. Geriau kartą pamatyti, negu šimtą kartų išgirsti. Todėl per visą puslapį – meistriškai nupieštas paveikslas: Stalinas

prie gaublio. Dėl to, kad paveikslas beveik kaip fotografija, patiki, kad tai visiškai realu. Tai pamatęs, aš vos neėmiau daužyti knygyno Čaring–Krose. Bet susigriebiau. Ne knygynas kaltas, o ir ne Oksfordo universitetas paleido į apyvartą istoriją apie Stalino gaublį. Ši istorija ilgomis ir plonomis kojomis ėmė žygiuoti į pasaulį iš istorinio pranešimo, kuriuo mūsų brangusis Nikita Sergejevičius džiugino SSKP XX suvažiavimą. Chruščiovas pasakojo apie Stalino aklumą ir bailumą, o suvažiavimas audringai reagavo į Chruščiovo atradimus. Geriausieji šalies žmonės pavieniais šauksmais ir darniu choru piktinosi Stalino kvailumu. Nuo to suvažiavimo laikų istorija apie gaublį prigijo ir įsikerojo. Žmogus mąsto vaizdais. Še tau, žmonija, ryškus, neblėstantis vaizdas: kvaištelėjęs Stalinas padėties nežinojo, į detales nesigilino, o vadovavo karui pagal gaublį!

Beje, yra gana daug tiek Stalino kabineto, tiek Hitlerio ir Imperijos kanceliarijos kabineto nuotraukų. Tad štai, Hitlerio kabinete stovėjo didžiulis gaublys, o Stalino kabinete gaublio nebuvo. Be to, ir kitose Hitlerio rezidencijose stovėjo gaubliai. Yra daug liudijimų, kad būtent Hitleris vadovavo karui pagal gaublį. Štai vienas jų: „Bergchovo" svetainėje stovėjo didžiulis gaublys... Vienas karinis adjutantas reikšmingai man parodė pieštuku nubrėžtą liniją – iš šiaurės į pietus, palei Uralą. Taip Hitleris pažymėjo, kur baigsis Vokietijos valstybinių interesų sritis ir prasidės Japonijos interesų sfera". (A. Špejeris. Prisiminimai. P. 257). Ir kodėl niekas nepavaizduoja Hitlerio, braižančio savo būsimas sienas gaublyje. Ir kodėl pagaliau Chruščiovas ir gausūs jo pataikūnai, pradedant Nekričiu, primetė ir toliau primetinėja Stalinui Hitlerio kvailybes.

Tame vieninteliame britų mokyklinio vadovėlio puslapyje po tuo piešiniu – septynios (SEPTYNIOS) eilutės apie

mūsų karą. Oksfordo išminčiai į septynias eilutes sugrūdo visą Chruščiovo–Žukovo versiją: Sovietų Sąjungos nepasirengimas, nesugebėjimas, bukumas, sunaikinta armijos vadovybė, vienas šautuvas trims ir Stalinas – nevykėlis karvedys – prie gaublio.

Vadinasi (ne tik pagal Oksfordo vadovėlį), mūsų šalyje nevykėliai karvedžiai, o Britanijos generolai patį Romelį sutriuškino.

Kuo gi pasižymėjo tas Romelis? Kuo pasižymėjo Guderianas ir Mančteinas?

Prieš išsiaiškindami hitlerinių strategų nuopelnus paklausime: KODĖL PO KARO JŲ NEPAKORĖ?

2

Jeigu buvo negalima pakarti visų, tai reikėjo pakarti nors svarbiausius. Dėl Romelio aišku – ar jis pats nusižudė, ar jam padėjo tai padaryti. Bet Guderianas ir Manšteinas atsipirko tik lengvu išgąsčiu. Galbūt jie buvo nekalti avinukai?

Nelabai jie panašūs į bukasnukius avinukus. Agresyvus karas galėjo kilti vien todėl, kad buvo sukurtas agresijos ginklas – vokiečių tankų kariuomenė. Vokiečių tankų kariuomenės tėvas ir kūrėjas – Guderianas. Be jo nebūtų buvę jokių užkariavimų. Jeigu nebūtų buvę vokiečių tankų kariuomenės – nebūtų buvę ir užgrobtų teritorijų, nebūtų buvę ir Osvencimo, nei kitų mirties lagerių, nei daugybės nusikaltimų, kuriuos hitlerininkai padarė svetimose šalyse.

Guderianas ne tik, kaip sakoma, apskritai, bet kaltas ir dėl konkrečių karinių nusikaltimų.

1941 metų rugsėjo 19 dieną buvo užimtas Kijevas. To-

dėl, kad Guderiano 2-oji tankų grupė apėjo Kijevą didžiuliu vingiu. O po 10 dienų, 1941 metų rugsėjo 29 dieną, – Babij Jaras. Tai vyko Kijeve. 1945 metais Guderianas pateko į nelaisvę. Sovietiniams kaltintojams nieko nereiškė surišti Guderianą su Babij Jaru viena virvute ir ta virvute Guderianą pakarti. Bet sovietiniai kaltintojai, kuriems vadovavo Andrejus „Jaguarjevičius" Vyšinskis, kažkodėl nepareikalavo, kad Guderianas būtų patrauktas atsakomybėn.

Nacizmo gynėjai sako: dėl visko kaltas Hitleris ir SS, o šaunioji vokiečių armija nusikaltimų nedarė. Babij Jaras – SS darbas, doras kareivis Guderianas šičia niekuo dėtas. Gerai, sakykime, Guderianas už Babij Jarą neatsako. Bet Kijevo katile į Guderiano rankas pateko šimtai tūkstančių Raudonosios armijos kareivių ir karininkų. Daugelis tūkstančių karininkų ir komisarų buvo sunaikinti jau pirmosiomis dienomis, kai dar buvo konvojuojami Guderiano kareivių, t. y. kai buvo jo paimti į nelaisvę. Už tai ir galėjo apkaltinti! Bet ne.

Nuo 1944 metų liepos mėnesio Guderianas – sausumos kariuomenės generalinio štabo viršininkas. Už tai, kas dėjosi fronte ir užnugaryje, jis buvo visiškai atsakingas. Ant jo kaklo galima karti viską, kas tik patinka, ir šitą kaklą kišti į kilpą. Jį galima teisti nors tik už „išdegintą žemę" traukiantis, už sugriautą ir sudegintą Varšuvą, už jos gyventojų žudymą, už pasirengimą visiškai sunaikinti Krokuvą, Guderianą buvo galima apkaltinti už sunaikintus miestus ir susprogdintus tiltus, sugriautas gamyklas, sudegintus kaimus, sušaudytus įkaitus ir daugybę nekaltai nužudytų žmonių.

Bet Niurnbergo procese Guderianas buvo... liudytojas. Nacizmo aukos – liudytojai, ir tarp jų – nelaimingasis Guderianas. Taip pat liudytojas.

3

O štai Manšteinas. Belgijos, Olandijos, Prancūzijos ir Britanijos armijų sutriuškinimas žemyne – jo rankų darbas. Tai jis pasiūlė planą. Tai jis atkakliai prašė Hitlerį, kad kiti variantai būtų atmesti, o jo planas įgyvendintas. Prancūzija buvo nugalėta, o Didžiosios Britanijos armija metė visą ginkluotę Diunkerke ir išnešė savo kailį iš žemyno tik susiklosčius laimingoms aplinkybėms. Ir nesėdėjo Manšteinas kabinete, o drauge su Guderianu ir kitais vykdė savo planą (tiksliau – žudynių planą), darydamas baisias piktadarybes. Pakarti jį! Bet sovietiniai draugai nusprendė kitaip: pamanyk, Prancūzijos sutriuškinimas! Tai ne nusikaltimas. Ir prancūzų teisėjai nuolankiai tam pritarė.

Nuo 1941 metų birželio 22 dienos Manšteinas kariavo Pabaltijyje. Kas ten dėjosi, nepriminsiu. Bet ten vyko, švelniai tariant, žiaurūs dalykai: Manšteinui tiesiogiai ir netiesiogiai buvo pavaldi žvėriškiausia iš visų SS divizijų – „Kaukuolė". Manšteiną už šios divizijos piktadarybes reikėjo grandine tempti į teismą: jis buvo „Kaukolės" galva. Sovietiniai kaltintojai galėjo (ir turėjo!) pateikti Manšteinui sąskaitą už Pabaltijį. Bet nepateikė.

1942 metais Manšteinas kariavo Kryme. Ten jis surengė kruvinas skerdynes, pagal mastą tokias, kokias Piatakovas, Bela Kunas ir Zemliačka tame pačiame Kryme padarė pasibaigus Pilietiniam karui. Manšteinui už Krymą irgi buvo galima pateikti sąskaitą... Jam buvo ir daugiau sąskaitų. Bet sovietiniai kaltintojai pademonstravo stebėtiną humanizmą. Už šitas skerdynes Stalinas išvežė visus Krymo totorius kartu su sukriošusiomis senutėmis, kurios nieko nepjovė, ir su kūdikiais, gimusiais jau po tų įvykių. Tačiau Manšteinas, kuris vadovavo skerdynėms arba bent

joms nuolaidžiavo, kažkodėl į Kazachstaną nebuvo išvežtas.

Manšteinas – karinis nusikaltėlis. Jis buvo Didžiosios Britanijos teismo nuteistas... už nusikaltimus, 1940 metais padarytus Prancūzijoje: ne už rengimąsi agresyviam karui ir jo planavimą, o už belaisvių sušaudymą. (Jo, tiesa, pasigailėjo ir netrukus paleido.) O Sovietų Sąjunga pretenzijų Manšteinui neturėjo.

4

Į Niurnbergo procesą sovietinė pusė pasikvietė keistų liudytojų. Pavyzdžiui: generolą feldmaršalą Frydrichą Paulių. Tai jis, Paulius, planavo agresyvų karą prieš Sovietų Sąjungą. Būtent jo puolimo variantas buvo priimtas ir įvykdytas. Be viso to, jis dar ir sovietinėje teritorijoje kariavo. Ir net labai sėkmingai. Per metus peršoko karinius laipsnius nuo generolo leitenanto iki generolo feldmaršalo. Paulius visoje vokiečių armijoje prasiveržė Rytuose toliau už visus – net iki Stalingrado. Ten jis tapo pirmu per visą istoriją Vokietijos generolu feldmaršalu, patekusiu į nelaisvę. Paulius vadovavo 6-ajai armijai nuo 1942 metų sausio mėnesio iki 1943 metų sausio mėnesio. Paulių buvo galima apkaltinti už visus 6-osios armijos kareivių ir karininkų nusikaltimus.

Štai ką į kilputę!

Bet mūsų kompetentingi organai nusprendė: Paulius – ne nusikaltėlis. Jis – nusikaltimų liudytojas...

Galbūt britų ir amerikiečių teisėjai buvo nesukalbami, nesutiko Pauliaus pakarti?

Pirmiausia jie buvo sukalbami. Bet jeigu jie ir būtų buvę nesukalbami, tai Paulių buvo galima pakarti ir be

Niurnbergo proceso. Stalinas galėjo pasirinkti: arba Paulių nukankinti, paskelbus, kad jis mirė savo mirtimi, arba teisti jį atvirame arba uždarame teisme Sovietų Sąjungoje. O buvo galima jį geležiniame narve pristatyti į Niurnbergą ne kaip liudytoją, o kaip kaltinamą siaubingais nusikaltimais: juk jis – svarbiausias planuotojas ir vienas svarbiausių vykdytojų... Nenorite Pauliaus Niurnberge karti? Velniai griebtų, jis mūsų belaisvis, sugrąžinsime į Lefortovą ir nusuksime galvą ir visa kita, kas nusukama.

Bet Pauliui galvos nenusuko. Jo net neteisė.

Tai turbūt apskritai nė vieno vokiečių stratego po karo neteisė?

Ne, teisė. Ir nubaudė mirtimi. Niurnberge buvo nuteisti ir pakarti generolas feldmaršalas V. Keitelis ir generolas pulkininkas A. Jodlis.

Jų kaltė: jie planavo agresyvų karą.

Pats laikas suklykti iš nuostabos.

5

Pamename, kad hitlerinėje Vokietijoje buvo daugybė skirtingo lygio štabų. Atrodė, kad karą prieš Sovietų Sąjungą turėjo planuoti aukščiausieji štabai. Bet ne. Kadangi buvo manoma, jog karas prieš Sovietų Sąjungą bus visai paprastas, trumpas ir lengvas, dideli štabai ir aukščiausieji strategai – Keitelis ir Jodlis – nevargino savęs. Jiems tokios smulkmenos nerūpėjo. Jų polėkiai platesni. Todėl karo prieš SSRS planavimas buvo patikėtas ne vyriausiajai Vermachto vadovybei, o žemesnei instancijai – sausumos kariuomenės generaliniam štabui. „Barbarosa" brendo ne OKV, o žemiau – OKCH.

Nurodymai dėl direktyvos Nr. 21 įvykdyti operaciją „Barbarosa" parengimo buvo duodami tokia tvarka:

– vyriausiasis kariuomenės vadas Hitleris;

– sausumos kariuomenės vyriausiasis vadas generolas feldmaršalas fon Brauchičas;

– sausumos kariuomenės generalinio štabo viršininkas generolas pulkininkas Halderis.

Halderio įsakymu preliminarinius apskaičiavimus atliko pulkininkas fon Greifenbergas. Pirmieji metmenys – generolas majoras Marksas. Marksą pakeitė generolas majoras Frydrichas Paulius. Nuo 1940 metų rugsėjo mėnesio iki 1942 metų sausio mėnesio Paulius buvo pirmasis sausumos kariuomenės generalinio štabo oberkvartirmeisteris. Išvertus į mums suprantamą kalbą – operatyvinės valdybos viršininkas, kitaip tariant, visų planų kūrėjas. „Barbarosos" rodyklės nubrėžtos jo ranka. 1940 metų gruodžio 5 dieną su Pauliaus motyvais buvo supažindintas Hitleris. Pranešėjas – Halderis. Pranešimas – fon Brauchičui ir generolui majorui Brandtui dalyvaujant.

Tad juos ir reikėjo pakarti už agresyvaus karo parengimą: Brauchičą, Halderį, Marksą, Paulių. Ir Greifenbergą su Brandtu – dėl kompanijos.

Planui brėstant jį žinančių asmenų ratas platėjo: iš pradžių į ruošimąsi buvo įtraukti armijų grupių vadai, paskui – armijų ir tankų grupių vadai, vėliau – korpusų ir divizijų vadai... Visi jie prisidėjo prie tų darbų ir taip pat braižė rodykles žemėlapiuose. Štai 1941 metų vasario mėnesį Paulius 2-osios Guderiano tankų grupės štabe repetuoja žemėlapiuose veiksmų variantus. Vasario 28 dieną Paulius pranešė Halderiui, kad Guderianas užduotį suprato, kariniai žaidimai žemėlapiuose parodė, kad Pauliaus planą, Guderiano manymu, galima įgyvendinti.

Todėl ir Guderianą reikėjo pakarti kaip vieną to plano

autorių, kaip ir visus armijų grupių, lauko armijų ir tankų grupių vadus. Ne pro šalį būtų buvę ir korpusų bei divizijų vadus...

Tad kodėl sovietiniai kaltintojai pareikalavo nubausti mirtimi Keitelį ir Jodlį, jei žinojo, kad „Barbarosa" ne jų kūrinys?

6

Ką gi veikė Keitelis ir Jodlis?

Keitelis ir Jodlis – štabo žiurkės... Sovietinėje teritorijoje nekariavo. Ir kitose teritorijose – taip pat. Jie visą karą prasėdėjo Berlyno kabinetuose ir bunkeriuose... Jie sprendė iš tiesų tik strategines problemas... Keitelis ir Jodlis žvelgė plačiau, toliau. Jiems Sovietų Sąjungos sutriuškinimas – išspręstas klausimas dar prieš tai, kai pasirodė pirmosios rodyklės žemėlapiuose. Karą prieš Sovietų Sąjungą jie laikė jau išspręsta problema ir žvelgė toli į priekį, į strateginę perspektyvą. Kasdieniu planavimu, tokiomis smulkmenomis, tokia rutina, kaip Raudonosios armijos sutriuškinimas, tegu rūpinasi žemesnio rango vykdytojai. Keitelis ir Jodlis vadovavo karui pasauliniu mastu. Įtariu – pagal gaublį. 1941 metų vasario 17 dieną Hitleris įsakė generolui pulkininkui Jodliui parengti įsiveržimo per Afganistaną į Indiją planą (VIŽ. 1961. Nr. 6. P. 88). Jie manė Afganistaną užimti labai greitai ir nesustojus pergalingai peržygiuoti per Indiją. Jiems rūpėjo kuo greičiau nusiplauti batus Indijos vandenyne.

Keitelio vadovaujamas Jodlis 1941 metų birželio 11 dieną baigė rengti garsią direktyvą Nr. 32, ką daryti pergalingai *sutriuškinus* Raudonąją armiją: 1941 metų rudenį smogti iš Libijos per Egiptą – Iranui ir toliau Indijai; iš Bulgarijos per Turkiją – Artimiesiems Rytams.

Ir štai sovietiniai kaltintojai reikalauja mirties Keiteliui ir Jodliui už tai, kad jie norėjo vandenyne nusiplauti batus. Štai bent nusikaltimas! Ir JAV, ir Britanijos, ir Prancūzijos teisėjai linkčiojo galvomis: tai baisu! Pakarti Keitelį ir Jodlį už ketinimus! Ir teismas paskiria mirties bausmę.

Ir štai fantastinių, niekada nerealizuotų planų pavergti Afganistaną, Iraną, Turkiją, Indiją ir Egiptą autorius Keitelį ir Jodlį pakorė.

Taigi vienus teisia ir karia. Kitų neteisia ir nekaria. Kokiais kriterijais remiantis buvo renkamasi?

Tik nepamanykite, kad aš to priešininkas. Visiškai ne. Aš net labai didelis entuziastas. Bet man iškilęs klausimas: kodėl fantastinių projektų kūrimas – nusikaltimas, o visų Europos armijų sutriuškinimo ir visų Europos valstybių užgrobimo planų sudarymas ir įvykdymas – ne nusikaltimas? Na, ma jį velniai, visos Prancūzijos, Belgijos, Olandijos ir Graikijos, – bet kodėl mūsų kaltintojai už „Barbarosos" parengimą ir vykdymą nereikalauja nieko patraukti atsakomybėn?

Beje, Raudonoji armija ir Britanijos armija 1941 metų rugpjūčio mėnesį okupavo Iraną, o mūsų kompetentingi visur esantys organai dar ir surengė ten valstybės perversmą. Jeigu Irano okupacija – nusikaltimas, tai reikėjo Niurnberge sovietinius ir britų generolus pakarti: jie Iraną užgrobė, o Keitelis su Jodliu tik ketino.

Ir jeigu plano pavergti Afganistaną parengimas – nusikaltimas, tai ką paliepsite daryti su mūsų šauniaisiais Afganistano užkariautojais? Juk mūsų afganistaniška patirtis kur kas platesnė ir *gilesnė* negu Jodlio ir Keitelio. Ir ne du mūsų žmonės sprendė šią problemą. Ir ne tik teoriškai. Mūsų karvedžių, niokojusių Afganistaną, visas tuntas. O kokie vardai: generolas pulkininkas Tucharinovas, Sovietų Sąjungos maršalas Achromejevas, generolas pulkininkas

Krivošejevas, Sovietų Sąjungos maršalas Ustinovas, armijos generolas Gračiovas, generolas pulkininkas Gromovas, generolas leitenantas Lebedis, armijos generolas Garejevas, generolas majoras Ruckojus. Juos irgi įsakysite pakarti? Kuo, sakykite, jie geresni už Keitelį ir Jodlį? Keitelis su Jodliu į Afganistaną nė karto nebuvo įžengę. O mūsų generolai ir maršalai beveik dešimt metų liejo svetimą kraują be priežasties, be preteksto, be prasmės ir be naudos.

7

Niurnberge buvo pakarti ne tik Keitelis ir Jodlis. Ten pat buvo nuteistas ir pakartas užsienio reikalų ministras Joachimas fon Ribentropas.

O juk tai keista.

Nuo 1934 metų Ribentropas – specialus įgaliotinis NUSIGINKLAVIMO klausimais. Nuo 1936 metų – ambasadorius Didžiojoje Britanijoje. Jis mylėjo Didžiąją Britaniją, buvo įsitikinęs anglofilas, padarė viską, kad tarp Vokietijos ir Didžiosios Britanijos nebūtų karo. Nuo 1938 metų Ribentropas – užsienio reikalų ministras. Miuncheno susitarimai? Bet juos pasirašė ne ministrai, o valstybių vadovai, iš jų – Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos vyriausybių. Už Miuncheną reikia pakarti Daladjė ir Čemberleną. Jie pasirašė susitarimą, o Ribentropo parašo ten nėra. Vėliau Ribentropas išgarsėjo tik tuo: dalyvaujant Stalinui pasirašė Maskvos Molotovo–Ribentropo paktą. Šis paktas atvėrė kelią Antrajam pasauliniam karui. Už šį nusikaltimą Ribentropą reikėjo pakarti. Tačiau ir Viačeslavą Molotovą reikėjo ant to paties skersinio pakarti. Dėl pusiausvyros. Ir draugas Stalinas nebūtų trukdęs – tarp jų.

Koks gi čia teismas: Ribentropas pasirašė paktą dėl Ant-

rojo pasaulinio karo pradžios – ir pirmyn, ant lentinės pakylos su anga, kuri staiga atsidaro po kojomis, atverdama kelią į mirusiųjų karalystę; Molotovas irgi pasirašė tą patį popierių, ir štai jis kartu su draugu Stalinu iš užkulisių vadovauja Niurnbergo procesui.

Antrasis pasaulinis karas prasidėjo Lenkijos pasidalijimu. Dalybų žemėlapį pasirašė ir pats Stalinas. Stalino parašo dydis – 58 centimetrai. Jau labai džiaugėsi mūsų didysis vadas, atidarydamas Hitleriui kelią į spąstus.

Kodėl gi Molotovo su Stalinu nekaria už tuos pačius darbus, už kuriuos pakorė Ribentropą?

Pasirašęs Maskvos paktą dėl Antrojo pasaulinio karo pradžios, Ribentropas iš esmės išjungė vokiečių diplomatijos mašiną. Toliau kalbėjo patrankos, o ne vokiečių diplomatai.

Ribentropą pakorė. Bet argi nebuvo labiau nusipelniusių kandidatų? Ribentropas nebuvo tiesiogiai susijęs nei su Babij Jaru, nei su Leningrado blokada, nei su karo belaisvių lageriais, jam nebuvo pavaldi nė viena SS divizija „Kaukolė".

Jeigu kas ir kaltas, mes mušame kaltąjį, o ne pirmą patekusįjį. Nejaugi Stalinas Niurnberge korė be niekur nieko, taip sau, nepasirinkdamas.

Oficialūs Vakarų istorikai bet kurį nesuvokiamą Stalino veiksmą aiškino paprastai: viskas dėl kvailumo, ko iš kvailio tikėtis?

Šis aiškinimas ir šičia tiktų: Pauliaus, kuris karą prieš SSRS planavo ir pats Sovietų Sąjungoje kariavo, Stalinas – kvailys nelietė, o Keitelį su Jodliu, kurie visą karą Berlyno kabinetuose prasėdėjo sudarydami fantastinio žygio į Indiją planą, pakorė. Kvailys Stalinas, tik tiek!

Tačiau šiuo atveju paaiškinti tai, kas atsitiko, Stalino kvailumu nepavyks. Niurnberge sovietiniai teisėjai darė

viską, kas jiems patiko, bet vis dėlto jų buvo mažuma. Sovietinis kaltintojas tiktai vienas, o Vakarų – trys: JAV, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos. Kas gi, ponai didieji demokratinių Vakarų juristai, atsitiko, kad korė ne pačius labiausiai nusipelniusius? Kurgi jūs žiūrėjote?

Kiekvienas sovietinis žmogus girdėjo, kad Niurnberge buvo kažkoks procesas, žinojo mūsų kaltinimus ir prisiminė rezultatą: ką reikėjo, tą ir pakorė.

Ar taip?

Štai dabar mane ir prirems prie sienos: tai tu hitlerininkus gini!

Ne, ponai, aš kaltinu Stalino režimą tuo, kad jis mažai korė hitlerininkų. O jeigu ir korė, tai kodėl ne tuos, kuriuos reikėjo.

Įdomu, kodėl?

Septynioliktas skyrius

Kam Stalinui Besarabija?

Patekęs į aklavietę ir baisiausiai
išsigandęs Hitleris pasiryžo
1941 metų birželio mėnesį
pasukti į rytus ir užpulti
Sovietų Sąjungą.

B. Ch. Lidelis Hartas.
Netiesioginių veiksmų
strategija. *M.: Il,* 1957. P. 336

1

Tarp Baltijos ir Juodosios jūrų – neperžengiamos Poliesės pelkės. Šios pelkės kerta visą karinių veiksmų teatrą į dvi vagas, į dvi strategines kryptis. Į Rusiją iš Vakarų einantis priešas turi pasirinkti svarbiausio smūgio kryptį: šiauriau ar piečiau nuo Polesės. Užkariautojai iš Vakarų tradiciškai traukė šiauriau nuo Polesės: Varšuva–Brestas–Minskas–Smolenskas – tiesus kelias į Maskvą. Hitlerio strategams taip pat iškilo klausimas: svarbiausią smūgį smogti šiauriau ar piečiau nuo pelkių?

Hitlerio strategai nusprendė: svarbiausias smūgis – į šiaurinę, pagalbinis – į pietinę pusę. 1941 metais Hitleris turėjo keturias tankų grupes. Iš jų trys buvo skiriamos veiksmams šiauriau nuo Polesės, viena – piečiau.

Sovietinė žvalgyba žinojo apie vokiečių kariuomenės sutelkimą, žinojo, kad prieš Pabaltijį ir Baltarusiją veiks

trys tankų grupės, o prieš Ukrainą – tik viena. Ką turėjo daryti sovietinė kariuomenės vadovybė? Jeigu vokiečiai svarbiausią smūgį rengia šiaurinėje pelkių dalyje, vadinasi, ir pagrindines Raudonosios armijos pajėgas reikia telkti ten pat – Vakarų kryptimi.

Net jeigu sovietinė žvalgyba ir nieko būtų nežinojusi apie Hitlerio planus, tai ir tada reikėjo pagrindines pajėgas telkti Vakarų kryptimi. Net ne pačiam protingiausiam jefreiteriui aišku: per Baltarusiją ir Smolenską – tiesus kelias į Maskvą.

Kariuomenės grupavimas – tai, vaizdžiai kalbant, šachmatų figūrų padėtis lentoje. Generalinis štabas – armijos smegenys. Generalinio štabo viršininkas – sumaniausias ir protingiausias generolas visoje armijoje. Tai jis figūras surikiuoja taip, kad nepraloštų partijos. Nuo 1941 metų vasario mėnesio Žukovas – Generalinio štabo viršininkas. Ir štai situacija: vokiečiai birželio 22 dieną svarbiausią smūgį smogė šiauriau nuo Polesės, sutriuškino sovietines armijas Baltstogės kyšulyje, dabar vokiečių tankų grupės gali pasileisti į Smolenską ir Maskvą... o Žukovo svarbiausios pajėgos ne čia, bet piečiau nuo Polesės. Klausimas: kurgi išgirtas Žukovo genialumas? Grėsmingiausias ruožas – šiauriau nuo pelkių, užkariautojai iš Vakarų visada ėjo šiauriau, o Žukovas pagrindinę grupuotę išskleidė piečiau.

Žukovo pajėgų išdėstymo pasekmės buvo katastrofiškos. Norint atremti smūgį į Maskvą, reikėjo, nepaisant bombardavimų, pakrauti į ešelonus divizijas, korpusus ir armijas ir skubiai vežti iš Pietvakarių į Vakarus. Ten, vėl bombarduojant, ešelonai turėjo būti iškrauti ir iš karto mesti į mūšį. Išėjo taip: 16-osios armijos štabas atvyko iš Šepetovkos prie Smolensko ir jau turi išsikraustyti iš traukinių, o ryšių batalionas nežinia kur atsidūręs. Be ryšių neįmanoma kariuomenei vadovauti. Visa armija – be va-

dovybės. Štai ką reikia vadinti armijos palikimą be vadų. Ir dėl to kaltas ne Stalinas, apvalęs armiją nuo Sediakinų ir Alksnių, o Žukovas, – kuris gegužės mėnesį ir birželio mėnesio pradžioje didelę Antrojo strateginio ešelono armijų dalį nukreipė ne į Baltarusiją, o į Ukrainą.

Tai tik vienas pavyzdys. O tokių pavyzdžių – daugybė. Tokia pat padėtis 19-oje armijoje, kurią permetė iš Čerkaso rajono taip pat prie Smolensko: artilerija iškraunama, o ešelonai su sviediniais dar neatvyko. Tankistai atvyko, o remontininkai važiuoja. Divizijos štabas čia pat, o pulkai – dar toli...

Klausimas: apie ką gi galvojo genialusis Žukovas prieš vokiečių įsiveržimą? Kodėl prieš karą stipriausia Sovietų Sąjungos karinė apygarda buvo ir liko ne Vakarų, kuri stovėjo pavojingiausiame ruože, o Kijevo?

2

Štai kas svarbiausia. Jeigu Žukovas būtų galvojęs apie gynybą, tai jis, suprantama, galingiausią sovietinės kariuomenės grupuotę būtų išskleidęs pavojingiausiame ruože – šiauriau nuo Polesės. Bet Žukovas negalvojo apie gynybą ir jos neplanavo. „Sovietinė kariuomenės vadovybė pagrindinių pajėgų sutelkimo ruožą pasirinko ne strateginės gynybinės operacijos interesais (tokia operacija paprasčiausiai nebuvo numatyta ir neplanuota...), o turėdama galvoje visiškai kitokius veikimo būdus". Tai pareiškė SSRS ginkluotųjų pajėgų Generalinio štabo viršininko pavaduotojas armijos generolas M. Garejevas Centriniame SSRS gynybos ministerijos organe („Krasnaja zvezda". 1991 metų liepos 27 diena).

Sovietinis karinis menas ir visų laikų bei tautų karinis

menas žino tiktai du svarbiausius karinių veiksmų būdus: puolimą ir gynybą (Trumpas operacinių taktinių ir bendrųjų karinių žodžių žodynas. M.: Vojenizdat, 1958. P. 61). Visi kiti karinių veiksmų būdai – tiktai dviejų svarbiausių darinys. Operacijos savo tikslais gali būti tiktai puolamosios arba gynybinės (Sovietinė karinė enciklopedija. T. 6. P. 64). Galima operacijoms sugalvoti dar daugybę kitų pavadinimų, bet visos jos bus tik puolamųjų arba gynybinių veiksmų variacijos. Tad sovietinė karinė vadovybė prieš vokiečių įsiveržimą rengė kažkokias operacijas. Labai daug kas rodo, kad Žukovas, Vatutinas, Vasilevskis, visi Generalinio štabo generolai ir karininkai karo išvakarėse dirbo po 16–17 valandų per parą be poilsio dienų ir švenčių. Jie kažką planavo. Bet tas kažkas, kaip pasakė armijos generolas Garejevas, nebuvo gynyba. Žukovas gynybinės operacijos nenumatė ir neplanavo.

Štai jums užduotis pamąstymui. Kažkas buvo rengiama. Šitas kažkas galėjo būti arba gynyba, arba puolimas. Gynyba atpuola.

O kas lieka?

3

Jeigu rengiame netikėtą viską triuškinantį smūgį Vokietijai ir sąjungininkams, tai mums tenka parinkti svarbiausio smūgio kryptį: šiauriau ar piečiau nuo Polesės.

Jeigu smogsime šiauriau, tai pateksime į Rytų Prūsiją, o ji labai sustiprinta, joje gyvena vokiečiai, kurie ginsis. Šia kryptimi mes einame į priekį palei Baltijos jūros krantus, todėl visas upes ir upeliūkščius priversti forsuoti jų žemupyje, beveik prie jų žiočių. Tarp šių upių – dvi galin-

gos vandens kliūtys: Vysla ir Oderis. Jų vidurupis ir žemupys – sunkiai forsuojamos upės.

Jeigu mes smogtume piečiau nuo Polesės, tai situacija būtų kita. Mes patektume į Krokuvos rajoną. Ten gyvena lenkai, kurie, dvejus metus iškentėję vokiečių okupaciją, mus sutiktų su gėlėmis ir padėtų mums vykdyti šią kilnią misiją. Ten, Lenkijos lygumose, nėra supergalingų šiuolaikinių sustiprintų rajonų. Mums nereikėtų eikvoti daugybės pastangų upėms forsuoti. Vidurupiai nėra rimtos kliūtys. Mes smogiame piečiau nuo Polesės, einame į priekį, mūsų dešinįjį sparną apsaugo Čekoslovakijos kalnai. Puolančiajai kariuomenei teks pasirūpinti tik vienu savo sparnu, o kitas pridengtas. Smūgis iš Lvovo rajono į Krokuvą perkerta hitlerinę koaliciją, izoliuoja nuo Vokietijos visas jos rytų sąjungininkes: Slovakiją, Vengriją, Rumuniją ir Bulgariją.

Smūgis piečiau nuo Polesės – ir tai svarbiausia – atkerta Vokietiją nuo vienintelio jos naftos šaltinio Rumunijoje. Vienas toks smūgis iškart užtikrina Sovietų Sąjungai pergalę Antrajame pasauliniame kare. Toliau iš Krokuvos rajono geriausia pasukti į šiaurę. Šiuo atveju mūsų kariuomenė prieis prie Baltijos jūros ir tuo būdu atkirs visą vokiečių armiją nuo Berlyno ir vidurinių Vokietijos rajonų. Mes eisime koridoriumi, kuriame nieko nebijome: iš dešinės mūsų kariuomenę iki pačios jūros dengia Oderis, iš kairės – Vysla. Priešininko kontrasmūgiai neįmanomi. Tokios operacijos sumanymas – velniškai strategiško grožio vaizdas.

Tik nepamanykite, kad aš sugalvojau tokią gražią operaciją. Visiškai ne. Dar 1920 metais Raudonoji armija žygiavo į Vakarų Europą. Kaip sakė Bucharinas, „tiesiog prie Berlyno ir Paryžiaus sienų". Ir jau tada Stalinas suprato, kad į Berlyną reikia eiti ne per Varšuvą, o per Lvovą.

Tačiau to įrodyti jis nesugebėjo nei Trockiui, nei Tuchačevskiui, kurie nusprendė smogti išskėstais pirštais – ir šiauriau, ir piečiau nuo Polesės. Beje, Tuchačevskis, kuris veikė šiauriau nuo pelkių, operaciją kvailai pralaimėjo ir tuo sužlugdė Pietvakarių fronto, kuris veikė piečiau, operaciją.

1941 metais Stalinas, kaip ir prieš 21 metus, labai aiškiai suvokė smūgio piečiau nuo Polesės pranašumą. Todėl galingiausia Sovietų Sąjungos karinė apygarda buvo ne Vakarų, kuri buvo pavojingiausiame ruože, o Kijevo, iš kurio teritorijos buvo patogiausia smogti mirtiną smūgį Vokietijai. Tokios operacijos planą paruošė ir pirmą kartą paskelbė narsus sovietinio Generalinio štabo pulkininkas Valerijus Danilovas. Tokios operacijos realizavimas leistų vienu metu smogti iš Baltstogės kyšulio, taip pat dviem sovietinėm kalnų armijoms smogti per Transilvanijos Alpes ir supergalingai 9-ajai armijai smogti į Ploještą per Galacio perėją. Kiekvienas šių smūgių savaime galėjo būti pražūtingi Vokietijai.

Tam visiškai pritaria mūsų Generalinis štabas ir žymūs kariniai istorikai. „Svarbiausias smūgis Krokuvos kryptimi į pagrindinės priešo grupuotės sparną leistų pačioje karo pradžioje atkirsti Vokietiją nuo Balkanų šalių, pasiekti, kad ji netektų Rumunijos naftos, ir izoliuoti sąjungininkus.

Tuo tarpu dėl svarbiausio smūgio į gretimus Vakarų ir Šiaurės Vakarų frontus būtume priversti pulti kaktomuša sudėtingomis vietovės sąlygomis prieš labai sustiprintas gynybos pozicijas Rytų Prūsijoje, kur vokiečių armija galėtų įnirtingai gintis.

O jeigu būtų strategiškai sumanyta karo pradžioje atlikti gynybines operacijas, norint atremti agresiją, tada būtų galėję susidaryti visiškai kitos sąlygos, ir kilti kitokie su-

manymai. Šiuo atveju, be abejo, būtų naudingiau svarbiausias jėgas turėti Vakarų fronto ruože. Bet tada apie tokį strateginių veiksmų būdą nebuvo galvojama" (Armijos generolas Garejevas. Rinkinys „Narsumas". 1991. P. 253).

Visi girdėjote? Nebuvo ketinama karo pradžioje atlikti gynybines operacijas agresijai atremti. O buvo sumanyta atlikti operacijas, siekiant atkirsti Vokietiją nuo pagrindinių naftos šaltinių.

4

Po 1939 metų rugsėjo mėnesį Raudonosios armijos „išvaduojamojo žygio" į Lenkiją nauja Sovietų Sąjungos vakarų siena nusitiesė taip, kad Baltarusijoje susidarė vadinamasis Baltstogės kyšulys – didžiulis trikampis, kuris, kaip „Titaniko" priekis, įsirėžė į Vokietijos okupuotą teritoriją. Tas pats atsitiko ir Lvovo rajone – atsirado didžiulis sovietinės teritorijos kyšulys. Baltstogės ir Lvovo kyšuliai – tarytum du sovietiniai pusiasaliai vokiečių jūroje.

1940 metų gegužės–birželio mėnesiais Hitleris triuškino Britanijos, Belgijos, Olandijos ir Prancūzijos armijas. Praktiškai visa vokiečių armija kariavo Vakaruose. Ten buvo visi geriausi vokiečių generolai, visi iki paskutinio vokiečių tankai, praktiškai visa aviacija ir artilerija. Sovietų Sąjungos pasienyje stovėjo tik dešimt pernelyg silpnų vokiečių pėstininkų divizijų, neturinčių nė vieno tanko ir praktiškai be aviacinės priedangos.

Tuo metu Žukovas Stalino įsakymu atlieka naują „išvaduojamąjį žygį", prijungia Besarabiją ir Šiaurės Bukoviną. Prijungus Šiaurės Bukoviną, Lvovo kyšulys praplatėjo. Jis vadinamas Lvovo, nors, prijungus Šiaurės Bukoviną, jį tiksliau reikėjo vadinti Lvovo–Černovicų.

Būtent šis Stalino žingsnis išgąsdino Hitlerį. Kaip tiktai nuo tada ir buvo pradėta rengtis sutriuškinti Sovietų Sąjungą. Istorijos mokslu įrodyta, ir niekas tam nepriešta-rauja: kol Besarabija ir Šiaurės Bukovina nebuvo sovietų „išvaduota", Hitleris nepuoselėjo jokių karo prieš Sovietų Sąjungą planų.

Kam gi Stalinui ir Žukovui prireikė tos Besarabijos ir Šiaurės Bukovinos? Ir jeigu mes be jų niekaip negalime pragyventi, tai nejaugi nebuvo galima rasti tinkamesnio momento juos „išvaduoti"? Hitleris kariauja su Prancūzija ir Britanija, jo užnugaris visiškai neapsaugotas, o Stalinas ir Žukovas šiuo momentu pakelia Damasko plieno kardą virš Hitlerio vienintelio naftos šaltinio, virš Vokietijos naftos širdies. Hitleriui buvo dėl ko išsigąsti.

5

Štai oficialus sovietų atsakymas į klausimą, kam mums Besarabija ir Šiaurės Bukovina. „Sovietinė aviacija iš Besarabijos teritorijos galėjo nuolat grasinti Rumunijos naftos verslovėms, o ji buvo svarbiausia naftos tiekėja Vokietijai. Šiaurės Bukovina buvo reikalinga dėl to, kad per jos teritoriją ėjo strateginės reikšmės rokadinis geležinkelis iš Odesos per Kišiniovą, Černovicus į Lvovą, turintis tokias vėžes, kaip Vakarų Europoje, ir leidžiantis naudoti riedmenis Europos geležinkeliais".

Tai parašė vienas žymiausių mūsų karinių istorikų, labai gerai žinantis pradinį karo laikotarpį, pulkininkas A. Orlovas žurnale „Vojenno istoričeskij žurnal" (1991. Nr. 10. P. 17).

O štai ką apie tai yra pasakęs Hitleris prieš pusę amžiaus iki pulkininko Orlovo: „Visiškai suprantama, kad

sovietai ketino pakreipti įvykių raidą Balkanuose jiems reikiama vaga ir tuo pačiu paversti juos placdarmu, iš kurio būtų patogu užpulti mus ir kitas Europos šalis. Ir, darydami viską, jog pasiektų šį tikslą, jie tuo pat metu pareiškė esą pasirengę sudaryti prekybos sutartis palankiausiomis, atrodo, mums sąlygomis, kad, baigę pasirengti suduoti lemiamą smūgį, atkirstų mus nuo naftos versmių. 1941 metų vasarą jie ketino sutriuškinti Rumuniją, nes ji buvo vienintelė šalis, išskyrus Rusiją, kuri tiekė mums naftą" (Hitlerio užstalės pokalbiai. 1942 metų liepos 27 dienos užrašas).

Palyginsime Orlovo ir Hitlerio žodžius: vienas į vieną. Atkursime chronologiją: Hitleris kariauja Vakaruose, neketina pulti Sovietų Sąjungos. Tuo metu Raudonoji armija užgrobia Besarabiją, kad „nuolat grasintų Rumunijos naftos verslovėms". Hitleriui tai nepatinka, ir jis įsako planuoti Sovietų Sąjungos sutriuškinimą, kad nebūtų sovietų užpulti pirmieji.

Hitleris ir Orlovas pateikia tokius pat argumentus ir net kalba panašiai. Hitlerio ir Orlovo žodžių niekada niekas nepaneigė. Rusijos gynybos ministerija ir Generalinis štabas neapkaltino nei Hitlerio, nei Orlovo faktų iškraipymu.

Vienas iš dviejų:

– arba Rusijos gynybos ministerijoje ir Generaliniame štabe įsitaisė hitlerininkai;

– arba šiuo atveju Hitleris ir Orlovas pasakė tiesą, kurios neįmanoma ir nėra kuo paneigti.

Pulkininkas Orlovas pranoko Hitlerį. Jis kalba ne tik apie realią sovietinę grėsmę vieninteliam Vokietijai naftos šaltiniui, bet ir apie riedmenis Europos geležinkeliams. Sovietų Sąjungoje geležinkelio vėžės plačios. Centrinėje ir Vakarų Europoje – siauros. 1939 metų rugsėjo mėnesį

dalyjantis Lenkiją, Raudonoji armija paėmė pusę lenkiškų garvežių ir vagonų. Sovietų Sąjungos teritorijoje jie nereikalingi, nes geležinkelio vėžės „išlaisvintose" teritorijose sparčiai pertvarkomos pagal sovietinį standartą. Bet Stalinas rengėsi „išlaisvinti" Vokietiją ir visą likusią Europą. Per pirmąsias operacijas, kol vokiškos geležinkelių vėžės nepertvarkytos pagal sovietinį standartą, prireiks daug siauravėžių garvežių ir vagonų, kad būtų užtikrintas veržliai žengiančios į Vakarus sovietinės kariuomenės aprūpinimas. Lenkijoje paimtų garvežių ir vagonų nepakako milijonams tonų ginkluotės, šaudmenų, degalų, atsarginių dalių ir kt. pristatyti. Štai kodėl Stalinas užgrobė Besarabiją ir Bukoviną: kad būtų padidintas garvežių ir vagonų siauravėžiams geležinkeliams parkas.

O gynybiniame kare garvežiai ir vagonai, paimti Lenkijoje, Besarabijoje iš Šiaurės Bukovinoje, buvo visiškai nereikalingi.

Taigi Stalinui Besarabijos ir Šiaurės Bukovinos prireikė visai ne gynybai, ne tam, kad „tautoms laimę atneštų". Stalino užmačios platesnės ir gilesnės: paimti Adolfą už gerklės (naftos) ir padaryti visą Europą laimingą.

6

Elementari karinė logika pataria: jeigu mes ketiname gintis, tai negalima Baltstogės ir Lvovo kyšuliuose laikyti kariuomenės. Mūsų kariuomenė jau taikos metu kyšuliuose iš trijų pusių apsupta priešininko. Jų sparnai atviri ir menkai apsaugoti. Netikėtas, veržlus vokiečių smūgis į šių kyšulių sparnus atkerta geriausias Raudonosios armijos dalis nuo pagrindinių jėgų ir tiekimo bazių. Taip sugrupuotą sovietinę kariuomenę, priešininkui užpuolus, neiš-

vengiamai ir skubiai ištiktų katastrofa. Būtent tai ir įvyko 1941 metais. Kijevo karinės apygardos teritorijoje dar prieš vokiečių įsiveržimą buvo slaptai išplėtotas stipriausias sovietinis frontas – Pietvakarių. Jį sudarė keturios armijos. Trys jų – Lvovo kyšulyje. Jau taikos metu šios trys armijos buvo beveik apsuptos. Hitlerininkams tereikėjo tik užtrenkti spąstus.

Birželio 22 dieną labai silpna vokiečių 1-oji tankų grupė smūgiu į Lucką, Rovną ir Berdičevą iš karto atkirto visas tris sovietines armijas Lvovo kyšulyje: 12-ąją (kalnų), 6-ąją ir 26-ąją. 1-oji tankų grupė iš karto įsiveržė į operatyvines platumas ir įsibrovė į sovietinį užnugarį, versdama ir griaudama oro uostus, štabus ir karo ligonines. Čia, užnugaryje, – neregėtos tarybinės ginkluotės, benzino, šaudmenų, maisto produktų, vaistų ir kitokių reikmenų atsargos. Smalsuoliams rekomenduoju paskaityti Halderio dienoraštį: „Vokiečiai paėmė iš tikrųjų neregėtų trofėjų".

O trims sovietinėms armijoms Lvovo kyšulyje buvo iškilęs uždavinys su dviem sprendimais, iš kurių abu reiškė katastrofą: likti spąstuose ir laukti, kada 1-oji tankų grupė visiškai uždarys apsupimo žiedą, arba bėgti į rytus, metus viską, ko negalima nusinešti. Ir jie bėgo. Greitai pristigo ir benzino, ir šaudmenų...

Nuo vieno itin silpno smūgio visas sovietinis Pietvakarių frontas subyrėjo.

Bet tai dar ne viskas. Šis smūgis sukėlė grėsmę ir visam Pietų frontui. Įsiveržusi į platybes, 1-oji tankų grupė galėjo pasirinkti bet kurią kryptį: visi keliai atviri. Galima smogti į užnugarį Pietų frontui. Galima smogti Kijevui. Jeigu Kijevas ginamas, galima, neįsivėlus į kautynes, smogti Ukrainos metalurgijos bazei: Dnepropetrovskui, Dneprodzeržinskui ir Zaporožei. O štai Krymas. Galima prieiti prie Juodosios jūros laivyno bazių ir užimti jas. Galima paimti

Dneprohesą. Galima persikelti per Dneprą ir paimti Donbasą.

Bet Hitleris karui nesirengė: tiek atvirų krypčių, o jis prieš visą Ukrainą, Moldaviją, Krymą, Donbasą, Doną ir Šiaurės Kaukazą teturi vos vieną tankų grupuotę, kurioje tiktai tūkstantis pasenusių, nusidėvėjusių tankų...

7

Raudonajai armijai Baltarusijoje buvo dar blogiau. Vakarų fronte buvo taip pat keturios armijos. Pagrindinės fronto jėgos – Baltstogės kyšulyje. Dvi vokiečių tankų grupės smogė neapsaugotiems sparnams ir susijungė ryčiau nuo Minsko. Katile atsidūrė 3-ioji, 10-oji ir 13-oji armijos. Vakarų frontas subyrėjo taip pat greitai, kaip Pietvakarių ir Pietų...

Šachmatai – primityviausias karo modelis. Šachmatų mėgėjai neleis pameluoti: bet kurios figūros jėga smarkiai keičiasi priklausomai nuo užimamos padėties. Viename langelyje žirgas stiprus ir baisus, o kaimyniniame jis pažeidžiamas ir bejėgis. Būna, kad valdovė patenka į kvailą padėtį. Kartais pėstininkas būna tokioje padėtyje, jog vienas jo ėjimas įgalina laimėti partiją. Generalinio štabo viršininko darbas – surikiuoti savo kariuomenę taip, kad nauda būtų kuo didžiausia. Ir štai klausimas: nejaugi prieš karą didžiajam Žukovui nebuvo aišku, kad negalima suvaryti didžiulę kariuomenės masę į kyšulį – spąstus? Kodėl gi genialusis Žukovas tiek pajėgų, beje, geriausių, pakišo smūgiui ir pražudė?

Į šiuos klausimus atsakė vienas žymiausių sovietinių karvedžių, Volchovo fronto vado pavaduotojas, 2-osios smogiamosios armijos vadas generolas leitenantas Andrejus Vlasovas. 1941 metų birželio 22 dieną jis buvo genero-

las majoras, 4-ojo mechanizuoto korpuso Lvovo kyšulyje vadas. 1942 metais jis buvo perduotas Leningrado ir Volchovo frontų vadovybei ir dėl jos išdavystės pateko į nelaisvę. 1942 metų rugpjūčio 8 dienos apklausos protokole užrašyta: „Paklaustas, ar Stalinas ketino pulti Vokietiją, Vlasovas atsakė, kad tokių sumanymų, be abejo, būta. Kariuomenės koncentravimas Lvovo rajone rodo, kad smogti Rumunijai buvo numatyta naftos versmių kryptimi... Raudonoji armija nebuvo pasirengusi vokiečių puolimui. Nepaisant visų gandų apie Vokietijoje priimtas tam tikras priemones, Sovietų Sąjungoje niekas netikėjo tokia galimybe. Rengdamiesi rusai turėjo galvoje tik tai, kad patys užpuls („Krasnaja zvezda". 1992 metų spalio 27 diena).

Taigi pats laikas sukelti pasipiktinimo bangą. Tad sukelsime! Šlykštus išdavikas Vlasovas šmeižia Raudonąją armiją, taikingąją Sovietų Sąjungą. Tegu bus prakeiktas jo vardas per amžius!

Imkime ir prisirėkaukime iki ašarų, o prisirėkavę ir apsiraminę, pagalvokime štai apie ką: neįmanoma kitaip paaiškinti sovietinės kariuomenės koncentravimo Lvovo ir Baltstogės kyšuliuose. Kitaip paaiškinti kol kas dar niekas nesugebėjo. Ir tai, ką kalbėjo Vlasovas per apklausą būdamas vokiečių nelaisvėje, po 50 metų pakartojo pulkininkas Orlovas ir armijos generolas Garejevas. Ir ne tik jie vieni. Ir ką gi tai reiškia? Orlovas ir Garejevas irgi vlasovininkai? Arba hitlerininkai?

Šiame skyriuje kalbėjome ne apie Rumunijos naftą, o apie sovietinės kariuomenės koncentravimą, kuris buvo beveik pražūtingas Raudonajai armijai ir visiškai netinkamas šalies gynybai, bet toks grupavimas įgalintų staiga puolant per trumpą laiką nugalėti Vokietiją. Tai išsiaiškinę grįšime į 1946 metus, į Niurnbergo procesą.

Aštuonioliktas skyrius

Niurnbergo pasirinkimas

> Tegu jie nevaizduoja
> nesuprantą, kad komunizmas ir
> fašizmas – daugeliu atvejų tas
> pats reiškinys, tik iš esmės
> skiriasi tuo, jog pastarasis
> sužlugdytas ir prakeiktas, kai
> tuo tarpu komunizmas gerokai
> klastingesnis ir todėl
> gyvybingas.
>
> *Eduardas Kuznecovas.*
> Kalba Paryžiaus kongresų
> rūmuose 1985 metų
> spalio 2 dieną

1

Sovietų Sąjungoje buvo griežtai draudžiama nagrinėti Niurnbergo proceso dokumentus. Anglų kalba apie procesą išleista 116 tomų. O mūsų šalyje, Stalinui valdant, proceso dokumentai apskritai nebuvo skelbiami. Chruščiovo laikais buvo išleisti... septyni tomai. Tuo viskas ir baigėsi. Atrodytų, kad Sovietų Sąjunga vedė šventą ir išvaduojamąjį karą, mes – labiausiai nukentėjusi šalis, mes ir turime garsiau už visus šaukti... Negi anglams ar amerikiečiams 16 kartų skaudžiau negu mums? Kodėl gi mūsų liaudžiai, švelniai tariant, komunistai nerekomendavo gilintis į detales? Smalsuolius švelniai ramino tuo, kad po šimto metų, po dviejų šimtų, „kai ateis laikas", Niurnbergo proce-

so dokumentai iš dalies bus išslaptinti. O dabar, kalbėjo mums, laikas dar neatėjo...

Tuo tarpu, net paviršutiniškai žiūrint į proceso eigą, paaiškėja nuostabių faktų... Besidomintiems primygtinai rekomenduoju susiieškoti ir tris kartus perskaityti puikiai A. Plutniko parašytą straipsnį „Niurnbergo proceso paslaptys neatskleistos ir po 50 metų" („Izvestija", 1995 metų spalio 13 diena).

O mes su jumis vėl grįžome prie to paties. Mes vėl susidūrėme su keistu paradoksu: juk mūsų šalyje istorija slapta, kažkodėl draudžiamas ir persekiojamas jos studijavimas. Ir vėl tas pats dienotvarkės klausimas: jeigu karas buvo šventas ir išvaduojamasis, jeigu hitlerininkai buvo teisiami teisingai, tai kodėl proceso dokumentai slepiami nuo liaudies? Ką jūs ten, draugai komunistai, nuo mūsų slepiate?

2

Niurnbergo procesą iš sovietinės pusės derino draugas Andrejus Vyšinskis. Bet ir už Vyšinskio kažkas stovėjo. Ir tampė už virvelės... Ir tai buvo – draugas Stalinas. Tai jis iškėlė idėją ir išreikalavo, kad procesas įvyktų. Stalinas buvo vyriausiasis Niurnbergo režisierius, nors tuo metu dar ne visi tai suvokė. Niurnbergo procesą Stalinas rengė taip kruopščiai kaip ir strateginę Mandžiūrijos puolimo operaciją. Sovietų Sąjungos interesai procese buvo ginami įnirtingai kaip ir Stalingrado griuvėsiai. Viskas, ką darė Stalinas, ypač šiuo atveju, turėjo tikslą ir geležinę logiką. Ši logika suprantama, kai kariamas Rozenbergas. Jis vykdė okupacinį režimą. Mes įsivaizduojame, kas tai yra. Bet geležinė stalininė logika pasireiškė ir Ribentropo, Keitelio bei Jodlio nuosprendžiuose...

Štai kur šuo pakastas.

Užsienio reikalų ministras Ribentropas procese pareiškė, kad karas Sovietų Sąjungai buvo paskelbtas. Sovietiniai kaltintojai šitai kategoriškai neigė. Sovietinių kaltintojų įrodymas standartinis: o kur dokumentas?

Ribentropas: tai juk mūsų ambasadorius Maskvoje fon der Šulenburgas ankstyvą 1941 metų birželio 22 dienos rytą įteikė Molotovui atitinkamus dokumentus!

Mūsiškiai: to nebuvo!

Ribentropas: o aš, be to, tada asmeniškai Berlyne įteikiau tokius dokumentus jūsų ambasadoriui Dekanozovui.

Mūsiškiai – vėl tą patį: to nebuvo. Negalime jokio dokumento rasti, o jeigu taip, vadinasi, mums jo neįteikė, o jeigu neįteikė, vadinasi, karas nebuvo paskelbtas.

JAV, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos teisėjai pritardami nuolankiai linksėjo galvomis: jeigu sovietinė pusė negali surasti dokumentų apie karo paskelbimą, vadinasi, vokiečių pusė jų neįteikė... Ir nuosprendyje įrašė: „1941 metų birželio 22 dieną Vokietija, nepaskelbusi karo..." (Niurnbergo procesas prieš svarbiausius karinius vokiečių nusikaltėlius. Dokumentų rinkinys. 7 t. M., 1960. T. V. P. 569).

Ir – mirtis Ribentropui.

3

Ir mums dešimtmečiais kartojo: nepaskelbus karo!

O paskui buvo išleisti Sovietų Sąjungos maršalo Žukovo memuarai. „Į kabinetą skubiai įėjo V. Molotovas: „Vokietijos vyriausybė paskelbė mums karą". J. Stalinas tylėdamas atsisėdo į krėslą ir giliai susimąstė" (Atsiminimai ir apmąstymai. V.: „Mintis", 1983. T. 1. P. 261).

Tais tolimais 1969 metais mane, dar visiškai žalią leitenantą, šios eilutės išmušė iš vėžių ir pribloškė. Tada pirmą kartą kilo įtarimas: kažkas negerai su tuo pačiu Žukovu ir jo memuarais. Kiekvienoje knygoje apie karą parašyta: nepaskelbus... Ir kiekviename sovietiniame laikraštyje kartą per metus birželio 22 dieną: nepaskelbus... Vienas iš dviejų: ar Žukovas laikraščių ir knygų apie karą neskaitė, ar savo memuarų neskaitė.

Ir štai kas įdomu. Visa komunistinė propaganda, visi ekspertai, o po jų šimtai milijonų žmonių visame pasaulyje vis kartoja: nepaskelbus karo. Ir vis dėlto šie milijonai žmonių skaito Žukovą: „Vokietijos vyriausybė paskelbė mums karą". Žukovo prisipažinimai išversti į visas žinomas kalbas. Nejaugi visiems skaitantiems neaišku, kad komunistiniai agitatoriai nesuderina pačių paprasčiausių dalykų? Nejaugi neaišku, kad su saugumu susiję mūsų istorikai, ideologai ir memuarininkai nesugeba susieti pačių paprasčiausių momentų?

Kas gi teisus: Ribentropas ir Žukovas, kurie tvirtino, kad karas buvo paskelbtas, ar Tarptautinio tribunolo Niurnberge kaltintojai ir teisėjai, kurie įrašė į mirties nuosprendį Ribentropui, kad karas nebuvo paskelbtas?

Teisus buvo Ribentropas. Ir Žukovas. Karas buvo paskelbtas. Ir dabar tai jau pripažino oficialus sovietinis istorijos mokslas. „Tokia dvasia buvo sudarytas memorandumas, kurį J. Ribentropas birželio 22 dieną įteikė sovietiniam ambasadoriui Berlyne. Jame buvo tvirtinama, kad Sovietinė vyriausybė stengėsi susprogdinti Vokietiją iš vidaus ir buvo pasirengusi bet kuriuo momentu įvykdyti agresiją prieš ją. Tokia „pavojinga padėtis" lyg ir privertusi nacistinę vyriausybę pradėti karą (Antrojo pasaulinio karo istorija. T. 4. P. 31).

Tad kodėl sovietiniai kaltintojai Niurnberge neigė tą

faktą, kad karas buvo paskelbtas? Kodėl mūsų kaltintojai melavo, kad Ribentropas 1941 metų birželio 22 dieną neįteikė sovietiniam ambasadoriui Berlyne jokio dokumento? Kodėl kaltintojai, švelniai kalbant, nusikalto teisingumui, kodėl kurpė Ribentropui aiškiai išgalvotą kaltinimą?

Mat Molotovui Maskvoje ir Dekanozovui Berlyne, be „Vokietijos užsienio reikalų ministerijos notos sovietinei vyriausybei", buvo įteikti trys priedai prie šios notos:

„Vokietijos vidaus reikalų ministro, SS reichsfiurerio ir Vokietijos policijos šefo pranešimas Vokietijos vyriausybei apie SSRS diversinį darbą, nukreiptą prieš Vokietiją ir nacionalsocializmą";

„Vokietijos užsienio reikalų ministerijos pranešimas dėl sovietinės vyriausybės propagandos ir politinės agitacijos";

„Vyriausiosios vokiečių armijos vadovybės pranešimas Vokietijos vyriausybei, kad prieš Vokietiją telkiama sovietinė kariuomenė".

Tą pačią dieną, 1941 metų birželio 22 dieną, praėjus kelioms valandoms nuo to laiko, kai buvo gauti šie dokumentai, Liaudies komisarų tarybos pirmininko pavaduotojas ir SSRS užsienio reikalų liaudies komisaras V. Molotovas kreipėsi per radiją į sovietinę liaudį. Žodis ne žvirblis, Molotovas visam pasauliui pranešė, kad Vokietijos vyriausybė pareiškė pretenzijas, ir šias pretenzijas Molotovas gavęs. Negana to, Molotovas pranešė, kokios būtent pretenzijos pareikštos: „Vokietijos vyriausybė nutarė pradėti karą prieš SSRS dėl to, kad Raudonosios armijos dalys telkiamos prie Vokietijos rytų sienos" („Izvestija". 1941 metų birželio 24 diena).

Molotovas turėjo pasakyti: melas, kariuomenė netelkiama! Bet šito jis nepasakė. Nei Molotovas tada ir apskritai NIEKAS NIEKADA nepaneigė Vokietijos užsienio reika-

lų ministerijos notos SSRS vyriausybei ir trijų priedų prie jos.

Ir paneigti Vokietijos pretenzijų nėra kuo.

Sovietinė žvalgyba iš tiesų vykdė aktyvią žvalgybinę ir ardomąją veiklą prieš Vokietiją ir jos sąjungininkus. Dabar mes to neslepiame – mes tuo didžiuojamės.

Sovietinė vyriausybė iš tikrųjų vykdė slaptą labai intensyvią kampaniją, norėdama parengti sovietinius gyventojus ir armiją neišvengiamam ir greitam – artimiausiomis savaitėmis – viską naikinančiam smūgiui prieš Vokietiją ir Rumuniją. Tiems, kurie domisi detalėmis, primygtinai rekomenduoju perskaityti V. Nevežino knygą „Puolamojo karo sindromas. Sovietinė propaganda „šventųjų kautynių" išvakarėse 1939–1941" (M.: AIRO – XX, 1997).

Sovietinė kariuomenės vadovybė iš tikrųjų koncentravo prie Vokietijos ir Rumunijos sienų neregėtą pasaulio istorijoje karių skaičių. Įdomumo dėlei paimkite žurnalo „Vojenno-istoričeskij žurnal" komplektą ir pavartykite. Kai tik bus pradėta kalbėti apie karo pradžią, ieškokite divizijų, korpusų ir armijų numerių. Pamatę sovietinės divizijos (pavyzdžiui, 86-osios šaulių) numerį, paimkite kortelę ir užrašykite svarbiausia, kas pasakyta apie ją: vadas – Sovietų Sąjungos didvyris pulkininkas M. Zašibalovas. Divizijos karių skaičius 1941 metų birželio 1 dieną – 10 258. 1941 metų birželio 13 dieną, kai buvo per radiją paskelbtas žymus TASS'o pranešimas, diviziją papildė 4000 atsarginių. Divizijos valdymas ir štabas – Straževskių grafų dvare Cechanoveco mieste. Siena – šalia...

Jeigu netingite, į kortelę įrašykite šią diviziją sudarančių trijų šaulių ir dviejų artilerijos pulkų numerius. Ir nepamirškite tai, kas svarbiausia: divizija nesirengė gynybai, nekasė apkasų ir tranšėjų, neįrenginėjo blindažų ir

ugnies taškų. Pirmieji karo sviediniai pataikė į štabą, kur sudegė visi dokumentai ir karinė divizijos vėliava. Tokių visiškai panašių smulkmenų rasite ir toliau. Pabaltijyje, 125-osios šaulių divizijos štabe, irgi tas pats įvykis. Ir Breste taip pat. 22-osios tankų divizijos štabe.

10-osios armijos 5-ajam šaulių korpusui priklausė 86-oji šaulių divizija. Paskirkime kortelę 5-ajam šaulių korpusui, kuriam vadovavo generolas majoras A. Garnovas, ir dar vieną kortelę 10-ajai armijai. Mažoje vėliavėlėje parašykite „5 šd" ir įbeskite ją žemėlapyje. Įbeskite šalia dar dvi vėliavėles: „5 šk" ir „10 A". Užsiėmimas gana įdomus. Protauti nereikia. Reikia domėtis. Vaizdas išryškėja kaip iš ryškalo: iš pradžių – neaišku ir neryšku, paskui – kontrastiška ir aišku. Netrukus jūs pamatysite vėliavėlių stačiatvorę sovietiniame vakarų pasienyje. Greitai jūs nustebę pamatysite: jau nėra kur vėliavėlių kaišioti. O jeigu dar ir aerodromus, karo ligonines ir sandėlius, frontų vadovavimo punktus ir ryšių mazgus žymėsite, tai netrukus prireiks didžiulį žemėlapį ant visos sienos klijuoti. Ir jo neužteks visoms šioms divizijoms pažymėti. Ir kortelių divizijoms, korpusams ir armijoms susikaups labai daug. Visos šitos žinios – ne iš hitlerininko Ribentropo notos, o iš SSRS, o dabar – RF, oficialaus gynybos ministerijos organo. Tad nemelavo Ribentropas, įteikdamas notą apie neregėtą sovietinės kariuomenės koncentravimą.

Tad ką gi, galbūt visos šitos divizijos, visi korpusai ir visos armijos buvo telkiamos prie sienos gynybai? Vėlgi ne. Komunistiniai agitatoriai kartoja, kad sovietinė kariuomenė buvo telkiama prie sienos gynybos tikslais, numatant vokiečių agresiją. Atsakymas jiems paprastas: tegu nurodo numerį nors VIENOS sovietinės divizijos, kurį prieš vokiečiams įsiveržiant iškasė viso profilio apkasus ir pasirengė gynybai, kaip tai buvo padaryta 1943 metų vasarą

Kursko lanke. Tad štai nė viena sovietinė divizija iš dviejų šimtų nestovėjo pasirengusi gynybai vakarų pasienyje.

Molotovui neatėjo į galvą mintis 1941 metų birželio 22 dieną, vos tik prasidėjus karui, paneigti faktą apie iš tiesų milžinišką sovietinės kariuomenės koncentravimą prie Vokietijos ir Rumunijos sienų. Bet 1941 metų liepos 3 dieną per radiją kalbėjo Stalinas. Jis jau nepaminėjo, kad Raudonoji armija buvo kažkam sutelkta pasienyje. Stalinas nekalbėjo apie Vokietijos pretenzijas ir karo priežastis. Jis pasakė visai paprastai: broliai ir seserys, priešai užpuolė, mes turime gintis.

Netrukus į apyvartą buvo paleista formuluotė: apgaulingai, nepaskelbus karo. Kam reikėjo tokios formuluotės? Todėl, kad Vokietijos pretenzijos buvo pagrįstos ir jas paneigti buvo neįmanoma. Todėl ir buvo Kremliuje nuspręsta: jeigu nėra kaip paneigti Vokietijos pretenzijų, vadinasi, paskelbsime, kad mums pretenzijos nebuvo pareikštos, Vokietijai nebuvo priežasčių mus užpulti ir mums karo niekas nepaskelbė.

Niurnberge sovietiniai tardytojai reikalavo iš Ribentropo tik viena: pasakyk, kad Sovietų Sąjunga pulti nesirengė; pasakyk, kad Sovietų Sąjunga karui nebuvo pasirengusi ir grėsmės nesudarė; pasakyk, kad karas nebuvo paskelbtas ir kad jokių dokumentų tu mums neįteikei.

Jeigu Ribentropas per parengtinį tardymą būtų sutikęs su sovietų siūlymu, tai tuoj pat būtų iš teisiamojo paverstas kaltinimo liudytoju. Bet Ribentropas nesutiko. Kalėjimo kameroje Ribentropas rašė užrašus, kurie dabar paskelbti: „Dėl didelio sovietinės kariuomenės koncentravimo Besarabijoje Adolfas Hitleris rimtai pabūgo ryšium su tolesniu karo prieš Angliją tęsimu: mes jokiu būdu negalėjome atsisakyti mums gyvybiškai svarbios Rumunijos naftos. Jeigu Rusija pasistumtų toliau, mes patektume į tokią

padėtį, kad negalėtume toliau tęsti karo nepriklausomai nuo geros Stalino valios. Be abejo, tokios perspektyvos turėjo sukelti Hitlerio nepasitikėjimą rusų politika. Jis pasakė man, kad pats svarsto karines priemones, nes nenori, kad Rytai užpultų netikėtai".

Meluoja prakeiktas fašistas?

Galbūt ir meluoja. Bet jeigu už tokius žodžius Ribentropą pakorė, tad imkime ir pakarkime armijos generolą Garejevą su pulkininku Orlovu. Ne veltui viso knygos skyriaus nepagailėjau, jų žodžius citavau. Orlovas su Garejevu tą patį sakė, ką ir Hitleris siaurame rate, ką ir Ribentropas procese, ir niekas Garejevui ir Orlovui nei Sovietų Sąjungoje, nei Rusijoje neprieštaravo ir mirties nuosprendžio nepaskelbė. Ir jeigu už tokius žodžius karia, tai kodėl gi nepakarti Rusijos gynybos ministro ir Generalinio štabo viršininko, kurie pritaria Hitlerio–Garejevo ir Ribentropo–Orlovo nuomonei?

4

Apie tai per parengtinį tardymą kalbėjo ir generolas feldmaršalas Vilhelmas Keitelis. Jis tvirtai laikėsi savo nuomonės: „Sovietų Sąjunga buvo užpulta todėl, kad Rusija neužpultų Vokietijos". Ir toliau: „Tvirtinu, kad visos parengiamosios priemonės, kurias atlikome iki 1941 metų pavasario, buvo pasirengimas gynybai, jeigu užpultų Raudonoji armija. Taigi visą karą Rytuose tam tikra prasme galima pavadinti preventiniu. Žinoma, rengdami šias priemones, nusprendėme parinkti efektyvesnį būdą, būtent: užkirsti kelią sovietinei Rusijai užpulti ir netikėtu smūgiu sutriuškinti jos ginkluotąsias pajėgas. Apie 1941 metų pavasarį susidariau neabejotiną nuomonę, kad didelis rusų

kariuomenės susitelkimas ir vėlesnis Vokietijos užpuolimas gali mus įstumti strateginiu ir ekonominiu požiūriu į nepaprastai katastrofišką padėtį. Didžiausias pavojus grėsė dviem į rytus išsikišusioms bazėms – Rytų Prūsijai ir Viršutinei Silezijai. Rusijos užpuolus, jau per pirmąsias savaites Vokietija būtų patyrusi labai didelių nuostolių. Mūsų užpuolimas buvo tiesioginė šios grėsmės pasekmė" (1945 metų birželio 17 dienos apklausos protokolas. VIŽ. 1961. Nr. 9. P. 77–87). Apie tai kalbėjo ir generolas pulkininkas A. Jodlis: „Buvo paplitusi politinė nuomonė, kad padėtis susikomplikuos tuo atveju, jeigu Rusija pirmoji mus užpuls" (1945 metų liepos 18 dienos apklausos protokolas. VIŽ. 1961. Nr. 4. P. 84–91).

Už tokius žodžius juos ir korė. Net ne už šiuos žodžius, o už nenorą jų atsisakyti.

5

„Teisminio nagrinėjimo idėją pasiūlė Sovietų Sąjunga. Anglija ir JAV manė, kad fašistiniams vadeivoms reikia įvykdyti mirties bausmę be teismo ir tardymo" (N. Lebedeva. Stalinas Niurnbergo procese. „Moskovskije novosti". 1995. Nr. 19).

Mes įpratę didžiuotis, kad Sovietų Sąjunga buvo Niurnbergo proceso iniciatorė. Tačiau Sovietų Sąjunga – didelė šalis. Daug joje miškų, laukų ir upių. Ir nemanau, kad aviganiai iš kalnų ganyklų iškėlė mintį surengti Niurnbergo procesą. Kaip nemanau, kad Vyšnij Voločioko ar Usmanės gyventojai buvo iniciatoriai. Bet kažkodėl manau, kad iniciatorius buvo draugas Stalinas. Šiaip ar taip, jeigu Stalinui ta mintis nebūtų patikusi, tai Sovietų Sąjunga nebūtų tapusi šito proceso iniciatore.

Tad ir pagalvokime: kam Stalinui procesas, jeigu Didžioji Britanija ir JAV siūlo hitlerininkams įvykdyti mirties bausmę be teismo ir tardymo? Galbūt draugas Stalinas, kuriam buvo įskiepyta pagarba įstatymams, negalėjo sutikti, kad būtų susidorota be teismo, kaip tai galėjo padaryti JAV ir Didžiosios Britanijos lyderiai, kurie neįpratę gerbti įstatymų ir juristų?

1946 metų kovo 6 dieną Tarptautinis tribunolas Niurnberge nusprendė oficialiai išleisti visus proceso dokumentus, iš jų ir teismo posėdžių stenogramas keturiomis kalbomis. Balsavo vienbalsiai. Dokumentai buvo paskelbti trimis darbo kalbomis, o rusų kalba – ne. O juk iš tiesų tai jau nelaisva valia: noriu – skelbiu, noriu – ne. Tai oficialus tribunolo sprendimas, už kurį balsavo ir Sovietų Sąjungos atstovas.

Ir vėl mįslė: iš pradžių reikalaujame vykdyti procesą, o paskui neskelbiame jo medžiagos... Kam toks procesas buvo reikalingas draugui Stalinui?

6

Dešimtmečius mums be paliovos pasakojo, jog Stalinas suorganizavo Niurnbergo procesą tam, kad teisėtai būtų nubausti piktadariai, kurie sunaikino milijonus nekaltų žmonių. Kitaip tariant: Stalino nuostata – kilnus tiesos siekimas. Tai skamba gražiai. Bet iš šito sklandaus paaiškinimo išlenda aštrus draskantis kampas: kam Stalinas turi bausti piktadarius, jeigu jis pats toksai? Stalinas – ištikimas Lenino, kuris sunaikino milijonus žmonių, mokinys. Ir pats draugas Stalinas šioje srityje nuo Lenino neatsiliko. Ir pats draugas Stalinas sunaikino tiek, kad Hitleris galėtų pavydėti, beje, Stalinas sunaikino milijonus dar gerokai

anksčiau prieš Hitleriui ateinant į valdžią. Stebėtina: Stalinas nusprendė nubausti hitlerininkus, bet ar ne pats Stalinas atvėrė Hitleriui kelią į valdžią ir nusikaltimus? Ir jeigu Stalinas vadovavosi kilniais motyvais bausdamas piktadarius, tai ir jis pats turėjo atvažiuoti į Niurnbergą ir pasikarti.

Mums dar pasakojo, jog Stalinas suorganizavo Niurnbergo procesą, kad būtų teisiami nacistai už koncentracijos stovyklas. Šis pasakojimas juokingesnis už pirmąjį. Hitleris, organizuodamas koncentracijos stovyklas, buvo tik ištikimas leninietis, Antonovo–Ovsejenkos, Bucharino, Trockio, Stalino mokinys. Kai nacistus teisė ir korė Niurnberge, nacistinės koncentracijos stovyklos Raudonosios armijos užimtoje teritorijoje nebuvo tuščios ir kol kas dar nebuvo paverstos muziejais. Jos buvo įtrauktos į GULAG'o sistemą ir klestėjo, tik dabar jau ne po raudona nacionalsocializmo vėliava, o po raudona internacionalsocializmo vėliava.

Imkime ir nepatikėkime, kad Stalinas suorganizavo Niurnbergo procesą dėl to, jog nubaustų karo kurstytojus. Jis pats šį karą suorganizavo. Jis – vienintelis valstybės lyderis, kuris dalyvavo pasirašant Maskvos paktą dėl Antrojo pasaulinio karo pradžios. Jeigu reikia karti karo kurstytojus, tai reikėtų pradėti nuo Stalino.

Stebina JAV, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos elgesys. Šių šalių atstovai sėdo prie teisėjų stalo drauge su stalininiais žmogėdromis, kad būtų teisiami hitleriniai žmogėdros už žmogėdriškumą. Tai galbūt Vakarų pasaulio lyderiai nežinojo, su kuo sėdasi prie teisėjų stalo? Jeigu jie šito nežinojo, vadinasi, jie idiotai. Jeigu žinojo – nusikaltėliai. Vakarai išdavė demokratiją ne tiktai Jaltoje, bet ir Niurnberge. Sėdę prie vieno teisėjų stalo drauge su komunistiniais budeliais, Vakarai tuo pačiu nurašė visus

komunizmo nusikaltimus ir atidavė Centrinę Europą Stalinui išprievartauti, pagrindę šitai tuo, kad jis ją išgelbėjo ir dabar turi visišką teisę ja naudotis savo nuožiūra.

Ak, šūktels komunistai, tai tu nutarei peržiūrėti Tarptautinio tribunolo Niurnberge nuosprendžius? Draugai komunistai, neprimeskite man savo nuodėmių. Sovietų Sąjunga dar proceso metu ignoravo Tarptautinio tribunolo nuosprendžius. Toliau – dar daugiau. Niurnberge nusprendė, kad Antrąjį pasaulinį karą pradėjo hitlerinė Vokietija, ir sovietiniai atstovai tokį nuosprendį pasirašė. O paskui buvo pareikšta: „Karo kaltininkai buvo ne tik Vokietijos, bet ir viso pasaulio imperialistai" („Krasnaja zvezda". 1985 metų rugsėjo 24 diena). Štai šitai – esminis Niurnbergo nuosprendžių peržiūrėjimas.

Vakarų lyderiai sėdo prie vieno stalo su stalininiais žmogėdromis kurti teisingumo ir dėl to buvo patys prilyginti žmogėdroms. O sovietiniai draugai nuo tokių kaltinimų apsidraudė, apsimetę protiškai ir fiziškai nevisaverčiais...

7

Idėja gera: svarbiausius hitlerinius nusikaltėlius sunaikinti be teismo ir tardymo. Taip sakant, nugalabyti kaip galvijus. Bet Staliną domino ne nusikaltėliai ir jų nusikaltimai. Stalinui reikėjo, kad būtų sunaikinti tie, kurie apkaltino Sovietų Sąjungą tuo, jog ji parengė agresiją prieš Europą. Bet visų nesunaikinsi: ir daugelis jų – Stalino nekontroliuojamose teritorijose. Kaip užkimšti jiems gerkles. Atsakymas: baime.

Dėl to Stalinas ir suorganizavo Niurnbergo procesą. Stalinas parodė visiems buvusiems hitleriniams generolams,

admirolams, karininkams ir diplomatams: štai Ribentropas, jis man niekuo nenusikaltęs. Priešingai, jis atvežė į Maskvą tokį popierių, kurį aš džiaugsmingai patvirtinau 58 centimetrų parašu. Bet aš kariu Ribentropą, kad jis neplepėtų to, ko nereikia.

Štai Keitelis ir Jodlis, jie mano teritorijoje nekariavo, planų prieš mano šalį nesudarinėjo, o sugalvojo fantastiškus žygio į Indiją projektus. Aš juos taip pat kariu. Dėl tos pačios priežasties: kad neplepėtų.

O štai nusikaltėliams Manšteinui, Guderianui, Pauliui, Halderiui, Ceitcleriui ir dar tūkstančiams tokių – atleidžiu. Jeigu man lengva karti tuos, kurie mano teritorijoje nekariavo, tai bet kuriam, kuris sovietinėje teritorijoje buvo, sukurpsiu bylą. Pleptelėsite, ko nereikia, ir šimtai mano liudytojų apkaltins jus asmeniškai tuo, ko reikia mirties nuosprendžiui. O rašyti memuarus reikia taip: rusų kvailiai nesirengė užgrobti Europos ir dėl silpnaprotystės taip ir manyti negalėjo.

Vokiečių generolai lošimo taisykles suprato ir su jomis sutiko. Štai supratingo generolo feldmaršalo elgesio pavyzdys: „1946 metų sausio 9 dieną F. Paulius raštiškai kreipėsi į Sovietinę vyriausybę, demaskuodamas konkrečius Antrojo pasaulinio karo sukėlimo kaltininkus, papasakojo apie jų žvėriškumus ir piktadarybes okupuotose teritorijose“ (VIŽ. 1990. Nr. 3. P. 52–53). Šito būtent ir reikėjo draugui Stalinui. Ir štai liudytojas Paulius pasirodo Niurnberge: „Visi salėje dalyvaujantys laukė, kad įeis vokiečių generolas feldmaršalas susidėvėjusia uniforma ir nuplėštais antpečiais. Bet Paulius buvo apsivilkęs juodu kostiumu, baltais marškiniais su peteliške, lakuotais pusbačiais“ (Ten pat. P. 53).

Ir šis efektyvus įėjimas, tiksliau – išsišokimas, dvigubas šlykštumas. Tu – į nelaisvę paimtas vokiečių generolas

www.NeRealus.lt

feldmaršalas. Tu į nelaisvę paimtas mūšio metu. Tad būk orus. Ateik apsirengęs savo munduru, tegu ir suplyšusiu. Neimk lakuotų štibletų iš Berijos rankų. Pagalvok, už kokius nuopelnus tau išrašė užsienietišką kostiumą iš NKVD sandėlio. Tu juk Hitleriui tarnavai. Generolo feldmaršalo laipsnį išsitarnavai. Ar maršalo lazda tavęs neglumino? Platūs lampasai kelnes puošė – neraudonavai. O dabar gėdiniesi? Iš Niurnbergo tave grąžins į sovietinę belaisvių stovyklą, kurioje teks ilgai kalėti. Tu ir stovykloje tarp kitų belaisvių generolų puikuojiesi baltais marškiniais su peteliške?

Ir čia pat – mūsų sovietinis šlykštumas: už kokius nuopelnus fašistą puošiame? Kokius žygdarbius sovietinės tėvynės šlovei atliko karo belaisvis Paulius, kad jam naujas kelnes išrašė? O kartu ir švarką. Už kokį šaunumą karo belaisvis Paulius girgžčioja blizgančiais štibletais? Štai kaltinamųjų suole sėdi Vilhelmas Keitelis, toks pat generolas feldmaršalas. Jis apsivilkęs senu munduru su nuardytais antpečiais, be skiriamųjų ženklų ir apdovanojimų. Kodėl sovietiniai draugai neapavė Keitelio lakuotais štibletais? Ir Geringas savo munduru. Ir Jodlis. Kodėl gi jų nepapuošti naujomis kelnėmis? O todėl, kad jie kalba ne tai, ko draugas Stalinas reikalauja.

Kitame žurnalo „Vojenno-istoričeskij žurnal" puslapyje nesigėdijant rašoma, kaip po teismo posėdžio vyriausiasis sovietinis kaltintojas Niurnbergo procese, būsimasis SSRS generalinis prokuroras draugas Romanas Rudenka savo darbo kabinete maitina Paulių pietumis: ryk, kale, nusipelnei! O pietaujant patys žinote, ko reikia. Tame straipsnyje, kurį parašė tai matęs liudytojas, degtinė nepamiršta. Tiesa, rašoma, kad Paulius pats degtinės įsipila ir geria stiklinėmis, o apie Rudenką ir kitus draugus nieko nepasakyta. Vadinasi, negeriantys susirinko...

Vaizdas – geriau nesugalvosi. Draugas Rudenka, vyriausiasis sovietinis kaltintojas Niurnbergo procese, draugą Paulių, tą patį, kuris „Barbarosą" sugalvojo, savo darbo kabinete degtine girdo: jeigu kalbėsi taip, kaip reikia, – po penkerių metų dar vienerius štibletus išrašysime.

Jeigu mes ir nebūtume girdėję apie šią užkulisinę šlykštybę, tai vis tiek generolo feldmaršalo Pauliaus pasirodymas procese ir jo kalbos sakė apie tai: stipriai pasikeitė draugas. Arba tiksliau, parsidavė.

Parsidavė ir kiti hitleriniai generolai ir feldmaršalai. Ligi jų Stalinas laužė stuburą senajam rusiškam nusikaltėlių pasauliui. Stalinas daugelį nusikaltėlių priversdavo pakeisti savo gyvenimo nuostatas. Bet ne visus pavykdavo palaužti. Daug tūkstančių geriau sutikdavo mirti, negu pažeisti vagių įstatymus. O dauguma hitlerinių generolų ir maršalų pasirinko principą: geriau pasiduoti negu kentėti. Jie rašė prisiminimus, jausdami dvelkiantį mirties šėlsmą nuo virš jų galvų pakelto kirvio. Jie žinojo: kiekvienam iškelta byla, ir jeigu prireiks, tai sovietiniai draugai suras šimtus liudytojų. O liudytojai patvirtins visa, ką jiems prisakys. Todėl vokiečių generolai memuarus rašė taip, kad neerzintų sovietinių ideologų (taip pat MGB tardytojų ir budelių).

Hitlerininkai netrukus ir patys pajuto, kad buvo verta parsiduoti. Jie ir patys suprato: toks žaidimas jiems naudingas – rašyk apie savo genialius sugebėjimus ir apie rusišką nevisavertiškumą, tave plačiame pasaulyje išgarsins ir Maskvoje išspausdins, tavimi, kaip didžiausiu autoritetu, remsis komunistiniai istorikai. Argi blogai?

Ir štai mums rekomenduoja remtis tokiais autoritetais: Guderianu, girdi, nieko nerašė apie Raudonosios armijos pasirengimą puolimui... Ir Manšteinas yra sakęs, kad Raudonoji armija nebuvo pasirengusi pulti...

O mes šiuo klausimu šitais ponais nesiremsime. Mes darysime kitaip. Mes pasakysime taip: krauju išsitepęs ir ligi mirties išsigandęs niekšas Guderianas, siekdamas įtikti sovietiniams nuosprendžių vykdytojams, rašė tai ir tai; gelbėdamas savo kailį ir užpakalį, bailus sadistas ir budelis Manšteinas, pakuždėjus komunistams, nutylėjo kai kurias smulkmenas ir kai ką, švelniai tariant, iškreipė...

❖ ❖ ❖

Jūs manote, kad šioje knygos dalyje įrodinėju, jog Stalinas rengėsi užpuolimui? Ne. Šis skyrius apie kitką.

1941 metų birželio 22 dieną Hitleris kreipėsi į vokiečių tautą ir pareiškė, kad karas prieš Sovietų Sąjungą priverstinis, preventyvus, siekiant išgelbėti Vokietiją nuo neišvengiamos sovietinės agresijos.

Niekas neprieštaravo.

Sutriuškinus Vokietiją, Stalinas pareiškė, kad Sovietų Sąjunga – nekalta auka, kad jokia agresija prieš Vokietiją nebuvo numatyta. Prieštaravo trys: vienas Vokietijos ministras, vienas feldmaršalas ir vienas generolas. Ir buvo pakarti.

Kiti hitlerininkai neprieštaravo. Kiti neprotestavo.

Išvada: dauguma hitlerinių karvedžių buvo bailūs, silpnavaliai, neprincipingi prisitaikėliai.

Su tokiais karvedžiais Vokietija negalėjo laimėti.

Devynioliktas skyrius

Ką jie žinojo apie žaibo karą?

Didelė vokiečių armijos dalis
žygiavo pėsčia su arklių
traukiamomis gurguolėmis.

Generolas leitenantas
G. Bliumentritas.
Pražūtingi sprendimai. P. 91

1

Žymus Izraelio žurnalistas Jaronas Londonas straipsnyje „Ko nenorėjo žinoti Stalinas" rašo: „Nepasitikėjimas, ideologija ir nepatikrinti gandai veikė Staliną labiau negu šimtai tankų divizijų, pasirengusių užpulti jo šalį" (Laikraštis „Ediot achronot". Rusiškas vertimas žurnale „22". 1995. Nr. 96. P. 122).

Taigi Sovietų Sąjungos pasienyje sutelkta šimtai hitlerinių tankų divizijų, o kvailys Stalinas nenori to žinoti. Stalinas tiki nepatikrintais gandais ir paskalomis, o realios grėsmės nemato ir matyti nenori. Jis, tikina mus, bijojo žiūrėti tiesai į akis...

O mums nėra ko bijoti. Tad imkime ir pažiūrėkime šiai tiesai į akis.

Vokietija buvo visiškai nepasirengusi ilgam karui. Tam niekas neprieštarauja. Lieka tik vienas variantas: žaibo karas. Bet kiekvienam darbui reikia tam tikrų įrankių. Jeigu

mes nusprendėme lydyti plieną, mums reikia marteno krosnies. Jeigu nusprendėme paleisti palydovą, reikia raketos. O jeigu nusprendėme užkariauti pasaulį žaibo karu, mums reikia tankų ir lėktuvų.

Ir šičia mes matome, kaip iš esmės nesutampa požiūriai į karybą: sovietiniai vadai manė, kad tankai turi būti geri ir jų reikia turėti daug, o vokiečių generolai Guderianas, Manšteinas, Romelis, Kleistas ir Giopneris manė, kad vokiški tankai turi būti blogi ir jų turi būti mažai. Man prieštarauja: jie kažkaip irgi suvokė, kad tankų turi būti daug ir jie turi būti geri. Tai nuostabus pareiškimas. Jis varo mus į aklavietę. Jeigu hitleriniai generolai iš tikrųjų suprato tankų reikšmę ir vaidmenį, tai kaip atsitiko, kad jie įsitraukė į Antrąjį pasaulinį karą neturėdami net trijų tūkstančių tankų? 1939 metų rugsėjo 1 dieną Vokietijoje buvo iš viso tik 2980 tankų. Kaip atsitiko, kad beveik pusė tankų (1445 tankai Pz-I) neturėjo patrankų? Kaip atsitiko, kad antroji pusė (1226 tankai Pz-II) buvo apginkluoti pasigailėjimo vertomis 20 mm patrankomis? Kaip atsitiko, kad tankų Pz-III su niekam tikusiomis 37 mm patrankomis iš viso buvo tik 98, o tankų Pz-IV su 75 mm trumpavamzdėmis patrankomis, kurios kautis su tankais netiko ir tam nebuvo skirtos, tebuvo vos 211?

Tarp tankų, su kuriais Hitleris įžengė į Lenkiją (t. y. įsitraukė į Antrąjį pasaulinį karą), nebuvo nė vieno sunkiojo tanko, taip pat kaip nebuvo ir vidutinio. Kiekvieno jų masė neviršijo 20 tonų.

Jeigu vokiečių strategai suvokė, kad reikia turėti daug tankų, tad kaip atsitiko, kad Antrojo pasaulinio karo pradžioje visų vokiškų tankų kovinė masė sudarė iš viso vos 27 tūkstančius tonų. Palyginkime: Prancūzija, kuri aiškiai nepretendavo į pasaulinį viešpatavimą, tiktai vienam linijiniam laivo „Rišeljė" pastatyti skyrė pusantro karto dau-

giau šarvinio plieno negu hitleriniai strategai visiems tankams, kuriuos ji sugebėjo pagaminti iki Antrojo pasaulinio karo pradžios. Ir Vokietijoje tuo metu buvo statomi linijiniai laivai „Bismarkas" ir „Tirpicas". Jų statybai prireikė daugiau kaip 80 tūkstančių tonų plieno. O be jų, dar buvo statomi kreiseriai, eskadriniai minininkai ir povandeniniai laivai.

Antrojo pasaulinio karo pradžioje Vokietijos laivyno kovinė galia buvo mažesnė už JAV, Britanijos, Japonijos, Prancūzijos, Italijos arba Sovietų Sąjungos laivynų galią. O tankams gaminti vokiečių strategai panaudojo labai mažą materialinių, darbo ir intelektualinių išteklių, palyginti su tuo, kas buvo skiriama laivynui plėsti.

Kaipgi atsitiko, kad šalis, kuri paskelbė žaibo karą savo strategijos pagrindu, skyrė tankų gamybai daug mažiau lėšų, negu anaiptol ne galingiausio savo laivyno plėtrai?

Kaip atsitiko, kad vokiečių armija 1941 metų birželio 22 dieną įžengė į sovietinę teritoriją, turėdama iš viso 3410 tankų (Sovietų Sąjungos Didžiojo Tėvynės karo istorija. T. 1. P. 384). Vokiečių žiniomis, tankų buvo dar mažiau – 3200 (Guderianas. Kareivio prisiminimai. P. 193). Tam neprieštaraujame. Guderianas laiko tankais tik tas mašinas, kurios turėjo kokią nors patranką, netgi 20 mm. O sovietiniai istorikai prie bendro vokiečių tankų skaičiaus prideda ir tas mašinas, kurios net neturėjo patrankų.

Ir jeigu vokiečių generolai suvokė, kad reikia gerų tankų, tai kaip atsitiko, kad jie įžengė į sovietinę teritoriją, neturėdami nė vieno tanko su dyzeliniu varikliu? Kaip atsitiko, kad jie įstojo į karą, neturėdami nė vieno tanko su tokiais šarvais, kurių nepramuštų prieštankinė patranka? Kaip atsitiko, kad jie pradėjo karą, neturėdami net sunkiojo tanko projekto? Kaip atsitiko, kad jie neturėjo net plaukiojančių tankų brėžinio? Kaip atsitiko, kad jie neturėjo

nė vieno tanko su galinga patranka? Kaip atsitiko, kad pati galingiausia vokiečių tanko patranka negalėjo pramušti sovietinio tanko KV, tuo tarpu kai KV pramušdavo bet kokį vokišką tanką kiaurai? Ir jeigu vokiečių generolai teoriškai suvokė, kad reikia gerų tankų, tai kaip atsitiko, kad visi 1941 metų vokiečių tankai buvo ne tiktai pasenę, bet ir ganėtinai nusidėvėję?

Keista: jeigu teoriškai jie suvokė tankų reikšmę, tai kodėl nepasistengė, kad būtų sukurti geri tankai? Ir jeigu nėra gerų tankų, tai kodėl gi nepatiekti armijai pakankamai blogų tankų? Kodėl ir blogų pasenusių tankų buvo tiek mažai?

Žymus strategijos teoretikas B. Ch. Lidelis Hartas taip įvertino vokiečių generolų požiūrį į tankus: „Vokiečiams teko atsilyginti už tai, kad praktikos srityje jie atsiliko dvidešimčia metų nuo teorijos, kurią patys laikė sėkmės raktu“ (Antrasis pasaulinis karas. M.: Vojenizdat, 1976. P. 153).

2

Nepakanka vien turėti tankų. Reikia sukurti galingus tankų junginius. Vokietijoje buvo sukurtos tankų divizijos. Bet jos, švelniai tariant, buvo nevisavertės. 1939 metais Hitleris turėjo šešias tankų divizijas. Padėkime knygą, užsimerkime ir įvertinkime tokį faktą: Vokietija įstojo į Antrąjį pasaulinį karą turėdama ŠEŠIAS tankų divizijas! Ir štai dabar kažkokie nepribaigti niekšai tvirtina, kad vokiečių generolai suvokė, kas yra žaibo karas! Ir štai, turėdami ŠEŠIAS tankų divizijas, jie sumanė išplėsti gyvybinę erdvę!

1940 metais Hitleris turėjo dešimt tankų divizijų. O ki-

tais, 1941 metais – 21. Galima pagalvoti: dabar jie jau pradeda po truputį suvokti tankų vaidmenį kare. Bet tai iliuzija. Tankų divizijų skaičius buvo padidintas ne plečiant tankų gamybą, bet, taip sakant, juos perskirstant. Praktiškai tiek pat tankų buvo skirstoma į šešias divizijas, paskui – į dešimt, po to – į 21. Degtinės litrą galima supilti į du puslitrinius butelius, o galima ir į dešimt. Ir pridėti vandens. Taip Hitleris atmiešdavo savo tankų divizijas pėstininkija.

Vaizdžiai šnekant, ne pats geriausias lošėjas sėda lošti tikėdamas aplošti visą pasaulį. Jis aiškiai nesuvokia, kad galima ne tik išlošti, bet ir pralošti. O kaina – standartinė: niekingas jo gyvenimas. Jis turi šešis plonus pakelius pinigų. Ir štai iš šešių pinigų pakelių jis iš pradžių padaro dešimt, paskui dar vienuolika. Būdas paprastas: tarp tikrų girgždančių banknotų jis deda paprastą popierių. Tuo jis nieko neapgaus. Bet pats jaučiasi turtingesnis.

Lidelis Hartas komentuoja: „Šis šarvuočių bei tankų kariuomenės skaičiaus padvigubinimas pasirodė grynai iliuzinis, nes buvo pasiekta svarbiausia sumažinant tankų skaičių divizijose... Kai kurie kvalifikuoti ekspertai tankistai mėgino prieštarauti panašiam sprendimui, nes tikras šių priemonių rezultatas buvo tas, kad padaugėjo štabų ir pagalbinės kariuomenės vadinamojoje šarvuočių bei tankų kariuomenėje... Iš 17 tūkstančių žmonių divizijoje tiktai apie 2600 buvo šiuo atveju tankistai. Bet Hitleris buvo užsispyręs. Matydamas prieš save didžiulius Rusijos plotus, jis stačiai norėjo jausti, kad turi daugiau divizijų, sugebančių smogti į gilumą, ir manė, kad techninis pranašumas prieš rusų kariuomenę pakankamai kompensuos jo šarvuočių bei tankų kariuomenės „atskiedimą“... Tačiau sumažinus tankų skaičių divizijose, padidėjo pagrindinis „vokiečių tankų divizijos“ trūkumas – tai, kad

iš esmės jos dalis ir padalinius sudarė pėstininkija, kuri negalėjo judėti raižyta vietove..." (Ten pat. P. 152–153).

Lidelis Hartas terminą „vokiečių tankų divizija" rašo tarp kabučių. Jis savo požiūrį paaiškina tuo: „Tankai būtų galėję tęsti puolimą, bet jie, kaip ir kitos vikšrinės mašinos, sudarė tik mažą kiekvienos vadinamosios tankų divizijos dalį" (Ten pat. P. 158).

3

Žaibo karas – tai slaptas tankų galios koncentravimas siauruose fronto baruose ir netikėtas staigus smūgis gilyn. Aukščiausias organizacinis vokiečių tankų kariuomenės vienetas 1941 metų birželio mėnesį buvo tankų grupė. Visoje vokiečių armijoje buvo keturios tokios grupės.

Kiekvieną tankų grupę sudarė korpusai, o korpusą – divizijos. Bet mes jau įrodėme, kad Hitlerio tankų divizijos buvo nevisavertės. Be tankų divizijų, tankų grupėse buvo motorizuotos divizijos. Jas galima apibūdinti labai trumpai: visose vokiečių motorizuotose divizijose, kartu paėmus, tankų buvo – 0.

Norint padidinti smogiamąją tankų grupių galią, į jų sudėtį, neskaitant vadinamųjų tankų ir motorizuotų divizijų, kuriose ir taip buvo per daug pėstininkų, dar įtrauktos... ir pėstininkų divizijos. Jau ir taip į be saiko vandeniu atmieštą degtinę įpilta dar kibiras vandenėlio. Dėl stiprumo.

1-oje tankų grupėje 14 divizijų, iš jų septynios pėstininkų.

2-oje tankų grupėje 13 divizijų, iš jų viena kavalerijos ir keturios pėstininkų.

3-oje tankų grupėje 11 divizijų, iš jų keturios pėstininkų.

4-oje tankų grupėje aštuonios divizijos, iš jų dvi pėstininkų.

Kiekviena vokiečių pėstininkų divizija – 16 859 žmonės ir 6358 arkliai, pakinkyti į vežimus. Pėstininkų divizijos buvo jungiamos į korpusus, o kiekvienas korpusas turėjo savo, be tų, kurie buvo divizijų sudėtyje, kinkomąjį transportą.

Išėjo, kad žaibo karo įrankis – tankų grupės, o tai gremėzdiški dariniai, kurių pagrindinė sudėtis yra pėstininkija. Tankų grupė – tai 150–250 tūkstančių žmonių, 14–15 tūkstančių arklių gurguolėms, 10–20 tūkstančių blogo pravažumo automobilių... ir 600–1000 pasenusių tankų.

Tik didelis fantazuotojas tokias ordas galėjo vadinti tankų grupėmis. Ir tegu nemeluoja parsidavę hitlerininkai, kad Raudonoji armija kopijavo šią organizaciją. Nėra ko čia kopijuoti. Raudonojoje armijoje nieko panašaus į šią gėdą nėra buvę.

Štai jums ir skirtumas: sovietiniai generolai suprato, kas yra manevrinis karas, todėl 1941 metų sovietiniai mechanizuoti korpusai, o vėliau tankų armijos – tai gimininingi junginiai. Juos sudarė tik kariuomenės judriosios grupės: tankų, motorizuotų šaulių, artilerijos su mechanine trauka. Tarp jų buvo sukomplektuotų ir nesukomplektuotų (kaip, beje, ir vokiečių), bet niekam nešovė į galvą mintis „atmiešti" sovietinius mechanizuotus ir tankų korpusus šaulių divizijomis.

4

Vokiečių tankų grupių pėstininkų junginiai judėjo taip, kaip egiptiečių pėstininkai prieš keturis tūkstančius metų, – kojytėmis. Seniai yra žinoma, kad eskadros greitį

riboja lėčiausiai plaukiančio jos sudėtyje esančio laivo greitis. Kariuomenės judriosios grupės greitį riboja jos nepaslankiausio junginio greitis. Vokiečių vadinamosios grupės negalėjo judėti sparčiau už pėstininkų divizijas, kurios įėjo į grupės sudėtį. Kuo strategiškai skyrėsi vadinamasis žaibo karas nuo Asirijos, Kartaginos, Romos, Spartos ar Makedonijos pėstininkų veiksmų?

Apie kokį žaibo karą galima kalbėti, jeigu tankų grupės vadas įsakė tankistams veržtis į priekį, į operatyvinę gilumą, o iš paskos slenka pėstininkai ir girgžda pėstininkų gurguolių vežimų ratai? Ir tankų grupės vadas, tas pats Gotas arba Kleistas, priversti vienu metu vadovauti ir „judriesiems" junginiams, ir pėstininkijai, kuri paprastai negali visą laiką bėgti paskui tankus. Ir kurgi jie su tokiu žaibo karu ketino nubėgti?

5

Tai mes kalbame apie keturias tankų grupes – „judrias" vokiečių grupuotes. Visa kita armija buvo nejudri.

Visa kita vokiečių armija neturėjo NĖ VIENOS motorizuotos divizijos – visos vadinamosios motorizuotos divizijos buvo įtrauktos į tankų grupių sudėtį.

Visa kita vokiečių armija neturėjo NĖ VIENOS kavalerijos divizijos. Vienintelė kavalerijos divizija buvo įtraukta į Guderiano 2-ąją tankų grupę.

Visoje kitoje vokiečių armijoje, veikusioje prieš Sovietų Sąjungą, nebuvo NĖ VIENO tanko. Visi 3410 buvo paskirstyti keturioms tankų grupėms.

Visa kita vokiečių armija Rytų fronte – tai pėstininkai, pėstininkai, pėstininkai ir 750 tūkstančių arklių gurguolėse. Štai generolas pulkininkas Lotaras Renduličius rašo

apie savo 20-ąją kalnų armiją: „Išskyrus užnugario transporto dalis, armiją sudarė vien pėstininkai – 200 tūkstančių kareivių ir 70 tūkstančių arklių“ (Kariuomenės valdymas. P. 60).

Kartą žurnalas „Špigel“ (1996. Nr. 6) išspausdino straipsnį, kuriame, švelniai kalbant, ne ypač palankiai atsiliepė apie mano knygą „Diena M“. Straipsnį vaizdumo dėlei papildė susikaupusio Hitlerio, palinkusio prie žemėlapio, taip pat suomių slidininkų, kurie parodė visam pasauliui, „kokia silpna Raudonoji Armija“, nuotraukomis. O straipsnio pradžioje – per visą atlanką – didžiulė besijuokiančių vokiečių kareivių fotografija. Ir ši viena fotografija pasakė daugiau tiesos apie karą negu visas straipsnis ir daugybė tokių pat straipsnių bei ištisos knygų bibliotekos. Fotografijoje – 1941 metai, žaibo karas, vokiečių kareiviai žygiuoja sovietine žeme. Visi – pėstute. Jie neturi nė vieno automato. Ginkluotė – 1898 metų pavyzdžio šautuvai ir keli kulkosvaidžiai. O antrajame plane – vežimai, vežimai, vežimai. Visa tai ir yra žaibo karas. Jeigu norite pasijuokti – susiraskite tą žurnalą – fotografijos 100–101 puslapiuose.

Mums piešia Staliną, „kuris tikėjo apkalbomis ir nepatikrintais gandais“, kuris bijojo žiūrėti tiesai į akis, kuris atsisakė matyti „šimtus tankų divizijų, pasirengusių užpulti jo šalį“. Beje, Stalinas atsisakydavo matyti „šimtus tankų divizijų“ ne todėl, kad jų bijojo, o todėl, kad jų paprasčiausiai nebuvo. „Šimtus tankų divizijų“ sugalvojo Jaronas Londonas. Nepaisant savo pagyrūniškumo, nei Hitleris, nei Gebelsas nėra pasigyrę, kad jie turi „šimtus tankų divizijų“. Jaronas Londonas pridėjo jiems tiek, kiek trūksta. Tarp kitko, labai paprasta paneigti Jarono Londono prasimanymus. Hitleris prieš Sovietų Sąjungą turėjo 3410 tankų. Jeigu įsivaizduosime, kad Hitleris turėjo tiktai vieną

šimtą tankų divizijų, tai išeis, kad kiekvienoje divizijoje buvo po 34 tankus. Tai ne divizijos, ne brigados ir net ne pulkai. Tai batalionai. O jeigu įsivaizduosime, kad Hitleris turėjo ne vieną šimtą, o šimtus tankų divizijų, tada šitos „divizijos" pavirs kuopomis ir būriais.

Liūdna, kad pasklidusios kalbos apie hitlerinę galią ir stalininį silpnumą įsišaknijo taip giliai, jog pareiškimas, kad Hitleris turėjo „šimtus tankų divizijų", nieko nestebina ir nieko nepiktina. Niekas šitų neatsakingų plepių nenutildo ir nepaklausia apie jų elgesio motyvus. Niekas jų nepaklaus: o kodėl jūs taip simpatizuojate Hitleriui?

6

Tiktai judėjimas atneša pergalę. Tai pasakė Guderianas. Prieš du tūkstančius metų tą patį pasakė vienas labai sumanus kinas. Žaibo karas – manevrinis karas. Vokiečių manevringumo Antrajame pasauliniame kare pagrindas – pora arklių, pakinkytų į vežimą. Ir mes čia turime pasakyti tiesą nors patys sau. Jeigu reikalai klostėsi taip, žaibo karas buvo neįmanomas. Sakykime: vadinamosios vokiečių tankų divizijos nuriedėjo į priekį, bet be pėstininkų ir artilerijos jos bejėgės ir nenaudingos. Todėl jos priverstos sustoti ir laukti, kol ateis pėstininkai ir pasirodys artilerija. O tai jau ne žaibo karas.

Ir jeigu arklioką padarė svarbiausia žaibo karo figūra, tai reikėtų jų pakankamai ir turėti.

Halderis, 1941 metų rugsėjo 17 diena: „Sunkumai susiję su arkliais. Reichsmaršalas neleido išvežti iš Vokietijos daugiau nė vieno arklio".

Reichsmaršalas – tai Geringas. Jis vadovavo aviacijai. O kartu ir visiems arkliams. Jis įsakė: arklių iš Vokietijos

neišvežti, ir – galas žaibo karui. Ir negalima šiuo atveju kaltinti storulio. Be arklių Vokietijoje apmirtų visas ūkinis gyvenimas. Atiduok arklius žaibo karui tęsti, ir tai bus savižudybė, bet iš kito galo – ekonomika patirs krachą. Vokietijoje mažai benzino. Praktiškai viskas atiduota armijai, aviacijai ir laivynui. O jeigu atiduotum armijai dar ir arklius, tai badas neišvengiamas, ir pramonė sustos.

Generolas majoras Miuleris–Hilebrandas: „Kadangi nebuvo galima taip pat patenkinti arklių poreikio, tai nepavyko atkurti kariuomenės judrumo panaudojant arklių trauką“ (T. 3. P. 67).

7

Per Pirmąjį pasaulinį karą visoms kariaujančioms armijoms iškilo beveik neišsprendžiamas uždavinys: jeigu priešininkas perėjo į aklą gynybą, tad kaip pralaužti jo frontą?

Britanijos armija per Pirmąjį pasaulinį karą negalėjo išspręsti šio uždavinio. Prancūzijos – taip pat. Pirmą kartą strateginį frontą pralaužė rusų generolas A. Brusilovas 1916 metų gegužės mėnesį. O Vokietijos armijai nepavyko bandymai pralaužti strateginį frontą. Sėkmingiausias vokiečių puolimas 1918 metų kovo mėnesį baigėsi tuo, kad pavyko frontą ne pralaužti, o išlenkti jį priešininko pusėn.

Po Pirmojo pasaulinio karo daugelyje šalių buvo pradėtos plačiai statyti ilgalaikės gynybos linijos, panaudojant šarvinį plieną ir fortifikacinį gelžbetonį. Tokias gynybos linijas prie savo sienų statė Vokietija, Prancūzija, Suomija, Čekoslovakija, Belgija, Mandžiūrija, Olandija... Raudonosios armijos vadovybė gerai suvokė, kad labai svarbu, reikalinga ir efektyvu giliai įsiveržti į priešininko

teritoriją. Bet tam pirmiausia reikia pralaužti jo frontą. Iškilo toks klausimas. Gynyba Pirmajame pasauliniame kare – purvinos tranšėjos, spygliuota viela, kulkosvaidžiai ir blindažai su trim juodlubių sluoksniais. Ir tai praktiškai negalima nei pramušti, nei pragraužti. Brusilovo prasiveržimas – išimtis, bet ne taisyklė. Naujajame kare, be viso to, gynyba bus sustiprinta gelžbetonio kazematais, prieštankiniais grioviais, betoniniais dengtais apkasais, iš bėgių suvirintais plieniniais ežiais, betoniniais tetraedrais, eskarpais ir kontraeskarpais, plieno betono ir granito prieštankinėmis užtvaromis, prieštankine artilerija ir didžiuliais minų laukais. Žaibo karas – geras dalykas. Bet kaip per tokią gynybą prasiveržti į platybes?

Štai dar vienas skirtumas: sovietinę gilios operacijos teoriją ir praktiką sudarė dvi dalys – prasiveržimas ir veiksmai gilumoje. Vokiečių žaibo karas – veiksmai gilumoje. Vokietijoje prasiveržimo teorija nebuvo kuriama, ir prasiveržimo problema nebuvo keliama. Manyta, kad prasiveržti galima tik puolant netikėtai. Šitai palyginti galima štai su kuo. Sovietiniai teoretikai ir praktikai manė, kad reikia mokėti įsilaužti į seifą ir jį ištuštinti. O vokiečių – kad reikia mokėti ištuštinti. Bet kaip į jį patekti? Atsakymas: įžūliai, staiga užpuolus, kai seifas neužrakintas.

Vokiečių variantas tiko pradiniam karo laikotarpiui, kai priešininkas nebuvo perėjęs į aklą gynybą ir buvo galima jį užpulti netikėtai. Bet jeigu priešininkas perėjo į gynybą ir į ją žiūrėjo rimtai (pavyzdžiui, Raudonoji armija Kursko lanke), tai vokiečių karo mašina įstrigo. Vieni tankai negali pralaužti gynybos. Tankas apginkluotas patranka. Jos trajektorija lėkšta. Pabūklo sviedinys skrieja virš apkasų ir tranšėjų, o mes palenksime galvas. Štai ir viskas. Tankai, besiveržiantys per giliai ešelonuotą gynybą, būna pažeidžiami. Toks darbas ne jiems. Masiniai aviacijos smū-

giai padėdavo tankams prasiveržti tada, kai priešininko gynyba būdavo silpna arba jos išvis nebūdavo. Bet kai prieš tankus kilometrai užminuotų laukų ir dešimtys viena po kitos tranšėjų juostų, kai apkasuose laukia prieštankinė artilerija, tai jų prasiveržimas neįmanomas. To vokiečiai nesuvokė net po karo.

Neįvertinant prasiveržimo reikšmės susilaukiama pasekmių.

Svarbiausiu gynybos pralaužimo įrankiu Raudonojoje armijoje buvo pripažinta lauko artilerija. Pirmiausia – haubicos. Haubica, palyginti su patranka, tiek pat sveria, tačiau jos sviedinio pradinis greitis ir šaudymo nuotolis yra mažesnis. Užtat jos sviediniai galingesni ir jos trajektorija iškili, o to ir reikia šaudant į įsikasusį į žemę priešą. Raudonosios armijos artilerijai ilgus metus vadovavo Sovietų Sąjungos maršalas Grigorijus Kulikas. Jam vadovaujant buvo sukurtos geriausios pasaulyje artilerijos sistemos, pirmiausia – haubicos. Jų buvo pagaminta tiek, kad pranoko visą likusiame pasaulyje lauko artileriją. Jų gamybai plėsti buvo pastatytos galingiausios šaudmenų gamyklos.

Mus išmokė Grigorijų Kuliką laikyti idiotu. Mes neišdidūs: tegu bus idiotas.

O Hitleris tokių idiotų neturėjo. Ten – vieni genijai. Todėl lauko artilerijos srityje nebuvo nieko padaryta. O kaip be haubicų pralaužti gynybą? Atsakymas standartinis: gal pats kaip nors prasilauš.

Be haubicų artilerijos, Raudonajai armijai buvo pagamintas iš principo naujas ginklas – reaktyviniai įrenginiai, šaudantys papliūpomis. Jeigu mes laušime priešo gynybą dienomis, savaitėmis ir mėnesiais, tai priešas į prasiveržimo ruožą permes naujų jėgų ir giliau suorganizuos naują gynybos liniją. Todėl buvo labai svarbu pasigaminti tokios sistemos ginklų, kurie įgalintų per trumpą laiką,

minutes, smogti priešui mirtiną smūgį. Tokie ginklai ir buvo BM-13 „Katiušos". Iš pradžių šie ginklai buvo gaminami tam, kad per trumpą laiką būtų galima užkrėsti didelius plotus nuodingosiomis medžiagomis. Gaminti ne tik cheminius, bet dar ir skeveldrinius–fugasinius bei padegamuosius sviedinius įrenginiui BM-13 įsakė Sovietų Sąjungos maršalas Klimentas Vorošilovas. Mus mokė ir Vorošilovą laikyti idiotu. Ką gi, darysime taip, kaip mokė. O Vokietijoje tokio idioto, kuris prilygtų Vorošilovui, neatsirado. Todėl vokiečių genijai jokios „Katiušos" nesugalvojo.

Raudonosios armijos vadovybė buvo tokios nuomonės, kad po galingo artilerinio parengimo priešo gynybą pralaužia pėstininkai. Todėl buvo nuspręsta aprūpinti sovietinę pėstininkiją tankais. Kiekviena sovietinė šaulių divizija turėjo savo tankų batalioną T-26. Mus išmokė iš šito tanko juoktis. Bet vokiečių pėstininkai savo tanko neturėjo. Mūsų – blogas. O jie neturi jokio.

Ir štai ši kareivija, neturėdama tam atitinkamo instrumento, nusprendė sukurti žaibo karą. Stalinas žinojo, kad Vokietija turi labai mažai tankų, kad visi vokiečių tankai pasenę ir nusidėvėję. Iš to jis darė teisingą išvadą: su tokia nepasirengusia karui armija pradėti karą neverta.

Hitlerio gynėjai sako, kad iš tiesų jis turėjo mažai tankų ir kad visi jie buvo pasenę. Tačiau, prieštarauja jie, hitleriniai strategai žaibo kare pasikliovė ne tankais, o vežimais. O vokiškas vežimas, tvirtina jie, buvo geriausias pasaulyje. Ar galima tam prieštarauti? Aš tam neprieštarauju. Aš dėl kitko prieštarauju: jeigu net vokiški vežimai ir buvo geriausi pasaulyje, tai jų visiškai nepakako žaibo karui. Todėl vokiečių armija buvo priversta naudoti žaibo karui ne tik vokiškus vežimus, bet ir mobilizuoti juos visoje pavergtoje Europoje. Halderio dienoraštis, 1941 metų gegu-

žės 2 dienos įrašas: „Valstiečių vežimų, atvykusių iš generalgubernatorijos, paskirstymas. Maždaug po 200 vežimų divizijai". Generalgubernatorija – tai vokiečių okupuota Lenkija. Iš lenkų valstiečių atėmė visų rūšių, visų dydžių, visokių spalvų, visokio amžiaus vežimus. Savų (geriausių pasaulyje) vežimų neužteko, todėl šimtas septynios vokiečių pėstininkų divizijos prieš žaibo karo Sovietų Sąjungoje pradžią buvo papildytos Lenkijoje, Slovakijoje, Belgijoje, Olandijoje, Serbijoje ir Prancūzijoje konfiskuotais vežimais.

Stalinas neatsižvelgė į vieną dalyką: kvailio veiksmų neįmanoma nuspėti.

Kvailys nenuspėjamas.

❖ ❖ ❖

Kai kuriems nepatinka istorija tokia, kokia ji yra. Atėjo mada istoriją perrašyti. Hitlerio naudai. Pavyzdys su „šimtais tankų divizijų" – tiktai vienas iš daugybės. Jeigu tikėtume šiais prasimanymais, tai Stalinas atrodo visiškas idiotas. Bet jeigu prisiminsime tikrą padėtį, tai Stalino elgesys suprantamas: prieš jį pėstininkų su vežimais ir arkliais ordos, o tarp jų – kai kur šmėžuoja vienas kitas tankas. Jeigu žiūrėtume tiesai į akis, tai idiotais reikėtų laikyti Hitlerį ir jo šauniuosius strategus. Jie svajojo apie žaibo karą, kaip impotentai apie išprievartavimą. Bet kiekvienam darbui reikia atitinkamo įrankio.

Dvidešimtas skyrius

Apie kovinę patirtį

Fiureris išsakė kelias mintis,
kurių rimtumu ir nuoseklumu
abejoju.

Generolas pulkininkas F. Halderis.
Karinis dienoraštis. 1941 metų
rugpjūčio 30 dienos
įrašas

1

Nepakanka vien to, kad turi įrankį. Reikia mokėti juo dirbti. Raudonosios armijos 1941 metų kovos patirtis šiuolaikiniame kare smarkiai pranoko vokiečių armijos patirtį. Į tai Hitlerio užtarėjai niekinamai atsako: pamanyk, kovos patirtis! Tai neturi jokios reikšmės!

O kai kurie hitleriniai rėksniai žengia dar toliau: jie tvirtina, kad 1941 metais Hitlerio armija kovos patirtimi bemaž prilygo Raudonajai armijai. Georgijus Žukovas nusišnekėjo tiek, kad vokiečių armija 1941 metų birželio 22 dieną jau buvo įgijusi beveik dvejų šiuolaikinio karo metų patirtį.

Tokių pareiškimų kažkodėl niekas nepaneigia.

Imkime ir išsiaiškinkime. 1939 metai. Karas prieš Lenkiją. Lenkija jau praktiškai vokiečių kariuomenės apsupta iš trijų pusių. Iš ketvirtos – Raudonoji armija ir NKVD pasirengusios smogti Lenkijai kirviu į nugarą ir negailestin-

gai naikinti jos piliečius. Lenkija atkirsta nuo viso pasaulio, ir jai nėra iš kur tikėtis paramos. Britanijos ir Prancūzijos pažadai – tik plepalai. Įsivaizduokite: mes – ryškiai apšviestoje cirko arenoje ir mūsų mažai. Aplinkui – mūsų priešai. Jie stiprūs, ir jų daug. Neįmanoma organizuoti gynybos ratu, be to, tai prieštarauja ir elementariems strategijos principams, nes tas, kuris gina viską, nieko negina. Kad ir kaip lenkų vadovybė būtų išdėsčiusi savo divizijas, visada buvo galima smogti joms iš užnugario. Mano chuliganiškos paauglystės kalba tokia situacija buvo vadinama penktuoju kampu. Vienas rate, aplinkui – sužvėrėjusi gauja. Ginklai įvairūs, populiariausias – grandinė su kabančia ant jos galo spyna ir išgaląstas dviračio stipinas. Ir į kokią pusę tame rate pasisuktum, vis tiek gautum skambančia grandine į tarpuausį. Ir į užpakalį stipiną įvarys. Gerai, kad dar ne į kepenis.

Apskritai Stalinui ir Hitleriui jokio žaibo karo Lenkijoje nereikėjo. Galima buvo tik uždaryti visus tiekimo kanalus, sužlugdyti Lenkijos ekonomiką ir pasidalyti šalį į okupacijos zonas.

Bet Hitleris norėjo pademonstruoti galią. Stalinui reikėjo, kad Hitleris įsiveltų į nešvarų reikalą. 1939 metų rugsėjo mėnesį susidarė palankiausios sąlygos Vokietijai išbandyti žaibo karą. Lenkų armijai pagal šalies perimetrą buvo neįmanoma organizuoti kompaktišką gynybą. „Lenkija, jos nelaimei, buvo ideali vieta tokiems veiksmams demonstruoti. Jos sienos su Vokietija tęsėsi du tūkstančius kilometrų; kai vokiečiai okupavo Čekoslovakiją, Vokietijos–Lenkijos siena pailgėjo dar 800 kilometrų. Dėl to Lenkijos pietų sparnas, kaip ir šiaurės sparnas, prigludęs prie Rytų Prūsijos, tapo nepridengtas. Taigi Vakarų Lenkija virto plačiu kyšuliu, iš trijų pusių apsuptu vokiečių teritorijos“ (Lidelis Hartas. Netiesioginių veiksmų strategija.

P. 314). Vokiečių armijai nereikėjo pralaužti gynybos. Iš priekio – lygi vietovė, idealiai tinkanti puolimui, ir visiškai netinkanti gynybai. Per Lenkiją teka Vysla. Bet jos forsuoti nereikia. Hitlerio kariuomenė buvo susitelkusi abiejose Vyslos pusėse ir žygiavo prie jos iš įvairių pusių. Kitų rimtų vandens kliūčių nėra. Varšuvai galima smogti iš bet kurios pusės. Nuo Vokietijos pagrindinės teritorijos sienos iki Varšuvos – 230 kilometrų. Nuo Rytų Prūsijos sienos iki Varšuvos – 110 kilometrų. Tai reiškia, kad tiekimo bazių nereikia perkelti. Kariuomenę galima aprūpinti iš stacionarinių taikos meto sandėlių. Nereikia niekur perkelti šimtų tūkstančių tonų šaudmenų, degalų ir tepalų bei kitų reikmenų. Iš principo veržtis į Varšuvą galima papildomai nepripylus degalų į tankus. Įsipylei degalų Vokietijoje – ir pirmyn! Juk priekyje gynybos nėra. Ji neįmanoma. Ir nereikia organizuoti lauko ligoninių, galima sužeistuosius nugabenti į stacionarines taikos meto ligonines. Nereikia taip pat ir aviacijos niekur perbazuoti – ji gali veikti iš savo nuolatinių oro uostų. Ir vadavietės su ryšių mazgais lieka vietoje požeminiuose bunkeriuose. Į priekį galima perkelti tik nedideles operatyvines valdymo grupes.

Karas prasidėjo 1939 metų rugsėjo 1 dieną. Visas žaibo karas – viena savaitė. Po savaitės prasidėjo mūšiai dėl Varšuvos. Tai jau ne žaibo karas. Tai tris savaites trukęs miesto šturmas. Ir štai šitą banditišką susidorojimą hitleriniai agitatoriai išaukštino kaip garsią strateginę operaciją: Vokietija, girdi, suvokė šiuolaikinio karo principus.

Tačiau ne viskas vyko taip sklandžiai, kaip tai dabar vaizduoja. Apie tai nebuvo priimta kalbėti: juk vokiečių žaibo karas Lenkijoje sužlugo. 1939 metų rugsėjo 15 dieną, praėjus dviem savaitėm nuo Antrojo pasaulinio karo pradžios, smarkiai sumažėjo vokiečių aviacijos aktyvumas,

pradėjo masiškai stoti vokiečių tankų ir automobilių kolonos. Man pasisekė pasikalbėti su lenkų karo istorikais, kurie parodė išties stulbinančius dokumentus: vokiečių armijoje baigėsi benzinas. Aš per daug nesigilinu į šį klausimą, nes Lenkijoje šią temą seniai ir įdėmiai nagrinėja mano kolegos lenkai, kuriems iš visos širdies linkiu sėkmės. Manau, šios temos studijavimas atveria mums visiškai naują viso Antrojo pasaulinio karo perspektyvą: Raudonosios armijos įsiveržimas į Lenkiją 1939 metų rugsėjo 17 dieną – tai stalininės rankos pagalba pamišusiam draugui. Be šito visas žaibo karas būtų įstrigęs dar antrą karo savaitę.

Prieš tai, kol dar nebuvo pasibaigęs benzinas, vokiečių karines oro pajėgas ištiko kitas konfūzas: „Per pirmąsias keturiolika karo su Lenkija dienų vokiečių bombonešiai išnaudojo visą bombų atsargą" (G. Kerlis. Rink. „Antrojo pasaulinio karo rezultatai". P. 364). Jie rengėsi nukariauti Europą ir visą pasaulį, o jų bombų atsarga baigėsi jau Lenkijoje. Štai šitai ir yra strateginio planavimo lygis, jų pasirengimas pasauliniam karui. Štai jų šiuolaikinio karo suvokimo lygis.

Ir tegu nepasakoja mūsų nusipelnę memuarininkai, jog Raudonoji armija įžengė į Lenkiją baimindamasi, kad vokiečių armija iš karto nepradėtų žygio į Maskvą. Hitleris neturėjo tokių jėgų. Ir jeigu jis 1939 metų spalio mėnesį būtų pradėjęs žygiuoti į Maskvą, tai jo narsiąją armiją būtų ištikę būtent tai, kas ištiko 1941 metų spalio mėnesį: ji būtų įmarmėjusi į purvyną. Raudonoji armija žygiavo į Lenkiją dėl kitos priežasties: kad kaip nors neįstrigtų hitlerinis žaibo karas. O jis jau ėmė lėtėti. Įsivaizduokite situaciją: stovi visi vokiečių tankai ir mašinos, neskrenda lėktuvai. Vokiečių armijoje arklių daug, tiesa, gurguolėms, o ne kavalerijai skirti arkliai. Štai šioje situacijoje lenkų kavalerija galėjo parodyti, ką reiškia pranašumas strateginio

mobilumo srityje... Bet Hitlerį vėl išgelbėjo draugas Stalinas.

2

Operacija Lenkijoje didžiosios strategijos požiūriu – visiškas Hitlerio ir jo generolų pralaimėjimas. Tai pirmasis hitlerinės Vokietijos savižudybės aktas: pradėjo karą turėdami vieną priešą – Lenkiją, o per mėnesį šauniai baigė karą turėdami priešus – Britaniją, Prancūziją, Indiją, Australiją, Naująją Zelandiją, PAR, Kanadą ir potencialiai – JAV. Karo prieš visas šias valstybes žaibo karu laimėti negalima, o kitų variantų Hitleriui nebuvo...

Žaibo karo Lenkijoje dėka Hitleriui atsirado bendra siena su „neutralia" Sovietų Sąjunga. Sutikite: karo prieš visus sąlygomis Hitleriui buvo geriau turėti sieną su Lenkija negu su Sovietų Sąjunga. Iš draugo Stalino buvo galima tikėtis ko tik nori...

Ir dar: juk Lenkija toli gražu nebuvo sutriuškinta žaibo karu. Iš karto, žlugus vyriausybei Varšuvoje, buvo sudaryta Lenkijos vyriausybė Londone, kurią pripažino dauguma pasaulio šalių ir Tautų Lyga. Pagal senas Lenkijos tradicijas okupuotoje Lenkijos teritorijoje susikūrė pogrindinė valstybė ir slapta pogrindinė vietos savivaldybė. Ir atgimė ginkluotosios pajėgos. Labai atsargiais vertinimais, Armija Krajova turėjo 350 tūkstančių kareivių ir karininkų, labai drausmingų, gerai parengtų, organizuotų ir ginkluotų. Be to, lenkai kariavo su Hitleriu visuose frontuose: Britanijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Afrikoje, Olandijoje ir Sovietų Sąjungoje. Nuo 1939 metų Lenkijos formuotėse, kariavusiose su Hitleriu, nuolat buvo maždaug milijonas žmonių. Žaibo karas prasidėjo 1939 metais Lenkijoje, o bai-

gėsi 1945 metais Berlyno šturmu, kuriame dalyvavo Lenkijos kariuomenės 1-oji ir 2-oji armijos.

3

1939 metų spalio mėnesį vokiečių ir sovietinės divizijos Lenkijoje nutraukė kovos veiksmus. Okupuotoje Lenkijos teritorijoje dirbo hitleriniai ir stalininiai budeliai ir baudėjai, vyko masiniai valymai naikinant tūkstančius žmonių. Bet tai jau nesusiję su kovos patirtimi. Iš šių veiksmų Vermachtas negalėjo pasisemti daugiau šiuolaikinio karo patirties. O Vakaruose – „keistasis karas", t. y. jokio karo. Visą rudenį ir žiemą vokiečių armija ir Vakarų sąjungininkų armijos stovėjo viena prieš kitą, nieko neveikdamos.

1940 metų balandžio mėnesį vokiečių armija užėmė Daniją ir Norvegiją. Užėmė greitai. Bet tai negalima laikyti žaibo karu. Čia nebuvo panaudota per daug tankų, artilerijos ir aviacijos. Karo meno plėtros požiūriu, šios operacijos nieko nedavė.

1940 metų gegužės 10 dieną prasideda tikras karas su Prancūzija. Vokiečių kariuomenė, masiškai puldama, per Ardėnų kalnus apėjo „Mažino" liniją. Gegužės 20 dieną vokiečių tankų kolona įsiveržė į Pa de Kalę. Operacija šauni tiek sumanymo, tiek įvykdymo požiūriu. Vokiečių generolai pastebėjo silpną vietą priešo gynyboje ir paleido pirmyn tankų divizijas, kurios veržliai pasiekė jūrą. „Vokiečių tankų srautas praūžė aplink gremėzdiškus sąjungininkų susitelkimus" (Lidelis Hartas. Netiesioginių veiksmų strategija. P. 307).

Visa tai šaunu. Bet tai tik 300 kilometrų kelio ir dešimt dienų kovos veiksmų. Kariuomenė iš tokių veiksmų

nepasisemia jokios ypatingos patirties. Kareiviai žygiuoja kolonomis. Kiekviena tanko įgula mato prieš save tiktai tanko, kuris važiuoja priekyje, paskuigalį. Niekam, iki batalionų ir pulkų vadų imtinai, nereikia nei apie nieką galvoti, nei priimti jokių sprendimų: tiktai stebėk greitį ir nuotolį. Prasiveržimas prie jūros reiškė, kad pralaimėjo Vakarų sąjungininkai. Po to vokiečių tankų divizijos pasuko į pietus ir atliko veržlų žygį, kai kurios – 400 kilometrų, o kitos – net 500 kilometrų. Iš principo joms niekas netrukdė.

Hitleriniai generolai veikė taip, kad net trūko žodžių juos pagirti. „Ir vis dėlto kaip tiktai Prancūzijos aukščiausioji vadovybė daugiausia prisidėjo prie to, kad Hitleris laimėtų... Prancūzijos kariuomenės vadai, pripratę prie lėtų Pirmojo pasaulinio karo metodų, pasirodė moraliai nesugebantys atremti tankų prasiveržimo. Ir ši sąlyga paralyžiavo visus jų veiksmus“ (Lidelis Hartas. Antrasis pasaulinis karas. P. 78–81).

Vertinant didžiosios strategijos požiūriu, Prancūzijos sutriuškinimas buvo dar vienas gėdingas Hitlerio ir jo generolų pralaimėjimas. Negabiausiems pirmakursiams kursantams žinomi Klauzevico žodžiai: „KIEKVIENAS PUOLIMAS, KURIS NEPADEDA SIEKTI TAIKOS, BAIGIASI GYNYBA“.

Hitleriui priešinosi Britanijos ir Prancūzijos koalicija. Prancūzija sutriuškinta, bet Britanija – neprieinamose salose. „Tuo metu, kai Prancūzija jau pralaimėjo, vokiečių armija visiškai nebuvo pasirengusi įsiveržti į Angliją“ (Lidelis Hartas. Antrasis pasaulinis karas. P. 95). Prancūzija buvo sutriuškinta žaibišku smūgiu, bet karas vis tiek užtrunka. Todėl netikslinga vartoti patį terminą „žaibo karas“. Karas iš pat pradžių, nuo 1939 metų rugsėjo 3 dienos, buvo užtęstinis ir kitoks negalėjo būti. Reikia kalbėti ne apie žaibo karą, o apie atskiras žaibo operacijas.

Aš teigiu: Prancūzijos sutriuškinimas – ne žaibo karas. Tai – epizodas. Tai trumpa graži operacija ilgame sekinančiame kare.

4

Sutriuškinus Prancūziją, karas žemyne vėl aprimo. Tęsėsi karas jūroje prieš Britaniją. Bet laivynų veiksmuose nieko naujo nebuvo. Per vandenyną plaukė konvojai, povandeniniai laivai skandino transporto laivus, o antvandeniniai kariniai laivai medžiojo povandeninius laivus, linijiniai laivai gainiojo linijinius laivus... Visa tai niekaip negalėjo praturtinti vokiečių tankistų, pėstininkų, artileristų, motociklininkų, dviratininkų, pionierių, karinių žvalgybininkų, arklių transporto varovų kovos patirties.

Tęsėsi taip pat oro karas prieš Didžiąją Britaniją: bombonešiai bombardavo miestus, gamyklas, uostus ir oro uostus, o naikintuvai juos nugindavo. Nieko naujo ir revoliucinio šiuose veiksmuose nebuvo. Šie veiksmai papildė lakūnų patirtį, bet niekaip nepraturtino žaibo karo patirties. Visiškai tokios pat patirties įgijo ir šimtai sovietinių lakūnų, kurie kovojo Ispanijoje ir Kinijoje: ilgi oro mūšių mėnesiai, miestų, komunikacijų, oro uostų bombardavimai...

Tai kas gi sugalvojo kvailystę, kad vokiečių armija įžengė į sovietų teritoriją, turėdama dvejų šiuolaikinio karo metų patirtį? Aš suskaičiavau 17 dienų: 7 – Lenkijoje ir 10 – Prancūzijoje.

1941 metų balandžio mėnesį buvo įsiveržta į Jugoslaviją ir Graikiją. Čia viskas įvyko greitai ir sėkmingai. Kaip sovietinės kariuomenės įvedimas į Afganistaną: pražygiavo visą šalį nepatyrę pasipriešinimo ir įsikūrė įgulomis. O

paskui po truputį prasidėjo... Pergalė Balkanuose buvo blogiau už pralaimėjimą. Žaibo karas virto užtęstiniu karu. Šiame kare Vokietijos galimybė laimėti (kaip ir kituose frontuose) prilygo nuliui.

5

Tai, kad 1941 metais vokiečių armija jau buvo sukaupusi dvejų šiuolaikinio karo metų patirtį, sužinojau 1961 metais. Tais senais, bemaž bylinų, laikais išėjo pirmas „Didžiojo Tėvynės karo istorijos" tomas. Man buvo 14 metų. Žiūriu, bibliotekoje stovi didžiulis 530 puslapių tomas. Niekas jo neskaito. O aš ryžausi.

Apskritai norėjau tik paveiksliukų pasižiūrėti. Atverčiau tomą kažkur apie vidurį. 200 puslapis. O čia spalvotas žemėlapis: „Vokietijos karas prieš Lenkiją. 1939 m. rugsėjo 1 – spalio 5". Tomas ir atsivertė būtent ten todėl, kad spalvotas žemėlapis įklijuotas. Gražus žemėlapis. Vaizdingas. Žiūriu į žemėlapį – ir nieko nesuprantu: prakeiktieji vokiečiai užėmė tik pusę Lenkijos, o antroji pusė liko neliesta: Vilnius, Gardinas, Baranovičiai, Pinskas, Luckas, Rovnas, Lvovas, Ternopolis, Stanislavas... Kodėl gi vokiečiai antrosios pusės nelietė? Ir kodėl lenkai iš šitos antrosios pusės vokiečiams nesmogė? Prisimenu: juk į tą rytinę Lenkijos dalį Raudonoji armija įėjo 1939 metų rugsėjo 17 dieną. Kodėl gi žemėlapyje neparodyti Raudonosios armijos veiksmai? Kodėl gi nereikia parodyti: štai iš šiaurės, iš vakarų, iš pietų – mėlynos vokiečių strėlės. O iš rytų – raudonos sovietinės? Bet žemėlapyje nėra mano mylimosios armijos išvaduotojos. Vadinasi, vakarinėje Lenkijos pusėje veikė vokiečių armija nuo rugsėjo 1 iki spalio 5 dienos, o tuo metu rytinėje Lenkijos dalyje apskritai nieko nevyko...

Taigi, pagalvojau, šią knygą reikia skaityti. Ir labai atidžiai. Skaitau: „Tai, kad Lenkija pralaimėjo 1939 metų rugsėjo mėnesį, savo vaidmenį atliko Anglijos ir Prancūzijos išdavikiškas valdančiųjų sluoksnių elgesys Lenkijos liaudies atžvilgiu... Tam tikrą vaidmenį, jog pralaimėjo Lenkija, atliko ir JAV, kurios nieko nepadarė, kad sutramdytų fašistinius agresorius" (P. 211).

Raudonoji armija drauge su hitlerininkais niokojo Lenkiją, tiekė jiems degalus ir alyvą, vokiečių bombonešiai naudojosi mūsų radijo bokštais Minske, paskui nugalėtojai surengė Breste bendrą sovietinį–fašistinį paradą... O dėl to kalta Amerika, kuri nesutramdė agresoriaus.

Kitame puslapyje prasideda skyrius apie „keistą karą" Vakarų Europoje. Užuot padėję Lenkijai ir sutriuškinę Vokietiją, Prancūzijos divizijos nieko neveikė, joks karas Vakaruose nevyko. Ir įrodymai – daugelyje puslapių: „Karas buvo paskelbtas, o aktyvių veiksmų nebuvo..." Ir keliantys pasipiktinimą pavyzdžiai, kaip prancūzų karininkai būdavo barami už susišaudymus, kurie įvykdavo per nesusipratimą. Kad būtų akivaizdžiau, pateikiamos nuotraukos: prancūzų generolas dalija kareiviams futbolo sviedinius...

Skaitau toliau. Štai hitlerininkai pradėjo slaptai rengtis užpulti Sovietų Sąjungą: „Fašistinė vokiečių armija, iš anksto sumobilizuota ir visapusiškai aprūpinta karine technika, turėjo beveik dvejų metų stambių kovos operacijų patirtį" (P. 387).

Štai kokia mūsų istorija. Iš pradžių mums pasakoja, kad Prancūzijos armija žaidė sviediniais ir joks karas Vakaruose nevyko, paskui Prancūzijos armija dėl karinės vadovybės bukumo ir politinių vadovų išdavystės buvo sutriuškinta per dešimt dienų. O per 176 puslapius toje knygoje tie patys žmonės mums pasakoja, kad vokiečių

armija buvo įgijusi beveik dvejų metų šiuolaikinių kovos karinių operacijų patirtį. Su kuo? Su prancūzais, kurie nekovojo?

Ar galėjo vokiečių armija įgyti kovos patirties „keisto karo" metu, kol prancūzai žaidė sviediniais?

6

O dabar prisiminsime apie patirtį, kurios taip stigo vokiečių armijai.

Raudonosios armijos vadovybė labai domėjosi gynybos pralaužimo klausimais. Raudonojoje armijoje jie buvo išstudijuoti teoriškai ir daug kartų išmėginti pratybose. Raudonoji armija turėjo specialių ginklų tokiems kovos veiksmams: 120 mm minosvaidžių, 203 mm haubicų B-4 su fugasiniais ir betoną pramušančiais sviediniais, sveriančiais po 100 kilogramų. Raudonoji armija, vienintelė pasaulyje, turėjo specialius pralaužimui skirtus tankus: T-28, T-35, KV ir KV-2.

Be to, Raudonoji armija 1939 metais įgijo unikalios ir stačiai neįvertinamos patirties, pralaužiant Japonijos armijos galingą lauko gynybą Mongolijoje ir ilgalaikę gynybos juostą Suomijoje. Tuo metu nė viena pasaulio armija tokios patirties nebuvo įgijusi. Remiantis įgyta patirtimi buvo padarytos teisingos išvados: gynybos pralaužimui reikia skirti dar daugiau dėmesio ir sukurti dar tobulesnius specialiai gynybai pralaužti ginklus. Chalchin Golo patirtis parodė: jeigu priešas tvirtai įsirausė į žemę, tai aviacija negali pralaužti tokios gynybos, net numesdama į kvadratinį kilometrą 80 tonų bombų. Reikia artilerijos. Mūsų ir taip buvo stipriausia pasaulyje, bet nuo 1939 metų rugsėjo mėnesio buvo pradėta formuoti vis naujus ir nau-

jus artilerijos pulkus, taip pat statyti naujas šaudmenų gamyklas.

Vokiečių armija visiškai nesidomėjo gynybos pralaužimo klausimais. Buvo manoma (klaidingai), kad gynybą gali sutriuškinti aviacija ir masinė lengvųjų tankų ataka. Vokiečių armija neturėjo ir patirties, kaip pralaužti gynybą: Lenkijoje gynybos nereikėjo pralaužti, nes buvo tiesiog neįmanoma ginti 2800 kilometrų ilgio sieną. Prancūzijoje vokiečių armija prancūzų gynybą apėjo iš šono...

Pasekmės: vokiečių armija galėjo pulti tik tada, kai Raudonoji armija nesigynė, tik tada, kai Raudonoji armija puolė arba rengėsi pulti. Pavyzdžiai: 1941 metų vasarą – visame sovietų–vokiečių fronte; rugsėjo mėnesį – prie Kijevo, nes ten nebuvo ištisinio fronto; 1942 metų pavasarį prieš Krymo fronto kariuomenę, kuri rengėsi pereiti į puolimą; tuo pat metu – prie Charkovo prieš puolančius sovietinius karius; prieš Vlasovo 2-ąją smogiamąją armiją, kuri sėkmingai puolė, kai tuo tarpu jos kaimynai ir priešais puolanti kariuomenė buvo sustabdyti ir neįvykdė savo užduoties.

Bet kai Raudonoji armija perėjo į gynybą, vokiečių armija šios gynybos negalėjo įveikti. Pavyzdžiui: prie Tulos, Maskvos ir Leningrado – 1941 metais, prie Stalingrado – 1942, prie Kursko – 1943 metais. Vokiečių armija neturėjo teorijos, patirties, taip pat specialių ginklų.

Kam jums žaibo karo patirtis, jeigu jūsų tankai negali pralaužti priešo fronto?

7

Raudonoji armija nesirengė kariauti žiemą. Bet Suomijoje įgijo neįkainojamą puolamųjų operacijų vienu metu su keliomis armijomis patirtį prieš supergalingą priešo

gynybą esant stipriems šalčiams ir giliai sniego dangai. Patirtis buvo nepaprastai svarbi ir unikali. Nė viena pasaulio armija nebuvo tokios patirties įgijusi nei iki tol, nei vėliau. Sovietų Sąjungos vadovybė ir Raudonosios armijos vadai padarė teisingas išvadas, trūkumai buvo pašalinti greitai ir ryžtingai. Atsižvelgiant į mūsų klimatą ir į tai, kad žmonės buvo įpratę prie tokių oro sąlygų, šią patirtį buvo lengva įdiegti ir tinkamai panaudoti, o tai ir buvo padaryta. Vokiečių armija jokios žiemos karo patirties neturėjo ir nenorėjo turėti. Tokia patirtis ir nereikalinga, jeigu kiaurus metus vasara. O jeigu ne, kaip tada?

Tokios patirties trūkumo pasekmių neanalizuosiu.

Bonapartas mokė: prieš pradedant kariauti reikia išmokti aprūpinti armiją. Jis pats neišmoko aprūpinti, todėl jo kavaleristai traukdamiesi iš Maskvos valgė savo arklius. Hitleriui tiekimo problemos iškilo ne traukiantis, o dar pakeliui į Maskvą. Vokiečių kariuomenės vadovybė nesugebėjo aprūpinti viskuo, ko reikia kovos veiksmams, net labai mažo tankų skaičiaus. Keista: Lenkijoje baigėsi jų benzinas ir bombos, tad jau kitą kartą paimkite tiek, kad užtektų. Juo labiau kad prieš jus – Sovietų Sąjunga, ne visai maža šalis. Nieko panašaus. Jiems ir Sovietų Sąjungoje tokios pat problemos: trūksta benzino, bombų ir sviedinių.

Raudonosios armijos vadovybė svarbiausią dėmesį skyrė kariuomenės aprūpinimui. Pirmą kartą giliosios operacijos teorija buvo išdėstyta Vladimiro Triandafilovo knygose „Šiuolaikinių armijų operacijų užmojis" ir „Šiuolaikinių armijų operacijų charakteris", išleistose 1926 ir 1929 metais. Susiraskite ir paskaitykite šias knygas. Triandafilovo dėstymas paprastas, logiškas, lakoniškas ir puikus, kaip geometrijos teoremos. Ir svarbiausias dėmesys – kariuomenės aprūpinimui.

Triandafilovas apskaičiuoja operacijas remdamasis pir-

miausia galimybe patiekti puolančiai kariuomenei reikiamą kiekį šaudmenų, degalų, maisto produktų, atsarginių dalių, inžinerinių, medicininių ir kitokių reikmenų. Jis apskaičiuoja, kokie sunkumai gali iškilti patiekiant šimtus tūkstančių tonų reikmenų tada, kai milijoninės armijos sparčiai veržiasi į priekį, o priešas palieka masiškai sugriautus tiltus, sugadintus kelius ir sunaikintas gyvenvietes.

Beje, komunistai giliosios operacijos teorijos kūrimą priskyrė Tuchačevskiui. Bet Tuchačevskio darbuose jokių teorijų nėra. Triandafilovas rašė savo knygas ne remdamasis Tuchačevskio patirtimi ir žiniomis, o jas neigdamas. Triandafilovas, neminėdamas Tuchačevskio pavardės, piktai ir kandžiai išjuokė „taraninę strategiją" ir parodė, kad sutriuškinimas prie Varšuvos buvo neatsitiktinis. Tuchačevskio metodų naudojimas neišvengiamai grėsė katastrofa, ir jeigu jų nebūtų atsisakyta, tai karas prieš Vokietiją būtų pralaimėtas, taip pat kaip karas prieš Lenkiją 1920 metais.

Padaręs tokius atradimus, Triandafilovas negalėjo ilgai likti gyvas. Jis žuvo per keistą aviacijos katastrofą, ir visi amžininkai regėjo sklandantį net už rūkstančių lėktuvo nuolaužų Tuchačevskio šešėlį.

Bet dabar tai – ne mūsų tema.

Mes apie tiekimą. Raudonosios armijos vadovybė ne tik suvokė pirmaeilę šios problemos reikšmę, bet ir vėl turėjo unikalią patirtį aprūpinant kariuomenę užnugaryje ekstremaliomis sąlygomis. 1939 metai. Chalchin Golas. Sovietinės kariuomenės grupuotėje – 57 tūkstančiai žmonių. 500 tankų, 500 pabūklų, bemaž 400 šarvuočių. Taip pat – artilerijos vilkikai, automobiliai ir kt. Jeigu viskas, ko reikia, pristatoma iš Užbaikalės karinės apygardos sandėlių, tai būtina sukarti pusantro tūkstančio kilometrų. Bet ir

Užbaikalėje nėra visko, ko reikia. Vežant iš gamyklų ir centrinių sandėlių sukariama jau 7–8 tūkstančius kilometrų. Paskutinis geležinkelio ruožas labai mažo pralaidumo ir baigiasi tuščioje stepėje. Toliau – 650–700 kilometrų – automobiliais. Pagrindinis to meto automobilis – pusantros tonos pakeliantis sunkvežimukas. Vienas reisas (įskaičiuojant ir kelionę atgal) – 1300–1400 kilometrų neišvažiuojamais keliais. Jeigu viskas gerai, tai kelionė ten ir atgal užtrunka penkias paras. Kankinantis karštis. Dulkės. Nėra vandens. Žmonės apsieis ir be jo, bet vandens reikia radiatoriams. Kariuomenei reikia vežti apskritai viską, net malkas lauko virtuvėms. Technikos amortizacija – neišpasakyta. Degalų suvartojimas – irgi. Kelionėje reikia jų kelis kartus pripilti. Štai krovinys į Chalchin Golą atvežtas, ir automobilis turi grįžti. Vėl reikia pripilti degalų. Būdavo, kad grįždami automobiliai išveždavo ką tik atgabentus degalus.

Ir štai čia automobiliais reikėdavo pristatyti 25 tūkstančius tonų šaudmenų, 15 tūkstančių tonų degalų ir alyvos, 7 tūkstančius tonų kuro ir daugybę kitų krovinių.

Visa tai būdavo pristatoma taip, kad priešas nepastebėtų, jog rengiamasi netikėtam triuškinamam smūgiui. Po tokios operacijos sovietinė kariuomenės vadovybė labai gerai suvokė, kokią reikšmę turi tiekimas kare.

Bet tai dar ne viskas. Per tris mėnesius sovietinė vadovybė įgijo daug rūstesnę ir būtiną patirtį: aprūpinti vienu metu šešias armijas ir du laivynus ekstremaliomis poliarinės žiemos sąlygomis. Visos bazės aprūpinamos viena kroviniais užversta geležinkelio linija. Nuo tiekimo stoties iki kariuomenės kartais 200–300 kilometrų uolėta tundra. 1940 metų vasario pabaigoje šešiose sovietinėse armijose, kurios kariavo su Suomija, buvo 760 578 kareiviai ir karininkai (Slaptumo grifas anuliuotas. P. 96).

Juos visus reikėjo apauti, aprengti, maitinti, aprūpinti šoviniais, sviediniais ir kt. O kur dar du laivynai, NKVD kariuomenė, taip pat jau žuvusieji, sužeistieji, belaisviai. Taigi Raudonosios armijos užnugario organai tiesiog karo su Vokietija išvakarėse įgijo patirtį aprūpinti milijoninę armiją karo ir poliarinės žiemos sąlygomis.

Nieko panašaus, palyginti su šia patirtimi, vokiečių armija neturėjo. Niekas nepagalvojo, kaip reikės aprūpinti milijonines armijas, kurios įsiverš į Sovietų Sąjungą. Problemos iškilo iš karto. Vokiečių kariuomenė pagal taktinį lygį buvo aprūpinama automobiliais ir arkliniu transportu. Tačiau pristatyti šimtus tūkstančių ir milijonų tonų krovinių nors tūkstančio kilometrų atstumu galima tiktai geležinkeliu. Vokiečių garvežiai mūsų sąlygomis netiko: dėl per silpnos katilo šiluminės izoliacijos per šaltį juose užšaldavo vanduo, dėl padidinto metalo trapumo nuo šalčio jis lūždavo.

Bet kuriuo atveju, net jeigu Raudonąją armiją per tris mėnesius ir būtų sutriuškinę, vis tiek okupacinę kariuomenę Rusijoje būtų reikėję aprūpinti. Tuo geležinkelio sąstatu, kuriuo disponavo Hitleris 1941 metais, šitai padaryti buvo neįmanoma.

Bet ir iki žiemos iškilo neišsprendžiamų problemų dėl transporto. Vandens ir anglių atsargos vokiškuose garvežiuose buvo apskaičiuotos trumpiems maršrutams Europoje, o mūsų platybėse jų lokomotyvai nuo vienos iki kitos stoties neištempdavo. Be viso to, mūsų anglys jiems netiko. Kadangi jie naudodavo labai koloringas anglis, tai ir garvežių pakurų dydis buvo normalus, o mūsų garvežių pakuros buvo didžiulės. Buvo dar daugybė kitų problemų, kurios neleido aprūpinti puolančiąją kariuomenę visu tuo, kas jai būtina, net esant labai geram orui, ir net tada, kai nugabenti krovinius prireikdavo visai netoli.

Halderio dienoraštis, 1941 metų liepos 25 diena: „Geležinkelio ešelonų skaičius neatitinka poreikių, susijusių su stambia puolamąja operacija... Net jeigu ir pagerėtų geležinkelių darbas, tiekimo problema padarys mums rimtų nemalonumų. Ypač tai pasakytina apie įvyksiantį 3-iosios tankų grupės puolimą šiaurės rytų kryptimi prieš Valdajaus aukštumą. Šiuo atveju tiekimo organizavimas – beveik neišsprendžiama problema".

Lengva strėles žemėlapyje piešti, kai negalvoji, kaip visa tai aprūpinti. Bet ir strėles reikia mokėti piešti. Žmonijos istorijoje dar nebuvo nieko kraupesnio, kaip hitlerinė direktyva dėl „Barbarosos" operacijos atlikimo. Hitleriniai strategai pasidalijo savo jėgas į tris maždaug lygias dalis ir nukreipė jas į skirtingas puses, neiškėlę konkrečių užduočių. Viena armijų grupė – į šiaurę, antra – į rytus, trečia – į pietus.

Įsivaizduokite kuopos vadą, kuris išsiuntė tris savo būrius pagal tris skirtingas kryptis, aiškiai nesuformulavęs užduoties... Kai sovietiniai žvalgai žiūrėjo į šį planą, jie negalėjo patikėti tokiu idiotizmu. Ir Stalinas negalėjo tuo patikėti. Sovietiniai žvalgai laikė vokiečių generolus protingais žmonėmis ir manė, kad jie elgsis tik apgalvotai.

Bet beraščiai vokiečių generolai priiminėjo kvailus sprendimus, kurie stūmė į aklavietę ir Staliną, ir jo žvalgybą. Hitlerininkai ir patys tai pripažįsta: „Jėgų paskirstymas tarp trijų maždaug lygių armijų grupių, kurios turi slinkti išsisklaidančiomis kryptimis į Rusijos teritorijos gilumą, nežinodamos aiškaus operatyvinio tikslo, karinio specialisto požiūriu negalėjo būti laikomas teisingu". Tai parašė generolas pulkininkas H. Guderianas (Kareivio prisiminimai. P. 192).

Jis pats šį sprendimą, švelniai tariant, laiko neteisingu. Tad kyla klausimas: o kodėl tylėjo, kai jam įsakė vykdyti

kvailą įsakymą, kuris negalėjo padėti pasiekti pergalės? Kodėl jis nepasielgė principingai ir nepasakė savo viršininkams, kad „Barbarosos" planas idiotiškas? Ir jeigu Guderianas laikė karo prieš Sovietų Sąjungą planą neteisingu, kaip galėjo sovietiniai kariniai specialistai rimtai žiūrėti į tai, į ką patys vokiečių strategai rimtai nežiūrėjo?

Hitlerinės išminties gynėjai tvirtina, kad vokiečių generolai žinojo, kaip reikia kariauti.

O aš turiu savo nuomonę: jeigu jie žinojo, kaip reikia kariauti, tai reikėjo karą ir laimėti. Jie patys pasirinko kovos veiksmų laiką, vietą ir būdus, bet kodėl jų žaibo karas užtruko šešerius metus? Vokietija karą baigė smilkstančiuose griuvėsiuose, o jų šaunieji strategai pasirašė besąlyginės kapituliacijos aktą.

Jie nusirašė Triandafilovo idėją, bet tai, kas svarbiausia, nesuvokė.

O svarbiausia tai, kad prieš Sovietų Sąjungą žaibo karas neįmanomas.

Dvidešimt pirmas skyrius

Jeigu ne žiema!

Būsimasis istorikas prieis prie išvados, kad, atsižvelgiant į karinę situaciją, Rusijos užpuolimas buvo politinė klaida, todėl visos karinės pastangos iš pat pradžių buvo pasmerktos žlugti.

Generolas pulkininkas
Hermanas Gotas.
Tankų operacijos. P. 163

1

Chruščiovo, Žukovo, Hitlerio prasimanymų, kad Sovietų Sąjunga nebuvo „pasirengusi" karui, net nereikia paneigti. Jeigu Sovietų Sąjunga karui nebuvo pasirengusi, tai Hitleriui reikėjo Staliną pasigauti ir ant Kremliaus Trojicko bokšto pakarti. O kartu su juo ant Kremliaus sienų dantų reikėjo pakarti visą stalininę nomenklatūrą, kaip Petras korė šaulius: kur dantis – ten ir šaulys. Jeigu, kaip mums įrodinėja marksistai ir hitlerininkai, šalis nebuvo karui pasirengusi, tai reikėjo Sovietų Sąjungos gyventojus suvaryti į darbo armiją ir priversti dirbti Vokietijai.

Kodėl gi hitlerininkai nesugavo Stalino ir jo nepakorė? Kodėl hitlerininkai nepražygiavo paradiniu maršu Maskvos gatvėmis? Kas čia būtų? Jeigu šalis karui nepasirengusi, tai imkite ją! Plėšykite į dalis!

Negalėdami į tai atsakyti, hitlerininkai šiek tiek pritildavo, bet greitai rasdavo pasiteisinimą: dėl visko kalta žiema! Dėl visko kaltos didžiulės platybės, neišsemiami Sovietų Sąjungos žmonių ištekliai, siaubingi keliai ir ne mažiau baisus klimatas. Jeigu ne purvas, ne šaltis, ne sniegas, tai mes tada!.. Jeigu nebūtų buvę žiemos, tai Hitleris jus... Oho!

Dar karo metais Gebelso ministerija užpildydavo laikraščių ir žurnalų puslapius tūkstančiais fotografijų: vokiečių mašinos klimpsta Rusijos purve, varovas plaka botagu nelaimingą arklį, kuris negali ištempti vežimo iš makalynės, pūga metriniu sniego sluoksniu užverčia tankus, sniego sūkurys plėšia nuo vargšo vokiečių kareivio galvos vasarinę pilotę.

Svarbiausias propagandos principas – vaizdumas. Todėl Gebelso parankiniai paklaikusiems užnugario biurgeriams demonstruodavo kilometrus kronikos: purvas, purvas, purvas, neperžengiamas purvas, bekraščiai laukai, beribės lygumos, sniegas, pažemio pūga ir uraganinis vėjas verčia kareivį iš kojų. (Filmuojama oro uoste. Už kadro – trimotoris JU-52 padeda stichijai, propeleriais didindamas vėtrą ir situacijos dramatizmą.)

Sutriuškinus ir nugalėjus hitlerinę Vokietiją, nevisiškai sumušti hitlerininkai nusprendė: žuvo mūsų Gebelsas, bet jo daina nemirs. Ir ėmė staugti kaip vilkai: ak, jeigu ne žiema... Po karo Gebelso propagandos gudrybės buvo papildytos vokiečių štabų dokumentais ir generolų memuarais, kuriuose aprašoma Rusijos žiemos baisybės, nepraeinamas purvynas ir neįsivaizduojamos bekelės.

Atrodytų, kad istorikai marksistai turėtų duoti atkirtį šiems prasimanymams, kad niekam daugiau nesinorėtų kartoti hitlerinių plepių argumentų. Raudonoji propaganda turėjo kartą ir visiems laikams demaskuoti hitlerininkų

prasimanymus. Bet ne. Istorikai marksistai ne tik nedavė atkirčio, bet įsitraukė į nacistinį chorą. Marksistiniai propagandistai paskelbė, kad Vankos mulkiai buvo kvailiai ir nepilnaverčiai, karui visiškai nepasirengę, ir apskritai Hitlerį nugalėjo ne jie, bet erdvė, bekraštės platybės, purvas ir žiema.

Kyla klausimas: kam komunistams kartoti nacistinius išmislus? Atsakymas paprastas: jiems reikia įrodyti, kad Sovietų Sąjunga negalėjo įsiveržti į Europą. Jiems reikia pademonstruoti silpnumą. Tad jie ir kartoja plepalus apie sovietų nepasirengimą ir atsilikimą; girdi, Stalino armija buvo silpna, vadai nemokšos, tik žiema ir šaltis mus išgelbėjo. Štai arija iš šios operos: „Artilerijos pabūklai, motociklai, sunkvežimiai ir net tankai įstrigdavo neišbrendamame purvyne, lėktuvų ratai įklimpdavo lauko oro uostų grunte, neleistinai sumažėjo šaudmenų, degalų ir maisto produktų tiekimas frontui. Labai lietingą rudenį pakeitė netikėtai ankstyva žiema. Kai lapkričio mėnesį žemę sukaustė šaltis, daugelis patrankų ir transporto priemonių taip ir liko ten, kur buvo įklimpę į purvą prieš kelias savaites". Taip aprašo Vokietijos pralaimėjimo priežastis Hitlerio gynėjas Josifas Kosinskis laikraštyje „Novoje russkoje slovo" (1990 metų gegužės 22 diena).

Kosinskiui antrina M. Šteinbergas, J. Finkelšteinas, L. Kvalvaseris, L. Rozenbergas ir dar gausi minia.

Sena daina. Bet ne Kosinskis ir Šteinbergas pirmieji ją užtraukė, ne jie sugalvojo žodžius apie bekraštes platybes ir blogą orą. Ir net ne Gebelsas. Dainos autorius – velnių apsėstas pamišėlis. Pirminis šaltinis: „Hitlerio užstalės pokalbiai". 1942 metų balandžio 22 dienos įrašai: „Tą žiemą, kai Napoleonas traukėsi iš Rusijos, pati žemiausia temperatūra buvo 25 laipsniai, šią žiemą ji pasiekė minus 52 laipsnius pagal Celsijų".

Tad ką, draugai Kosinski ir Šteinbergai, nepasivadinkite autoriais: štai, girdi, mes naują teoriją sugalvojome. Jūs hitlerinės dainos net ne bendraautoriai. Jūs tik jos atlikėjai, jūs – hitleriniai pritarėjai. Jūs sekate pasakas, kurias iki jūsų pasakojo pamišėlis.

Gaila, kad atsirado daug Hitlerio pritarėjų. Bendras marksistinės ir hitlerinės propagandos spaudimas pasirodė toks galingas, kad po marksistų ir hitlerininkų legendų apie šaltį ir žiemą, apie bekeles ir milžiniškas platybes ėmė kartoti visiškai protingi žmonės, tolimi nuo Gebelso propagandos. Nenuostabu, kad į klausimą dėl Hitlerio pralaimėjimo priežasčių dabartiniai vokiečių moksleiviai net šimtu procentų atsako: žiema, šaltis ir platybės.

2

Ką čia moksleiviai. Aš skaitau paskaitas britų karininkams, o man – hitlerinis argumentas: jeigu ne tokios platybės, tai Hitleris būtų jus... Argi ne taip? Juk iš tiesų Rusijoje bekraštės platybės, bekelės, žiema, sniegas ir šaltis. Na, sutiksi pagaliau!

Ir aš priverstas sutikti. Teisingai, sakau, ponai. Taip ir buvo. Jeigu ne žiema, jeigu ne šaltis, jeigu ne tokios platybės, tai Hitleris būtų sutriuškinęs Raudonąją armiją ir užėmęs Sovietų Sąjungą.

Į tokius žodžius salė atsako pritariamu murmėjimu. O aš tęsiu: jeigu taip, tad imkime ir sutikime ir su kitu argumentu. Jeigu Didžioji Britanija būtų ne salose, jeigu nebūtų pridengta prieštankiniu grioviu, kuris vadinamas Lamanšu, tai Hitleris būtų ir Didžiąją Britaniją užsmaugęs.

Šį pareiškimą išdidūs britai traktuoja kaip nacionalinį įžeidimą. Bet ir mane pyktis pagauna: jeigu Afrikos

dykumoje nebūtų smėlio ir karščio, jeigu po Vidužemio jūra būtų tunelis vokiečių kariuomenei aprūpinti degalais ir šaudmenimis, tai Hitleris būtų britų armiją išstūmęs iš Libijos bei Egipto ir užėmęs Afriką. O jeigu Amerika būtų ne už vandenyno, o Europoje, Hitlerio pašonėje, ir jeigu Amerika būtų maža šalis kaip Belgija, tai Hitleris būtų ir Ameriką sutraiškęs. Be problemų. O jeigu Antarktidoje būtų toks klimatas, kaip Prancūzijoje, tai būtų ten įtaisęs savo generolams kurortus po palmėmis.

Taigi aš galiu laimėti bet kurį karą: štai, jeigu Vietname nebūtų džiunglių, ryžių laukų ir pelkių, jeigu Sovietų Sąjunga nebūtų aprūpinusi komunistų automatais AK-47 ir šoviniais, jeigu nebūtų davusi tankų T-54, naikintuvų MiG-21 ir priešlėktuvinių raketų S-75, tai tada Amerika būtų laimėjusi. O jeigu Afganistane nebūtų kalnų, o ir liaudis būtų romesnė, tai tada...

Pasinaudodamas tokiu metodu, galiu pakreipti istoriją kiekvienu man palankiu kampu ir padaryti viską, kas šauna į galvą: jeigu prieš „Titaniką" nebūtų plaukiojęs ledkalnis, tai jis būtų triumfališkai atplaukęs į Niujorką viršydamas greičio rekordą. Jeigu Lamanšas būtų tokio pločio kaip mano klube esantis baseinas ir, be to, dar būtų šildomas, tai aš kasdien plaukiočiau per Lamanšą. O jeigu Everestas būtų dešimties metrų aukščio ir mano sode, o ne kur velniai jį žino, tai aš kasdien užbėgčiau ant Everesto. Po tris kartus. Dėl sveikatos.

Lengva būtų užkariauti pasaulį, jeigu viskas būtų taip, kaip mes norėtume. Bet čia ir problema, kad Afganistane kalnai, Vietname džiunglės, Suomijoje sniegas, Rusijoje purvas... Ir kai hitlerininkai batlaižiaudami pasakoja apie purvą ir sniegą, mes paklausiame: o ar žinojo Hitleris tai prieš užpuldamas? Klyksmai apie purvą, sniegą ir platybes kaip tik įrodo visokių manšteinų, guderianų ir visų

kitų hitlerinių strategų protinį nevisavertiškumą. Karą Rusijoje pralaimėjo vokiečių mokyklos mokytojas. Reikėjo per istorijos pamokas paaiškinti: vaikučiai, nelįskite tenai. Daugelis iki jūsų lindo ir nusisuko sprandus. Rusija visiems rodosi ištižusi, amorfinė, kvaila ir girta. Nepasiduokite vilionėms. O per geografijos pamokas reikėtų paaiškinti, kad Rusija – didelė šalis, daug didesnė už Graikiją, kad ten klimatas nelabai švelnus, kartais būna šalčių, keliai šiek tiek skiriasi nuo vokiškųjų. Bet niekas vokiečių vaikučiams nepaaiškino, ir išaugo iš jų generolų puskvaišių, kurie apskritai nieko nesuvokė, kurie neįsivaizdavo nei Rusijos dydžio, nei jos gamtinių sąlygų.

Išmintingas kinas Sun-Czi prieš du tūkstančius metų mokė, kad, pradėjus rengtis karui, pirmiausia reikia išnagrinėti teritorijas, kuriose teks kariauti, reikia žinoti viską apie vietovę, kurioje rengiesi kariauti, reikia žinoti apie vėją ir lietų, apie vandens šaltinius, apie tiltus ir kelius, upes ir salas, miestus ir kaimus, apie saulėtekį ir saulėlydį, potvynius ir atoslūgius, apie kalnus, dykumas ir perėjas. Kai hitlerininkai klykia apie šaltį ir sniegą, jie kartu praneša pasauliui, kad apie tai nieko nežinojo. Jie rėkia apie bekraštes platybes pripažindami tai, kad neturėjo jokio supratimo apie Sovietų Sąjungos dydį. Laikas pareikšti pretenzijas ir vokiečių žvalgybai. Reikėjo prieš karą pasiųsti į Rusiją vieną šnipą, kad šis nustatytų, ar Rusija didelė, ar ji maždaug kaip Liuksemburgas? Reikėjo nustatyti, ar Rusijoje būna, ar nebūna šalčių? Ar tai buvo padaryta? Kur, dovanokite, žiūrėjo vokiečių žvalgyba ir ką ji pranešinėjo? Ar ji įvykdė savo užduotį? Sutinku, vokiečių strategai buvo bukagalviai, vokiečių generolų urvinis lygis žinomas visam pasauliui, jie niekada niekur nesimokė, jie nieko nežinojo apie mūsų klimatą ir mūsų kelius, bet juk žvalgyba turėjo apie viską perspėti. Ar ne laikas pasijuokti iš didžiųjų vokiečių žvalgybininkų?

Klausimai Šteinbergui, Kosinskiui, Gorodeckui ir kitiems vokiško išmintingumo dainiams: ar žinojo Hitleris, genialūs jo generolai ir visur esanti vokiečių žvalgyba, kad Rusija – didelė šalis? Jeigu žinojo, tai kokių priemonių ėmėsi, kad nugalėtų bekraštes platybes, baisias bekeles, purvą, sniegą ir šaltį? Niekas jokių priemonių nesiėmė.

Sakykime, aš – Vanka būrininkas, išlindau į priekį, neišžvalgęs vietovės, ir paskandinau tankus pelkėje. Kas kaltas, aš ar pelkė? Ką reikia sušaudyti, mane ar pelkę? Sakykime, kuopos vadas Petka sumanė kopti į kalnus, bet virves pamiršo. Ką reikia tempti į tribunolą už operacijos sužlugdymą, Petką kvailelį ar kalnų masyvą? Jeigu mes su jumis, Josifai Kosinski ir Markai Šteinbergai, patraukėme į Sacharą, nepasiėmę vandens, ką reikėtų kaltinti, mus, kvailius, ar vargšę Sacharą? Jeigu pamišėlis sumanė perplaukti Lamanšą, bet dėl negalės neperplaukė, tai ar dėl to kaltas Lamanšas? Jeigu fiureris ėmė kopti į Everestą nepasiėmęs virvių ir ledkirčio, tai ar kaltas Everestas dėl to, kad jis aukštas ir slidus? Jeigu Hitleris ketino pavergti bekraštę Rusiją, kurioje, švelniai tariant, žvėriškas klimatas, tai reikėjo sukurti kovinę techniką, realiai atitinkančią esamas sąlygas, ir gaminti tankus, galinčius veikti tokiomis sąlygomis... Arba į tokią šalį apskritai neįsti... Ir jeigu iš tikrųjų dėl visko kalti mūsų ruduo ir mūsų žiema, tai reikėtų rudenį sušaudyti, o žiemą pakarti.

Vokiški tankai buvo gaminami specialiai paradams, tai reikėjo juos tik paraduose ir naudoti. Jeigu jie geri kurortiniame Prancūzijos klimate ir tiktai vasarą, tai būtinai reikėjo juos prieš Prancūziją ir naudoti. Jeigu jie Rusijos keliams netinkami, tai ir būtų taikiai su Rusija gyvenę. Jeigu jau Vokietija karui nepasirengusi, tai reikėjo Maskvos pakto su Molotovu nepasirašyti ir į karą neįsti. Kas Hitlerį už uodegos į Rusiją traukė? Jis gi pats pasirinko ir vietą, ir

laiką, ir veikimo būdą. Pamišėlis įlindo į Rusiją, nepasiėmęs šiltų apatinių kelnių, tai kas gi dėl to kaltas, pats pusgalvis ir genialūs jo karvedžiai ar Rusija kalta?

Mums sako: jeigu Rusija būtų mažesnė... Tai vagių metodas. Kodėl nė vienas samdomas istorikas hitlerininkas nepanaudoja šito metodo prieš Ameriką ir Britaniją: na, jeigu Amerika būtų mažesnė, tai jis jus... Kai Kosinskis rėkia apie tankus, kurie įstrigo purvyne, aš patariu prisiminti, kokia buvo vokiškų tankų lyginamoji galia ir koks lyginamasis slėgis į gruntą. Geriausio vokiško 1941 metų tanko T-IIIA lyginamasis slėgis į kiekvieną kvadratinį paviršiaus centimetrą siekė 0,94 kilogramo. Beveik kilogramas! Į kvadratinį centimetrą! Žinoma, jis prasmegs į purvą. O jo lyginamoji galia iš viso tik 13,9 AG vienai masės tonai. Tai ne lyginamoji galia, o lyginamoji negalia. Kiti vokiški tankai buvo dar blogesni. Šituos tankus gamino kvailiai tik dėl akių. Tai tipiška vokiška chaltūra. Tokiais tankais buvo galima kariauti tik operetiniame kare prieš prancūziškus, britiškus ir amerikietiškus tankus. Šiam karui jie netiko. Šitie tankai neatitiko nei mūsų tankų gamybos lygio, nei gamtos sąlygų, į kurias pamišėlis juos metė. Ir štai mums skelbia, kad dėl visko purvas kaltas. Hitlerininkų supratimas toks, kaip ir girto agronomo: per stogą lyja – ruduo kaltas, bulvės lauke sušalo – žiema kalta.

Iš vokiečių feldmaršalų pats „protingiausias" Erichas fon Manšteinas savo memuaruose (Prarastos pergalės. M.: AST, 1999) nuolat skundžiasi „vietove, nepritaikyta tankų kariuomenės veiksmams". Aš maniau, vėl mūsų vertėjai pripainiojo, bet angliškas vertimas ir vokiškas originalas byloja vieną ir tą patį: vietovė nepritaikyta...

Iš dalies taip ir yra, vietovė iš tiesų ne pati geriausia, bet kas prie ko turi prisitaikyti: poliarinis tyrinėtojas prie Antarktidos ar Antarktida prie tyrinėtojo? Alpinistas prie

Everesto ar Everestas prie alpinisto? Kvaila rusiška vietovė neprisitaikė prie išmintingiausio Manšteino, ir todėl jis, vargšas, prarado visas pergales. O jeigu vietovė būtų prisitaikiusi, jis būtų parodęs genialaus karvedžio sugebėjimus. Ir tūkstančiai kariūnų šlovina genialųjį Manšteiną: o didysis, o protingiausias!

O tarp kitko tankai buvo pirmą kartą panaudoti 1916 metų rugsėjo 15 dieną. Jau pirmasis mūšis parodė, kad tankus galima naudoti tik jiems tinkamose vietovėse. O juk tai buvo Prancūzijoje ir, pabrėžiu, rugsėjo mėnesį. Po to pirmojo mūšio štabuose buvo imta žymėti žemėlapiuose vietoves, kuriose tankams neverta rodytis. Tai ir turėjo būti padaryta prieš užpuolant Sovietų Sąjungą: vokiečių žvalgyba turėjo paruošti žemėlapius ir juose didžiulėmis raudonomis dėmėmis išskirti „vietoves, nepritaikytas tankų kariuomenės veiksmams". Protingiesiems manšteinams reikėjo žvilgtelėti į tokius žemėlapius ir sušvilpti: ir kaipgi aš ten kariausiu?

3

Vokietijoje, prie Prancūzijos sienos, maždaug tuose rajonuose, kuriuose 1916 metais pirmą kartą buvo panaudoti tankai, 1939 metų rudenį Manšteinas rengėsi naujam įsiveržimui. Savo prisiminimuose jis aprašo neišbrendamą prancūzišką purvyną, prancūzišką šaltį ir smarkų snygį. Hitleris reikalavo, kad jo generolai būtų pasirengę sutriuškinti Prancūziją, o jie atsakė: oras netinkamas. „Generolas Šperlė pareiškė, kad jo junginiai negali startuoti iš pažliugusių oro uostų" (Manšteinas. P. 90).

Štai jis, vokiškas pasirengimas karui. Čia kalbama apie

oro uostus ne kažkokiose užkariautose barbariškose Rusijos teritorijose. Kalbama apie stacionarius oro uostus Vokietijoje netoli nuo Prancūzijos sienos. Hitleris ne kartą yra pareiškęs, kad svarbiausias Vokietijos priešas – Prancūzija. Apie tai – visa jo knyga „Mano kova". To Hitleris nepamiršo ir prieš mirtį. Savo testamente jis parašė: „Prancūzija ir toliau lieka mirtinu vokiečių tautos priešu".

Ir štai jums vaizdelis. Hitleris atėjo į valdžią su kovos prieš Versalio sutartį, t. y. prieš Prancūziją, kuri pagal Hitlerį buvo vienintelis Vokietijos priešas ir kuri atėmė iš Vokietijos teisę gyventi, vėliava. Jeigu taip, būk pasirengęs kariauti su šia prakeikta Prancūzija. Bet Vokietijos teritorijoje prie Prancūzijos sienos oro uostai gruntiniai: vos šiek tiek palyja – ir skristi negalima. Hitleris likvidavo nedarbą, nes pasiuntė bedarbius tiesti automobilių kelių. Kodėl gi tų bedarbių nepasiųsti betonuoti pakilimo takų? Vietoj šimtų kilometrų automobilių kelių užbetonuok kelias dešimtis kilometrų pakilimo ir nusileidimo takų, ir iš karto pasirengimas karui su Prancūzija smarkiai pagerės. Bet niekas Vokietijoje tuo nepasirūpino, niekas karui nesirengė. Ir štai 1939 metų rugsėjo mėnesį Didžioji Britanija ir Prancūzija paskelbia Vokietijai karą, bet kovos veiksmai kol kas nevyksta. Atrodytų: Hitleris turi betonuoti pakilimo ir nusileidimo takus! Darbo jėga nemokama – koncentracijos stovyklose žmonių sėdi pakankamai. Vokietijoje ir darbo prievolė įvesta – varyk vaikėzus kloti betoną. Bet ne, nieko nedaroma: bus geras oras – sutriuškinsime Prancūziją. Nebus gero oro – sėdėsime pažliugusiuose oro uostuose. Kyla klausimas: jeigu Prancūzija ir Didžioji Britanija būtų 1939 metų rudenį smogusios Vokietijai, ką būtų vokiečių armija dariusi be aviacijos?

Manšteinas tebesamprotauja apie tai, kad 1939 metų

rudenį Vokietija negalėjo užpulti Prancūzijos: „Svarbiausia priežastis buvo metų laikas. Rudenį ir žiemą vokiečių armija galėjo tik labai ribotai panaudoti du svarbiausius savo šansus: judrius tankų junginius ir aviaciją. Be to, šiuo metų laiku dienos trukmė paprastai neleidžia per vieną dieną pasiekti net taktinės pergalės ir kartu trukdo sparčiai atlikti operaciją (Manšteinas. P. 100).

„Kaip žinoma, Hitleris rengėsi pradėti puolimą vėlai rudenį. Dėl smarkaus lietaus vietovės pasidarė nepraeinamos, be to, stiprūs šalčiai ir gausus sniegas neleido sėkmingai veikti tankams ir aviacijai... Kai armijų grupės štabas dar kartą pranešė, kad dėl užsitęsusio lietaus dabar negalima pradėti puolimo, Hitleris pasiuntė pas mus savo adjutantą Šmundtą, kad šis patikrintų vietovės būklę. Heningas fon Treskovas kaip tik buvo vietoje. Jis visą dieną negailestingai tampė savo buvusį pulko draugą Šmundtą beveik neišvažiuojamais keliais, ištižusiais suartais laukais, šlapiomis pievomis ir slidžiais kalnų šlaitais, kol tas, visiškai nusilpęs, vakare vėl nepasirodė mūsų štabe. Nuo tada Hitleris atsisakė tokios nepriderėmos mūsų pranešimų apie orą kontrolės“ (Manšteinas. P. 75).

Visa tai – apie pasirengimą įsiveržti į Prancūziją: žiema, stiprūs šalčiai ir snygis, purvas, beveik neišvažiuojami keliai, lietūs, pažliugę oro uostai, iš kurių negali pakilti lėktuvai... Manšteinas rašo tiesą: Prancūzijoje iš tiesų šiurpus ruduo ir nepaprastai speiguota žiema. Kiekvienas žino, kokia ten purvynė, koks šaltis, snygis ir kokia baisi prancūziška bekelė. Tokiais tankais, kokius turėjo Hitleris, negalima kariauti Prancūzijoje nei žiemą, nei pavasarį, nei rudenį. Tiktai vasarą.

Bet užtat genialūs hitleriniai strategai tikėjo, kad Rusijoje jiems bus geriau?

4

Dabar pasidomėsime veiksmų laiku ir vieta. 1939 metų lapkritis. Manšteinas rengia įsiveržimą į Prancūziją. Bet jis kol kas Vokietijoje. Vokiečių štabo karininkas visą dieną tampė hitlerinį adjutantą po VOKIŠKAS bekeles, po VOKIŠKĄ purvą. Tai buvo daroma, norint įtikinti ne adjutantą, o jį pasiuntusį Hitlerį tuo, kas buvo labai aišku Manšteinui: „Vokiečių armija rudenį ir žiemą galėjo tik labai ribotai panaudoti du savo šansus: judrius tankų junginius ir aviaciją".

Kalbama ne apie Rusiją! 1939 metų lapkričio mėnesį dar nebuvo jokių užuominų apie planų prieš Sovietų Sąjungą rengimą. Manšteinas stengėsi įtikinti Hitlerį (ir įtikino), kad vokiečių tankų kariuomenė ir aviacija nepajėgi veikti žiemą ir rudenį VOKIŠKOSE bekelėse, VOKIŠKAME purve, VOKIŠKAME sniege.

Tad ar galima kaltinti RUSIŠKĄ purvą ir RUSIŠKĄ žiemą Hitlerio pralaimėjimu, jeigu išlepusi vokiečių tankų kariuomenė nepajėgi įveikti net vokiškų bekelių, jeigu jie dėl vokiško lietučio pasidarė nekovingi, jeigu jie neištvėrė net vokiškų šalčių? Vokiečių kariuomenė nebuvo pasirengusi kovoti siaubingo Vokietijos ir Prancūzijos klimato sąlygomis. Taigi, kad didžieji strategai palygintų: kol mes sėdime prie Prancūzijos sienos ir negalime čia kariauti, Raudonoji armija laužo neįveikiamus Suomijos įtvirtinimus. *To klimato* sąlygomis. O mes trypčiojame prie Prancūzijos sienų, nes mums trukdo purvas ir sniegas. Tad kuris mūsų karui pasirengęs, o kuris ne? Bet apie tai niekas negalvoja ir niekas iš hitlerininkų nesijuokia...

Ir Raudonosios armijos veiksmai Suomijoje Hitlerio nieko neišmokė. Hitleris iš to karo nieko nepasimokė. Todėl prie Maskvos jis ir įgarmėjo į purvą ir sniegą.

Hitleris įlindo į Rusiją, nusilaužė sprandą ir sudegė. Bet niekas nepriekaištauja Hitleriui ir jo generolams dėl protinių sugebėjimų, niekas iš jų nesijuokia.

Hitleriniai agitatoriai iš kovos veiksmų Suomijoje daro išvadą, kad Raudonoji armija nepasirengusi karui, jie primena mūsų kvailumą ir tai, kad armija buvo palikta be vadovybės. Nei Hitleris, nei Kosinskis, nei Šteinbergas, nei prie jų prisišlieję Palantas su Finkelšteinu neprisimena gamtinių sąlygų, kuriomis kariavo Raudonoji armija Suomijoje. Jokių nuolaidų mums dėl gamtinių sąlygų nedaro: gamtinės sąlygos jokios reikšmės neturi.

Bet štai Hitleris nugrimzdo Rusijos sniege. Kosinskių ir šteinbergų išvada: Hitleris – protingiausias karvedys, tik, matote, jam sutrukdė gamtinės sąlygos. Ak, jeigu nebūtų gamtinių sąlygų!

O aš priminsiu gamtines sąlygas Suomijoje. „Miškingos ir uolingos zonos medžiai auga ant netvarkingai kalvas užgriozdinusių uolienų nuolaužų. Jie išauga iki žmogaus ūgio, būna dar ir didesnių. Per pirmąsias rekognoskuotes kartais mėgindavau pasukti iš kelio ir įsibrauti į mišką, bet man tai pasisekdavo labai retai. Dažniausiai tai pavykdavo padaryti tik keturpėsčiam... Eidamas per uolas ir tarp jų labai pavargdavau. Tik retai pavykdavo jas apeiti. O apie mašinų eismą, net iškirtus medžius, ir kalbos negali būti. Ten nepraeina ir nešuliniai gyvuliai... Čia, palyginti su normaliomis vietovėmis, neįmanoma nei perdislokuoti kariuomenės, nei kariauti rikiuote. Užpelkėjusių miškų rajone taip pat labai gausu medžių. Ten vaikščioti dar sunkiau negu miškinga ir uolinga vietove".

Įspūdžius apie Suomiją specialiai pateikiu ne sovietinio, bet vokiečių generolo. Generolas pulkininkas Lotaras Renduličius 1944 metais kariavo tame krašte su Raudoną-

ja armija ir pasidalijo savo įspūdžiais (Kariuomenės valdymas. M.: Vojenizdat, 1974. P. 189). Štai tokiomis sąlygomis kartą puolė Raudonoji armija ir pralaužė „Manerheimo liniją". Prie tokių gamtos sąlygų dar pridėkite sniego dangą, snaiperius, minas ir kt. Prie to pridėkite šaltį. Tiesa, iki minus 52 Suomijoje nebuvo...

1940 metų vasario mėnesį Raudonoji armija pralaužė net teoriškai neįveikiamą „Manerheimo liniją". O marksistai hitlerininkai mums sako: štai – Raudonosios armijos nepasirengimas karui, štai – Stalino kvailumas.

Tuo pat metu vokiečių armija tiesiog atsisakydavo kariauti Prancūzijoje. Vokiečių generolai dėl blogo oro atvirai sabotavo vyriausiosios vadovybės įsakymus pradėti puolimą Prancūzijoje. „Čia, laimė, įsikišo orų dievas ir privertė perkelti šį terminą, kuris vien tik iki 1940 metų sausio pabaigos buvo keičiamas penkiolika kartų" (Manšteinas. Prarastos pergalės. P. 95). Įsakymas dėl puolimo buvo keičiamas daug kartų ir po 1940 metų sausio mėnesio. Vokiečių generolai nebuvo pasirengę kariauti Prancūzijoje net balandžio mėnesį, nes tą mėnesį Prancūzijoje buvo baisūs šalčiai.

Ir štai atsiranda žmonių, kurie prikaišioja Raudonajai armijai, kad ji nemokanti kariauti žiemą...

O 1941 metais Hitleris kariavo prie Maskvos. Šičia nebuvo nei poliarinių šalčių, nei sniego pusnių iki kaklo, nei pelkių, nei miškų prie Maskvos – tai ne Karelijos tankumynai, ir gruntas – ne klampynė, ir rieduliai kelio neužtveria, ir tūkstančių ežerų nėra, reljefas prie Maskvos – puolančiojo svajonė: nei akmenuotų upokšnių, nei skardingų krantų. Ir sovietinė gynyba prie Maskvos – ne „Manerheimo linija". Bet Hitleris įstrigo.

Čia būtų galima ir paskelbti: gėrėkitės, štai jis – išgirtasis Hitlerio „pasirengimas" karui, štai ji – Hitlerio „išmintis".

Bet taip istorikai komunistai nesakė. Logika: jeigu Raudonajai armijai sunku kariauti Suomijoje, spiginant poliariniam šalčiui, vadinasi, ji nepasirengusi karui, o jeigu hitlerinei kariuomenei sunku kariauti net esant švelniam šaltukui, vadinasi, jie karui pasirengę, bet tik šaltis trukdo jiems laimėti.

XIII amžiuje į Rusiją atėjo mongolai, ir oras jiems netrukdė, ir erdvė nebuvo jiems kliūtis, ir klimatas buvo nuostabus, ir keliai buvo geri, nebuvo jiems kliūtis nei šalčiai, nei purvas, nei sniegas, nei vėtros, ir žiema jų nesustabdė. Mongolams vietovė tiko, tik protingajam Manšteinui ji netiko.

O juk Hitleris ir jo karvedžiai galėjo rasti išeitį. Jeigu dėl visko kalta vietovė ir oras, tai reikėjo kareivius sodinti ne į tankus, mašinas ir motociklus, o ant mongoliškų arkliukų.

Dar buvo ir kita išeitis. Sovietiniai „ZIS" ir „GAZ", amerikietiški „studebekeriai", „dodžai", „viliukai" visiškai tiko mūsų keliams. Jeigu problema – tik keliai, tai reikėjo anksčiau apie tai pagalvoti: su amerikiečiais nesipykti, o gauti iš jų kaip pagalbą 400 000 puikių sunkvežimių, o tada jokių problemų nebūtų iškilę.

Arba gaminti sunkvežimius, nors šiek tiek savo kokybe prilygstančius sovietiniams „ZIS-5".

5

Dabar atversime generolo pulkininko Halderio tarnybinį dienoraštį. Jis gyrėsi, kad sutriuškino Sovietų Sąjungą per 14 dienų. Tačiau pamažu dienoraščio autoriaus įkarštis pradeda blėsti. Paskui atsiranda įrašai: trūksta rezervų, sviedinių, degalų tankams ir automobiliams, atsar-

ginių dalių ir kt. Jau neaidi fanfaros ir neskamba pergalės varpai. Daugėja įrašų apie atkaklų Raudonosios armijos priešinimąsi, apie sovietinės karinės vadovybės išmintį ir tvirtybę, apie sunkius neatitaisomus vokiečių kariuomenės nuostolius...

1941 metų rugpjūčio 10 dienos įrašas Halderio tarnybiniame dienoraštyje: „Vokiečių pėstininkai, šių bandymų nualinti, negali panaudoti jėgos prieš ryžtingus puolamuosius veiksmus... Šiuo metu mūsų kariuomenė labai pavargusi ir patiria didelius nuostolius".

1941 metų rugpjūčio 11 diena: „Kariuomenė išvarginta. Tai, ką mes dabar darome, yra paskutinis ir kartu abejotinas bandymas užkirsti kelią poziciniam karui. Vadovybė turi labai mažai priemonių... Į mūšį mestos paskutinės mūsų jėgos".

Žaibo karas įstrigo jau rugpjūčio mėnesį! Nėra jėgų. Štai dėl ko sustojome. Jie priversti pereiti į gynybą, t. y. į pozicinį karą. Ir štai įžūlūs hitleriniai agitatoriai skelbia, kad dėl visko kaltas purvas spalio mėnesį. Ne, pone Kosinski. Ne, pone Šteinbergai. Kuo čia dėtas purvas spalio mėnesį. Reikėjo rengtis karui kaip reikiant ir rugpjūčio mėnesį mesti į mūšį Antrąjį strateginį vokiečių kariuomenės ešeloną. Kodėl jo nemetėte į mūšį? Paprasčiausiai dėl to, kad jo nebuvo. Nebuvo nieko, ką buvo galima mesti į mūšį.

Hitlerio armija buvo tokia silpna ir taip nepasirengusi karui, kad lygiai po dviejų mėnesių, praėjusių nuo karo pradžios, iškilo klausimas ne dėl puolimo, o dėl to, ar užteks jėgų gynybai. Be to, šiai armijai vadovavo ne patys protingiausi žmonės.

Halderis, 1941 metų rugpjūčio 22 diena: „Fiurerio rašte daugybė prieštaravimų... Vyriausiojo karinių pajėgų vado padėtis dėl fiurerio užsipuolimų ir kišimosi pasidarė nepakenčiama. Niekas kitas negali būti atsakingas už

prieštaringus fiurerio įsakymus, o tik jis pats... Popiet mūsų ginčus ir diskusijas nutraukė pokalbis telefonu su feldmaršalu fon Boku, kuris vėl pabrėžė, kad jo kariuomenė toje vietoje, kuri buvo užimta siekiant pradėti puolimą prieš Maskvą, negali ilgą laiką gintis".

Kalbama ne apie puolimą. Ne apie žaibo karą. Svarbiausia tai, kaip užimtą teritoriją išlaikyti.

1941 metų rugsėjo 5 diena: „Mūsų dalys atidavė priešui fronto lanką prie Jelnios". „Centro" armijų grupės kariuomenė svarbiausioje strateginėje kryptyje neištvėrė 24-osios armijos smūgių ir užleido placdarmą, kurio reikėjo smogti Maskvai.

6

Viskuo kalti žiema, šaltis, sniegas, purvas ir erdvė. Sutiksime. Bet šiuo atveju reikėjo paprasčiausiai pasitraukti iš šio prakeikto placdarmo. Paskelbti karą 1941 metų birželio 22 dieną ir grįžti į Berlyną prie Oderio ir Vartos linijos. Grįžti ten, kur nėra sniego, purvo ir šalčių, kur nėra šios bekraštės erdvės, kur yra nuostabios autostrados, kur švelnus klimatas. Štai ten ir sutriuškinti šiuos kvailus žemakakčius ivanus. Kam lįsti ten, kur purvas ir šaltis?

Na gerai, iš pradžių pervertinome karui nepasirengusią savo armiją, sparčiai ėjome į priekį, priėjome prie Smolensko ir Oršos, bet štai baigiasi rugpjūtis, o po jo, kaip mus mokė mokykloje, turi prasidėti rugsėjis ir viskas, kas seka po rugsėjo. Ir čia genialūs hitleriniai strategai turėjo rimtai pagalvoti: o toliau kas? 1812 metais Bonaparto kariuomenę pirmas sniegas užklupo spalio 13 dieną. O iki tol buvo purvas. Į tai ir reikėjo atsižvelgti.

Sovietų Sąjungos maršalas K. Rokosovskis: „Blaiviai

vertinant susidariusią situaciją ir turint galvoje tai, kad artėja žiema, priešui liko tik viena išeitis – kuo toliau atsitraukti" (VIŽ. 1991. Nr. 7. P. 9). Sprendimas ne iš geriausių, bet kito nebuvo. Klausimas: kodėl neatsitraukė?

Atsakymą randame tame pačiame Halderio dienoraštyje. 1941 metų rugsėjo 13 dieną pasirodo toks įrašas: „Šiuo metu negalima numatyti, kiek kariuomenės prasidėjus žiemai galima atitraukti iš Rytų fronto ir kiek jos reikės kitų metų operacijoms".

Prašneko – kitais metais! Dar nėra šalčių. Dar nėra purvo. O jie prisiminė ateinančius metus. O tai nei daug, nei mažai; bet pripažįstamas tas nežymus faktas, kad žaibo karas baigėsi. Iki purvo. Iki sniego. Iki šalčių. Karas jau tapo uždelstinis, t. y. Vokietijai pražūtingas. Todėl nereikia kaltinti nei purvo, nei šalčių.

Ne mažiau svarbi ir užuomina, kad prasidėjus žiemai reikės mažiau vokiečių kariuomenės. Genialūs strategai su Hitleriu priešakyje galvojo taip: spūstels šaltis – ir Raudonoji armija išsilakstys: „Vyriausioji kariuomenės vadovybė buvo taip giliai įsitikinusi savo beprotiško sumanymo sėkme, kad jau 1941 metų rudenį svarbiausios karinės pramonės šakos pradėjo gaminti kitą produkciją. Net galvojo prasidėjus žiemai išvesti iš Rusijos 60–80 divizijų, nusprendę, jog likusių pakaks tam, kad per žiemą būtų sutriuškinta Rusija" (Guderianas. Kareivio prisiminimai. P. 206).

1941 metų lapkričio 5 dieną Halderis rašo: „Padėtis gali pagerėti tik prasidėjus šalčiams".

Štai kaip! Jie laukė žiemos kaip išsigelbėjimo. 1941 metų lapkričio 5 dieną jų padėtis jau buvo beviltiška. Paskutinė hitlerininkų viltis – gamtinės sąlygos: štai spūstels šaltis – ir mes iš karto laimėsime! Jie teisinosi: pergalės nėra dėl to, kad nėra šalčių.

Ir štai užėjo šalčiai, ir vėl jie teisinasi: nėra pergalės dėl to, kad šalčiai trukdo.

Ir buvo imta skambinti visais varpais apie siaubingas sąlygas. Ir prašneko Hitleris apie minus 52...

Yra ko stebėtis: Hitleris melavo dėl minus 52, o Kosinskis, Šteinbergas, Palantas, Londonas, Černiakas, Finkelšteinas, Gorodeckis kažkodėl jo nedemaskuoja. Priešingai, pritaria: iš tikrųjų Rusijoje tiesiog baisus oras.

1942 metų gegužės 29 dieną Hitleris žiūri garsų sovietinį filmą „Vokiečių sutriuškinimas prie Maskvos". Filmas įtikinantis ir įspūdingas. Tą dieną „Užstalės pokalbiuose" užfiksuoti Hitlerio komentarai: „Šią žiemą mus ištiko itin sunkūs išbandymai dar ir dėl to, kad mūsų kareivių drabužiai, jų aprūpinimo ir motorizavimo lygis niekaip neatitiko sąlygų tos žiemos, kai temperatūra nukrito iki minus 50... Pirmieji vokiečių belaisviai, štai jų jau minios be milinių, be pirštinių, be žieminių drabužių, trypiančių nuo šalčio, giliai įsikišę į kišenes rankas, kurias jie kartkartėmis ištraukdavo, kad patrintų ir nosį!.. Ir pagaliau patraukė begaline virtine apledėję vokiški tankai, cisternos, sunkvežimiai, pabūklai; viskas palikta dėl to, kad sausumos kariuomenės generalinis štabas savo laiku nepasirūpino šalčiui atsparių degalų ir žieminių drabužių atsargomis".

Klausykite, Hitlerio gynėjai, ką fiureris šneka: ne žiema kalta, o nepasirengimas žiemai. Suprantama, pamišėlis savęs nelaiko kaltu, o kaltina savo generolus: rengė žaibo karą, bet kariuomenės motorizavimas visiškai nepatenkinamas. Rengė žaibo karą vasarai, bet kažkodėl kariavo žiemą, nepasirūpinę šalčiui atsparių degalų ir žieminių drabužių.

Dabartiniams hitlerininkams tokie atviri prisipažinimai labai nepatinka. Gindami nacizmą jie pranoko patį Hitlerį. Hitleris savo generolus kaltina netvarkingumu, o mū-

sų gudročiai juos gina: hitleriniai strategai nekalti, žiema kalta! Brangūs draugai, jeigu jūsų rašiniai ne begėdiška nacizmo apologetika, tai kaip tada juos pavadinti?

7

Įdomiausia štai kas: hitlerininkai įsibrovė 1941 metais, sočiai paragavo šalčio, kam pasilikti šioje baisioje šalyje antrą žiemą?

Taigi ne, Hitleris nepasitraukė. Kitais metais – Stalingradas. 1941 metų Maskva Hitlerio nieko neišmokė. Ir prie Stalingrado vokiečių kariauna vėl buvo be šiltų apatinių kelnių. Ir štai mums vėl pasakoja apie vokiečių generolų išmintį ir siaubingą rusišką žiemą, kuri hitlerininkams buvo neparanki.

1941 metais Hitleriui nepakako laiko sutriuškinti Sovietų Sąjungos, o ko jam pritrūko 1942-aisiais?

Esminis klausimas: kokias išvadas padarė Hitleris ir jo protingieji generolai po pirmos katastrofiškos žiemos Sovietų Sąjungoje? 1941 metais nebuvo imtasi jokių priemonių, siekiant gerai pasirengti kariniams veiksmams žiemą. O kas buvo padaryta rengiantis naujai žiemai? Ar galvojo apie ją Hitleris?

Jis galvojo. Ir surado genialų sprendimą. „Užstalės pokalbiai", 1942 metų balandžio 5 dienos įrašas: „Centrinėje juostoje pirmiausia reikia visose beribėse pelkėse prisodinti meldų ir kt., kad kitą žiemą būtų galima lengviau ištverti baisius rusiškus šalčius".

Štai jis – sprendimas! Išsėdėsime kitą žiemą meldų priaugusiose beribėse pelkėse. Kaip Usūrijos tigrai.

Tai perliukas, prilygstantis betoniniams garvežiams ir šunims beorėje erdvėje.

Tačiau nesijuoksime. Blogas ar geras sprendimas, bet jis priimtas. Jeigu jau taip, tai kviesk Rytų teritorijos ministrą ir kelk kovinę užduotį: pelkėse sodinti meldus. Sovietų Sąjunga – nemaža šalis. Jau 1942 metų balandis. Jeigu bus tuojau pat įsakyta sodinti meldus, tai ir tada ar spės apsėti šimtus tūkstančių kvadratinių kilometrų okupuotos teritorijos pelkių? Ir iš kur paimti tiek sėklų? Ir kiek žmonių prireiks? Ir ar spės iki rudens tie meldai išaugti ir apginti šauniuosius vokiečių kareivius nuo sniego ir šalčio?

Aš nenustatau ir neįvertinu Hitlerio idiotizmo laipsnio. Kalbama apie kitką: radai sprendimą (tegu ir tris kartus idiotišką) – veik. Bet Hitleris neturi savo sprendimų vykdymo mechanizmo. Jis leptelėjo kažką, jo žodžiai nuaidėjo betoninio bunkerio skliautais ir nutilo. Sekretorės ir istorikai metraštininkai juos įrašė į storus juodus sąsiuvinius, rašalas išdžiūvo, ir Hitlerio žodžiai liko tuose sąsiuviniuose amžiams, nesukėlę jokio veiksmo. Hitleris leptelėjo kažką. Suvirpėjo oras. Tuo pasirengimas kitai žiemai ir baigėsi. Jo žodžiai – šuns amtelėjimas beorėje erdvėje. Niekas jo amtelėjimo negirdi, niekas nereaguoja.

Po tų žodžių niekas apie kitą žiemą Vokietijoje neužsiminė, kol 1942 metų lapkričio 19 dieną nesugiedojo Stalingrado paukštelis giesmininkas – keptas gaidelis.

Klausimas visiems Hitlerio gynėjams, visiems, kurie tvirtina, kad dėl Vokietijos pralaimėjimo kalti žiema, purvas, sniegas ir šaltis, o išmintingasis Hitleris ir jo genialūs karvedžiai nekalti: draugai fašistai, o jūs patys nemėginote pagal jūsų protingiausio fiurerio rekomendaciją peržiemoti nors vieną rusišką žiemą meldų priaugusioje pelkėje?

Dvidešimt antras skyrius

Kada Hitleris pralaimėjo karą?

> Be abejo, Stalinas supranta tai, ką suprato net ekskaizeris Vilhelmas: kad būtent dėl užsitęsusio karo Hitlerį ištiks didžiausia katastrofa.
>
> *L. Trockis.*
> Opozicijos biuletenis.
> 1939 metų rugsėjo 11 diena.
> Nr. 79–80. P. 18

1

Manoma, kad Vokietija buvo taip silpnai pasirengusi karui, kad sugebėjo net esant palankiausioms sąlygoms išsilaikyti prieš Sovietų Sąjungą iš viso penkis su puse mėnesio. Vokiečių kariuomenė įsiveržė į sovietinę teritoriją 1941 metų birželio 22 dieną, o gruodžio 5 dieną prasidėjo sovietų kontrpuolimas prie Maskvos. Tai reiškė hitlerinės Vokietijos pralaimėjimą. Žinoma, po to buvo dar Stalingradas, Kurskas, buvo Baltarusijos strateginė puolamoji operacija. Bet visa tai – tik nauji smūgiai žvėriui, mirtinai sužalotam prie Maskvos.

Būtent taip mano daugelis hitlerinių generolų, pavyzdžiui, V. fon Melentinas: „Mūšis prie Maskvos buvo karo persilaužimo momentas, po kurio pergalė mums buvo jau nepasiekiama“ (Šarvuočių mūšis. P. 429).

Bet ar šis požiūris nėra per daug optimistinis? Ar galėjo

karui nepasirengusi Vokietija penkis su puse mėnesio išsilaikyti prieš galingą Raudonąją armiją? Aišku, negalėjo. Ji turėjo daug anksčiau pralaimėti karą. Ir pralaimėjo.

Šiuo klausimu yra autoritetingesnių nuomonių. 1941 metų lapkričio 29 dieną, dar prieš prasidedant netikėtam sovietų kontrpuolimui, kai vokiečiai manė, kad Stalinas jau daugiau neturi jėgų, Vokietijos ginkluotės ir šaudmenų ministras F. Todtas rekomendavo Hitleriui nutraukti karą prieš Sovietų Sąjungą. Todtas manė, kad „Vokietija kariniu ir ekonominiu požiūriais karą jau pralaimėjo" (K. Reinhardtas. Persilaužimas prie Maskvos. P. 184).

Taigi Vokietija, ginkluotės ir šaudmenų ministro manymu, sugebėjo ištverti ne penkis su puse mėnesio, o penkis mėnesius ir vieną savaitę.

Bet F. Todtas matė situaciją iš tolimo jaukaus Berlyno. To, kas vyksta, prasmė buvo čia suvokta ne iš karto. Frontininkai suprato anksčiau už jį. Tarnybinis generolo pulkininko F. Halderio dienoraštis, 1941 metų lapkričio 24 dienos įrašas: „Papulkininkis Kaldenas (ryšių prie 2-osios tankų armijos štabo karininkas) pranešė apie armijos kariuomenės situaciją ir būseną... Armijos vadovybė mano, kad toliau pulti neįmanoma".

Ir štai dar vienas tos dienos įrašas: „Generolas pulkininkas Fromas nušvietė bendrą karinę ekonominę padėtį. Krintanti kreivė! Jis įsitikinęs, kad būtinos paliaubos".

Tai pareikšta praėjus penkiems mėnesiams ir dviem dienoms, kai buvo įžengta į sovietinę teritoriją: BŪTINOS PALIAUBOS!

Tačiau perdėti ir šie vertinimai.

Gana daug nemažą autoritetą turinčių vokiečių generolų mano, kad Vokietijos pralaimėjimo Antrajame pasauliniame kare datą reikia laikyti 1941 metų rugpjūčio 21-ąją. Šią dieną Hitleris įsakė laikinai atidėti Maskvos puolimą, o vietoj to smogti į pietus ir apsupti sovietinę kariuomenę prie Kijevo. Operacija buvo atlikta. Kijevo katile vokiečiai paėmė į nelaisvę 665 000 sovietinių kareivių ir karininkų, be to, jiems atiteko 884 tankai, 3178 pabūklai, šimtai tūkstančių tonų šaudmenų, degalų, atsarginių dalių ir maisto produktų. Tačiau pergalė prie Kijevo buvo taktinė. Tai kokiai nors armijai, pavyzdžiui, britų, kuri tada narsiai kovėsi Afrikoje prieš dvi vokiečių divizijas, tokie nuostoliai būtų atrodę dideli. Raudonajai armijai tokie nuostoliai nemalonūs, bet pakeliami. Tai buvo priverstas pripažinti ir Guderianas: „Be abejonės, mūšis dėl Kijevo reiškė svarbų taktinį laimėjimą. Tačiau klausimas, ar šis taktinis laimėjimas turėjo ir didelę strateginę reikšmę, yra abejotinas“ (Kareivio prisiminimai. P. 305).

Iš tikrųjų vokiečiai paėmė belaisvių ir trofėjų. Bet! Bet prarado visą mėnesį. Ir dar kokį! Rugsėjį. Paskutinį mėnesį, kurį jų nepasirengusi karui armija galėjo kariauti Rusijoje. Toliau – spalis ir polaidis, lapkritis ir šalčiai. Mūšis dėl Kijevo (nors ir kiek hitlerininkai būtų paėmę belaisvių ir trofėjų) reiškė, kad pereinama prie užtęstinio karo, kuris Vokietijai buvo pražūtingas. Kitaip tariant, Hitlerio rugpjūčio 21 dienos sprendimas pradėti Kijevo puolimą reiškė, kad karas prieš Sovietų Sąjungą pralaimėtas.

Ir girdžiu nevisiškai sumuštų hitlerininkų balsus: jeigu Hitleris nebūtų pasukęs į Kijevą...

Jeigu nebūtų pasukęs, jeigu būtų tiesiai ėjęs į Maskvą, tai niekas dėl to nebūtų pasikeitę. Vis tiek karas darėsi užtęstinis, vadinasi, mirtinas Vokietijai.

Ir tai negalėjo baigtis sėkmingai: mesti prieš Maskvą pagrindines pajėgas ir aprūpinti jas arklių pakinktais, judėti kariuomenei per neapsaugotą teritoriją. Sakykime: vokiečių „Centro" armijų grupės kariuomenė smogia Maskvai. Flangai atviri. Užnugaris nepridengtas. Nėra rezervų. Puolančią vokiečių kariuomenę gali aptarnauti tik vienintelė blogai ginama ir gerokai apgadinta geležinkelio linija Minskas–Smolenskas–Viazma–Maskva ir arklinis transportas.

Iš šiaurės šiai niekuo neapsaugotai teritorijai, kuria kiūtina gurguolės, grasina sovietinio Šiaurės Vakarų fronto kariuomenė – apie pusę milijono kareivių su šimtais tankų ir tūkstančiais pabūklų. Jie praktiškai nepažeidžiami, nes išsidėstę vokiečių tankams nepraeinamose Valdajaus aukštumose. Halderis, 1941 metų liepos 25 dienos įrašas: „Mums praneša, kad vietovė mums nepraeinama, o priešas iš ten nuolat kontratakuoja..."

Iš pietų, iš Kijevo, Konotopo, Briansko rajonų vienintelei tiekimo linijai ir arklių transportui grasina sovietinių Pietvakarių ir Briansko frontų kariuomenė – daugiau kaip milijonas kareivių su tūkstančiu tankų ir penkiais tūkstančiais pabūklų.

Šiomis sąlygomis staigus šuolis į Maskvą reikštų šuolį į spąstus.

Jeigu Hitleris būtų ėjęs į Maskvą, palikęs atvirus flangus, ir pralaimėjęs, tai nesutriuškinti hitlerininkai vėliau būtų sakę: o juk mes patarėme eiti į Kijevą ir užimti Ukrainą.

Hitleris ėjo į Kijevą, užėmė Ukrainą... ir pralaimėjo. Nevisiškai sumušti hitlerininkai sako: o juk mes patarėme eiti į Maskvą.

O tarp kitko Hitleriui nebuvo jokio pasirinkimo. Ir patys hitlerininkai tai gana aiškiai suprato. Generolas pulkininkas F. Halderis, 1941 metų rugpjūčio 7 dienos įrašas dienoraštyje: „Į klausimą, ką mes turime užimti: *Maskvą* ar *Ukrainą* ar *Maskvą* ir *Ukrainą*, reikia atsakyti – ir *Maskvą*, ir *Ukrainą*. Mes turime tai padaryti, nes priešingu atveju mes negalėsime sutriuškinti priešo iki rudens".

Jau ir rugpjūtis. Iki rugsėjo beliko trys savaitės. Net savaime pats klausimas *rugpjūčio* mėnesį apie tai, kur eiti, rodo, jog visiškai sužlugo vokiečių strategija. Jeigu bus einama į Maskvą, tai iki polaidžio nebus užimta Ukraina ir tada dėl Ukrainos teks kariauti rudenį ir žiemą. Jeigu bus einama į Ukrainą, tai iki polaidžio nebus užimta Maskva. Tada kovoti dėl Maskvos prireiks rudenį ir žiemą. Galima pasirinkti vieną atvejį, galima ir kitą. Bet kad ir ką jie pasirinktų, o purvo, šalčių ir sniego jau neišvengtų. Bet kuriuo atveju karas jau virto užtęstiniu, ir vokiečiai prarado bet kokią perspektyvą laimėti. O dar ir Leningradą reikia užimti. Negalima ir Krymo Stalinui palikti. Krymas – sovietinės aviacijos Rumunijos naftos pramonei sutriuškinti bazė. Hitleris ir tai suvokė. Halderio rugpjūčio 22 dienos įrašas: „Svarbiausia iki žiemos užimti ne Maskvą, bet Krymą, pramonės ir anglių rajonus prie Doneco upės, užblokuoti kelius, kuriais rusai veža naftą iš Kaukazo. Šiaurėje būtina apsupti Leningradą ir padėti Suomijos kariuomenei... Krymo pusiasalio užėmimas turi nepaprastai didelę reikšmę, siekiant užtikrinti naftos tiekimą iš Rumunijos".

Jų strateginių tikslų daugybė ir visi – pirmaeiliai. Jeigu neužimsi Krymo – pralaimėsi karą. Neužimsi Leningrado – pralaimėsi karą. Neužimsi Donecko baseino – pralaimėsi karą. Neužimsi Kaukazo – pralaimėsi karą. Neužimsi Maskvos – pralaimėsi karą. Nuolatinis daugybės kiškių vaikymasis.

O jeigu užimsi Maskvą, dar reikės nueiti iki Kazanės, Kuibyševo, Saratovo ir Astrachanės. Dar reikia prie Volgos oro uostą įrengti ir sunaikinti „paskutinį pramonės rajoną" Urale.

Per likusias tris rugpjūčio savaites.

3

Mes galime be galo ginčytis, kas būtų buvę, jeigu svarbiausios vokiečių armijos pajėgos rugpjūčio mėnesį nebūtų pasukusios į Kijevą, o ėjusios į Maskvą. Tačiau jau pats to klausimo formulavimas išduoda visišką karinį tiek kai kurių žymių vokiečių generolų, tiek jų gynėjų tamsumą.

Jau iš priešistorinių laikų žinoma, kad geografinis taškas, kad ir koks svarbus jis būtų, nėra operacijos tikslas. Toks tikslas gali būti tik priešo armija. „Nė vienas karų, iš jų ir Antrasis pasaulinis, nepaneigė svarbiausio principo reikšmės: strategijos tikslas – priešo ginkluotųjų pajėgų sutriuškinimas. Šis principas nesikeičia, jis turi būti pagrindinis karo veiksmų leitmotyvas" (Generolas pulkininkas Lotaras Renduličius. Kariuomenės valdymas. P. 37).

Sutriuškinkite priešo armiją, ir tada jūsų viskas – ir beginklė priešo sostinė, ir jo pramonė, ir gyventojai.

O kariauti prieš priešo sostinę – tai idiotizmas, būdingas Bonapartui. Sutriuškink Kutuzovą – tada Maskva bus tavo. Ir Peterburgas taip pat. Imti Maskvą, nesutriuškinus Kutuzovo armijos, – tai tas pats, kaip, numetus ginklą, prievartauti svetimą žmoną, žinant, kad jos įsiutęs vyras užtaiso šratinį šautuvą.

Užimti svetimą sostinę, nesutriuškinus priešo armijos, – tai kvailystė, būdinga Tuchačevskiui. Tas irgi 1920 metais veržėsi į Varšuvą, net nesuvokdamas, kur dislokuota len-

kų kariuomenė. Pirmiausia reikia rasti priešo armiją, priversti ją kariauti, sutriuškinti, tada sostinė pati kris prie nugalėtojo kojų. O veržtis į priešo sostinę, nesutriuškinus jo armijos, tai tas pats, kaip įsibrauti į sultano lobyną ir kimšti į maišus brangakmenius, žinant, kad kažkur čia, už užuolaidos, pasislėpė sargybiniai negrai su alebardomis. Būtų protingiau iš pradžių su jais susidoroti...

Tuchačevskis veržėsi į Varšuvą, žinojo, kad Pilsudskio armija šalia, bet nežinojo, kur ji yra iš tikrųjų. Tuchačevskis šį pavojų ignoravo. Ir gavo triuškinantį smūgį į kairįjį šoną. Tuchačevskio kariuomenė buvo sutriuškinta, daug kareivių pateko į nelaisvę ir buvo internuoti Rytų Prūsijoje, kiti gėdingai pasileido bėgti. Pats Tuchačevskis išsigelbėjo tik todėl, kad išsigandęs pasislėpė Minske, kai jo kariuomenė buvo prie Varšuvos.

Jeigu hitlerinė kariuomenė būtų ėjusi į Maskvą, tai iš Kijevo rajono būtų susilaukusi tokio smūgio, kaip Tuchačevskis prie Varšuvos, ir taip pat į kairįjį šoną, o dar ir į dešinįjį – nuo Valdajaus aukštumų.

4

Atrodytų, kam hitlerininkams ginčytis: eiti į Maskvą ar į Kijevą? Paprasčiausiai reikia veikti pagal planą. Kas gi tuose hitleriniuose planuose įrašyta: tiesiai į Maskvą arba pasukti į pietus?

Surasime hitlerinę direktyvą Nr. 21 ir pamatysime, kad ten apie tai nieko nėra pasakyta. Prieš karą nei Hitleris, nei jo genialieji karvedžiai apie tai visai ir negalvojo. Dar daugiau, jie tokios situacijos net ir nenumatė. Hitlerinėje direktyvoje kalbama tik apie tai, kad „kovingai priešo kariuomenei būtų neleista atsitraukti į beribes Rusijos

teritorijos erdves". Buvo planuojama sutriuškinti Raudonąją armiją Dešiniakrantėje Ukrainoje, neleidžiant jai atsitraukti už Dnepro. O už Dnepro, jiems atrodė, jokios sovietinės kariuomenės nėra ir negali būti.

Nei Hitleris, nei jo generolai, nei jo žvalgyba nieko nežinojo apie Raudonosios armijos Antrojo strateginio ešelono septynias armijas, kurios buvo slaptai telkiamos už Pirmojo strateginio ešelono. Jie net ir supratimo neturėjo, kad už jų – ir Trečiasis strateginis ešelonas. Jie visiškai neatsižvelgė į tai, kad, be trijų strateginių ešelonų, praktiškai labai greitai gali būti suformuota šimtai naujų divizijų, dešimtys korpusų ir armijų, kad pasienyje sumuštos armijos gali būti taip pat greitai atkurtos.

Hitlerininkai manė, kad už Dnepro neturėtų būti sovietinės kariuomenės, bet ji ten buvo. Ir milijonai karių. 1941 metų rugpjūčio mėnesį mūšiai pasienio zonoje baigėsi šauniomis vokiečių armijos pergalėmis, bet vis dėlto karas persimetė į „bekraštes Rusijos teritorijos platybes", o to hitlerininkų planuose nebuvo numatyta. Kitaip sakant, jau rugpjūčio mėnesį karas pakrypo savo keliu, visai ne tuo, kurį numatė Hitleris savo direktyvoje.

Bet ir tai ne svarbiausia. Numatytas posūkis į Kijevą rugpjūčio mėnesį buvo įmanomas, o štai judėjimas Maskvos kryptimi rugpjūčio mėnesį – neįmanomas. Paprasčiausiai dėl to, kad vokiečių armija nebuvo pasirengusi karui. Rugpjūčio mėnesio viduryje tankų ir lėktuvų degalai buvo besibaigę. Trumpam 2-osios tankų grupės šuoliui nuo Konotopo į Lochvicą ir 1-osios tankų grupės šuoliui nuo Kremenčiūgo į tą pačią Lochvicą benzino dar pakako. O kad visa vokiečių armija pasiektų Maskvą, benzino jau nebūtų užtekę. Ir tai užfiksuota dokumentuose ir net Halderio dienoraštyje. 1941 metų rugpjūčio 17 dienos įrašas: „Tai, kad trūksta degalų, žino visi... Galima patenkinti tiktai

reikalingiausias reikmes. Negalima atlikti kokių nors naujų operacijų, reikalaujančių daugiau degalų".

Štai kas: negalima! Nepraėjo nė du karo mėnesiai, o jau negalima atlikti stambių operacijų. Tad kaip jie karui rengėsi?!

Maskvos puolimas – tai supergalinga operacija. O Maskvos užėmimas – dar viena. Šiaip taip buvo sukrapštyta degalų *dviem tankų grupėms,* kurios atakavo sovietinės kariuomenės Kijevo grupės užnugarį. Bet aprūpinti *visą vokiečių armiją degalais,* kad ji galėtų smogti Maskvai, apsupti Maskvą, ją užimti, atremti galimus kontrsmūgius, rugpjūčio mėnesį buvo neįmanoma. Tad 1941 metų rugpjūčio mėnesį Hitleris neturėjo pasirinkimo: į Maskvą ar į Kijevą. Į Maskvą žibalo neužteko.

Taigi Hitlerio 1941 metų rugpjūčio 21 dienos įsakymas dėl posūkio į Kijevą nieko neišsprendė. Dėl degalų stygiaus žygis į Maskvą net esant geram orui buvo neįmanomas. O spalio mėnesį ir vėliau jis jau negalėjo būti sėkmingas dėl oro. Kitaip tariant, Hitleris jau 1941 metų rugpjūčio 21 dieną negalėjo nieko tikėtis.

Jeigu rugpjūčio mėnesį hitlerininkai būtų turėję benzino, tai būtų galėję svarstyti: į Maskvą ar į Kijevą? Bet benzino nebuvo. Todėl, jeigu vokiečių armija nebūtų pasukusi į Kijevą, tai tada vis tiek būtų reikėję sustoti ir laukti, kol Rumunija prisiurbs pakankamai naftos, pavers ją lėktuvų, tankų ir mašinų degalais ir pristatys į Mogiliovo–Vitebsko–Polocko rajonus. O tai galėjo įvykti tik paskutinį rugsėjo dešimtadienį. Be to žygis į Maskvą neįmanomas. Dėl to nėra prasmės ginčytis, ar reikėjo rugpjūčio mėnesį eiti į Maskvą. Neverta ginčytis dėl to, ko negalėjo būti.

Problema dėl benzino iškilo ne rugpjūčio 17 dieną, o anksčiau. 1941 metų rugpjūčio 4 dienos įrašas Halderio dienoraštyje: „Padėtis dėl degalų šiuo metu neleidžia

panaudoti motorizuotų dalinių puolimui pietų kryptimi. Tankų daliniams papildyti ir pailsėti prireiks 14 dienų".

Sunku suprasti, kam reikia papildyti tankų dalinius, jeigu anksčiau Halderis rašė dienoraštyje, kad sovietų kariuomenė sutriuškinta ir nepajėgi sukurti ištiso fronto. Štai 1941 metų liepos 3 dienos įrašas: „Neperdėsime, jeigu pasakysime, kad kampanija prieš Rusiją laimėta per 14 dienų". Po mėnesio paaiškėja, kad vokiečių tankistai negali toliau kariauti, jeigu jiems nebus leista 14 dienų pailsėti.

Jie planavo žaibo karą baigti per tris vasaros mėnesius. Bet rugpjūčio mėnesį prireikė ilsėtis...

5

Ir ne tik apie benziną kalbama. Halderio dienoraštis, 1941 metų rugpjūčio 11 dienos įrašas: „Aukščiausioji kariuomenės vadovybė turi ribotą išteklių kiekį... mūsų jėgos baigiasi..."

Jie planavo žaibo karą. Bet pritrūko jėgų. Jau pirmojoje rugpjūčio pusėje. Dar nepraėjo nė du karo mėnesiai. Jie tiktai Baltarusijoje ir Ukrainoje. Beje, kol kas dar Dešiniakrantėje Ukrainoje. Jie užėmė tik mažą Rusijos teritorijos pakraštį. O jų ir paskutinės jėgos baigiasi. Ar tuo jau nepripažįstamas visiškas žlugimas ir pralaimėjimas!

Žaibo karo žlugimas buvo pastebėtas dar iki šios datos. Rugpjūčio 5 dienos įrašas: „Kariuomenė fiziškai pavargo. Fiureris pareiškė (tai mes jį įtikinome, bet užkulisiniu būdu), kad dabartinė situacija, kaip ir per praėjusį Pasaulinį karą, padės stabilizuoti frontus".

Diena anksčiau, 1941 metų rugpjūčio 4 dieną, Borisove, „Centro" armijų grupės štabe, įvyko aukščiausių kariuomenės vadų pasitarimas. Dalyvavo Hitleris.

„Generolas pulkininkas H. Guderianas: nušviečia padėtį 2-osios tankų grupės fronte, įskaitant patirtų gyvosios jėgos – karininkų, puskarininkių ir kareivių – nuostolių, taip pat netektos technikos papildymą. Pristačius reikiamą naujų variklių skaičių galima 70 procentų atstatyti tankų, reikalingų giliosioms operacijoms, kovingumą, pristačius tik atsarginių dalių – tik ribotoms operacijoms.

Generolas pulkininkas Gotas: nušviečia 3-iosios tankų grupės padėtį fronte ir ypač pabrėžia, kad jeigu nebus pristatyta naujų variklių, tai tolesnes operacijas bus galima vykdyti tik esant ribotam tikslui" (Visiškai slaptai! Tik vadovybei. M.: Nauka. P. 303).

Štai jis – pasirengimas karui. Jie planavo žaibo karą. Jie priėjo prie Smolensko. Jie pražygiavo 670 kilometrų sovietine teritorija, ir tankų varikliai toliau netraukia. Suprantama, kare tankai važiuoja netiesia linija. Į tai reikia atsižvelgti. Šitai vadinama manevro koeficientu. Kai vadovauja geri vadai, manevro koeficientas būna 1,3. Jeigu koeficientas didesnis, vadinasi, vadus reikia atleisti, teisti, o į jų vietą skirti kvalifikuotus žmones. Žaibo karas – tai prasiveržimas ir veržlus daugybės tankų šuolis į priekį, į numatytą tikslą. Kaip sovietinių tankų brigadų šuolis į 6-osios japonų armijos užnugarį 1939 metų rugpjūčio mėnesį: jokio manevravimo! Kaip vokiečių tankų divizijų šuolis prie jūros 1940 metų gegužės mėnesį. Kaip sovietų tankų korpusų smūgis prie Stalingrado: vėl be jokio manevravimo. Dvi tankų lavinos maksimaliu greičiu veržiasi į priekį, kad kuo greičiau susijungtų ir uždarytų apsupimo žiedą. Kaip 6-osios gvardijos tankų armijos smūgis 1945 metų rugpjūčio mėnesį: jokių manevrų, pirmyn prie vandenyno!

Jeigu pagrindinė vokiečių tankų masė beprasmiškai manevruodavo, vadinasi, tai jau ne žaibo karas.

Gerai, pridėsime didiesiems vokiečių strategams 300 kilometrų beprasmiškiems manevrams. Gauname: iki 1941 metų rugpjūčio 4 dienos pagrindinė Guderiano 2-osios tankų grupės ir Goto 3-iosios tankų grupės tankų masė nuvažiavo nė kiek ne daugiau kaip 1000 kilometrų. Jeigu jie važiavo 25–30 kilometrų greičiu, vadinasi, kiekvieno tanko motoresursų sąnaudos sudarė 30–40 motovalandų. Ir štai, pravažiavus 30–40 valandų, vokiškų tankų varikliams remontas jau negali nieko padėti. Tankų variklius reikia keisti!

Tad kaipgi jie, turėdami tokią techniką, galėjo svajoti apie žaibo karą! O raudonoji propaganda šaiposi: Raudonoji armija buvo nepasirengusi karui, sovietinio BT-7 resursas buvo tik 700 motovalandų, o T-34 dar mažesnis – iš viso 500!

Pataisysime mūsų agitatorius: 500 ir 700 – tai mūsų keliais. Europos autostradose šis resursas būtų daug didesnis. Bet jūs pažiūrėkite į genialius hitlerinius žaibo karo kūrėjus. Jų visi tankai, riedėję 40 valandų, sustojo. Kaip jie karą planavo? Ar juos mokykloje mokė aritmetikos? Ar jie atliko pačius elementariausius skaičiavimus? Prieš juos šalis, kuri nusitęsusi 10 000 kilometrų nuo vakarų į rytus. Jie nuvažiavo 700 kilometrų – ir reikia keisti tankų variklius. Bet variklių atsargų nėra. Ką didieji strategai galvojo, kai karą planavo? Ir ką jie galvoja šiandien? Jie reikalauja variklių, Hitleris variklių neduoda. Ne iš gero gyvenimo. Ilgai ginčijosi, kol susitarė: „Šiek tiek padvejojęs, Hitleris pažadėjo skirti visam Rytų frontui 300 tankų variklių – skaičius, kuris niekaip negalėjo manęs patenkinti. Tankų mums visiškai nedavė“ (H. Guderianas. Kareivio prisiminimai. P. 256).

Na gerai, atgabensiu variklių – jie užgrobs dar 700 kilometrų. O kas toliau?

6

Rugpjūčio 4 dieną, dalyvaujant Hitleriui, svarstomas klausimas, kad vokiečių tankų kariuomenė jau pasidarė nepajėgi toliau pulti ir veržtis į priekį. Bet krizė ištiko anksčiau.

Liepos mėnesio pabaigoje Guderianas rašo: „Jelnios rajone tęsėsi sunkūs mūšiai, pareikalavę labai daug šaudmenų. Čia buvo mestas į kautynes paskutinis mūsų rezervas – tankų grupės karinę vadavietę sauganti kuopa" (Kareivio prisiminimai. P. 254).

Halderio dienoraštis, 1941 metų liepos 30 dienos įrašas: „Centriniame fronto ruože reikia pereiti į gynybą. Prie Ilmenio ežero – Cholmo – Toropeco būtina palikti tik nedidelį priedangos dalinį! Tankų kariuomenę reikia atitraukti iš fronto, nes būtinas remontas ir papildymas".

Tankas sukurtas taip, kad kiekvieną remontą praktiškai galima atlikti lauko sąlygomis. Bet vokiški tankai buvo tokie silpni ir nusidėvėję, o tankų divizijos patyrė tokių didelių nuostolių, kad svarbiausią smogiamąją Vermachto jėgą – 2-ąją ir 3-iąją tankų grupes – jau per penkias karo savaites teko atitraukti iš fronto, kad jos būtų papildytos ir atkurtas kovingumas. Tad svarbiausioje strateginėje kryptyje vokiečių kariuomenė pirmą kartą Antrojo pasaulinio karo metu buvo priversta pereiti į gynybą.

Dar anksčiau, liepos 25 dieną, buvo nuspręsta išsiųsti į Vokietiją 2-osios ir 3-iosios tankų grupės 17-ąją ir 20-ąją tankų divizijas atnaujinimui. Jos buvo tiek išsekusios, kad pafrontėje jau buvo neįmanoma jų papildyti ir atnaujinti. Tą dieną Halderio dienoraštyje atsirado toks įrašas: „Mes turime atsisakyti tankų kariuomenės giliųjų reidų. Juos reikia panaudoti taktiniu požiūriu. Užimti teritoriją dalimis. Tai vargina. Tačiau tiktai taip galima sunaikinti priešo gyvąją jėgą".

Atsisakyti tankų kariuomenės giliųjų reidų – vadinasi, atsisakyti žaibo karo. Bet kitos išeities nėra. Hitleris turi pernelyg mažai tankų. Jeigu jis turėtų nors 30 tūkstančių tankų, tada mažesnę dalį, dešimt tūkstančių, būtų galima panaudoti apsuptoms sovietinės kariuomenės grupuotėms sutriuškinti, o geresniąją ir didesniąją tankų dalį – veržliems smūgiams į gilumą, t. y. žaibo karui tęsti. Bet vokiečių generolai įsibrovė į sovietų teritoriją turėdami palyginti mažai tankų. Jų buvo mažiau kaip keturi tūkstančiai, t. y. beveik nulis. Pirmosiomis dienomis jie apsupo daugybę sovietinių kovotojų. Dabar apsuptą kariuomenę reikia sutrinti į dulkes. Štai šis uždavinys ir keliamas negausiai vokiečių tankų kariuomenei. O tęsti žaibo karo nėra kam.

Hitleris tą pačią dieną, 1941 metų liepos 25-ąją, rašo apie šaudmenų trūkumą. Ir paaiškina: „Manevrui reikia degalų, poziciniam karui – šaudmenų!"

Ir taip vokiečių karinė vadovybė per mėnesį ir tris dienas priėjo prie išvados, kad giliąsias tankų operacijas reikia nutraukti. Vokiečių karinė vadovybė suvokė, kad žaibo karas užspringo, ir prašneko apie pozicinį apkasų karą. Apie tokį, kaip Pirmasis pasaulinis. Tiktai žaibo karui nėra degalų, o poziciniam karui – šaudmenų. Todėl Generalinio štabo formaliame dokumente tiek emocijų ir šauktukų!

Ir štai dabartiniai hitlerininkai pateisina šauniuosius vokiečių strategus: jiems oras spalio mėnesį sutrukdė.

Liepos pradžioje jie atsisakė giliųjų smūgių. Liepos pabaigoje jie buvo priversti pereiti į gynybą. Pirmąjį rugpjūčio dešimtadienį buvo nuostabus oras, bet jie išnaudojo paskutines jėgas, o tai ir užrašyta jų oficialiuose tarnybiniuose dokumentuose. Jau rugpjūčio viduryje jie buvo priversti atkurti savo išsekusių tankų divizijų kovingumą.

Rugsėjį jie buvo bejėgiai ne tik pulti, bet ir gintis. Jie buvo išmušti iš placdarmo prie Oršos. O paskui... savo pralaimėjimą pateisino blogu oru, kuris buvo rugsėjį, lapkritį ir vėliau.

7

1941 metų liepą ir rugpjūtį Hitlerį ištikusių nesėkmių priežasčių reikia ieškoti 1941 metų birželį. Ir jas randame generolo Giunterio Bliumentrito knygoje (Pražūtingi sprendimai. P. 65–67): „Trečiajame–ketvirtajame dešimtmečiuose sovietai sukūrė didžiulę armiją, kurioje taikos metais buvo daugiau kaip milijonas žmonių, ir nuolat ją didino. Tai buvo padaryta anksčiau, negu Vokietija 1935 metais pradėjo persiginkluoti, ir todėl šitai negali būti laikoma atsaku į Hitlerio paskelbtą visuotinę karo prievolę. Koks tikslas buvo sukurti tokią milžinišką karinę mašiną? Hitleris galėjo padaryti tik vieną išvadą: Stalinas ketino užkariauti visą Europą... Pulti Rusiją Hitleris rimtai sugalvojo 1940 metų vasarą. Pirma, jis norėjo smogti Rusijai, kol ji dar nespės užpulti Vokietijos... Priėmusi šį pražūtingą sprendimą, Vokietija pralaimėjo karą".

Yra ir ankstesnių datų, ir tikslesnių.

Hitlerinės Vokietijos ginkluotės ir šaudmenų ministras Špejeris savo memuaruose skyrių „Žlugimo pradžia" pradeda taip: „Maždaug pirmosiomis 1939 metų rugpjūčio dienomis..."

Šitai ir buvo žlugimo pradžia. 1939 metų rugpjūčio mėnesį Hitleris ir Stalinas Ribentropo ir Molotovo rankomis pasirašė Lenkijos pasidalijimo paktą. Šis paktas neišvengiamai stūmė Hitlerį į situaciją, kurioje jis turėjo kariauti užtęstinį karą, ir tai buvo žlugimas. Be to, Vokietija vienu

metu kariavo keliuose frontuose, o tai buvo dvigubai didesnė pražūtis. Visa, kas buvo po to, kai Molotovas ir Ribentropas pasirašė paktą, – tai tik detalės, Hitlerio kelio į savižudybę etapai. Hitleris pralaimėjo karą ne 1941 metų gruodį, ne rugpjūtį ir netgi ne birželį. Jis pralaimėjo 1939 metų rugpjūtį.

Hitleris sėdo lošti kortomis su Stalinu ir pralošė Vokietiją, Europą ir savo gyvybę. 1941 metais Hitleris, suvokęs, kad susidūrė su sukčiumi, netikėtai trenkė Stalinui žvakide. Šito Stalinas nesitikėjo. Smūgį ištvėrė skausmingai. Be tai, kas svarbiausia, jau buvo padaryta. Stalinas jau seniai viską išlošė.

Teisingai pasakyta: nesėsk su velniu putros srėbti, jo šaukštas vis tiek ilgesnis.

Dvidešimt trečias skyrius

Tarp kitko, apie avinus

Kokia niekšinga fiurerio karinių patarėjų dauguma.

J. Gebelsas.
1945 metų kovo 13 diena

1

Hitlerinis Sovietų Sąjungos sutriuškinimo planas toks jau dailus ir paprastas, kad jį galima išreikšti dviem žodžiais: kepurėmis užmėtysime!

Tokiam nuostabiam sumanymui įvykdyti neužteko labai mažai: kepurių.

Sovietinė karinė žvalgyba tai žinojo ir darė teisingą išvadą: Vokietija karui nepasirengusi.

Išvada, kad Vokietija nepasirengusi karui, buvo daug kartų patikrinta. Sovietinė karinė žvalgyba visada vadovavosi teisingu principu: surinkti informaciją – iš labiausiai saugomų seifų, patikrinti – paprasčiausiu, net primityviausiu būdu. Akademijoje, kuri ir dabar tebėra uždengta slaptingumo skraiste, kuri niekada ir niekur neminima jokia proga, man teko studijuoti dešimtis būdų, kaip elementariai patikrinti gautas žinias. Štai vienas jų. Dar 1943 metų kovo mėnesį Stalinas žinojo, kad vokiečiai ketina

nukirsti Kursko kyšulį dviem flanginiais smūgiais susikertančiomis kryptimis, t. y. pakartoti tai, ką Stalinas neseniai atliko prie Stalingrado. Žinios apie hitlerinį planą pateko iš pačių patikimiausių šaltinių...

Bet parašyti popieriuje galima viską, kas tik patinka. Tam tikrame blanke. Ir uždėti tokius antspaudus, kokių reikia. Ir pasirašyti net taip, kaip pats Hitleris. O kur garantijos, kad tai ne spąstai? Kas bus, jeigu Stalinas sutelks pajėgas smūgiams atremti iš Oriolo ir Belgorodo rajonų, o Hitleris smogs kitoje vietoje? Įvyks katastrofa. Todėl būtina patikrinti. Reikia garantijų, kad gauti planai – tikri.

Ir štai toje pačioje Akademijoje, tiesiog per strateginės žvalgybos paskaitą, – staiga nusprendžiama patikrinti nuovokumą: štai, vyručiai, 1943 metų gegužės mėnesio pabaigos situacija, čia vokiečių plano kopija. Kaip jūs šiuos duomenis patikrintumėte?

Reikia pasakyti, kad ten būdavo parenkami sumanūs vyrukai ir jie pateikdavo tokius paprastus bei nuostabius sprendimus, kad visa grupė ir pats dėstytojas verkdavo iš juoko. O paskui dėstytojas atskleidė paslaptį, kaip tai buvo padaryta tada, 1943 metų pavasarį ir anksti vasarą: nepaprastai svarbių agentūrinių duomenų tikslumas buvo tikrinamas plaktuku. Tiksliau šnekant, reikiamu plaktukų skaičiumi.

Kiekvienas triukas paprastas, kai žinai jo paslaptį. Dabar papasakosiu, ir jūs pasakysite: taip paprasta, ir aš galėčiau taip padaryti. Kiekvienas mūsų, pradedančių migloto fronto kovotojų, irgi taip galvojo ir kartais iš kvailumo garsiai pasakydavo. Į tai dėstytojas – patyręs agentūrinių žinių rinkėjas – atsakydavo: šaunuolis! Tad ir sugalvok kažką naujo, ko prieš tai niekas nebuvo sugalvojęs. Tada tavo pavyzdį studijuos mūsų Akademijoje. O kol pats nieko tokio nesugalvojai, patylėk ir įvertink tai, ką kiti buvo sugalvoję.

O buvo taip. Hitlerininkai, užkariavę visą žemyninę Europą, negalėjo visų geležinkelių aprūpinti savo personalu. Visi – kariauja, darbo jėgos katastrofiškai stokojo pačios Vokietijos pramonė ir transportas. Nors visų okupuotų šalių geležinkeliai priklausė vokiečių administracijai ir buvo jų saugomi, bet visus sunkius darbus atlikdavo vietiniai gyventojai – daugybė tūkstančių žmonių. Visų nesužiūrėsi. Suprantame, visas geležinkelių personalas – nuo iešmininkų ir mašinistų iki remontininkų, sukabinėtojų ir krovikų – buvo kontroliuojamas, žmones reguliariai tikrindavo, apieškodavo, iš jų verbuodavo provokatorius ir skundikus. Ypač žiūrėdavo, kad žmonės neatsineštų sprogmenų arba kokį nors kitą daikčiuką, kuriuo traukinį nuo bėgių nuverčia. Prie ypač svarbių ešelonų nieko neprileisdavo. Net mašinistai trypčioja prie savo garvežio, o vaikščioti palei vagonus negali.

Bet buvo tokia geležinkelių personalo kategorija, kuri turėjo teisę prieiti prie visų ešelonų, net ir prie ypač svarbių. Tais laikais vagonų ašių guolius dėdavo į iš ketaus lydytas ašies dėžutes. Jos iš viršaus buvo atidengiamos, kad būtų galima įpilti tepalo. Ašis sukasi tepale. Paprastai jis eikvodavosi, todėl kiekvienoje stambioje stotyje palei ešelonus vaikščiodavo tepėjai. Pats tepėjas kiaurai pramirkęs tepalais. Nuo jo trenkia tokia smarvė, kaip nuo sugriautos degalinės. Jis eina palei vagonus ir atidarinėja dėžutes. Kad jam nereikėtų prie kiekvienos pasilenkti, dešinėje rankoje jis laikydavo ilgakotį plaktuką. Du smūgiai: din-bom. Vienu smūgiu dangtį atkelia, kitu užvožia: din-bom. Jeigu kurioje nors dėžutėje tepalo trūksta, jis tučtuojau ją pripildo. Užtat tepėjas kairėje rankoje laiko ilgasnapę tepalinę. Ir vis dėlto, kad nereikėtų visą laiką lankstytis. Taip jis ir vaikščioja visą dieną. Atvyksta ešelonai. Stovi. Garvežys pūkši. O stotyje: din-bom, din-bom. O Sovietų

Sąjungoje stočių daugybė. Ir tepėjų daugybė: din-bom. Paskui tepėją vokietis su automatu vaikšto: kad šis rusiškas žaltys saujos smėlio į dėžutę nešliūkšteltų. Sustojo tepėjas. Savo įrankį ant platformos krašto padėjo, vėlgi – kad nereikėtų bereikalingai lankstytis. Atliko gamtinį reikalą. Ir toliau sau keliauja: din-bom.

Darbo dienos pabaigoje, kaip ir jos pradžioje, jis apieškomas. Ar neišsineša ko nors su savimi? Ar neturi su savim pieštuko? Ar neprikeverzojo ant machorkos pakelio kokių nors prasmingų ženklų? Bet jis nieko neturi. Plaktukas ir tepalinė.

Tepėjai galėjo prieiti prie visų ešelonų, todėl jie buvo ypač tikrinami. Jeigu sovietinei žvalgybai pavykdavo užverbuoti tepėją, tai šitai buvo laikoma nepaprasta sėkme. 1943 metų gegužės mėnesį buvo įsakyta (tiktai patikimiausiems iš užverbuotųjų) išmatuoti pravažiuojančiuose ešelonuose tankų vikšrų plotį. Kaip išmatuoti? Plaktuko rankena. Tankai ešelonuose būna apdengti brezentu. Bet kartais vikšro kraštas būna neuždengtas. Padėk plaktuką ant platformos ir pažymėk plotį. Paskui nagu ar akmenuku įbrėžk. Padarysi – medalis „Už narsumą“. Išplepėsi – pats žinai, kas bus.

Kartais tankai vežami platformose su kraštais. Plaktuko ant krašto nepadėsi. Nieko tokio. Jeigu platforma su kraštais, vadinasi, tankai siauri, t. y. lengvieji. Tai nelabai įdomu, tik suskaičiuok platformas ir įsidėmėk judėjimo kryptį. Domina tie tankai, kurie platformose be kraštų ir kurie vos vos jose telpa.

Kiekvieno tankų tipo vikšrų plotis skirtingas. Taip, kaip ir avalynės dydis. Arba kaip kareivio bato pėda: tai didelis vokietis žingsniavo, o čia – mažas. 1943 metų vasarą vokiečių armija pradėjo masiškai naudoti savaeigius pabūklus „Ferdinandas“ ir tankus „Pantera“ ir „Tigras“. Vi-

sos šitos technikos masė – nuo 44 iki 65 tonų. Anksčiau vokiečiai tokios masės kategorijos šarvuočių ir tankų nebuvo plačiai naudoję. Tokios masės mašinų vikšrai turi būti platūs. Pranešimų analizė patvirtino: visi tankai ir savaeigiai pabūklai su plačiais vikšrais (t. y. sunkieji) siunčiami tiktai į du rajonus – Oriolą ir Belgorodą. Ir daugiau niekur kitur. Vadinasi, svarbiausi smūgiai bus smogiami būtent šituose rajonuose.

O duomenis, gautus iš saugomų seifų, reikia laikyti tikrais ir patvirtintais.

2

Ir 1941 metais Stalinas turėjo duomenų iš labiausiai saugomų seifų. Bet popieriais tikėti negalima. Reikia patikrinti. Gauti duomenys buvo tikrinami daug kartų, ir visi jie rodė, kad Vokietija nepasirengusi puolamajam karui. Vokiečiai teisingai sako: velnias – smulkmenose. Tad štai iš tų smulkmenų buvo galima jausti, kad vokiečiai karui nebuvo pasirengę. Akademijoje nagrinėjau aštuonis būdus, kurie buvo panaudoti gautiems Hitlerio planams vertinti. Visi aštuoni buvo neigiami. Vokietija karui nepasirengusi, o gauti planai – dezinformacija. Tikrinimo būdų buvo ne aštuoni, o daugiau. Aš nežinau kiek. Tuo metu kiti būdai Vyriausiosios žvalgybos valdybos Akademijoje nebuvo studijuojami, nes priklausė aukštesnei, negu „Visiškai slaptai", kategorijai. Bet mums pasakė, kad visi kiti be išimties būdai parodė, kad Vokietija rengėsi karui tiktai popieriuje, praktiškai nebuvo daroma nieko arba beveik nieko.

„Ledlaužyje" tiktai prabėgomis paminėjau du iš man žinomų gautų Hitlerio planų patikrinimo būdų. Pirmiausia

Vyriausioji žvalgybos valdyba žinojo, kur, kiek ir kokio skystojo kuro ir tepalų gaminama Vokietijoje ir jos užgrobtose teritorijose. Tiek skystojo kuro, kiek turėjo Hitleris, trūktų giliosioms puolamosioms operacijoms. Svarbiausia buvo išaiškinti, kokius būtent degalus jie gamina. Analizė parodė: Vokietija intensyviai netiria galimybių sukurti šalčiui atsparių degalų ir tepalų. Vokietijos pramonė negamino didelių kiekių šalčiui atsparių degalų ir tepalų rūšių, o Vermachto ir Liuftvafės užnugario organai nekaupia tokio kuro ir tepalų dideliam karui.

Nenorėdamas perkrauti „Ledlaužio" smulkmenomis, tai paminėjau keliais sakiniais. Suprantama, šis klausimas Akademijoje buvo studijuojamas daug rimčiau ir detaliau. Ir per 30 metų nepamiršau, kad gryno benzolo kristalizacijos temperatūra yra +5, 4°C. Vokietijoje benzinas buvo gaminamas hidrogenizuojant menkarūšes anglis. Į šį benziną reikėjo pridėti gana daug benzolo, pasižyminčio aukštomis antidetonacinėmis savybėmis. Jo primaišo tam, kad padidėtų degalų oktaninis skaičius. Tačiau tai labai sumažina degalų atsparumą šalčiui. Pagrindinių vokiško benzino rūšių kristalizacijos temperatūra buvo nuo – 9,6 iki – 14,5°C. Savaime suprantama, kad tik tikras idiotas galėtų su tokiu benzinu pradėti karą prieš šalį, kurioje žiemą –20°C – įprastas reiškinys. Sovietinė žvalgyba nelaikė vokiečių generolų idiotais, todėl darė išvadą: Vokietijoje karui nesirengiama.

Kitas duomenų patikrinimas atskleidė dar vieną iš daugelio nedovanotinų elementų – tiesiog katastrofišką Vokietijos nepasirengimą karui: norint nugalėti Rusiją, reikia paruošti mažiausiai šešis milijonus kailinių, o vokiečių strategai neparuošė nė vieno milijono, nė vieno tūkstančio, nė vieno šimto. Apskritai nė vienerių. Sovietinė žvalgyba šitai žinojo ir padarė teisingą išvadą: Hitleris karui

nepasirengęs. Sutikime: išvada teisinga. Kitokios išvados negali ir būti, nepasirengimas akivaizdus. Kas dėl to pradės ginčytis?

Suprantama, buvo kalbama ne tiktai apie kailinius: hitlerininkams reikėjo veltinių, šiltų baltinių, megztinių, apšiltintų palapinių, pirštinių, tų pačių kepurių, kuriomis žadėjo užmėtyti Raudonąją armiją, skardinių krosnelių, slidžių, slidžių tepalo, maskuojamųjų chalatų, per šaltį neužšąlančio tepalo, agregatų vandeniui šildyti ir jiems tepalų, šalčiams atsparių akumuliatorinių baterijų, žieminio tepalo tankams, mašinoms ir lėktuvams, reikėjo tankų plačiais vikšrais, šimtų tūkstančių labai pravažių automobilių ir kt., ir kt., ir kt. Nieko šito nebuvo: visiškas nepasirengimas, gėdingas ir skandalingas nepasirengimas.

Aš gi galvojau, kas išdrįs suabejoti vokiečių nepasirengimu? Kas sumanys tvirtinti, kad Hitleris buvo pasirengęs karui?

Aš apsirikau. Dar prieš pasirodant „Ledlaužiui", atsakydamas į du anksčiau išspausdintus šios knygos skyrius, Hitlerį ir jo protinguosius generolus sumanė ginti Josifas Kosinskis („Novoje russkoje slovo". 1989 metų birželio 26 diena). Jis pareiškė, kad kailiniai vokiečiams visiškai nebuvo reikalingi, nes „laimėti karą Rytuose buvo planuojama dar prieš žiemą". Vokiečiai, rašė Kosinskis, buvo numatę sutriuškinti Sovietų Sąjungą per tris mėnesius.

Tai buvo keisčiausias pareiškimas, kurį aš išgirdau. Buvo neaiški Kosinskio pozicija, bet dar neaiškesnis redakcijos elgesys: kam tokią medžiagą spausdinti? Kosinskis parašė nesąmonę, kam terlioti laikraščio puslapius tokia bjaurastim?

O po Kosinskio ginti Hitlerį puolė Markas Šteinbergas. Jis išspausdino didžiulį triuškinantį straipsnį „Ledlaužis avino kailiu", visame pasaulyje išjuokė mane ir gynė

hitlerinę išmintį. Argumentas toks pat: kam Hitleriui kailiniai, jis planavo baigti karą per tris mėnesius.

Po Šteinbergo ginti Hitlerio strateginį genialumą pakilo visas pulkas mokslinčių. JAV ir Vokietijos, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos istorinių mokslų pažibos ėmė klykti: Hitleriui kailinių nereikėjo! Argi šitas Rezūnas–Suvorovas nežino, kad Rusiją užgrobti buvo planuota per tris mėnesius?

Toks spaudimas man atrodo įtartinas: kažkas kažkur vienoje vietoje sugalvojo kvailiausią argumentą ir centralizuotai išsiuntė visiems mano kritikams. Mano kritikai visi kaip vienas pagal komandą įsikibo į tuos kailinius ir avinus: viskas taip paprasta – Hitleris planavo žaibo karą, o Suvorovas apie tai neturi žalio supratimo.

Tema apie kailinius ir avinus suskambo aršino dydžio laikraščių atlankų antraštėse ir paantraštėse: „Ledlaužis avinų ganykloje", „Ledlaužio" autorių apgavo avinai".

Komunistas Dmitrijus Volkogonovas pareiškia: „O kai dėl kailinių... tai buvo galima pasakyti tiksliau. Kailiniai nebuvo reikalingi, nes karą baigti buvo planuojama per tris mėnesius..." Tai pasakė Rusijos prezidento patarėjas. Atvirai sakau, nuo tokių pareiškimų akys aptemdavo.

O paskui – dar ir dar straipsniai, tarytum akmenys per galvą: „Štai tokia pagal Rezūną yra aviniška strateginė karo koncepcija, kuri, atrodo, tik avinams ir skirta. Tegu save gerbiantis skaitytojas, nenorintis, kad jį mulkintų nesąžiningi žmonės ir istorijos avantiūristai, susimąsto, ar rimti tokie tvirtinimai. Iš tiesų Hitleris, pradėdamas karą, apskritai negalvojo apie šiuos kailinius, nes pasikliovė žaibo karu, stengdamasis jį baigti dar iki žiemos..." Tai pasirašė armijos generolas Machmutas Garejevas – karinių mokslų daktaras, profesorius, akademikas ir t. t.

Buvo ir visai keistų kaltinimų. S. Isaikinas, triuškinan-

tis straipsnis „Klaidų aritmetika“: „Tenka pagalvoti, kad Suvorovas laiko skaitytojus tikrais idiotais arba avinais... tačiau aišku, kad iš vieno avino kailio kailinių nepasiūsi“ (Rink. Ar Stalinas rengė puolamąjį karą prieš Hitlerį? P. 63).

Sergejau Isaikinai, jūs visai teisus: vieno avino kailio kailiniams neužteks. Čia su jumis sutinku, bet prašyčiau šios kvailystės man neprimesti. Aš niekada nesakiau, kad iš vieno kailio galima kailinius pasiūti.

Straipsnių apie avinus buvo daug. Ir visi apie vieną ir tą patį: kailiniai Hitleriui nereikalingi, jis planavo baigti karą per tris mėnesius.

3

Hitlerio gynėjų nuomonę mes išklausėme.

Atėjo laikas atsakyti.

Taigi Hitleriui kailiniai nereikalingi, nes jis planavo karą baigti per tris mėnesius. Sutikime. Jeigu taip, jeigu per tris mėnesius planavo, tai reikėjo pagal planą ir veikti: Raudonąją armiją sutriuškinti, Sovietų Sąjungą paklupdyti. Kokia problema? Hitlerinė orda įžengė į sovietinę teritoriją birželio 22 dieną, tad po trijų mėnesių, rugsėjo 21 dieną, reikėjo surengti pergalės paradą. Kodėl nebaigė karo rugsėjo mėnesį?

Hitlerininkai atsako: priežastis grynai geografinė – bekraštė erdvė, bekelė ir oras. Su tuo sutinku. Bet jeigu Sovietų Sąjungoje tokios geografinės sąlygos, tai reikėjo rengti kariuomenę veikti ne šiltnamio sąlygomis, o realiai esančiomis aplinkybėmis: aprūpinti visureigėmis mašinomis, galinčiomis įveikti purvą ir sniegą, sukaupti šalčiui atsparių tepalų ir degalų tankams, lėktuvams ir mašinoms

atsargas, aprūpinti kariuomenę slidėmis ir žieminiais drabužiais, tais pačiais kailiniais.

Šičia hitlerininkai sutartinai prieštarauja: ne, to nereikėjo, karą per tris mėnesius planavo baigti! Įrodymų ratas užsisklendė. Žymių hitlerinių strategų šlovė išgelbėta.

Baigti žaibo karo per tris mėnesius jie nesugebėjo dėl to, kad sutrukdė geografinės ir klimatinės sąlygos. O rengtis jiems tokioms geografinėms ir klimatinėms sąlygoms nereikėjo todėl, kad jie karą planavo baigti per tris mėnesius.

Aš nejuokauju. Skaitykite netikėtus Volkogonovo, Kosinskio, Gebelso, Garejevo ir Šteinbergo tiesos atskleidimus. Viename straipsnyje, o net ir viename sakinyje jie įrodinėja, kad protingiausi hitleriniai generolai planavo labai greitai baigti karą, bet jiems sutrukdė blogas oras, o blogam orui jiems nereikėjo rengtis todėl, kad jie planavo labai greitai baigti karą...

Nepaliauju stebėtis hitlerinių propagandininkų įžūlumu: planavo baigti karą RUGSĖJO MĖNESĮ, bet sutrukdė purvas, kuris prasidėjo SPALIO MĖNESĮ, ir šaltis, kuris užėjo LAPKRIČIO MĖNESĮ.

4

Ne apie avinus kalbama. Svarbiausia štai kas. Mus visus marksistinė-hitlerinė propaganda išmokė juoktis iš Stalino: žvalgyba pranešdavo, o jis, kvailys ir bailys, bijojo tikėti. Jeigu taip vertinamas Stalino kaip kvailio elgesys, tai ir mes visi šiuo atveju atrodome esą tikri idiotai, beje, ir ateinančioms kartoms paruošta tokia pat dalia: kai tik bus pradedama kalbėti apie tą karą, mūsų palikuonims primins apie nepasirengimą, nesugebėjimą, kvailumą ir bai-

lumą. Tuo tarpu Stalino pozicija paprasta ir suprantama: jis buvo blaivaus proto ir suprato, kad Hitleris atsidūręs beviltiškoje padėtyje, kad, turėdamas tiek pajėgų, jis nesugebės sutriuškinti Sovietų Sąjungos, juo labiau – per tris mėnesius.

Suprantama taip pat ir sovietinės žvalgybos lyderių pozicija. Jie gaudavo pranešimus apie hitlerinės kariaunos pasirengimą įsiveržti į Sovietų Sąjungą, bet Stalinui sakydavo tiesą: tai neįmanoma! Jie taip sakydavo ne norėdami Stalinui įsiteikti, bet todėl, kad situacija iš tiesų tokia buvo.

Reikia juoktis ne iš sovietinės žvalgybos lyderių ir Stalino. Hitleris ir jo strategai ryžosi idiotiškam žingsniui, kuris bet kokiomis sąlygomis negalėjo Vokietijai būti sėkmingas. Štai iš ko reikia juoktis.

Kvailiausia ne tai, kad Stalinas netikėjo. Tai, kad Stalinas netikėjo, suprantama ir pateisinama. Kvailiausia tai, kaip Hitleris galėjo taip sugalvoti. Bet atsirado moralinių išsigimėlių, kurie puolė ginti Hitlerį ir bukagalvius jo strategus.

Karas parodė: net esant palankiausiai situacijai Hitleris ir jo gudruoliai karvedžiai nesugebėjo sutriuškinti Sovietų Sąjungos. O Hitlerio gynėjai šaukia: ne, tai buvo įmanoma. Hitleris toks žymus karvedys, sako jie, kad, kariaudamas prieš Didžiąją Britaniją ir visą Europą, galėjo tuo pat laiku sutriuškinti ir Sovietų Sąjungą! Ir ne paprastai sutriuškinti, bet per tris mėnesius! Todėl, skelbia hitleriniai apologetai, žiemai ir nereikėjo rengtis.

Ir štai jums visiems, Hitlerio gynėjai, klausimas: o ką padarė vokiečių kariuomenės vadovybė, kad baigtų karą per tris mėnesius, iki polydžio, iki rudens purvo, iki šalčių ir sniego?

Atsakykite, Josifai Kosinski: ar galėjo Hitleris per tris

mėnesius subombarduoti „paskutinį pramonės rajoną" Urale, ar negalėjo? Ar turėjo Hitleris tolimo veikimo bombonešių? Ar turėjo Hitleris prie Volgos oro uostų, kad iki Uralo prisikapstytų? Ar turėjo degalų tokiai oro operacijai? Taip ar ne? Jeigu atsakysite teigiamai, tai visam pasauliui pasirodysite esąs parsidavęs hitlerinis batlaižys. Į šį klausimą teigiamai gali atsakyti tik paskutinis melagis, pardavęs sielą Hitleriui ir velniui. Kiekvienas moksleivis žino, kad Hitleris neturėjo jokių tolimo veikimo bombonešių, kaip neturėjo ir degalų jiems. O jeigu taip, tai karui neužteko planuotų trijų mėnesių, jis perėjo ir į ketvirtą – spalio mėnesį. Pagal Bonaparto patirtį hitleriniams strategams turėjo būti žinoma, kad spalio mėnesį – sniegas. Taip buvo ir 1941 metais. „Naktį iš spalio 6 į 7 dieną iškrito pirmas sniegas" (Guderianas. Kareivio prisiminimai. P. 316).

Karinė Hitlerio mašina, būdama visiškai nepasirengusi karui ir negalėdama sunaikinti sovietinės pramonės už Volgos, neišvengiamai papuldavo į purvą, įklimpdavo į jį, o iš to purvo – tiesiai į rusišką žiemą. Tad ar pagaliau reikalingi kailiniai arba galima ir be jų apsieiti? Kodėl gi jūs juokiatės iš Stalino, kuris Hitlerio užmačias laikė kliedesiu? Kodėl jūs nesijuokiate iš absurdiškų Hitlerio planų? Kuo paaiškinti jūsų, švelniai tariant, nenatūralias simpatijas hitlerininkams?

Atsakykite, Markai Šteinbergai, ar galima per tris mėnesius užimti šeštadalį Žemės planetos sausumos, turint 3410 pasenusių tankų, iš kurių nebuvo nė vieno sunkiojo, nė vieno su galinga patranka, nė vieno su sviediniais nepramušamais šarvais, nė vieno su dyzeliniu varikliu, nė vieno su plačiais vikšrais? Argi galima per tris mėnesius forsuoti 150 000 upių, neturint nė vieno plaukiojančio tanko? Ar galima, turint tiek mažai senų tankų, per tris mėnesius sutriuškinti 23 000 sovietinių tankų, tarp kurių –

geriausieji pasaulyje pavyzdžiai, tarp kurių – sunkieji, su sviediniais nepramušamais šarvais, su dyzeliniais varikliais, su plačiais vikšrais ir supergalingomis patrankomis? Argi galima per tris mėnesius viską sunaikinti, jeigu VISOS vokiškos tankų ir prieštankinės patrankos bejėgės prieš KV-1 ir KV-2? Bet jeigu sovietinė pramonė už Volgos nepasiekiama, tai, vadinasi, sovietinių tankų bus ne 23 000, o daugiau. Kol sunaikinsite pirmą dešimtį tūkstančių ir antrą dešimtį tūkstančių, gamyklos pagamins naujų tankų, ir tai bus naujutėliai KV ir T-34 iš gamyklų cechų. Tad ar galima tai sutriuškinti per tris mėnesius, jeigu nepažeidžiamas pats tankų, lėktuvų, patrankų, sviedinių ir šovinių gamybos šaltinis? Į tai teigiamai gali atsakyti tik tas, kas pakvaišo arba beprotiškai įsimylėjęs Hitlerį ir genialių strategų vadovaujamą nenugalimą jo kariauną.

O jeigu to negalima padaryti per tris mėnesius, tai reikia būti pasirengusiems kariauti rudenį ir žiemą. Argi ne taip? Tad reikia kailinių ar ne? Prieš Hitlerį 22,4 milijono kvadratinių kilometrų ploto šalis. Patys skaičiuokite, kiek tūkstančių kvadratinių kilometrų tenka vienam tankui? Jeigu net nebūtų buvę ir jokio pasipriešinimo, tai vokiškam tankui nebūtų užtekę motoresursų vien tik apvažiuoti šią teritoriją.

Prieš juos 170 milijonų gyventojų šalis, neskaitant 1940 metais prijungtų naujų „respublikų". Patys skaičiuokite, po kiek dešimčių tūkstančių gyventojų tenka vienam vokiškam tankui. Visų nesutraiškysi. Net jeigu patys gultų po vikšrais.

Yra draugiškos Hitleriui Japonijos patirtis: jau tokie japonai protingi, jau tokie išsivystę! Bet įlindo japonai į Kiniją, kaip į liūną įklimpo, ir negali išsikapstyti iš Kinijos. Per daug jų, tų kinų. Sovietų Sąjungoje žmonių buvo

mažiau negu Kinijoje, bet teritorija didesnė ir tankams judėti nelabai tinka, o svarbiausia teritorijos dalis – visiškai tankams netinkama. Ir skirtingai nuo Kinijos Sovietų Sąjunga galėjo gaminti geriausius pasaulyje tankus – ir nepaprastai daug. Tad kurgi hitlerininkai su savais trim tūkstančiais įlindo?

5

Jurijau Finkelšteinai, jums klausimas. Hitlerio armijoje – 3,5 milijono žmonių. Pagrindinis šios armijos ginklas – 1898 metų pavyzdžio šautuvas. Mobilumo pagrindas – girgždantys valstiečio ratai. Jai priešinosi Raudonoji armija, kurios mobilizacinis resursas – 34 milijonai kareivių ir karininkų. Raudonoji armija veikia teritorijoje, kurios net teoriškai negalima užimti. Ar galima, turint tiek mažai kareivių, sutriuškinti Raudonąją armiją? Ar galima tai padaryti per tris mėnesius? Net jei jūs manote, kad hitlerininkai – aukščiausios rasės, o jiems priešinosi nežmonės, tai ir tada per tris mėnesius jų visų neišmuši. Jie paprasčiausiai pasitrauks tenai, kur hitleriniai vežimai negalės nudardėti. Tad kaip jūs drįstate tvirtinti, kad Hitleris buvo ne tik pasirengęs, bet ir galėjo per tris mėnesius sutriuškinti Raudonąją armiją!

Jūs turite du variantus. Paskelbkite, kad per tris mėnesius buvo galima sutriuškinti Raudonąją armiją. Šiuo atveju visi žinosime, kad jūsų smegenys dirba ne geriau už pamišėlio fiurerio, kuris graužė kilimus ir pasakojo apie šunis beorėje erdvėje. Arba jūs turite pripažinti, kad per tris mėnesius to padaryti negalima, jog karas niekaip nebus baigtas vasarą, – ir jis virs užtęstiniu. Tada be kailinių jau neapsieisi.

6

Tik kvailys galėjo galvoti apie Rusijos pavergimą. Galvoti apie jos pavergimą per tris mėnesius galėjo tik visiškas idiotas.

Apie neregėtą vokiečių strategų kvailumą byloja 1941 metų birželio 24 dienos įrašas Halderio tarnybiniame dienoraštyje: „Mūsų kariuomenė užėmė Vilnių, Kauną, Kėdainius". (Trumpa istorinė informacija: Napoleonas užėmė Vilnių ir Kauną taip pat birželio 24 dieną.)

Rado kuo didžiuotis! Rado į ką lygiuotis. O jeigu jau pradėjai tęsti istorinę paralelę, tai tęsk ir toliau. Prisimink, kas ištiko Napoleono kariuomenę spalio, lapkričio mėnesiais ir vėliau. Tęsk paralelę ir pasirūpink pasirengimu žiemai. Bet Hitlerio strategai sugebėdavo tęsti paralelę tik su pergalingais Bonaparto maršais, bet nesugeba pažvelgti į liūdną istorijos pabaigą.

Bonapartas žygiavo į Maskvą sparčiai, nei purvas, nei pūgos jam nekliudė. Jis užėmė Maskvą rugpjūčio pradžioje. Tvyrojo karštis. Nebuvo nei lietaus, nei purvo, nei sniego, nei šalčių. Niekas Bonaparto nelietė. Kutuzovas – nežinia kur. Rodėsi, sėdėk ir džiaukis, šildykis prie gaisrų ugnies, švęsk pergalę. Taigi ne: atsitiko kažkas tokio, kas privertė Bonapartą bėgti iš Rusijos dar šalčiams neatėjus. Ne žiema jį iš Maskvos išvijo! Ir Bonapartas dar žiemai neprasidėjus kažkodėl išlėkė iš Rusijos. O juk niekas jo nevijo. Pats išlėkė. Be aiškios priežasties. Nes suvokė: Maskvą galima paimti per tris mėnesius, bet tuo karas nesibaigia, o tik prasideda. Rusija nesibaigia Maskva. Ir žiema prieš akis. Ir kailinių Bonapartui prireikė net ir užėmus Maskvą. Stebėtina: hitlerininkai turėjo tokį puikų istorinį pavyzdį ir pakartojo tas pačias klaidas.

Muškite mane, pjaukite, bet Finkelšteino, Gebelso, Garejevo, Kosinskio, Hitlerio, Šteinbergo ir Volkogonovo logikos nesuprantu. Na gerai, sakykime, hitlerininkai užkariavo Sovietų Sąjungą per tris mėnesius: pradėjo birželio 22 dieną, baigė rugsėjo 21 dieną. Ir kas iš to? Argi sutriuškinus Sovietų Sąjungą nebus žiemos? Ar kaip? Hitlerio gynėjai, ar žinote, kad po rudens ateina žiema? O žiemai reikia rengtis. Atsakykite: ko tikėjosi Hitleris? Jis manė, kad po rugsėjo iš karto ateis gegužė? Net jeigu ir būtų išsipildžiusi idiotiška Hitlerio svajonė sutriuškinti Raudonąją armiją per tris mėnesius, kas būtų buvę paskui? Jis ketino sutriuškinti Sovietų Sąjungą ir rugsėjo mėnesį grąžinti savo kariuomenę į Vokietiją? Tai būtų buvusi savižudybė. O jeigu jis planavo sutriuškinti Sovietų Sąjungą ir palikti jos teritorijoje okupacines pajėgas, neaprengęs pagal sezoną, tai šitai irgi būtų buvusi savižudybė.

Maskvą ir Piterį Hitleris įsakė sunaikinti. Tai ne propaganda, tai dabar dokumentais patvirtinta. Kaipgi jo nugalėję kareivos rengėsi žiemoti? Maskvos griuvėsiuose? Arba kaimuose, neiškišdami nosies iš trobos? Bet pas mus išvietės lauke. Ten vėjas kiaurai pučia. Ir sargybinius naktį reikia išstatyti. Plonomis milinėmis?

Pritrenkianti logika: planavo per tris mėnesius... Nors per savaitę! O žiemai vis tiek reikia rengtis...

7

Trečiosios tankų grupės vadas hitlerinis generolas pulkininkas H. Gotas rašė: „Aviacijai buvo pavesta sunaikinti toliau į rytus esančius karinės pramonės centrus. Tai buvo utopiniai planai. Vokiškų bombonešių veikimo spindulys tada buvo 1000 kilometrų. Net jeigu ir būtų pavykę

pasiekti numatytą Volgos–Archangelsko liniją (tai buvo neįmanoma per vieną kampaniją, t. y. per tris keturis mėnesius), bombonešių veikimo spindulys vis tiek būtų per mažas sunaikinti Uralo pramonę, Sverdlovsko rajoną. O juk ir už Sverdlovsko ne pasaulio pabaiga" (Tankų operacijos. P. 44).

Net hitlerinis generolas pripažino: neįmanoma iki Volgos nueiti per tris mėnesius. O jeigu būtų ir nuėję, tai nebūtų turėję kuo bombarduoti Uralo. O jeigu būtų ir subombardavę, tai už Uralo – kiti pramonės centrai.

O primityvūs mūsų strategai prieštarauja: ne, viską buvo galima užimti, ir netgi labai greitai...

Generolas pulkininkas H. Guderianas, 2-osios tankų grupės vadas, rašė: „Kai jie atskleidė prieš mane Rusijos žemėlapį, aš nepatikėjau savo akimis. Tai, ką maniau esant neįmanoma, turi virsti tikrove" (Kareivio prisiminimai. P. 191).

Ir Guderianas manė, kad neįmanoma sutriuškinti Sovietų Sąjungos. Ne tik kad per tris mėnesius, bet apskritai ir per jokius kitus terminus.

„Pietų" armijų grupės vadas generolas feldmaršalas Karlas fon Runštedtas buvo tos nuomonės, kad „karas su Rusija – beprasmiška idėja, kuri... negali sėkmingai baigtis. Bet jeigu... karas neišvengiamas, mes turime pripažinti, kad jo negalima laimėti tik per vieną vasaros kampaniją. Jūs tik pažvelkite į šias bekraštes platybes. Mes negalime sutriuškinti priešo ir okupuoti visą vakarinę Rusijos dalį nuo Baltijos iki Juodosios jūros per kokius kelis mėnesius" (Pražūtingi sprendimai. P. 76).

Antai ir Vyriausiosios žvalgybos valdybos viršininkas generolas leitenantas Golikovas taip galvojo. Ir draugas Stalinas taip pat. Ir tikėjosi iš Hitlerio ir jo feldmaršalų protingų veiksmų, t. y. pasirengimo užtęstiniam karui,

vadinasi, ir karui žiemą. Bet protingų veiksmų nebuvo pastebėta.

Ir ką ten kažkokie generolai ir feldmaršalai. „Hitleris, kuris man esant aštriai kritikavo 1914 metų politinę Vokietijos vadovybę, nesupratusią, kaip pavojinga kariauti dviem frontais, dabar pats panoro, nebaigęs karo su Anglija, pradėti karą su Rusija. Tad ir jis susilaukė pavojaus, susijusio su kariavimu dviem frontais, nuo ko jį atkakliai perspėdavo visi seni kareiviai ir ką jis pats ėmė dažnai vadinti klaidingu žingsniu“ (H. Guderianas. Kareivio prisiminimai. P. 191).

Tad imkime ir supraskime Staliną: ir jis taip manė – tai aiškiai klaidingas žingsnis, tai savižudybė. O jeigu jau hitlerininkai ir nusprendė kariauti, tai trijų mėnesių jiems niekaip nepakaks, todėl jie turi rengtis kariauti žiemą. O to, kad rengiasi kariauti, nematyti. Vadinasi, galvojo Stalinas, Hitleris neketina kariauti su Sovietų Sąjunga...

Bet mūsų dabartinių hitlerininkų nepergincysi. Jie su kažkokiu sadistišku pasitenkinimu tvirtina: karui žiemą nereikėjo rengtis, Hitleris galėjo visai sutriuškinti Sovietų Sąjungą per tris mėnesius.

Tokia pozicija – aukščiausias proto degradacijos laipsnis. Ir kol moraliniai išsigimėliai įnirtingai tebegiria hitlerinę išmintį, aš toliau kariausiu su jais. Kol visiškai juos sutriuškinsiu.

2000 metų balandžio 13 diena,
Bristolis

www.NeRealus.lt

Cituojamos literatūros sąrašas

Žukovas G. Atsiminimai ir apmąstymai. – V.: „Mintis“, 1983. T. 1.

Вестфаль З., Крейпе В., Блюментрит Г. и др. Роковые решения / Пер. с нем. – М., 1958.

Боевой и численный состав Вооруженных Сил СССР в период Великой Отечественной войны: Статистический сборник № 1 (22 июня 1941 года). – М.: Воениздат, 1994.

Бушков А. Россия, которой не было. – М.: ОЛМАПРЕСС, 1997.

Военные парады на Красной площади. – М.: Воениздат, 1980.

Восьмой съезд РКП(б). Протоколы. – М., 1959.

Гальдер Ф. Военный дневник: Ежедневные записи начальника Генерального штаба сухопутных войск. 1939–1942. В 3 т. / Пер. с нем. – М.: Воениздат, 1968–1971.

Гом Г. Танковые операции / Пер. с нем. – М.: Воениздат, 1961.

Готовил ли Сталин наступательную войну против Гитлера? / Сост. В. А. Невежин. – М.: АИРО-XX, 1995.

Гудериан Г. Воспоминания солдата / Пер. с нем. – Смоленск: Русич, 1998.

История Великой Отечественной войны Советского Союза. 1941–1945. В 6 т. – М.: Воениздат, 1960–1965.

История второй мировой войны (1939–1945). В 12 т. – М.: Воениздат, 1973–1982.

Карпенко А. В. Обозрение отечественной бронетанковой техники. 1905–1995 гг. – СПб.: Невский бастион, 1996.

Лиддел Гарт Б. Х. Стратегия непрямых действий / Пер. с англ. – М.: ИЛ, 1957.

Лиддел Гарт Б. Х. Вторая мировая война / Пер. с англ. – М.: Воениздат, 1976.

Манштейн Э. фон. Утерянные победы / Пер. с нем. – М.: АСТ, 1999.

Миддельдорф Э. Тактика в русской кампании / Пер. с нем. – М.: Воениздат, 1958.

Мюллер-Гиллебранд Б. Сухопутная армия Германии 1933–1945 гг. В 3 т. / Пер. с нем. – М.: ИЛ, 1956–1958.

Невежин В. А. Синдром наступательной войны. Советская пропаганда в преддверии „священных боев". 1939–1941. – М.: АИРО-XX, 1997.

Нюрнбергский процесс над главными немецкими военными преступниками: Сб. материалов. В 7 т. – М.: Юриздат, 1960.

Ордена Ленина Московский военный округ. – М.: Воениздат, 1985.

Пикер Г. Застольные разговоры Гитлера / Пер. с нем. – Смоленск: Русич, 1993.

Проэктор Д. М. Война в Европе. – М.: Воениздат, 1963.

Рендулич Л. Управление войсками / Пер. с нем. – М.: Воениздат, 1974.

Риббентроп И. фон. Между Лондоном и Москвой / Пер. с нем. – М.: Мысль, 1996.

Сандалов Л. М. Боевые действия войск 4-й армии Западного фронта и начальный период Великой Отечественной войны. – М.: Воениздат, 1961.

Сандалов Л. М. Трудные рубежи. – М.: Воениздат, 1965.

Сандалов Л. М. Пережитое. – М.: Воениздат, 1966.

Сандалов Л. М. На московском направлении. – М.: Наука, 1970.

Совершенно секретно! Только для командования. – М.: Наука, 1967.

Солоневич И. Россия в концлагере. – М.: Москва, 1999.

Солоневич И. Народная монархия. – Минск: Лучи Софии, 1998.

СССР – Германия. 1939–1941 / Сост. Ю. Фельштинский. – Нью-Йорк. 1983.

Стефановский П. М. Триста неизвестных. – М.: Воениздат, 1968.

Триандафиллов В. К. Размах операций современных армий. – М.; Л.: Госиздат, 1926.

Триандафиллов В. К. Характер операций современных армий. – М.; Л.: Госиздат, 1929.

Устинов Д. Ф. Во имя победы. – М.: Воениздат. 1988.

Шапошников Б. М. Мозг армии. В 3 кн. – М.; Л.: Госиздат, 1927–1929.

Шпеер А. Воспоминания / Пер. с нем. – Смоленск: Русич, 1997.

XVII съезд партии: Стенографический отчет. – М.: Партиздат, 1934. С. 127–128.

Советская военная энциклопедия. В 8 т. – М.: Воениздат, 1976–1980.

Laikraščiai: «Вести», «Известия», «Красная звезда», «Литературная газета», «Московские новости», «Московский комсомолец», «Новое русское слово», «Правда», «Российская газета».

Žurnalai: «Бюллетень оппозиции», «Военно-исторический журнал», «Военные архивы России», «Вопросы истории», «22», «Знамя», «Новая и новейшая история», «Огонек», «Российское возрождение», «Родина».

Beer H. Moskaus As im Kampf der Geheimdienste. – Munchen: Hohe Warte, 1983.

Briekhill P. The Dam Busters. – London, 1951.

Fletcher D. The Great Tank Scandal: British Armour in the Second World War. – London, 1990.

Gregory B., Batchelon D. Airborne Warfare 1918–1941. Leeds: Phoebus, 1978.

Hitler A. Mein Kampf. – Munchen: Zentralverlag der NSDAP. Eher, 1933.

Dietrich O. 12 Jahre mit Hitler. – Munchen, 1955.

Mellenthin F. W. von. Panzer Battles. – London, 1955.

Reinhardt K. Die Wende vor Moskau. – Stuttgart, 1978.

Rosenberg A. Der Zukunftweg einer deutschen Aussenpolitik. – Munchen, 1927.

British and American Tanks of World War II. – New York: ARCO. 1969.

Encyclopedia of German Tanks of World War Two. – London: AAP, 1978.

Turinys

Pirmas skyrius. Slapta istorija 3
Antras skyrius. Laikymo terminas – trys mėnesiai 17
Trečias skyrius. Kas rašė mūsų šalies istoriją? 37
Ketvirtas skyrius. Raudonarmietis Šiklgruberis 54
Penktas skyrius. Apie šunis beorėje erdvėje 68
Šeštas skyrius. Pirmas punktas: fiureris visada teisus 88
Septintas skyrius. Apie betoninius garvežius 109
Aštuntas skyrius. Apie paštininkus su ministrų algomis 124
Devintas skyrius. Apie nepaprastą tvarkingumą 147
Dešimtas skyrius. O tuo metu... 168
Vienuoliktas skyrius. Narsiųjų beprotybė? 194
Dvyliktas skyrius. Kaip buvo vadinami vokiečių plaukiojantys tankai? 213
Tryliktas skyrius. Apie tai, kaip jie studijavo geografiją 224
Keturioliktas skyrius. Ką jie žinojo apie Raudonąją armiją?..238
Penkioliktas skyrius. Kodėl Stalinas netikėjo savo akimis? ...259
Šešioliktas skyrius. Ką gi mums pakarti? 279
Septynioliktas skyrius. Kam Stalinui Besarabija? 293
Aštuonioliktas skyrius. Niurnbergo pasirinkimas 306
Devynioliktas skyrius. Ką jie žinojo apie žaibo karą? 323
Dvidešimtas skyrius. Apie kovinę patirtį 338
Dvidešimt pirmas skyrius. Jeigu ne žiema! 356
Dvidešimt antras skyrius. Kada Hitleris pralaimėjo karą?... 377
Dvidešimt trečias skyrius. Tarp kitko, apie avinus 393

Cituojamos literatūros sąrašas *411*

Viktoras Suvorovas
Savižudybė

Vertė *Bronius Bulka ir Laima Račienė*
Meninis redaktorius ir dailininkas *Romas Dubonis*
Maketavo *Danutė Navickienė*

16,59 aut. l. Užsakymas 1481.
Išleido „Minties" leidykla, Z. Sierakausko g. 15, 2609 Vilnius.
Spausdino UAB „Sapnų sala", Moniuškos g. 21, Vilnius.

Kaina sutartinė

Суворов, Виктор Андреевич
Suvorovas, Viktoras Andrejevičius
Su-113 Savižudybė : kodėl Hitleris užpuolė Sovietų Sąjungą? / Viktoras Suvorovas. – Vilnius : Mintis, 2001. – 414 p.
ISBN 5-417-00828-1

Naujausioje populiaraus rašytojo ir istoriko, buvusio Sovietų Sąjungos žvalgybininko knygoje bandoma iš naujo atsakyti į, regis, seniai atsakytus klausimus. Kodėl Hitleris užpuolė Sovietų Sąjungą? Kodėl Stalinas taip atkakliai nenorėjo tikėti žvalgų pranešimais apie rengiamą antpuolį? Ar tikrai Vokietija buvo geriau pasiruošusi karui? Atsakymai į šiuos ir kitus netikėtus klausimus – tokie pat argumentuoti, taiklūs, įtaigūs – kaip ir kitose V. Suvorovo knygose.

UDK 940.53+(947+957)